هەسرەت

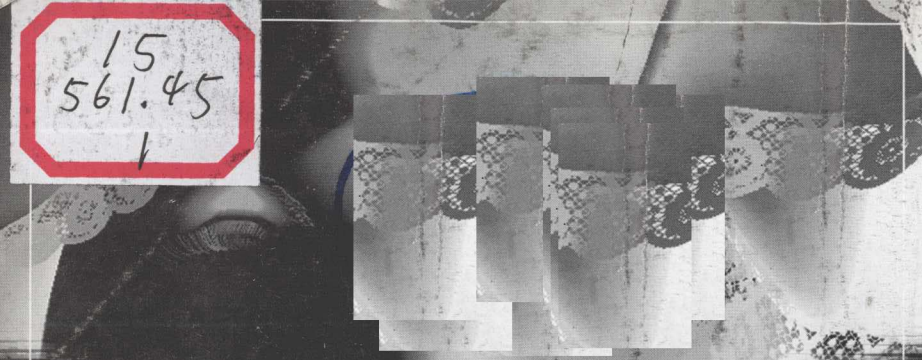
شنجاڤ خەلق نەشریياتی

ISBN 7-228-05760-0
I·2146(民文)定价:13.70元

ISBN 7-228-05760-0

15
561.45
1

هەسرەت

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目（CIP）数据

狐：维吾尔文 /（英）劳伦斯（Lawrenis）等著；艾尔肯·努尔等译. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2000.4

（外国中篇小说丛书：26）

ISBN 7—228—05760—0

Ⅰ.狐… Ⅱ.①劳… ②艾… Ⅲ.中篇小说—作品集—世界—现代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I561.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2000)第 29659 号

责任编辑：帕提古丽·米吉提

封面设计：艾克拜尔·萨里

责任校对：帕丽达·艾力

新疆人民出版社编辑出版

（乌鲁木齐市解放南路 348 号　邮政编码 830001）

新疆新华书店发行

新疆人民出版社微机室排版

新疆司法印刷厂印刷

787×1092 毫米　32 开本　9.75 印张　2 插页

2000 年 7 月第 1 版　2000 年 7 月第 1 次印刷

印数：1——3,060

ISBN7—228—05760—0/I·2146　定价：13.70 元

مەسئۇل مۇھەررىرى: پاتىگۈل مىجىت
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ
مەسئۇل كوررېكتورى: پەرىدە ئىلى

ھەسرەت (ئەسلى نامى: تۆلكە)
(چەت ئەل پوۋېستلىرىدىن ـــ 26)
*
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تۇنجى قېتىم نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر بۆلۈمىدە تىزىلدى
شىنجاڭ ئەدلىيە باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 787×1092 1/32 مىللىمېتىر
باسما تاۋىقى: 9.75 قىستۇرما ۋاراقى: 2
2000 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى
2000 - يىلى 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 1 —— 3,060
ISBN7—228—05760—0/I • 2146
باھاسى: 13.70 يۈەن

قىسقىچە مەزمۇنى

بۇ كىتابچىغا ئىككى پوۋېست كىرگۈزۈلگەن .

« تۇلكە » ــ ئەنگلىيەنىڭ داڭلىق يازغۇچىسى لاۋرېنسنىڭ (1885 ــ 1930) داڭلىق ئەسەرلىرىدىن بىرى .

مۇھەببەت بابىدا ھېيلىگەر ، شەپقەتسىزلىكى بىلەن تۇلكىگە سىمۇول قىلىنغان ياش يىگىت ھېنرى ئىككى قېرى قىز شېرىكلىشىپ باشقۇرىۋاتقان بىر قورۇققا كېلىدۇ . ئىككى قىز ئۇنىڭغا مۇھەببەت تەشنالىقى بىلەن تەلمۈرىدۇ . يىگىت مارچ بىلەن توي قىلماقچى بولىدۇ ، لېكىن بۇنىڭغا بەنفور ئىسىملىك يەنە بىر قىز قارشى چىقىدۇ . يىگىت ئۇنى ئۆلتۈرىۋېتىدۇ ۋە مارچنى ئالىدۇ . لېكىن ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى كۆڭۈللۈك بولمايدۇ .

بۇ لاۋرېنسنىڭ ئىدىيىسىنى بايان قىلىپ بېرەلەيدىغان ، لاۋرېنسنىڭ ئۇسلۇبىغا تىپىك ۋەكىللىك قىلالايدىغان ئەسەر .

بۇ كىتابچىغا كىرگۈزۈلگەن يەنە بىر پوۋېست ــ « ھەسرەت » .

تىلتون بىر پاھىشە ئايالنىڭ قىزى . ئۇ كىچىك بولغاچقا ، ئۆزى ياشىغان مۇھىتتىن بەزى ئىللەتلەرنى يۇقتۇرىۋالىدۇ . سەل ئەقىلگە تولغاندا ، ئوغرىلىق ، بۇزۇقچىلىقنىڭ ھەرگىزمۇ ھالال تىرىكچىلىك ۋاستىسى بولالمايدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىدۇ ۋە ئاپىسىنى ئۇنداق ئىپلاس تۇرمۇشتىن قۇتۇلدۇرۇش نىيىتىگە كېلىدۇ . لېكىن ، جەمئىيەت ئۇنى ئۇ گۈزەل ئارزۇسىغا يەتكۈزمەي

دۇ . ئۇ ئاپىسى تۇرماق ئۆزىنىمۇ پاتقاقتىن قۇتۇلدۇرۇپ چىقالماي-
دىغان ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ، يۈرتىنى تاشلاپ چە-
قىپ كېتىدۇ . ئۇ ئەمدى نەگە بارىدۇ ؟ نېمە قىلىدۇ ؟ ئەسەرنى
ئوقۇغاندا ، پېرسوناژ ئۆزىگە قويغان بۇ سوئالنى سىزمۇ ئىختىيار-
سىز ئۆزىگىزدىن سورايسىز ، ئېچىنىسىز ۋە تىلتۇن ياشىغان ئەشۇ
جەمئىيەتكە مىڭ بىر لەنەتلەر ياغدۇرىسىز .

ھەسرەت

ئېلزابىت كارتېر (ئاۋسترالىيە)

ئەخمەت ئىمىن تەرجىمىسى

دۇففىي ئەپەندىنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان جۆندەملەيدىغان ئەسكەرەپ كەتكەن ئۆي ـ جايلىرى ، سىدنېي پورتىنىڭ پاراخوت توختايدىغان ئورنىغىچە سوزۇلغان كوچىنىڭ ياقىسىدا ئىدى .

ئۇ پرىستانىغا پەقەت چوڭ پاراخوتلارلا كېرەتتى . بىز ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇرغان ئۇچ ئېغىز ئۆيگە قىشتا ئاپتاپ ئوبدان چۈشەتتى ، تومۇز كۈنلىرى ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەن دېرىزىلەردىن كىرگەن مەيىن شامال ئۆينىڭ ھاۋاسىنى خۇددى تەبىئىي ھاۋا تەڭشىگۈچتەك سالقىن قىلىۋېتەتتى .

تۆت ياش چاغلىرىم بولسا كېرەك ، ئاپام مېنى دائىم ئىشكىكىمىزنىڭ ئالدىدىكى پەلەمپەيدە ئولتۇرغۇزۇپ قوياتتى . مەن ئۇ يەردە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئويۇنچۇق دۇمبىقىمنى ئوينايتتىم . بۇ مىس دۇمباقنى ساقچى ئىشىك ئالدىمىزغا كېلىپ قالغاندا ياكى كېلىۋاتقاندا ئاندىن چېلىشىمغا بولاتتى . « دۇڭ . . . دۇڭ . . . دۇڭ » قىلىپ چالغىنىم بەلگە ئىدى . بۇ بەلگىنى ئاڭلىغان ھامان ئاپام ئاللىقانداق بىر ئەر كىشىنىڭ قوينىدىن چىقىپ دېرىزىنىڭ ئالدىغا كېلەتتى ـ دە :

ـــ تىلتون ! ئەجەب قۇلاق ـ مېڭەمنى يەپ كەتتىڭ . بولدى ، چالما ، بىكار بوينۇڭنى ئۈزۈۋېتىمەن ! ـــ دەپ ۋارقىراپ

قويا‌تتى . ساقچى كەتكەندىن كېيىن مېنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە ئەكـ
ـرىپ بويۇن ـ باشـلـىرىـمغا سۆيەتتى ، ئاندىن قاقاقـلاپ كۈ-
لۈپ ، ـــ جېنىم قوزام ، ئەجەب ئەقىلىڭ بار جۇمۇ ، سېنىڭ ، ـــ
دەپ كېتەتتى .

مەن دۇففېنىڭ مۇشۇ ئۆيلىرىدە تۇغۇلغان . مەن ئاپامنىڭ
بىـر تاللا بالىسى ئىدىم . ئۇنىڭ مېنى بىرەر كاچات سالغىنىنى
ياكى تىللىغىنىنى بىلمەيمەن . ئۇ ھەمىشلا بەختىيارەك خۇشال ،
خۇشخۇي يۈرەتتى .

دادامنىڭ زادى كىملىكى ئاپامغىمۇ ئېنىق ئەمەس ئىكەن .
تـوققۇز ياشلارغا كىرىپ قالغان چېغىمدا نۇرغۇن باللارنىڭ دا-
دىسى بار ئىكەنلىكىنى سېزىپ ، زادى مېنىڭ دادام كىم ؟ دەپ
بېرىسەن ، دەپ ئاپامغا چاپلىشۋالدىم .

ـــ ماقۇل ، ئېيتىپ بېرەي ، ـــ دېدى ئاپام ، ـــ تىلتون ،
مـەن سېنى ئون ئالتە يېشىمدا تۇغقان ، شۇ چاغدا بەك ئوماق ئى-
دىڭ ، كۆزلىرىڭ قېنىق زەڭگەر دېڭىزغا ئوخشايتتى ، ھازىرمۇ
شـۇنداق ، كۆزلىرىڭ بەك چىرايلىق . دادىڭنىڭ كىملىكىگە كەل-
سـەك ، ئۇ ئېھتىمال بىر كۈنى كەچتە بۇ يەرگە كەلگەن ھېلىقى
ئىسپانىيىلىك يىگىت بولسا كېرەك . ھېلىمۇ ئېسىمدە ، ئۇنىڭ
كـۆزلىرى سېنىڭكى بىلەن ئوپئوخشاش ئىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرىگە
كۆيۈپ قالغانىدىم . ھە ، قانداق ، دەپ باقە ، بۇ پەرىزىم ساڭا ياق-
تىمۇ ؟ دادىڭ ئىسپانىيىلىك بولسا بولار ؟

ـــ بـولـىدۇ ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئەجەب ئوبدان دادا تې-
پىپ بەردىڭ ! ئاپا ، ئەمدى بېرىپ ماۋىس دۇففېغا دەيمەن ، مەكـ
تەپتىكى مېنى زاڭلىق قىلىدىغان ساۋاقداشلىرىمغىمۇ دەيمەن ، مې-
نىڭ دادام بار ، ئۇ بىر كۈنى كېلىپ مەن بىلەن ئاپامنى پاراخوتقا
سېلىپ ئۆزىنىڭ ئۇزۇم ئېتىزلىرى بار جايىغا ئەكىتىدۇ ، دەيمەن .

ئاپا ، ئۇزۇم ئېتىزى بار جاينى نېمە دەيتتى ؟

— ئۇزۇمزار دەيدۇ ، — دېدى ئاپام .

— ھە ، راست ، ئۇزۇمزار دەيتتى . ئۇ تېخى بىزنى ئىسپا-
نىيىنى ئايلاندۇرىدۇ . دادام ، سەن ، مەن ئۇچىمىز مەي باغلاپ
پىشىپ كەتكەن ئۇزۇملەرنى تازا يەيمىز . كۆپتىكى ئۇزۇم ھاراق-
لىرىنى تازا ئىچىپ ، بولۇشچە ناخشا ئېيتىپ ، ئۇسسۇل ئويناي-
مىز ، ئالقىنىمىزدا ھېلىقى « چاك ـ چاك » قىلىپ ئاۋاز چىقدى-
غان نەرسىنى تەڭكەش قىلىپ تۇرىمىز دېگەنە تېخى . ئاپا ، ئۇ
نەرسىنى نېمە دەيتتى ، راست ؟

— چاكىلداق دەيدۇ .

— ھە ، چاكىلداق دەيتتى ، راست ! ئاپا ، ئۇ راست كې-
لەرمۇ ؟

— كىم ؟

— دادامچۇ .

— ۋاي تاڭ ! ۋۇي ، راست ، ئۇ كېلىدۇ ! چوقۇم كېلى-
دۇ ! ئۇنىڭغىۇ ئۇزۇن زامانلار بولۇپ كەتتى . تىلتون ، ھازىر
نەچچىگە كىردىڭ ؟

— سەككىزگە ، ئاپا ، توققۇزغىمۇ ئاز قالدىم جۇمۇ . ئاپا ،
مۇئەللىم بۇگۈن ماڭا نېمە دېگەنلىكىنى بىلەمسەن ؟ بۇ ئايدا يەنە
دەرستىن قالساڭ ، ئاپاڭغا تېلېفوندا دەيمەن دەيدۇ . مەن ئۇنىڭغا
دېمەڭ ، دەپ يالۋۇرغانتىم ، ئۇ مېنى ئۇردى ، بەك ئۇرۇۋەتتى !

— ئۇردىما ؟ ۋاي ، خۇدايىم ، سېنى ئۇردىما ؟ نەرىگە
ئۇردى ، كۆرسىتە ، نەرىگە ؟ — ئاپام مېنى يېقىن تارتىپ بەدە-
نىمگە تاياق ئىزى چۈشكەن يەر بارمۇ دەپ قاراپ كەتتى . ئۇ بە-
دىنىمدىن ھېچقانداق تاياق ئىزى تاپالمىغاندىن كېيىن ماڭا ئەمدى
دەرستىن قالما ، دەپ نەسىھەت قىلىپ بولۇپ :

ـــ قارىغاندا بەزى كۈنلىرى ماڭا ئۇقتۇرماي يەنە دەرستىن قېلىۋاتقان ئوخشىمامسەن ؟ ـــ دەپ سورىدى .

مەن بەزى كۈنلىرى مەكتەپكە بارماي ، ماۋۇس دۇففې بەلەن كىنوغا بارغانلىقىمنى ئېيتىۋېدىم ، ئاپام ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى ، ئاندىن كىنو بىلىتىنى قايسى پۇلغا ئالغانلىقىمنى سورىدى . مەن پۇلنى ئاپامنىڭ قېشىغا كەلگەن ئەر كىشىلەرنىڭ يانچۇقىدىن ئېلىۋالغانلىقىمنى ئېيتىۋېدىم ، ئاپام كۈلۈپ كەتتى ، مەنمۇ كۈلدۇم ، ئىككىمىز تېلىقېپ قالغۇچە كۈلدۇق . كېيىن ئۇ ماڭا :

ـــ ئەمدى ئۇنداق ئىش قىلما ، تىلتون ، ماڭا ئاۋارىچىلىك تېپىپ بېرىسەن ، بولامدۇ ؟ ـــ دېدى .

مەن بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز ئۇنداق قىلماسلىققا ۋەدە بەردىم . لېكىن ، بەزىدە ماۋۇس بىلەن ئىككىمىز ئۆي تۇتۇپ ئويناىدىغان ئويۇندىن زېرىكىپ كوچىغا چىقىپ كېتەتتۇق . بۇنداق چاغلاردا ئاپام ۋە باشقا ئاپاشلار كېچىسى « خىزمىتى » بولغاچقا ئۇخلىۋالاتتى . ماۋۇس بىلەن ئىككىمىز يېقىن ئەتراپتىكى دوكانلارغا بېرىپ بەزى ئۇششاق نەرسىلەرنى ئويۇنىنىڭ ئورنىدا ئوغرىلىۋالاتتۇق . ئۇ نەرسىلەرنى ئاپامنىڭ ياخشى كۆرىدىغانلىقىغا ئىشەنچىم كامىل ئىدى . مەن تېپىۋالدىم دەيتتىم ، ئۇ مېنى دېتىڭ بار ، دەپ ماختايتتى .

ـــ تىلتون ، ـــ دەيتتى ئۇ ، ـــ ئەجەب ئەقلىڭ بار جۇمۇ سېنىڭ . ئۆمرۇمدە مەن ھېچنېمە تېپىۋالمىغان . قارىغاندا مەن ھېچنېمىگە سەپسالمايدىغان گاراڭ بىر نېمە ئوخشايمەن ، يول ماڭسام يەرگە قارىماي ، ئۈيان ـ بۇيانغا ياكى ئاسمانغا قاراپ ھاڭۇېقىپ ماڭىدىغان ئوخشايمەن .

ئاپام راستىنلا ئۆزى ئېيتقاندەك بىر ئىشقا سەپسالمايدىغان

بىپەرۋا ئايال ئىدى . لېكىن ، ئۇ بىر ئىشقا يەنى مەن ئەخلاتخانىدىن تېپىپ كەلگەن قۇرۇق كونسېرۋا قوتىلىرىغا گۈل تېرىشقا ھېرىس ئىدى . بىر كۈنى ئۇ سۇ قاچىلانغان ئەينەك قوتىغا نەرىسىگە گۈلنىڭ يىلتىزىنى چىلاپ قويدى . يىلتىز ئاپئاق غول تارتىپ يېشىل يۇمران بىخلار ئۈنگىلى تۇرغاندا ئۇ بەك خۇشال بولۇغان بولسا ، ئۈنىڭدىن يوغان سېرىق گۈل ئېچىلغاندا ئۆزىنى يوقىتىپلا قويدى ۋە ئۆيدە ئۇسسۇلغا چۈشۈپ « كۈننىڭ ئىللىق تەپتىدىن ، مايدا گۈللەر ئېچىلدى » دەپ ناخشا ئېيتىپ كەتتى . لېكىن ، شۇ كۈنى كېچىسى ئاپام تولا يىغلاپ كۆزلىرى ئىششىپ كەتتى ، چۈنكى ئۇنىڭ بىر ئەر مېھمىنى مەست بولۇپ قېلىپ ھېلىقى قوتىنىى ئۆرۈپ نەركەس گۈلىنى دەسسەپتكەنىدى .

شۇنىڭدىن كېيىن بىز نەركەس گۈلى تېرىمىدۇق ، لېكىن پات ـ پات شۇ گۈلنىڭ گېپىنى قىلاتتۇق . بىز ئۇ گۈلنى ھەرگىز ئۇنتۇيالمىدۇق ، ئۇ گۈلنى گۈل دۇكىنىدىن ئوغرىلاپ كەلگىنىمىزنى مەن ھەرگىز ئاپامغا ئېيتمىدىم .

ھېلىقى « ئىسپانىيىلىك دادام » توغرىسىدا ئاپام بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن ئاپامنىڭ قېشىغا كەلگەن ئەرلەرگە سىنچىلاپ سەپسالىدىغان بولدۇم ، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا دادام چىقىپ قالارمۇ دېگەن تەمەدە ئىدىم . مېنىڭ ئۇ قاراشلىرىم بەزىلەرنى سەل تەشۋىشكە سېلىپ قويۇپتۇ . ئاپام ئۇلارنىڭ نارازىلىقىنى ئاڭلاپ ، ماڭا :

ـــ ئۇلارغا تىكىلىپ قارىما ، ياخشىسى ئۇلار كەلگەندە بېشىڭنى كۆتۈرمە . بىزنېپ قارىساڭ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ . بۇ ھەرگىز نومۇسلۇق قىزلار قىلىدىغان قىلىق ئەمەس ، ـــ دەپ نەسىھەت قىلدى .

مەن ئۇلارغا قارىماسلىققا ۋەدە بەردىم ، شۇنداقتىمۇ بۇ

يەرگە كېلىدىغان ئەرلەرگە ئۆچ ئىكەنلىكىمنى ئېيتىپ قويدۇم . ئاپام كۈلۈپ تۇرۇپ ، ئۇلار كەلمىسە بىزنىڭ بۇگۈنكىدەك تۇرمۇش كەچۈرەلمەيدىغانلىقىمىزنى ئېيتتى . ئۇنىڭ دېيىشچە ، ئەگەر ئۇ خەق كەلمىسە ، بىرىنچىدىن ، ئاپام بىرەر دۇكانغا ياكى زاۋۇتقا بېرىپ ئىشلىمىسە بولمايدىكەن ، ئەتىگەن تۇرۇپ پىيادە ئىشقا بارىدىغان گەپكەن ؛ ئىككىنچىدىن ، مەن مەكتەپتىن كەلسەم ، ئاپام مېنى ئىشىك تۈۋىدە كۈتۈۋالىدىغان ئىش بولمايدىكەن . ئۇ كارىۋاتتا ئېغىناپ ژۇرنال كۆرۈپ ياكى دېرىزىدىن ئاسمانغا قاراپ قۇشلارنى ياكى سۇغا قاراپ پورتقا كىرىۋاتقان پاراخوتلارنى كۆرۈپ ئولتۇرغۇچە ، ھەتتا ئاياللارنى ئۆيگە يىغىۋېلىپ قۇرۇق پاراڭ بىلەن ۋاقىتنىڭ بېشىغا سۇ قۇيغۇچە ، كېچىسى ئۆزىگە چۈشلۈق خىزمەت قىلىپ تۇرغىنىڭ كۆپ ياخشى ئىكەنلىكىنى ئېيتىۋىدى ، مەن دېدىم :

ـــ بوپتۇ ، ئاپا ، خالىغىنىڭىزنى قىلىۋېرىڭ . لېكىن ، يەنە گەپ شۇ ، مەن ئۇ ئەرلەرگە بەك ئۆچ .

ـــ چوڭ بولغاندا ، ـــ دېدى ئاپام ، ـــ ئەرلەرنى ياخشى كۆرىدىغان ، ئۇلارنىڭ ھالىغا يېتىدىغان ، ئۇلارغا ئەدەپلىك مۇئامىلە قىلىدىغان بولۇپ قالسەن .

ـــ شۇنداق بولسىمۇ بولار ، ـــ دەپ قويدۇم ، شۇنىڭ بىلەن گەپىمىز تۈگىدى .

ئاپامنىڭ قېشىغا كېلىدىغان ئەرلەرنىڭ كۆپىنچىسى ماتروسلار ئىدى . ئۇلار بۇ يەرگە پرېستانىنىڭ قېشىدىكى تاغدىن ئۆتۈپ كېلەتتى . ئاپامنىڭ دېيىشچە ، ئۇلار بەك ئالدىراڭغۇ ھەم قوپال ئىكەن ، لېكىن ئاپام ئۇلارنىڭ شۇ مىجەزىنى ياقتۇرىدىكەن ، ئۇلار بىلەن ھەرگىز باھا تالىشىپ ئولتۇرمايدىكەن ، شۇڭا ئۇلار باشقا پاراخوتتىكىلەرگە ئۇنىڭ ياخشى گەپىنى قىلىپ بېرىدىكەن ،

شۇ ۋەجىدىن ئۇنىڭ ئالدىغا مېھمانلار ئۈزۈلمەي كېلىپ تۇرىدىكەن . ئۇ ھېچكىمنىڭ كۆڭلىنى قايتۇرۇشنى خالىمىغاچقا ، ھەتتا بەش ـ ئالتىسى تەڭ كېلىپ قالسىمۇ ئۇلارنى مېھمانخانىدا ئولتۇرغۇزۇپ نۆۋەت بىلەن كۈتىدىكەن . دېمىسىمۇ ، ئۇ ھەمىشە « ئاۋۇال كەلگەننى ئاۋۇال كۈتىمەن » دەيتتى .

مەن ئادەتتە تاپشۇرۇقنى مېھمانخانىدا ئىشلەيتتىم . بەزىدە ئەرلەرنىڭ بىرەرى ھېساب تاپشۇرۇقۇمنى ئىشلىشىپ بېرەتتى . بىر كۈنى مەكتەپتىن ماقاله يېزىپ كېلىڭلار ، دېگەنىدى ، ئۇلاردىن بىرى شۇ ماقالىنى ماڭا يېزىپ بەردى . مەن بىپەرۋالىق قىلىپ ئۇ ماقالىنى ئۇقۇمايلا مۇئەللىمگە تاپشۇرۇپتىمەن ، شۇنىڭ بىلەن چاتاقنىڭ چوڭى چىقتى . مۇشۇنداق قىلىپ يۈرۈپ ئاخىر مەكتەپتىن قوغلاندى قىلىندىم .

بىز بەزىبىر ئاۋارىچىلىكلەرگىمۇ يولۇقۇپ تۇردۇق . بىر كۈنى ئاپام سوتقا چاقىرىلدى ، ھېلىمۇ ياخشى پرېستان رايونىغا مەسئۇل ساقچىنىڭ ئاپامغا خېلى كۆڭلى يېقىن ئىكەن ، بولمىسا بىز جازالىناتتۇق . ھەممەيلەن ئاپامنى ياخشى كۆرەتتى ، ساقچىلارمۇ شۇنداق ئىدى .

ئاپام مېنى يېنىدا تۇتقۇسى كەلگەچكە ، ئىلاج بار مېنى مەكتەپكە بارمىسكەن ، دەپ ئويلايتتى ، شۇڭا ھەمىشە :

ـــ قىز بالا مەكتەپكە بارمىسىمۇ نۇرغۇن نەرسە ئۆگىنىۋالىدۇ . قىزىم ، زۇكامداپ قالغان ئوخشايسەن ، قېشىمدا بىر كۈن يات ، ئوڭشىلىپ قالسەن ، ـــ دەيتتى . مەنمۇ نېمە بولسا بولار دەپ يېتىۋېرەتتىم ، يېتىپ زېرىكسەم ، ئاپامنى غىدىقلاپ يۈرۈپ ئويناياتتىم . كىيىملىرىمنى كىيىپ ئەتىگەنلىك چىيىمنى ۋاقچە ئىچەتتۇق . پرىستانغا پاراخوت كەلمىگەن كۈنلىرى بىللە كىنوغا باراتتۇق ، كوچا ئايلىناتتۇق ياكى ئىسسىق گۆشنان سېتىۋېلىپ

باغچىغا كىرەتتۇق ـ دە ، ئوروق ئۇچ ئاق قوسى بار سىسق كۆلـ
نىڭ بويىدا ئولتۇراتتۇق .

ئاپام ئۇ ئاق قۇلارغا بەك ئامراق ئىدى . ئۇنى دۇنيادىكى بەك چىرايلىق نەرسە دەپ ماختايتتى . لېكىن ، بىر كۈنى ئۇ ئاق قۇلار سۇدىن چىقىپ ئوتلاقتا شۇ قەدەر سەت ئويناقشىپ كەتـ تىكى ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلاردىن پۈتۈنلەي خوشۇم كەتتى .

ئاپامنىڭ بەك يېقىن دوستىمۇ يوق ئىدى . ئۇ ، تۇرمۇشتا ئۆزۈڭ بىلگەنچە ياشىيالمايسەن ، پۈتلىكاشاڭ بولىدۇ ، دەپ قاراپ بىرەرى بىلەن بەكمۇ ئىچقويۇن ـ تاشقويۇن بولۇپ كەتمەيتتى . مېنىڭ ئەڭ يېقىن ئۆتىدىغان دوستۇم ماۋىس ئىدى . ئۇ دادىسى دۇققىي ئەپەندى بىلەن بىللە بىزنىڭ بىنادا ئولتۇراتتى . دۇققىي ئەپـ ەندى بويى ئېگىز ، ئۆزى بىر قىسما ئادەم ئىدى . بەزىدە ئۇنىڭ چىرايى ماڭا زەھەرلىك دورا بوتۇلكىسىنىڭ قەغىزىگە سىزىلغان باش ئىسكىلىتىدەك كۆرۈنۈپ كېتەتتى . ئۇ ھەمىشە كېلەڭسىز كىيىملەرنى كىيىپ يۈرەتتى . « ئۆھۆ ـ ئۆھۆ » قىلىپ بوغۇلۇپ يۆتىلىپ كەتسە ، بەزىدە ھۆ قىلغۇم كېلىپ كېتەتتى .

دۇققىي ئەپەندى ئاپامنىڭ ھېلىقىدەك ئىشلارنى قىلىدىغانـ لىقىنى بىلگەچكە ، ماڭا ئىشلىسەڭ ، دەپ ئۇنىڭ كۆزىگە كىـ رىۋالاتتى ، لېكىن ئاپام :

ـــ ياق ، نېمانچە كۆزۈمگە كىرىۋالسىز ، مەن ئۆز ئالدىمغا قىلىمەن ، ـــ دەپ تۇرۇۋالاتتى .

ئۇ ئادەمنىڭ قولىدا نۇرغۇن قىز ـ ئاياللار بار ئىدى . ئۇلار كوچىدىلا ئەر خەقلەرنى ئىندەككە كەلتۈرۈپ ئۇنىڭ ئۆيىگە ئەـ كىرەتتى .

ـــ بىچارە قىزلار بەك ئەخمەقلىق قىـ لىۋاتىدۇ ، ـــ دەيتتى ئاپام ، ـــ دۇققىي ھېلىقى ئەسكى كاپـ

تان بىلغا ئوخشاشلا ، مولۇندەك ئۇلارنىڭ پېيىدىلا يۇرىدۇ . بىچارە ئاياللار جىقراق پۇل تاپساق دەيدۇ ، ئۆزلىرىنىڭ كاتەكتەك بولـ سىمۇ بىر ئۆيى بولسا مەقسىتىگە يېتەتتى . دۇففې پاھىشخانا خوـ جايىنلىرىغا ئوخشاشلا ئارىدىن جىق پايدا يۇلۇۋاتىدۇ . تىلتون ، ئەگەر مەنمۇ تاپقىنىمنى دۇففې بىلەن تەڭ ئوتاق قىلىدىغان بولـ سام ، ئۇ چاغدا ماڭا ھازىرقىدىن تۆت ھەسسە ئارتۇق ئىشلەشكە توغرا كېلىدۇ . ئۇنىڭغۇ ناھايىتى قىممەت ئىجارە ھەققى تۆلەۋاـ تىمىز ، شۇنداقتىمۇ مېنىڭ تۇتقان يولۇم توغرا ، كېيىن لەۋزىنى چىشلەپ قالغاندىن مۇشۇ ياخشى .

مەن بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغاندا :

— شۇنداقمۇ ، ئاپا ؟ — دەپ قويياتتىم .

— شۇنداق ، — دەيتتى ئۇ كۈلۈپ ، — پاتسى خيالىمـ دىن چىقمايدۇ . تىلتون ، سەن ئۇنى ئەسلىيەلمەيسەن . ئۇ ئەمدى ئون ئالتىگە كىرگەندى ، — ئاپام كۆزىگە لىق ياش ئالغان ھالدا خورسىنىپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇراتتى ، — تىلتون ، پاتسى پاھىشخانا خوجايىنىنى ئالداپ كېتىمەن دەپ ئويلىغان ، لېكىن ئارقا كوچىدا بوغۇزلىنىپ ئۆلدى . شۇڭا ، مەن ئۆزۈمنىڭ تۇتقان يولىنى توغرا دەيمەن .

مەن ئاپامنىڭ پىكرىگە قوشۇلدۇم . ئۇ ماڭا يەنە بەزى گەپلەرنى قىلىپ بەردى . ئۇنىڭ پاتسىنى ئەسلىيەلمەيسەن دېگـ ىنىگە ھەيران قالدىم . مەن قانداقمۇ پاتسىنى ئۇنتۇپ قالاي . ئۇ شۇنچە تاتلىق كۈلىدىغان چىرايلىق قىز ئىدى ، ماڭا تېخى بىر ئاسلان سوۋغا قىلغان . ئۇ تۇغۇلغىنىغا ئۈچ ھەپتە بولغان ئاسلان ئىدى . ئۇ چاغدا مەن بەش ياشتا ئىدىم . ئۇ ئاسلاندىن بىر كۈنمۇ ئايرىلغۇم كەلمەيتتى . مەنمۇ ئۇنىڭغا ئامراق ، ئۇمۇ ماڭا ئامراق ئىدى . ئۆزى كىچىككىنە ، يۇمشاقلىقچۇ تېخى ، « مياۋ —

مياۋ » قىلىپ تۇراتتى ، ئالقىنىمدا سۇت ئىچۈرۈپ قويسام ئويناق تىلى بىلەن پاكپاكىز يالۋالاتتى . مەن ئۇنىڭغا ئىسىم قويۇپ بولـ غۇچە ئۇ تۈيۈقسىز يوقاپ كەتتى . شۇ يوقالغىنىچە يوق ، مەڭگۈ ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالدىم .

ھەممەيلەن ، بولۇپمۇ ئاپام ماڭا بەك ھېسداشلىق قىلدى ، ئاسلانىنى قايتىپ كېلىدۇ ، دەپ كۆڭلۈمنى ياسىدى . ئۇلارنىڭ مۇشۇك دېگەن ئاشۇنداق چىقىپ كېتىپ مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن قايتىپ كېلىدۇ ، دېگەن گېپىنى ئاڭلاپ ئۈمىدلىنىپ قالدىم . بىر يامغۇرلۇق كېچىدە كارىۋىتىمدا يېتىپ مۇشۇكنىڭ مياۋلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم ، دەررۇ يۈگۈرۈپ تالاغا چىقسام ، قاپقاراڭغۇ كوچىدا ھېچنېمە يوق . . .

بىر نەچچە ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى ، ئاخىر ئۇنىڭدىن ئۈمـ ىدىمنى ئۈزدۈم ، مۇشۇك دېگەن ھەرگىز قايتىپ كەلمەيدىغان نـەرسە ئىكەن ، دېگەن ئويغا كەلدىم . شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئاسلانىنى ئېسىمدىن چىقىرىۋەتتىم . لېكىن ، ئاپامنىڭ ئېيتقىنىنىڭ ئەكسىچە ، مەن پاتسىنى ھەرگىز ئۇنتۇمىغانىدىم . ئۇ مېنىڭ بەش ياش چاغلىرىم ئىدى . شۇ كۈنىمۇ يامغۇر يېغىۋاتاتتى . قاپقاراڭغۇ ئارقا كوچىدا قانغا مىلىنىپ ياتقان پاتسىنى بىرىنچى بولۇپ كۆرگۈچى مەن ئىدىم .

دوللور بىلەن مىنتى دۇففې ئەپەندىگە ياللىنىپ ئىشلەيدـ غان ئاياللار ئىدى . مىنتى خانىم ناھايىتى چىرايلىق تۇل ئايال ئىدى . ئۇ بىزگە ئەقىللىق ئىككى ئوغلىنىڭ بارلىقىنى ، قىزىنىڭ بىر دوختۇرخانىدا پراكتىكانت سىپىترا بولۇپ ئىشلەيدىغانلىقىنى ، بۇ بالىلىرى بىلەن ئۆزىنىڭ پەخىرلىنىدىغانلىقىنى ، دەپ بەرگە- نىدى .

مىنتى خانىمنىڭ چىرايىدىن ھارغىنلىق چىقىپ تۇراتتى . ئۇ ئىككى ئوغلىنىڭ بالدۇرراق ئوقۇش پۈتتۈرۈشىنى ئارزۇ قىلاتتى . ئۇ باللىرى ئوقۇشنى تۈگىتىۋالغۇچە چىشىنى چىشلەپ مۇشۇ ئىشنى قىلىپ يۈرۈپ ، كېيىن ئۇلار كۈننىي ئۆزى ئالالايدىغان ۋاقىت كەلگەندە ، باشقىچە بىر خىزمەت قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقاندا ، ئاپام كۆڭۈل بۆلگەن ھالدا سورىدى :

— باشقىچە نېمە خىزمەت قىلارسىز ، مىنتى خانىم ؟

ئۇ شۇنداق جاۋاب بەردىكى ، ئاڭلاپ ئاپام بىلەن ئىككىمىز ھەيران قالدۇق .

— تۆمۈر يول سىستېمىسىدا ئىشلىسەم دەيمەن . مېنىڭ ئارزۇ ـ ئارمىنىم شۇ .

— ۋوگزالدا ئىشلىسەم دېمەكچىمۇسىز ؟

— ھەئە ، بىلەتخانىدا ئولتۇرۇپ پويىز بىلىتى ساتسام دەيمەن . ئۇ چاغدا ئەرلەر ماڭا پۇل بېرىدۇ ، لېكىن ماڭا چىقىلايدۇ ، — دېدى مىنتى خانىم كۆزىگە لىق ياش ئالغان ھالدا ، — مېنى خالىغانچە بىر نېمە قىلالمايدۇ دەڭا . . .

مىنتى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئاپام ماڭا :

— مىنتى ھەممەم خىيال بولۇپ قاپتۇ ، ئۇ ھەرگىزمۇ ئارزۇسىغا يېتەلمەيدۇ ، — دېدى ، ئاندىن يەنە ، — ئۇ ئەسلىمىغۇ بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزغا لايىق ئەمەس . ئۇنىڭ بەك غۇرۇرى بار . بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزدا ئادەم بەك ئۇنداق بولۇپ كەتسە بولمايدۇ ، تىلتون ، — دەپ قويدى .

— شۇنداقمۇ ؟

— شۇنداق ، — دېدى ئاپام ، — مانا ، ماڭا قارا ، مەن خەققە سىلىق مۇئامىلە قىلىپ كۆڭلىنى ئالمەن ، ھەرگىز قېتىۋالمايمەن . ئەر خەق بۇ يەرگە نېمىشقا كېلىدۇ ، مەقسەت ئېنىققۇ ،

مەن ئۇلار خالىغانىنى بېرىمەن ، ئۇلار پۇل بېرىدۇ . بولدى ، ئىش تامام ۋەسسالام ! بەزىدە ئۇلار يەنە كېلىپ قالىدۇ ، لېكىن كەلگىنى توختىماي كېلىۋەرسىمۇ بولمايدۇ .

ـــ ئاپا ، بۇ يەرگە كەلگەنلەردىن بەكرەك ئامراق بولۇپ قالغانلىرىڭمۇ بارمۇ ؟

ـــ بۇنداق ئىشلارمۇ بولۇپ قالىدىكەن ، لېكىن تىلتون ، ئاللىقانداق بىرىگە بەك ئامراقلىق قىلىپ كېتىشمۇ ئادەتتىن ئەمەس .

ـــ نېمىشقا ؟

ـــ مەسىلەن ، بىز بىر دۇكان ئاچتۇق دەيلى ، ئەگەر ئوبدان مالنى ئۆزىمىزنىڭ ئامراق خېرىدارىغىلا ساتىمىز دەپ تۇرۇۋالساق ، سارىڭلىق قىلغان بولارمىز ؟ ئۇنداقتا قاملاشماس ؟

ـــ راست ، قاملاشمايدىكەن ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئۇ بەك سارىڭلىتقەكەن . دوللورمۇ شۇنداقمۇ ، ئاپا ؟

ـــ بىچارە دوللورنى دەمسەن ، ـــ دېدى ئاپام كۈلۈپ ، ـــ ئۇ بەك رومانتىك . ئۇنىڭ ئاجىزلىقى مۇشۇ . ئۇ ، ئەر خەقلەر مېنى ياخشى كۆرسە ، ماڭا ئاشىق بولسا دەيدۇ . ئاڭلاپ قوي تىلتون ، خاراكتېرى بەك كۈچلۈك ئايال دەرد ـ ئەلەمدىن بېرى كېلەلەمەيدۇ . ئۇ تېرىۋاتقان كۆڭۈلسىزلىكنىڭ هەممىسى شۇ مىجەزىنىڭ كاساپىتى .

ـــ هە ، راست ، ئاپا ، ئېسىڭدىمۇ ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ قايسىبىر كۈنى كەچتە ئۇ مېنىڭ ئادەمىمنى قېشىڭغا ئەكىرىۋاپسەن ، دەپ ئۆيۈڭگە بېسىپ كىرگەنىدى ـ هە ؟

ئاپام كۈلۈمسىرەپ قويۇپ جىغىدە تىترەپ كەتتى ، ئاندىن :

ـــ هەئە ، ئېسىمدە بولمامدىغان ، ـــ دېدى ، ـــ ئۇنداق

ئىش بىر نەچچە قېتىم بولغان ، شۇ قېتىمقىسى قېشىمغا بىر ساقچى كىرگەن كۈن ئىدى . بەك ئاچچىقىم كەلدى ، لېكىن دوللورغا ئاداۋەت ساقلىمايمەن ، تىلتون ، چۈنكى ئۇنى چۈشىنىمەن . . .

ـــ لېكىن ، ئاپا ، سەن . . . سەنغۇ ھېچكىمگە ئاچچىقلانمايسەن .

ئاندىن كېيىن مەن دوللورغا يېقىن تۇرغۇم كەلمەيدىغانلىقىنى ئېيتتىم ، چۈنكى ئۇ گېزى چىقىپ كەتكەن پىتىدا يۈيۈنۈپ چىققاندەك سېسىق پۇرايتتى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاۋازىمۇ غىراڭ ـ غۇرۇڭ ئىدى ، مەست بولۇپ قالغان ھالىتىنى كۆرسە كىشىنىڭ ھۆ قىلغۇسى كېلەتتى ، تېخى ئۇنىڭ بىلىكىگە ئوكۇل ئۇرۇۋېلىشلىرىچۇ .

بۇ گەپلەرنى دېسەم ئاپام ئاغزىمنى ئاچۇرمىدى . ئۇنىڭ دېيىشىچە ، ھەممە ئادەمنىڭ كەمچىلىكى بولىدىكەن ، دوللورمۇ شۇنداق ، لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلى ئالتۇندەك ئىكەن ، ئىش ئۆزىنىڭ زىيىنىغا تارتىپ قالسا ئاشۇنداق چىچاڭشىپ كېتىدىغان خۇيى بار ئىكەن . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، دوللور بەك نوچىلىقى بار ئاياللاردىن ئىكەن .

ـــ ئۇ ھەر قانداق ئەھۋالدا ، ـــ دېدى ئاپام سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ مېھمانلىرىنىمۇ ، دوستلىرىنىمۇ نائۇمىد قويمايدۇ . كىشىنى نائۇمىد قويماسلىق ئالتۇندىنمۇ قىممەتلىك روھ . ئۇ ھاراق ئىچىپ ياكى خروئىن چېكىپ يولدا خەقنى بۇلىغاندىن كۆپ ياخشى . بۇنى ئېسىڭدە تۇت ، تىلتون .

مەن ئۇنىڭغا ئېسىمدە تۇتىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم ـ دە ، ماڭا ئىس چىقتىمىكىن ، دەپ كوچىغا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتىم .

ماۋىس ئادەتتىكىدەك يەنە سالاسۇنغا يۆلىنىپ تۇرۇپتىكەن ، بىز شۇ يەردە بىرئاز تۇرۇپ ئاندىن شەھەرگە ماگىزىن

چۆرگىلىگىلى ماڭدۇق . ئۇ كۈنى بىز قارا جىيەك تۇتۇلغان بىر بالىلار ئىشتىنى ھەم كۆزلۈك بىر جا ئۇزۇك ئوغرىلىۋالدۇق . ماۋۇس ماگىزىن ھاجەتخانىسىدا ئۇ ئىشتانىنى ئىشتىنىنىڭ ئۈستىگە قاپلاپ كىيىۋالدى ، ئۆزىگە چوڭ كېلىپ قالغاچقا ئۈنى ئاپامغا بېرىۋەتمەكچى بولدى . مەن ھېلىقى ئۇزۇكنى ئايىغىمنىڭ ئىچىگە سېلىۋالدىم ، شۇ كۈنى كەچتە قايتىسام ، تاپىنىمغا ھوررەك ئۆرلەپ قاپتۇ . ئاپام پارقىراق نەرسىلەرگە ئامراق بولغاچقا ، ئۇ ئۇزۇكنى ئاپامغا بېرىۋەتمەكچىدىم . كەلسەم ئاپام ھېلىقى ئىشلىرى بىلەن ئىكەن ، قۇتامغا سېلىپ قويۇپ ، ئۇنىڭغا بېرىشنى كېيىن ئۇنۇتۇپ قاپتىمەن .

مىنتى خانىم بىلەن دوللور بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ ئاپام بىلەن ئۇزۇندىن - ئۇزۇن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى . باللىق دەۋرىمدىكى بۇ ئۇچەيلەننى ھەرگىز ئۇنتۇيالمايمەن .

ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى ئېسىمدە ھېلىھەم قۇلقىمغا قۇيۇۋالغاندەك تۇرۇپتۇ . ئۇلار مېنىڭ قېشىدىلىقىم بىلەن كارى بولماي ئۆزلىرىنىڭ ھەر قانداق پارىڭىنى قىلىشۇېرەتتى ، مېھمانلىرىنىڭ مەجەزى ، تەلىپى ، ھەتتا قىلىقسىزلىقلىرىنىمۇ ئەپقالماي سۆزلەشەتتى . بۇ گەپلەر ئۇلارنىڭ نەزىرىدە خۇددى ئۆي خوتۇنلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمەكنىڭ باھاسى ئۆرلەپ كەتكەنلىكى توغرىسىدا سۆزلەشكەنلىرىدەك بىر ئىش ئىدى . بەزىدە مىنتى خانىم دەرد تۆككىلى تۇرسا ، بەزىدە دوللور ئۆزىنىڭ ئاغرىنىشلىرىنى دەپ بېرەتتى . ئاپام بېشىنى لىڭشىتىپ ئۇلارغا ھېسداشلىق قىلىپ ئولتۇراتتى ، بەزىدە يۇمشاق گەپ قىلىپ ئۆزىنىڭ كۆز قارىشىنى بىلدۈرۈپ قوياتتى .

ئۇلار پېچىنە يېگەچ ، بولۇشچە شېكەر سېلىنغان سۇت

چاي ئىچىشەتتى . بەزىدە باينىس ھاممىمۇ ئۇلارنىڭ پارىڭغا قې-
تىلاتتى . باينىس ھاما دۇففې ئەپەندى بىلەن ماۋسىنىڭ تامىقىنى
ئېتىدىغان ، ئۆيلىرىنى يېغىشتۇرىدىغان ئىشلارنى قىلاتتى . ئۇ بەك
قېرىپ كەتكەنىدى ، پۈت ـ قوللىرى قورايدەك ئىنچىكە ئىدى . ئۇ
چاي شامىسىدا پال ئېچىشقا ئۇستا ئىدى .

ئۇ ئاچچىقان پال ئاپام ۋە ئۇنىڭ دوستلىرىنى ئۈمىدسىزلىك
گىرداۋىدىن قۇتۇلدۇرالايدىغان قۇدرەتكە ئىگە ئىدى ، ئۇلارنى
غەم ـ قايغۇدىن خالىي قىلىپ روھىنى كۆتۈرەتتى .

ـــ شاخلىمايدىغان دەرەخ بولمايدۇ ، ھامان بىر كۈنى
چوقۇم بىر خۇش خەۋەر ئاڭلايسىلەر . ھەتتا ، سىلەر ئۇنتۇپ قال-
غان بىرەر كىشى مەلۇم ۋەسىيىتىدە سىلەرنى مال ـ دۇنياغا ئىگە
قىلىدۇ . مەنمۇ ھېچكىمنىڭ كۆڭلىنى قايتۇرۇپ باقمىغان ،
شۇڭا ئازغىنا بولسىمۇ دۆلەتكە ئېرىشتىم ، ـــ دەيتتى
ئۇ .

مەن باينىس ھاممىنىڭ بۇنداق گەپلىرىگە ئىشەنمەيتتىم ،
نېمىشقىدۇر ئۇنى ئالدامچىدەك ھېس قىلاتتىم . شۇنداقتىمۇ ئاپامنى
خۇشال قىلالايدىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئامراق ئىدىم .

ئاپام ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى گېزىتلەردىن بىرەر پالاكەتچى-
لىكنىڭ پۈرىقىنى سەزگەندە ياكى بىرەر شۇملۇققا ئۇچرىغاندا ،
كۈن بويى دەككە ـ دۈككىگە چۈشۈپ موللىمۇشۇك بولۇپ كې-
تەتتى .

ـــ تىلتون ، ـــ دەيتتى ئاپام ، ـــ تەقدىرسىز قىل تەۋرە-
مەيدۇ ، تەقدىر بىلەن قارشىلىشىش بىھۇدە ئىش .

ئاپام تەقدىرنىڭ بەرھەقلىكىگە ، باينىس ھاممىنىڭ پالىغا
بەك ئىشىنەتتى ، لېكىن ئۇنى كارۋېر ۋە ناخول خېنىملارنىڭ خې-
رۇستال ساقا بىلەن ئاچقان پالى ئۇنىڭدىن بەكرەك قايىل قىلاتـ

تى .

كارۇبر ۋە ناخۇل خېنىملار ماگىزىنسز رايوندىكى ئون قەۋەتلىك كونا ئىشخانا بىناسىنىڭ ئۆگزىسىدىكى كاتەكتەك بىر كىچىك ئۆيدە ئولتۇراتتى ، لېكىن ئاپام ئاشۇ بىنا هامان ئاشۇلار-نىڭ بولىدۇ ، دەپ قارايتتى . باينېپس هاما ئاپامنىڭ ئۇلارغا ئىشىنىپ كەتكەنلىكىگە ئىچى تارلىق قىلىپ ، ئۇلارنى ئىشىك باقتىلار ، خەقنى قاقتى ـ سوقتى قىلىدىغان ئالۋاستىلار ، دەپ تىللايتتى . ئاپام ئۇنىڭغا كۈلۈپ تۇرۇپ ، ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا :

ـــ توغرا دەيسز ، هاما ، توغرا دەيسز ، ـــ دەپ قو-ياتتى .

مەن ئاپامنىڭ هېلىقى مەرتىۋىلىك پالچى خېنىملارغا بەر-گەن باهاسىغا ئىشىنەتتىم . بېشىمىزغا بىرەر كۆكۈلسىزلىك ياكى پالاكەتچىلىك كەلگىلى تۇرغاندا مەنمۇ ئاپامنىڭ پېشىنى تۇتۇپ ، ئەبجەق لېپەت ئارقىلىق بىنانىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ ئۇلارنىڭ مال ـ دۇنيا بىلەن توشقان ئۆيىگە كىرەتتىم .

ئۇلارنىڭ ئۆيى شۇ قەدەر سەرەمجان ۋە يورۇق ئىدى . ئۇچىسىغا يۇمشاق ، ئۇزۇن كېچىلىك خالات ، بېشىغا كەڭ گىر-ۋەكلىك شىلەپە كىيىۋالىدىغان ئۇ چىرايلىق خېنىملار ئاپامغا قو-يۇق قەهۋە ، ماگا بولسا لىمون سۇيى قۇيۇپ بېرەتتى . داستىخان-دىكى قېلىن قايماقلىق ، پاقا شەكلىدىكى تورتنى مەن خالىغانچە يەپ ئولتۇراتتىم .

بەزىدە كارۇبر خېنىم خرۇستال ساقىغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ ئاپامغا هەر هالدا جىق بولمىسمۇ ، تۇرمۇشىغا يەتكۈدەك پۇل ـ پۇچەكنىڭ پات ئارىدا قولىغا كىرىدىغانلىقىنى ئېيتاتتى . ناخۇل خېنىمنىڭ ساقىغا قاراپ ئاچقان پالىمۇ ئۇنىڭكى بىلەن ئوخشاش چىقاتتى . ئۇلارنىڭ ئاچقان پالىنىڭ كۆپىنچىسى ئوخرۇسىغا كې-

لەتتى . بىز ئۇلارنىڭكىدىن قايتىپ ئەتسىلا كونۇبرتقا سېلىنغان پۇل تاپشۇرۇۋالاتتۇق . ئاپام كالپۇكلىرىنى ھېمىر گىنىچە يەلكىلىرىنى تىترىتىپ تۇرۇپ ماڭا قاراپ كۆلەتتى . مەنمۇ ئۇ خېنىملارنىڭ پالىغا قايىل بولغاندەك ئۇنىڭغا قاراپ كۆلۈپ قويياتتىم .

ئون - ئون بىر يېشىمدا ئۇ پۇللارنى ھېلىقى ئىككى ئاق كۆڭۈل خېنىم ئەۋەتىدىغانلىقىنى ئاڭقىرىپ قالدىم ، لېكىن شۇ-نىڭغا ئىشەنچىم كاملىكى ، ئاپام بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى مەڭگۈ بىلمەي ئۆتۈپ كەتتى .

ماۋىس بىلەن ئىككىمىز تەڭ دېمەتلىك بولساقمۇ ، ئوخشىمايدىغىنى ، ئۇ شتاتلىق مەكتەپتە ئوقۇيتتى ، مەن بولسام ئاپام بىلەن ئۆيدە ئولتۇراتتىم . چاتاق بولغىنى ، بىر كۈنى ئاپام پوچى بىر خىزمەتچى بىلەن بىللە بوپتىكەن ، ئۇ كىشى ئاپامغا مېنى ئوقۇمىسا بولمايدۇ ، دەپ تۇرۇۋاپتۇ . شۇنىڭ بىلەن مەن يەنە مەكتەپكە باردىم .

مەكتەپ بىناسى ئۇزۇن يىل رېمونت قىلىنمىغاچقا ئۆرۈلۈپ چۈشكۈدەك ھالەتكە كېلىپ قالغانىدى . دەرەخلىرىمۇ قالمىغان ، سىم بىلەن چىتلانغان مەيدانمۇ داق يەرگە ئايلىنىپ قالغانىدى . نەزەرىمدە ئوقۇتقۇچىلار خۇددى ۋارقىراش - جارقىراشنىلا بىلىدىغان مەخلۇقلاردەك ، ئوقۇغۇچىلار ئاق - قارىنى بىلمەي غۇۋغالا قىلىدىغان جىنلاردەك بىلىنەتتى . ئۇلاردىن بەك قورققاچقا ، سىنىپقا كىرسەم گاچا بولۇپ ، مەيدانغا چىقسام گومۇش بولۇپ يۈرەتتىم .

دەرس تۇگىگەن ھامان قۇيۇندەك چېپىپ ئۆيۈمگە كېلىۋالاتتىم ، چۈنكى ئۆيدە ھېچكىم مېنى دۆت دەپ تىللىمايتتى ، ئىتتىرىپ يىقىتىۋەتمەيتتى ، چىمدىۋالمايتتى ، ھاقارەت قىلمايتتى .

مەكتەپتە بولسا ئۇنداق ئەمەس ئىدى . بۇلارنىڭ ھەممىسگە داداملىنىڭ يوقلۇقى ، يەنە ئاپامنىڭ ئەرلەر بىلەن « بولمىغۇر بىر ئىش » لارنى قىلدىغانلىقى سەۋەب بولغانىدى .

ئاپام مەكتەپتىكى ئەھۋالىمنىڭ قانداقلىقىنى سورىغاندا ، مەن ھەمىشە ياخشى ، دەپ جاۋاب بېرەتتىم .

كوچىدا مەن بىلەن بىللە ئويناۋاتقان بىردىنبىر بالا ماۋۇس ئىدى . بىز بىر ـ بىرىمىزگە ئامراقمۇ ، ئۆچمۇ ئەمەس ئىدۇق . پارىڭمىزمۇ جىق ئەمەس ، كۆپىنچە كوچىدا ئويناش ـ بۇيان چېپىشىپ ياكى ئۆيىمىزنىڭ ئالدىدا ئۆي ياسىشىپ ئويناياتتۇق . بىز بىللىدىغان بىردىنبىر ئويۇن شۇلا ئىدى .

ماۋۇسنىڭ مەكتەپتىكى ئورنى مەندىن بىر دەرىجە ئۈستۈن ئىدى . ئۇ دادىسىنىڭ كىملىكىنى ، ئاپىسىنىڭ خۇدانىڭ دەرگاھىدا ئىكەنلىكىنى ، يەنى ئۇنىڭ ماۋۇسنى تۇغۇپلا ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى بىلگەنلىكى ئۈچۈنلا باشقىلارغا ئوخشاش ھۆرمەتكە سازاۋەر ئىدى .

بىز بىر نەچچە قېتىم مەكتەپتىن قېچىپ ماگىزىنغا بېرىپ ئوغرىلىق قىلدۇق . ئۇنى ئەسكىلىككە مەن باشلايتتىم . مەن ، ماگىزىنغا يۈر ، دەيتتىم ، ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپلا ئويۇنىنى تاشلايتتى ـ دە ، گەپ قىلماي قاپقىنى سىلىپ كەينىمدىن بازارغا ماڭاتتى .

توققۇز يېشىمدا ئەرلەرنىڭ يانچۇقىدىن پۇل ئوغرىلاپ ماۋۇسنى كىنوغا ئاپىرىدىغان بولدۇم . ئۇ گەپ قىلماي مېڭىپ ، كىنودىنمۇ گەپ قىلماي يېنىپ چىقاتتى . ئۆزۈم كىنوغىمۇ ئامراق بولمىسام كېرەك ، لېكىن كىنو كۆرۈش ماڭا مەكتەپكە بارغاندىن ، كوچا ئايلانغاندىن ، ئۆي ياساپ ئويىنىغاندىن ئوبدانراق بىلىنەتتى . ماۋۇس تېرىسى سۇتتەك ئاپئاق ، چىشلىرى ئۇنچىدەك

دانـه ـ دانه ، يۇزى يۇپيۇملاق قىز بولۇپ ، ئاپام ئۇنى ھەمىشە سۇزەتتەك چىرايلىق ، دەپ ماختايتتى . باشقىلارغا ئوخشاش ما-ۋىسمۇ ئاپامغا ئامراق ئىدى ، ھەمىشە بىزنىڭ ئۆيگە ئوينىغىلى كې-لەتتى ، لېكىن مەن ئۇلارنىڭكىگە پەقەت يولىمايتتىم . دادىسى ئا-پامنى تىزگىنلىيەلەيدىغان ، ئۇنىڭ تىنچ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلالايدىغان قۇدرەتكە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈنمىكىن ، ھەر ھالدا دۇففې ئەپەندىنى كۆرسەم ھېيقاتتىم ۋە ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈر-مەي ئۆتەلمەيتتىم .

دۇففېنىڭ بۇ بىناسىدا بولۇۋاتقان ئىشلار توغرىسىدا ماۋۇس بىلەن ئىككىمىز پەقەت پاراڭلاشمايتتۇق . لېكىن ، بىز ئۆزىمىز تۇرۇۋاتقان بۇ جاينىڭ نامى يامان ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتۇق ، بۇ جاينىڭ ساقچى نازارىتىدە ئىكەنلىكىنى ، ساقچىلارنىڭ دۇففې ئەپەندىگە بېرىلىدىغان ئىقتىسادىي ياردەمنى ئازايتىۋەتكەنلىكىنىمۇ بىلەتتۇق . كوچىلاردا لاغايلاپ يۇرۇشىدىغان ھېلىقى بەستلىك ئەركەكلەرنىڭ دۇففېغا يالىنىپ ئىشلەيدىغانلىقىنى ، ئۇلارنىڭ ئا-يالىرغا كۆز ـ قۇلاق بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ئەرلەرنى تارتىپ مېڭ-شىنى ياكى ئەرلەر تەرىپىدىن بوزەك قىلىنىپ كەتمەسلىكىنى نازا-رەت قىلىدىغانلىقىنىمۇ بىلەتتۇق ؛ ھەتتا ئۇ پاھىشە ئاياللار دۇففېنى كولدۇرلىتىمەن ، دەيدىكەن ، قاتتىق زىيان تارتىدىغانلىقىنى ، پاتسىنىڭمۇ ھېلىقى يالانمىلارنىڭ قولىدا ئۆلگەنلىكىنى بىلەتتۇق .

مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ، ماۋۇس بىلەن ئىككىمىزنى ھەم-مىسى ئوبدان قوغدايتتى . ھەممە ئاياللار بىزگە يۇمشاق مۇئامىلە قىلاتتى ، ھېچقانداق ئەركەك بىزگە چېقىلىشقا ، يامان گەپ قە-لىشقا پېشىنالمايتتى . ئاپام مېنىڭ ئالدىمدا رايىش ئىدى ، ماۋۇسمۇ دادىسىنىڭ ئالدىدا خالىغىنىنى قىلالايتتى .

ھېچكىم بىزنى ئوينىاتقىلى يا ھايۋانات باغچىسىغا ، يا دېڭىز

ساھىلىغا ، يا يېزىلارغا ئاپىرىپ باققان ئەمەس . بىز چېركاۋ ، دىنىي مەكتەپلەرنىڭ نېمىلىكىنىمۇ بىلمەيمىز . يەيمىز دېسەك ، تورت ـ پېچىنە ، ئىچمىز دېسەك ، ئىسسىق چاي ھەمىشە تەييار . بىز شۇڭا ساغلام چوڭ بولدۇق . قايسىبىر يىلى دوختۇر چىشىمنى تەكشۈرۈپ ، قۇرۇت يېگەن بىرمۇ چىشىمنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ ناھايىتى ھەيران قالغانىدى . بالىلىق چېغىمدا ياكى ئون يېشىمدىن بۇرۇن مەن بىر قېتىممۇ كىبىسەل بولۇپ باقمىغان ئەمەس .

ھەممىسى بىزنى ئەدەپلىك بالىلار دەپ قارايتتى . ئەگەر شۇ چاغدا ئاپام مېنىڭ توشقان يانچۇقچى ئىكەنلىكىمنى ، دوففې ئۆز قىزىنىڭ مېنىڭ شاگىرتىم ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولسا ، ئۇلار يۇ-رىكى يېرىلىپ ئۆلمىسىمۇ ، ھەر ھالدا بىر نېمە بولاتتىمكىن دەپ مەن .

ئون ئىككى ياش چاغلىرىمغۇ دەيمەن . بىر كۈنى ماۋسقا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ پۇل تاپالايدىغان بولغان ھامان ئاپامنى بۇ يەر-دىن كۆچۈرۈپ تىنچ بىر جايدا ئولتۇرغۇزىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم . ئۇنىڭغا بۇ كوچىنىڭ پاسكىنا ، مەينەت ئىكەنلىكى ، نامى يامان بولغانلىقى سەۋەب بولغانلىقىنىمۇ چۈشەندۈردۇم .

ماۋىس مېنىڭ گېپىمگە قوشۇلمىدى ھەم بۇ كوچىنىڭ ئەسلى ياخشى جاي ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ ، دادىسى ئۆلگەن-دىن كېيىن بۇ بىنانىڭ ئۆزىگە قېلىپ باي بولۇپ كېتىدىغانلىق-نى ، شۇ چاغدا ئۇستىكارلارنى ئەكىلىپ بۇ كونا ئۆيلەرنى يې-ڭىۋاشتىن ياسىتىپ ، توي قىلىپ ، بىر نەچچە بالىلىق بولىدىغان-لىقىنى ، ھەممە پاھىشە ئاياللارنى بۇ يەردىن قوغلۇۋېتىپ ، پەقەت ئاپامنىلا ئېلىپ قالىدىغانلىقىنى ئېيتتى . ئۇ ھەر قانداق پاھىشە ئا-

يالغا ئۆچ ـــى . بىر پەيت توختاپ تۇرۇپ ، مەكتەپنى مۇمكىن بولسا ئەتىلا پۈتتۈرسەك ئىكەن ، دېگەن قارارغا كېلىشتى ۋە تاقلىققا ئىگە ئىدۇق .

ماۋۇس بىلەن ئىككىمىزنىڭ مۇشۇ ئۇزۇن كېچىن ئارىدا بىر يىل ئۆتتىغۇ دەيمەن . بىر كۈنى ، ئىككىمىز قەھۋەخانىغا كىرىپ ، ئالدىمىزغا ئىككى ئىستاكان قەھۋە كەلتۈرۈپ ، بۇ يەرگە كىرىپ ـ چىقىۋاتقانلارغا قاراپ ئولتۇرىدۇق . شۇ كۈنلەردە ھاۋا بەكمۇ ئېغىز ـ پەس بولۇپ يۇقۇملۇق زۈكام يامراپ كەتتى . دۇففې ئەپەندى ، ئاپام ، دوللور ، مىنتى خانىم ، ئىشقىلىپ بىز تونۇيدىغانلارنىڭ ھەممىسى زۈكامداپ ، پەقەت ماۋۇس بىلەن ئىككىمىزلا بۇ پالاكەت كېسىلگە گىرىپتار بولمىغانىدۇق .

قەھۋەخانىدا يوغان بىر ئەينەك بار ئىكەن . ئەينەككە قارىسام ماۋۇس بىلەن ئىككىمىز كۆزۈمگە شۇنچە چىرايلىق ھەم تولغان كۆرۈندى . مەن بۇ قىزىقارلىق بايقىشىمنى ماۋۇسقا ئېيتىۋەتتىم ، ئۇ سوغۇق كۈلۈپ قويۇپ :

ـــ توغرا ، بىز خېلى رەڭ تۇزەپ قالدۇق ھەم چوڭمۇ بولۇپ قالدۇق . ئەپسۇس ، مەكتەپ پۈتتۈرۈپ ، پۇل تاپالايدىغان بولۇشىمىزغا تېخى خېلى يىللار بار ، ـــ دېدى .

بىز ئەينەككە قارىغىنىمىزچە ئولتۇرۇپ ـ ئولتۇرۇپ تۈيۇقسىز تەڭلا كۈلۈپ كەتتۇق . ئىككىمىز تونۇشۇپ مۇنداق كۈلگىنىمىز تېخى بىرىنچى قېتىم ئىدى . بىز كۈلگەنسېرى شۇنداق ئەدەب كېتىپتۇقكى ، ئاخىر كۈتكۈچىلەر سىلىق گەپ بىلەن بىزنى قەھۋەخانىدىن چىقىرىۋېتىشكە مەجبۇر بولدى .

ئۆيگە قايتىش يولىمىزدا ماۋۇس ماڭا سەمىمىيلىك بىلەن مۇنداق دېدى :

ـــ تىلتون ، سەن ئاپاڭنىڭ يولى بويىچە پۇل تاپىمەن

دەپ ئويلاۋاتامسەن ؟ ئۇنداق قىلساڭ ، سەن ئەسكى قىز بولۇپ قالسەن . ناۋادا ، مەن شۇنداق قىلىدىغان بولسام ، دادام مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ . بەسلىشمەنكى ، ئاپاڭمۇ سېنىڭ جېنىڭنى ئالىدۇ .

مەن ئۇنىڭغا مەنمۇ شۇنداق قارايدىغانلىقىمنى ، بايام ئويلىشىپ ئېيتقانلىقىمنى دېۋېدىم ، ئۇ :

ـــ ھە ، مۇنداق دېمەمسەن ، بۇ گېپىڭ جايىدا ، لېكىن ، ـــ دېدى ، ـــ لېكىن ، مەن بۇنداق ئەسكى گەپنى چاقچاق دەپ ئاغزىمدىن چىقارسامۇ ، دادام ئاڭلاپ قالىدىغان بولسا تېرەمنى تەتۇر سويىدۇ . دادام ماڭا ، ئەرلەر توي كېچىسى خوتۇنىنىڭ قىز چىققان ـ چىقمىغانلىقى بىلەن ھېسابلىشىدۇ ، سەن پاكلىقىڭنى ساقلىشىڭ كېرەك ، دېگەن .

ـــ پاكلىق ؟

ـــ ھەئە ، پاكلىق . قىزلىقى ، نومۇسى دېگەن گەپ . ھېلىمۇ شۇكۇر دەيمەن ، بۇ گەپلەرنى سەمىمگە سېلىپ تۇرىدىغان دادام بار ئىكەن . ئەگەر سەن بىلمىسەڭ ، ئاپاڭدىن سورا ، تىلتون بىز بۇنداق گەپلەرنى دېيىشمەيلى .

ئىككىلىمىزلا ئىپپەت ـ نومۇس ، جىنسىي مۇناسىۋەت دېگەندەك گەپلەرنى بۇنىڭدىن كېيىن قىلىشماسلىققا كېلىشتۇق .

لېكىن ، بىر ئوي ، بالدۇرراق جەققىنە پۇل تېپىپ ئاپامنىڭ ئالدىغا ئاپارسام ، ئۇنىڭغا يۇر ، ئاپا ، مۇشۇ دۇففىنىڭ ئۆيىدىن يېراققا كېتەيلى ، پاھىشۋازلىرى بولمىغان گۈزەل بىر تۇرمۇشنىڭ قويىنىدا ياشايلى ، دېسەم دەيدىغان بىر ئوي كاللامدىن زادى چىقمىدى .

ئاپامنىڭ سالامەتلىكى بارغانسېرى يامانلىشىپ زۇكام ئۇنى بەكمۇ ئاجىزلاشتۇرۇۋەتكەنىدى . ئۇ بىر نەچچە ھەپتە مېھمان كۈتەلمىدى . دۇففې ئەپەندى ئۇنىڭغا ، مەن ئۇچۇن ئىشلەيسەن ،

كوچىغا چىقىپ ئەر خەق تېپىپ كېلىسەن ، دەپ چاپلىشۋالدى . ئاپام ئۆي ئىجارىسىنى ۋاقتىدا تۆلىيەلمىگەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئا-پامغا قاتتىق قورساق كۆپۈكى بار ئىدى . ئاپام شۇ چاغدا تۇنجى قېتىم چوڭ كۆڭۈلسىزلىك تارتقانىدى .

شۇ چاغدا مۇدھىش بىر ئىش بولدى . كارۋېر ۋە ناخۇل خېنىملار چىرايلىق ئۆيىدىن كۆچۈپ كېتىشكەنىدى . ئورۇقلاپ كەتكەن ئاپام ساقىدا بىر پال ئاچتۇرۇپ كېلەي ، دېگەن تەمەدە بېرىپ ، كېپىن تىترىگەن ھالدا ساڭگىلاپ يېنىپ كەلدى ۋە :

— تىلتون ، — دېدى مەيۇسانە ، — كارۋېر خېنىم بىلەن ناخۇل خېنىملار كۆچۈپ كېتىپتۇ .

— ۋاي ، خۇدايىم ، نەگە ؟ — دەپ سورىدىم چۆچەگەن ھالدا ، — ئاپا ، خاتا ئۇقۇپ قالمىغانسەن ؟

— ياقمۇ ، تىلتون ، خاتا ئۇقۇپ قالمىدىم ، ئۆينى چۈۋۈ-ۋېتىپتۇ ! ئېيتقىنا ، ئۇلار مەن بىلەن كۆرۈشمەيمۇ ، خرۇستال ساقىسىغا قاراپ ئەھۋالىنى بىلىپ تۇرالارمۇ ؟

— بىلىپ تۇرالايدۇلا ئەمەس ، چوقۇم بىلىدۇ ، ئاپا ، — دېدىم مەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ .

ئاپامنىڭ چىرايىدىن كۈلكىنىڭ يىتكەنلىكى بەكمۇ قور-قۇنچلۇق ئىش بولدى . ئۇ كۈندىن - كۈنگە ئورۇقلاپ ، شامال چىقسا ئۈچۈپ كېتىدىغاندەك ھالغا چۈشۈپ قالدى .

مىنتى خانىم بىلەن دوللورمۇ سالامەتلىكى يامانلىشىپ ، ئەر خەقلەرنى كۈتەلمەيدىغان بولۇپ قالدى . ئاپامۇ ، دوللورمۇ ، مىنتىمۇ روھسىزلىنىپ كەتتى . باينېسنىڭ ئۈمىدۋار پاللىرىمۇ ئۈلارنىڭ روھىنى كۆتۈرەلمەيتتى .

مېنىڭ ئەھۋالىمۇ چاتاق بولدى ، چۈنكى ئىشتىيىم يوغۇ-نىغانسېرى ، يەيدىغان تۇرۇڭ نەرسە يوق ئىدى . ئاپام بىلەن

ئىككىمىز ئاشۇ ئايلاردا غاش تېتىيدىغان قوناق بىلەن كالباساغىلا قالغانىدۇق . بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن بىر چوڭ ماگىزىنغا يەيدىغان ئازراق نەرسە سوقۇپ كېلەي دەپ بېرىپ ، ئۇشنى ئەپلەشتۈرەلمەي ئىككى قولۇمنى بۇرنۇمغا تىقىپ يېنىپ كەلدىم .

ئەسلى ئوغرىلىق دېگەن يامان ئىش ، هامان بىر پالاكەتچىلىك باسىدىغان يېرى بار ، ئادەمنىڭ كۆڭلىمۇ ئارامىدا تۇرمايدۇ ، شۇڭا بۇ ئىشنى قىلغۇممۇ يوق ئىدى ، لېكىن ئۆيدە هېچنېمە يوق ، قورساق بولسا ئېچىۋاتىدۇ . هەي . . . ئۆيگە كېلىپ قارىسام ئۇستەلدە بىر پارچە خەت تۇرۇپتۇ . ئوقۇسام ، ئاپام بىلەن دوللور شەھەرگە پال ئاچقۇزغىلى كېتىپتۇ .

پال ؟ پال دېگەن زادى نېمە گەپ بولغىيتتى ؟ لۇغىتىم بولمىغاچقا ، ماۋىستىن سورىدىم . توۋا ، ئۇنىڭدا لۇغەت بار ئىكەن ئەمەسمۇ ، تىترىگەن قوللىرىم بىلەن لۇغەتنى ئاختۇرۇپ ، ئاخىر مەقسەتكە يەتتىم . « پال » ئېچىش دېگەن ئەسلى پېشانىگە پۈتۈلگەننى ياكى كېيىن بولىدىغان ئىشنى ئالدىنئالا بىلىش دېگەن گەپ ئىكەن .

ئاپام بىلەن دوللورنىڭ بىكاردىن بىكار كاززاپ پالچىغا پۇل بېرىدىغانلىقى ، ئۇ يەردىن ئاللىقانداق ئۇمىد بىلەن خۇشال قايتىپ كەلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە هېچقانداق ياخشى ئۆزگىرىش بولمايدىغانلىقى ماڭا ئايان ئىدى .

ئاپامنى دۇففىغا تىز پۈكۈپ قالامدىكىن دەپمۇ ئەنسىرەيتتىم . ئۇنىڭ كوچىغا چىقىپ ئەرلەرگە يېپىشىپ يۇرۇشىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرسەم ، يۈرىكىم جىغىدە قىلىپ كېتەتتى .

ئۇنىڭ ئۆزىگە قارىغاندا ياشراق جالاپلار تەرىپىدىن چەتكە چىقىرىلۇۋاتىدىغانلىقىنى ئويلىسام ئەرۋاهىم قىرىق گەز ئۇچاتتى . ئاشۇنداق ئىچىم قاينىپ ئولتۇرسام بىرى ئىشىك قاقتى .

ئىشىك يوچۇقىدىن قارىسام بىر ئەر كىشى ئىكەن . ئاپىلا ، ئاپامنىڭ تەلىيىنىڭ كاجلىقىنى قارىمامدىغان . ئاپام كەلگۈچە بۇ كىشى ھەرگىز ساقلىمايدۇ ، ئەمدى .

تۇيۇقسىز كاللامغا بىر ئەقىل كەلدى . سارائ بولۇپ قالغانىدەك كىيىملىرىمنى سېلىۋەتتىم ، ھەممىنى سېلىۋېتىپ ، ئاپامنىڭ بەدىنىنىڭ ھەممە يېرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان نېپىز ، ھالرەڭ ئىچ كۆڭلەكنى كىيىپ ، چېچىمنى كەينىمگە يېيىپلا ئىشىكنى ئاچتىم .

ئۇ ساقاللىق ، ھەممە يېرىدىن ھاراق پۇراپ تۇرىدىغان بەستلىك ئادەم ئىكەن . ئۇ بۇ يەرنى روۋېن دېگەن بىرىنىڭ ئېيتىپ بەرگەنلىكىنى دېدى . مەن ئۇنى ئاپامنىڭ ھۇجرىسىغا باشلاپ كىرىپ ، روۋېن دېگەن كىشى قانچە پۇل تۆلەيدىغانلىقىنى ئېيتقاندۇ ، دەپ سورىدىم .

ئۇ ئېيتقانلىقىنى دەپ ، پۇلنى پېچىنىڭ تەكچىسىگە قويدى ـ دە ، مەن نېمە ئىش بولىدىغانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە كاپۇر ـ كوپۇر قىلىپلا مېنى كارىۋاتقا باستى . ئۇ چاپان ، ئاياغ لىرىنى سالماي پەقەت ئىشتانىنلا يەشتى ، ئاندىن قورقۇنچلۇق بىر ئىش يۈز بەردى . مەن ئۇنى ئالجىپ مېنى ئۆلتۈرمەكچى بولسا كېرەك ، دەپ ئويلاپ قاپتىمەن . . .

كېيىن مەن ئەركىنلىككە چىقتىم . قارىسام ھايات ئىكەنمەن ، لېكىن غەزەپ ۋە پۇشايماندىن چىشلىرىم كاراسلاپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ ئادەم كارىۋاتنىڭ قېشىدا ئاغزى كامارەك ئوچۇق ، چاچلىرى تەردىن چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن ھالدا ماڭا قاراپ تۇرۇپتۇ . ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قارىغىنىمدا بىر يەرلىرىگە غاچچىدە پىچاق تىقىۋەتكۈم كېلىپ كەتتى .

ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ ئۇنىڭ ناھايىتى ھودۇقۇپ كەتـ

كەنلىكىنى سەزدىم . ئۇ پەس ئاۋازدا مەندىن :

ـــ قانچە ياشقا كىردىڭ ؟ ـــ دەپ سورىدى . مەن لام ـ جىم دېمەي قاراپ تۇرسام ، ئۇ يەنە سورىدى ، ـــ قانچە ياشقا كىردىڭ ؟

مەن شۇ تاپتا ئۇنىڭ نېمىشقا ھودۇقۇۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالدىم . چۈنكى ، ئاشۇ يىللاردا مېنىڭ ئاكىلىغانلىرىم بەك كۆپ بولۇپ كەتكەن ، ئاكىلىغانلىرىمنىڭ ھەممىسى باسقۇنچىلىق ، جىنسىيەت بىلىملىرى ، شۇنىڭدەك ئەرلەرنىڭ قورامىغا يەتمىگەن قىزلارغا باسقۇنچىلىق قىلسا ، قانداق ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىغا ئائىت گەپ ـ سۆزلەر ئىدى .

مەن ئۇنىڭ كۆزىگە قاراپ تۇرۇپ كۈلۈمسىرىگەنسىمچە پەس ئاۋازدا :

ـــ ئەمدى ئون ئۈچ ياشقا كىردىم ، ـــ دېدىم . ئۇ چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ قويۇپ تېنەشلىك بىلەن كىيىملىرىنى كىيىۋاتقان چاغدا مەن يەنە سۆزۈمنى داۋاملاشتۇردۇم ، ـــ بۇ بىنا دوففىي ئەپەندىنىڭ . ئۇ مۇشۇ يەردە تۇرىدۇ ، مېنىڭ ئۆيىدە يالغۇز ئىكەنلىكىمنىمۇ بىلىدۇ ، سىزنىڭ كىرگەنلىكىڭىزنىمۇ كۆردى . ئۇنىڭ سودىسى مۇشۇ بولغاچقا ، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرىدۇ . ئاپامنىڭ ئۆيىدە يوقلۇقىمۇ ئۇنىڭغا مەلۇم . شۇڭا يەنە ئازراق پۇل بېرىڭ . ئۇنىڭغا ئازراق بەرمىسەم ، ھازىر سىزنىڭ قىلغان ئىشىڭىزنى ئۇ ئاپامغا ياكى ساقچىلارغا ئېيتىپ قويىدۇ .

ئۇ سەل ئويلىنىۋېلىپ ، ناھايىتى قوپال ئاۋازدا :

ـــ بۇلاڭچىلىققۇ بۇ ، بۇلاڭچىلىق ! مۇنداقمۇ يولسىزلىق بولامدۇ ، ـــ دەپ غۇدۇڭشىغىنىچە يانچۇقىدىكى پورتمانىنى كارىۋاتقا تاشلىۋېتىپ بۇرۇلۇپلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ ناھايىتى تېز يېراقلىشىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ تۇردۇم . قارىغاندا ، ئۇ كوچىغا يۈگۈرگەندەك مېڭىپ چىقىپ كەتكەنىدى .

مەن خۇددى ئېغىر كېسەل بولۇپ قالغاندەك كارىۋاتتا خېلى ھازاغچە يېتىپ كەتتىم ، يۈيۈنىۋالسام دەپ ئويلايتتىم ، لېكىن ئۇستىخانلىرىم ئۆگە ـ ئۆگسىدىن ئاجراپ كەتكەندەك كارىۋاتتىن قوپالمايتتىم . شۇنداقتىمۇ مەن ئاپام كېلىپ قالسا رەسۋا بولماي دەپ قورقۇپ ، پۈتۈن كۈچۈمنى يىغىپ كارىۋاتتىن تۇرۇدۇم ۋە ئېغىر پۇتلىرىمنى سۆرەپ مۇنچىغا كىردىم . دۇشتا يۇيۇندۇم ، لېكىن ئۆزۈمنى يەنىلا تازىلانمىغاندەك ھېس قىلىپ ، ھېلىقى قوتۇر ۋاننىمىزغا ئىسسىق سۇنى لىق تولدۇرۇپ بېشىمدىن ئايىغىمغىچە ھېچ يېرىنى ئالا قويماي سوپۇنداپ تازا يۇدۇم .

كېيىن ئۇستۇبشىمنى ئىتتىك سۈرتۈۋېتىپ ، پاكىز ئىچ كىيىملىرىمنى يەڭگۈشلەپ مەكتەپ فورمامنى كىيىۋالدىم ـ دە ، ھۇجرا ئۆيگە كىرىپ ھېلىقى قان دېغى بولۇپ كەتكەن سېسىق كىرلىكنى يىغىشتۇرۇۋەتتىم . ئۇنى تاشلۇۋېتىپ ، ئاپام سوراپ قالسا ، ئۇستىگە سىياھ تۆكۈلۈپ كەتكەنىدى ، تاشلۇۋەتتىم ، دېمەكچى بولدۇم .

مەن ئاپامنى مۇشۇ كىرلىكنىڭ ئۇستىدە ياتقان ھالدا ، ئۇنى ھەر يىلى ، ھەر كۈنى سېسىق تەر پۇراپ تۇرىدىغان ئەرلەر بىلەن مۇشۇ ئەرزان پۇللۇق يېشىل تاۋار كىرلىكنىڭ ئۇستىدە ياتقان ھالدا كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈشنى خالىمايتتىم ، ھەرگىز خالىمايتتىم .

مەن خۇددى روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ، بۇ ئىشنىڭ قانداقلارچە بولۇپ قالغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالغانىدىم . پەقەت كارىۋاتنىڭ ئايىغىدىكى ھېلىقى قارا پورتمانىنى كۆرگەندىن كېيىن

يىن ، ئاندىن ئۇ ئىشنىڭ قانداق يۈز بەرگەنلىكىنى ئەسلىيەلىدىم . راست ، بۇ ئىشنى تېرىغان مەن ، ئۇ ئەمەس ، مەن ئۆزۈم . مۇ-شۇنداق قىلغاندا پۇل تاپقىلى بولىدۇ ، دەپ ئىشنى تېرىغان ئۆ-زۈم .

مەن پورتمانىنى ئالدىم ، ئېچىپ قارىسام ، ئىچىدە ئاپامنىڭ نەچچە ئايدا تاپقان پۇلىدىن جىقراق پۇل بار ئىكەن . كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي يەنە بىر رەت ساناپ باقتىم ۋە رازىمەنلىك بىلەن كۈل-دۈم . چۈنكى ، مەن بەش مىنۇت ئىچىدىلا شۇنچىۋالا جىق پۇل تاپقانىدىم . بۇنى ئويلىغىنىمدا بايامقى ئىشنى ئۆزۈمچە ئانچە قور-قۇنچلۇق ۋە يىرگىنچلىك ئەمەستەك ھېس قىلىپ قالدىم . ئاپام ، مىنتى خانىم ، دوللور ۋە باشقىلارنىڭ بۇ ئىشنى قىلىپ ئازراقلا پۇلغا ئېرىشىدىغانلىقىنى ئويلىغىنىمدا ئۆزۈمچە ئۇلارنى دىتسىز ، ئۆزۈمنى ئەقىللىق چاغلاپ كېتىپتىمەن . مەن پورتمانىنىڭ ئىچىدە ئازراق پۇل قالدۇرۇپ قويۇپ قالغىنىنى تەقىپ قويدۇم .

ئاپام قايتىپ كەلدى . ئۇ باشقىچىلا ئادەم بولۇپ قايتىپ كەلگەنىدى ، شۇ قەدەر خۇشال ، ئۈمىدۋار . ئۇ دوللور بىلەن بىللە بېرىپ كۆرۈشكەن گوللاندىيىلىك ھېلىقى پالچىنىڭ گېپىنى قە-لىپ بەرگەن چاغدا ، ئۇنىڭغا قاراپ يۈرىكىم ئېچىشىپ كەتتى .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئاپام ھاياجانلانغان ھالدا ، ـــ ئۇ بەك دانا ئادەم ئىكەن . ئۇ قولۇمنى تۇتۇپ ، پۇل سىز ئويلىمىغان يەردىن كېلىدۇ ، دېدى . بىلدىڭمۇ ، ئۇ شۇنداق دىدى . ئەمدى قوللىمىز پۇل كۆرىدىغان بولدى . ئەمدى غەم قىلمىساقمۇ بولىدۇ ، كالباسا يەيدىغان ئىشتىنمۇ قۇتۇلىدىغان بولدۇق . خۇشال بولۇۋا-تامسەن ، جېنىم بالام ؟

ـــ بۇ بەك ياخشى بوپتۇ . ئاپا ، ـــ دېدىم ، ـــ ئاپا ، كەچۈر ، كىرلىكىگە سىياھ تۆكۈلۈپ كەتكەنىدى ، ئۇنى تاشلا-

ۋەتتىم . ماڭا خاپا بولارسەنمۇ ؟

ـــ نېمە دەيدىغانسەن ، ـــ دېدى ئاپام قىلچە خاپا بولماي ، ـــ پۇل قولىمىزغا كەلسىلا ، يېگىسىنى سېتىۋالىمىز ، يەنە باشقا نەرسىلەرنىمۇ ئالىمىز ، تېخى . . .

ـــ ئاپا ، ـــ دېدىم ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ ، ـــ كىرلىكنى ئەتە ئەتىگەندىلا سېتىۋالالايسەن . قارا ، ـــ مەن ئۇنىڭغا پورتـ ماننى بەردىم ، ـــ تېپىۋالدىم ، ـــ دىدىم ئۇنى ئالداپ ، ـــ مەكـ تەپتىن كېلىۋېتىپ ، يولدا . . .

ـــ ۋاي ، ۋاي ، ۋاي ، تاتلىق بالام ! ئەقىللىق بالام ! ئوبدان بالام ، ـــ دەپ كۈلۈپ كەتتى ئۇ ، ـــ مانا گوللاندىيىلىك پالچىنىڭ ئېيتقىنى ئەمەلىيەتكە ئايلاندى ئەمەسمۇ ! ـــ ئۇ پورتـ ماننى ئېچىپ پۇلنى ساناپ باقتى ـ دە ، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئامەت ۋە تۇرمۇش شادلىقى توغرىسىدىكى ناخشىسىنى توۋلاپ ، ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتتى .

بىردىنلا مېنى ھېچ تۇتۇپ كەتتى ، كەينىدىنلا قۇسۇپ ، جاقىلداپ تىترەشكە باشلىدىم . ئاپام مېنى كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ قويدى ، ئاندىن بىر ئىستاكان سۇ ئەكىلىپ بەردى . ئۇ مېنى يۇـ قۇملۇق زۇكام بولۇپ قالغان چېغى ، دەپ ئويلىغانىدى .

ئەتىسى ئەتىگەندە ھېلىقى كىرلىكنى ئاپىرىپ دېگىزغا تاشلۇۋەتتىم .

ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە روھىم خېلى كۆتۈرۈلۈپ قالدى . شۇنىڭدىن كېيىن ھەر قانداق ئىشنى دىت بىلەن قىلىدىغان ، ئا ـ پامنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالىدىغان بولۇپ قالدىم . ئاپام مەندىكى بۇ ئۆزگىرىشكە ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى ، مېنى دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى بالا ، دەپ ، ماختايتتى ـ ماختايتتى . مەن كۈلۈپ تۇرۇپ ، بۇ ئۆزگىرىشكە ئۆزۈمنىڭمۇ ھەيران ئىكەنلىكىمنى ، مەندە تۇرۇپلا ئو ـ

قۇشقا ھەۋەس ، ئىشتىياق پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى ، بۇ مەۋسۇمدا مۇنەۋۋەر ئوقۇغۇچى بولۇش ئارزۇيۇم بار ئىكەنلىكىنى ئېيتتىم . ئۇ مېنىڭ داۋاملىق ئوقۇپ سودا ئىنستىتۇتىغا چىقىپ ، كەلگۈسىدە پۇلدار ئادەملەرگە كاتىپ بولۇش نىيىتىم بارلىقىنى ئاڭلىغاندا ، ماڭا قاراپ كۆزلىرى ئاپئاپتەك يالتىراپ كەتتى ۋە مېنى ئەقىللىق ، ئىرادىلىك دەپ ماختاپ ، ئۆزىنىڭ ھېچنېمىگە نىيەت باغلىيالماي-دىغان دوستسىز يارىلىپ قالغانلىقىدىن ئاغرىندى ، ئۆزىنىڭ تۇز-مۇش ھامان گۈزەل بولىدۇ ، دەپ قاراپ ، بوشاڭلىق قىلىپ مۇشۇ كۈنگە قالغانلىقىنمۇ چۈشەندۈردى .

مەندىكى ئۆزگىرىش ماۋىسنى تېخىمۇ چۆچۈتۈۋەتتى .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئۇ ـــ سەن ھازىر بۇرۇنقى ئويـ لىرىڭغا پۈتۈنلەي زىت ئىش قىلىۋاتىسەن .

مەن ھەر ھالدا ماۋىستىن نېرى بولالىغىنىمغا ناھايىتى خۇشال بولدۇم . ئۆزۈم ۋە ئاپام ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرغان بۇ پىلا-نىم ماۋىسقا خۇشياقمايدىغانلىقى ئېنىق ئىدى .

ھەر كۈنى ئوقۇشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئۆزۈم يالغۇز بىر قەھۋەخانىغا كىرىپ ، قەھۋە ئىچكەچ ، ئۇ يەردىكىلەرنىڭ پا-ئىڭغا قۇلاق سالاتتىم ، بولۇپمۇ ئۇلار ئىشلەتكەن سۆزلەرگە ئالا-ھىدە دىققەت قىلاتتىم . ئۇلارنىڭ سۆزلىرى مەن ۋە ئاپام ، يەنە مەن تونۇيدىغان باشقىلارنىڭ سۆزىگە قارىغاندا ناھايىتى سىپايە ئىدى . مەن ئۇلارنىڭ قىلىقلىرىنى ، سۆزلىرىنى دوراۋاتتىم .

مەن مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ نەزىرىگمۇ ئىلىندىم . ئۇلار مېنى تېخىمۇ ياخشى ئۆگىنىشكە ئىلھاملاندۇردى . قارىسام ھېساب ئوڭاي ئۆگىنىۋالغىلى بولىدىغان دەرس ئىكەن ، باشقا دەرسلەرنىمۇ كۆپ كۆرۈپ ئەستە تۇتۇۋالسام بولىدىكەن . زېھنىم ياخشى بولغاچقا ، بۇمۇ ماڭا تەسكە توختىمىدى .

مەكتەپتە ئۆگەنگەنلىرىم مېنىڭ ئۆگىنىشكە بولغان تەشنا-
لىقىمنى قاندۇرالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئۆگىنىشتە باشقىلار-
نىڭ ئالدىدىراق مېڭىش ، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن سودا
ئىنستىتۇتىغا ئوقۇشلۇق كىرىشنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بىر
ماشىنكا تېپىپ خەت ئۇرۇشنى ئۆگىنىۋېلىش نىيىتىگە كەلدىم .
قەھرىتان قىش ئۆتۈپ كەتتى . ئاپام سالامەتلىكى ياخشى-
لىنىپ ئانچە ـ مۇنچە ئىشلارنى قىلالىغۇدەك بولدى . ئۆتكەن قېتىم
بەرگەن پۇلۇمنى ئاپام دوللور ۋە مىنتى خانىملار بىلەن بىللە
خەجلەپ تۇغەتكەچكە ، يوشۇرۇپ قويغان پۇللىرىمدىن ئاپامغا
يەنە بىر ئاز بەردىم .
ماشىنكا ئالىمەن ، دەپ قالغان پۇلۇمنى ساناپ باقسام ،
ئويلىمىغان يەردە پۇل يەتمىدى ، يەتمىگەندىمۇ جىق يەتمىدى .
شۇنىڭ بىلەن تېپىرلاپ قالدىم . مەن ماشىنكىغا موھتاج ئىدىم ،
تېخىمۇ ئېنىقراق ئېيتقاندا ، بۇنىڭ ئۈچۈن پۇلغا موھتاج ئىدىم .
پۇل ! ئىلاھىم ، مەن بىر تاتارا پۇل تېپىۋالسام بولماس-
مىدى ! لېكىن ئاپامغا ئوخشاش مەنمۇ ئۆمرۇمدە بىرمەر قىممىتى بار
نەرسىنى يولدىن تېپىۋالغان ئەمەس . پۇلنى نەدىن تېپىش كې-
رەك ؟ بۇنىڭ بىر ئامالى بار ، مەن بىلمەن ، لېكىن . . . ياق ،
ئەمدى ئۇ ئىشنى قىلغۇلۇق ئەمەس . شۇ ئىش يۈز بەرگەن قەھرە-
تان قىش ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ ، ئۇ ئىش ھېلىھەم مۇدھىش
چۈشتەك ئېسىمدىن كۆتۈرۈلگىنى يوق . شۇنداقتىمۇ ، بىر قېتىم ،
پەقەت بىر قېتىم . . . ئاندىن كېيىن پەقەت قىلمىسامچۇ ؟
توغرا ، شۇنداق قىلاي ، دېگەن يەرگە كەلدىم . مەن تو-
نۇيدىغان ياكى پرېستان تەرەپكە بېرىپ قېلىش ئېھتىمالى بولغان
بىرەرسىنى ئىندەككە كەلتۈرىمەن دېيىش خەتەرلىك ، چۈنكى بۇ
ئىشنى ئاپامدىن يوشۇرۇشۇم ، ئۇنىڭغا ھەرگىز سەزدۈرۈپ قوي-

ماسلىقىم كېرەك ئىدى . ئەگەر تۇتۇلۇپ قالسام قانداق ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىمنى ماڭا ئېنىق ئىدى . بۇنى كىمدىن ئاڭلىغانلىقىمنى بىلمەيمەن ، لېكىن ئاپام ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى بۇ ئىشنىڭ ھامان خەتىرى بار دېيىشەتتى .

شەنبە كۈنى ئاخشىمى دۇففېنىڭ ئۇ ئەسكى بىناسىدا ئۇقەت قىزىپ كەتتى . پورتقا بىر نەچچە پاراخوت كېلىپ قالغاچقا ، ئاپام ۋە باشقا ئايالار كېچىچە ھېلىقى خىزمەتنىى قىلمىسا بولمايتتى . بۇرۇن مەن شەھەردە كېچىنى ئۆزۈم يالغۇز ئۆتكۈزۈپ باقمىغان ، لېكىن بۇ قېتىم شەھەرگە يالغۇز بېرىپ بىر مېھمانخانىڭ ئەتراپىدا چۆرگىلەپ يۈردۈم . ئۇ يەردە بەزى ئايالار دۇففېنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىش ئۈچۈن ئەر ئوۋلاپ يۈرەتتى .

بىر نەچچە ھەپتىدىن بۇيان مەن ئۇلارنىڭ ئەرلەرنى قانداق ئوۋلايدىغانلىقىنى ، ھېلىقى غالچىلارنىڭ بۇ ئايالارنى قانداق پايلايدىغانلىقىنى خېلى كۆزەتكەنىدىم . ئاپامنىڭ ئايال كىشى سىرتتا يالغۇز ئوقەت قىلغاندا ھەرگىز ئۇنداق خوجايىن ، غالچا ، يالاقچىلارنىڭ قولىغا قاراپ قالماسلىقى كېرەك ، ئۇلار بىزدەكىلەرنىڭ كۆكسىنى سېتىپ جان باقىدىغان تىرىكتاپىلار ، دېگەن گېپىنى ئېسىمدىن چىقمىغانىدى .

مەن خەتەرگە تەۋەككۇل قىلىپ ئۇچىنچى قېتىم چىققان چېغىمدا ، مېھمانخانىدىن چىقىۋاتقان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئەر كىشىنىڭ ئالدىغا كۆلۈپ بېرىپ ، يۇمشاق ئاۋازدا :

ـــ يالغۇز قالغان ئوخشىمامسىز ؟ . . . ـــ دېدىم . ئۇ مەقسىتىمنى چۈشىنىپ مېنى ياتاققا باشلىدى . مەن ھېچنېمە ئويلىمايلا كەينىدىن كىردىم . بۇ كاتەكتەك ئۆيدە يالغۇز كىشىلىك بىر كارىۋات ۋە قاسماق بولۇپ كەتكەن بىر داسلا بار ئىدى . بۇ ئادەمنىڭ مەن دۇففېنىڭ بىناسىدا كۆرگەن پاھىشىۋازلارغا ئوخشاش

ئاغزىنى چىڭ يۇمۇپ ، بۇرنىدا دەم ئالىدىغان ، قوللىرى توختىماي تىترەپ تۇرىدىغان بىر نېمىكەن . ئۇ مېنى ھەرگىز ئادەم قاتارىدا ئەمەس ، بەلكى شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرىدىغان ئاللىقانداق بىر جابدۇق قاتارىدىلا كۆردى . ئۇ مېنى باپلايمەن دېگەنىدى ، ئەكسىچە ، مەن ئۇنى باپلۇۋەتتىم .

ــ قانچە پۇل ؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ .

ــ بازار نەرخى ، ــ دېدىم ــ دە ، ئۇ پۇلنى سىرلىرى ئۆچۈپ كەتكەن ئۇستەلنىڭ ئۈستىگە قويۇۋاتقان ئارىلىقتا كېيىملىرىمنى بىرىنى قويماي سېلىۋەتتىم . ئۇ چۆچۈپ كەينىگە داجىغىنچە غۇدۇڭشۇپ كەتتى :

ــ نېمە ؟ . . . بۇ نېمە قىلغىنىڭ ؟ . . .

مەن ئانىدىن تۇغما ھالەتتە ئۇنىڭ ئالدىدا كۈلۈپ تۇرۇپ :

ــ قورقماڭ ، ــ دېدىم ، ــ ئاۋۋال پۇلنى تولۇق تۆلەڭ .

ــ تولۇق تۆلەڭ ؟ . . . نېمىنى ؟ . . .

ــ پۇلنى ، پۇلنى تولۇق تۆلەڭ . ئون ئۇچ ياشلىق بىر كىچىك قىزنىڭ ھەققى ئاران شۇنچىلىكمۇ ؟

ئۆزۈم كۈلۈپ تۇرۇۋاتسەمەن ، لېكىن ئىچىمدە قورقۇنچ ، شۇ تاپتا ھېلىقى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈۋېتىلگەن پاتسى يادىمغا كېلىۋالغاندى . شۇنداقتىمۇ زورمۇ زور كۈلۈپ تۇراتتىم . مېنى بىر نېمە قىلىۋېتەمدىكىن دەپ ئەنسىرىگەنىدىم ، لېكىن ئۇ ئۇنداق قىلماي ، ئەكسىچە قورقتى ، يانچۇقىدىن مەن كۆتكەندىن ئوشۇقراق پۇلنى ئېلىپ ئۈستەلگە تاشلىدى ــ دە ، خۇددى ئاپامنىڭ قېشىدىن چىققان ھېلىقى ئەر كىشىلەرگە ئوخشاش ھولۇققىنىچە ئۆيدىن ئالدىراپ چىقىپ كەتتى .

مەن كىيىملىرىمنى كىيىپ پۇلنى ئالدىم ــ دە ، ئۆيۈمگە قايىتتىم . ئۇ كىشى ھېچقانچە چېقىلالمىغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۆ-

زۇمنى پاسكىنا بولۇپ كەتكەندەك ھېس قىلاتتىم . ئىشكنى ئىـ چىدىن تاقاپ مۇنچىدا يۇيۇندۇم ، بېشىمدىن ئايىغىمغىچە سوپۇننى بـولۇشىغا سۇرتۇپ يۇيۇندۇم ، لېكىن ھېچقانداق نەرسە مېنى ئەمدى تازىلىيالمايدىغاندەك ھېس قىلاتتىم . بەلكىم ، بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز ئۆزۈمنى پاكىز ھېس قىلالماسلىقىم مۇمكىن . ئەي ، خۇدا ، شۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى راست ئەمەس ، يالغان بو- لۇپ چىقسا ، نەقەدەر ياخشى بولغان بولاتتى ـ ھە !

ماشىنكا سېتىۋالىدىغانغا پۇل يەنىلا يەتمىدى . كېيىنكى شەنبە ئاخشىمى مەن يەنە ھېلىقى رايونغا بېرىپ ، كوچا ئايلىنىپ يـۈرۈپ بىر ئەر كىشىنى ئىندەككە كەلتۈردۇم . ئۇنىڭغىمۇ ھېلىقى ھـۇنەرنى ئىشلىتىمەن دېگەنىدىم ، لېكىن ئىش قاملاشمىدى . ئۇ چۆچىمەيلا قالماستىن ، تېخى :

ـــ بـەلـلى ، ئۇنداق بولسا ئامىتىم ئوڭدىن كەپتۇ ! ـــ دېدى ـ دە ، ئۆزۈمنى بىر چەتكە ئەپلەپ بولغۇچە ، كاپىلا قىلىپ مـېنى كارىۋاتقا باستى . . . بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن پۇلنى تاشلاپ مەغرۇر ھالدا ياتاقتىن چىقىپ كەتتى .

ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن مەن يەنە بۇرۇنقىدەك مۇنچىغا كىرىۋېلىپ بولۇشىغا يۇيۇندۇم . ئاندىن مېھمانخانىدا ئولتۇرۇپ تـارىخ دەرسلىكىمنى كۆردۇم ، لېكىن قانچە ئوقۇسامۇ كاللامغا ھېچنېمە كىرمىدى . چۈنكى ، شۇ چاغدا ئاپام ھۇجرىسىدا مېھمان كۈتۈۋاتاتتى . بىر سائەت ئىچىدە تۆت ئەر كىشى كىرىپ ھايۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇپ چىقىپ كېتىشتى . ئاپامنىڭ قانداق دەپسەندە قـىلىنىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرغاچقا ئۇلارغا ناھايىتى ئۆچلۈكۈم كەلدى . ئىچىمدە ئاپامنىڭ دۆتلۈكىدىنمۇ ناھايىتى ئاغرىنىدىم : ئۇ نېمىلەرنىڭ ئۇنىڭسىز ئىشى پۈتمەيدىغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ،

ئاپامۇ ئۆزىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى بىلىپ ئۇلارغا يۇقىرىراق باھا قويسا بولمامدۇ ، دېدىم .

دۇشەنبە كۈنى دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن يېتەرلىك پۇلنى ئېلىپ دۇكانغا ماشىنكا ئالغىلى باردىم .

پىرىكازچىك ئايال مېنى كۆرمىگەنگە سېلىپ ، كەينىمدىن كىرگەن پۇلدار بىر خېرىدار بىلەن بولۇپ كەتتى .

« ئاۋۇال كەلگەنگە ئاۋۇال خېرىدارلىق قىلىش كېرەك ، تىلتون ، ئادىللىق دېگەن مۇشۇ » دېگەندەي ئاپام . شۇ گەپ ئېسىمگە كېلىپ ، پىرىكازچىكقا نارازلىق بىلەن ۋارقىرىدىم :

ـــ ھوي ، مەن ئاۋۇال كەلگەن ، ئاۋۇال مېنىڭ سودامنى پۈتتۈرمەمسىز !؟

ئۇ مېنى ھەقمەتەن كۆزگە ئىلمىمۇ قويمىدى . بىر جۈپ ئەر ـ ئايالنىڭ پىرىكازچىك بىلەن ماشىنكا توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتقان پارىڭىنى ئاڭلاپ بىر چەتتە بويۇن قىسىپ تۇردۇم . ئۇلار قىزىغا ماشىنكىنىڭ ئەگ ئوبدىنىدىن بىرنى ئېلىپ بەرمەكچىكەن .

ـــ قىزىمنى بىر خۇشال قىلمۇبتەي دەيمەن ، ـــ دېدى ئاتا بولغۇچى كۈلۈپ تۇرۇپ .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، تۇرۇپلا مېنى غېرىبلىق بېسىپ روھىم چۈشۈپ كەتتى . مېنى غېرىبلىق باسقاندىمۇ ئاجايىپ باستى ، بوغۇزۇم خۇددى بىر نېمە سانجىلىپ قالغاندەك ئېچىشىپ كەتتى . مانا ، ئۇ قىزنىڭمۇ دادىسى بار ئىكەن . بۇ كىشى قىزلىرى بار باشقا دادىلارغا ئوخشاش ئۆز قىزىنىڭ كۆڭلىنى ئىستەيدىكەن . مەن شۇ چاغدا دۇففي ئەپەندىنى ئويلىدىم ، ئۇنىڭمۇ قىزى ياخشى كۆرىدىغان سۈڭغاتنى ئېلىپ بېرىشكە دائىم تەييار تۇرىدىغانلىقىنى ئويلىدىم ، ئۇنىڭ ماڭا سىنتايىن كۆيۈنىدىغانلىقىنى ھەم ئۇنىڭغا قاتتىق تەلەپ قويىدىغانلىقىنى ، ماڭا بىرەر خاتا ئىش قىلىپ

قويسا ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالدىغانلىقىنى ئويلىدىم . دېمىسىمۇ ماۋۇس ئۆزىنىڭ ئاشۇنداق تەلەپچان ھەم كۆيۈمچان ئاتىسىنىڭ بولغانلىقىدىن پەخىرلىنىدۇ ، ھەمىشە « دادام ماڭا بەك ئامراق » دېگەن گەپنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدۇ .

مۇشۇلارنى ئويلاپ تۇرۇپلا ماشىنكا سېتىۋېلىشتىن رايىم يېنىپ قالدى . ماشىنكا ئالىدىغانغا پۇل تاپمەن دەپ قىلغان ئاشۇ رەسۋا ئىشلىرىم كۆز ئالدىمغا كېلىۋېلىپ ئۆزۈمگە شۇنداق قاتتىق نەپرىتىم كەلدى ، ئىچ ـ ئىچىمدىن ئازابلاندىم . پۇكەينىڭ ئالدىدىن كېتىپ ئەينەكنىڭ ئالدىغا باردىم . ئەينەكتە كۆزلىرىم شۇ قەدەر رەزىل ، چىرايىم شۇ قەدەر قايغۇلۇق كۆرۈنۈپ كەتتى . تۇۋا ، مەن شۇ قەدەر رەزىل ، ئىپلاس قىز بولغىيمىدىم ؟ شۇنداق ، ئىپلاس بولماي نېمە ئەمسە ؟ مەن بىرەر ساۋابلىق ئىش قىلىپ باققانمۇ ؟ قىلغىنىم يالغانچىلىق ، ئوغرىلىق . . .

مەن ماشىنكىلار قاتار تىزىۋېتىلگەن پوكەينىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ كۈلرەڭ خۇرۇم قاپلىق بىر كىچىك ماشىنكىنى پوكلا كۆتۈردۈم ـ دە ، ماگىزىنىڭ ئىشىكىدىن غىپپىدە چىقىپ ، كوچىدا ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ بىلەن كېتىشۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتتىم .

مەن ئۆيۈمگە پىيادە قايتتىم . ئۇ يەردىن پېرىستان كوچىسىغىچە نەچچە چاقىرىم يول بار ئىدى . كېتىۋاتىمەن ، كېتىۋاتىمەن ، خۇددى يۈزۈمنى دەسسەپ ماڭغاندەك كېتىۋاتىمەن ، قەدىمىم ئېغىر ، پۇتلىرىم بارغانسېرى جىمڭ تېشى ئېسىپ قويغاندەك ئېغىرلاپ كېتىۋاتىدۇ . . .

ئۆيگە كىرسەم ، ئاپام پەي قاققۇچ بىلەن ساتسا پۇلغا ئالمايدىغان ئەينەكنى ، فارفوردىن ياسالغان قۇش ـ پۇش دېگەندەك نېمىلەرنىڭ ئۇستىدىكى چاڭلارنى تازىلىغىلى تۇرۇپتىكەن . ئۇ

قولۇمدىكى ماشىنكىنى كۆرۈپ :

— ۋۇي ، بالام ، كۆتۈرۈۋالغىنىڭ نېمە ئۇ ؟ — دەپ سورىدى .

— ماشىنكا ، ئوغرىلاپ كەلدىم ، — دېدىم مەن .

— ئوغرىلاپ ! سەن ئوغرىلىق قىلدىڭمۇ ؟

قارىسام ، ئۇنىڭ چىرايى ئەپ ئەمەس ، دەرھال گەپنى يا-سىدىم .

— ياق ، ياق ! مەن ئوغرىلىق قىلامدىمكىن ! ئىنگلىز تىلى ئوقۇتقۇچىمىز ماڭا بېرىپ تۇردى ، خەت ئۇرۇشنى ئۆگىنىۋالاي دەيمەن .

ئاپام ئۇنى ئەجەب ئوبدان مۇئەللىم ئىكەن ، دەپ ماختاپ مەنمۇنىيەت بىلەن كۈلۈپ قويدى .

شۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۇ دۇكانغا بارمىدىم ، ھېچقانداق ئوغرىلىقمۇ قىلمىدىم . ئۇ پۇلغا ئاپام ئۇچۇن ئۆزى قىزىقىدىغان بەزى نەرسىلەرنى ئېلىپ بەردىم ھەم ئۆزۈم ئۇچۇن كىچىككىنە بولغان ماشىنكا قەغىزى ، ماشىنكا ئۆگىنىش قوللانمىسى دېگەندەك نەرسىلەرنى سېتىۋالدىم . كېچە — كېچىلەپ ماشىنكىنىڭ يېنىدىن قوپماي قول ئۇرۇشنى مەشىق قىلدىم . دەسلەپتە ئانچە ئۇنۇمى بولمىدى ، لېكىن مەن داۋاملىق مەشىق قىلغاچقا ، ئالتە ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ، بارماقلارنى توغرا ئىشقا سالىدىغان ، خەتنى تېز ھەم خاتاسىز ئۇرىدىغان بولدۇم .

كېيىن مەن تېز خاتىرىلەش قوللانمىسىنى سېتىۋېلىپ ئۇ ھۇنەرنىمۇ ئۆگىنىۋالدىم . ئاندىن ئاپامغا :

— سەن سۆز قىل ، مەن ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇرايى ، — دې-دىم .

— بۇ نېمە دېگىنىڭ ، تىلتون ؟ — سورىدى ئۇ چۈشەن-

مەي .

ـــ سەن خالىغانچە بىر نېمە دەيسەن ، ئاپا ، مەن ئۇ سۆزنى ماشىنكامدا ئۇرۇپ خەت قىلىپ چىقىرىمەن .

ـــ بولىدۇ . ۋاي ، خۇدايىم ، نېمە دەرمەن ؟ توختا ، ئويلىنىۋالاي . بىر نېمە دېسەملا بولىدىغۇ ـ ھە ؟ بۇگۈن ھاۋا بەك ياخشى تىلتون ، ئوبدان تۇرۇۋاتامسەن ، قەدىرلىكىم ؟

مەن ئۇ گەپلەرنى ئۇرمىدىم . ئاپام پەقەت سۆھبەتلەشكەندەك بىر گەپلەرنى دېيىلەيدىكەن . ئاخىر ژۇرنالدىكىنىلا ئوقۇپ بەرسۇن دەپ ئۇنىڭغا ژۇرنال تۇتقۇزۇپ قويدۇم .

ھەرگىز ئويلىماپتىكەنمەن ، ئاپام تۇيۇقسىز يىغلاپ كەتتى ۋە يىغلاپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ ساۋاتسىز ئىكەنلىكىنى ئېيتتى .

ـــ ئاپا ، سەن خەت يازالايسەن ، ماڭا جىق خەت يېزىپ قالدۇرغانىدىڭغۇ ؟ . .

ـــ ياق ، ئۇنى مەن يازمىغان ، ـــ دېدى ئاپام ئېنىسىدەپ تۇرۇپ ، ـــ دوللور يازغان . . .

ئاپامنىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقىغا قاراپ يۈرىكىم ئېچىشىپ كەتتى . ئۇنىڭغا ئۆزۈكنى تۇتقۇزال دەپ تەسەللىي بەردىم ، سېنىڭ كۆكلۈكۈڭ ياخشى ، دېلىڭ يۇمشاق ، ئۆزۈڭ چىرايلىق ، ھەممە ئادەم ساڭا ئامراق ، دەپ كۆكلىنى ياسىدىم .

بىر ئازدىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايى ئېچىلدى . مەن ئۇنىڭغا ئۇ ياخشى كۆرىدىغان ھېلىقى كىچىك باغچىغا بارايلى ، دېدىم . بىز قوللىرىمىزنى تۇتۇشۇپ ھېلىقى كۆلىنىڭ بويىغا كەلگەندە ئاپام :

ـــ قارا ، ـــ دېدى ، ـــ ئاق قۇۇلارنىڭ قانداق ئۇچۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتامسەن ؟ تىلتون ، ئاق قۇ دۇنيادا ئەڭ چىرايلىق نەرسە ، شۇنداقمۇ ؟

— شۇنداق ، — دېدىم ، — ئاپا ، دېگىنىڭ توغرا ، ئاق قۇ بەك چىرايلىق نەرسە .

— راست ، ھەقىقەتەن شۇنداق . تىلتون ، ئەمدى كەتمەسەم بولمايدۇ ، بۈگۈن ئىككى پاراخوت كەلمەكچىدى . . .

ئاخىر ئون بەش ياشقا كىردىم . ئەمدى ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرىدىغان بولغاچقا ، نۇرغۇن سودا مەكتەپلىرىنى سۈرۈشتۈرۈپ ، ئاخىر ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن كاتتا شىركەتلەرگە ئورۇنلاشقىلى بولىدىغان خىلى نامى بار بىر ئىنستىتۇتنى تاللىدىم .

مەن ئاپامغا ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن كاتىپ بولۇش نىيىتىم بارلىقىنى ، بۇنىڭغا يەنە بىر ئىككى يىل كېتىدىغانلىقىنى ئېيتىۋېدىم ، ئۇ مەيۇس ھالدا ماۋۇسىنىڭ ھازىرلا ئىش تېپىپ بىر دۇكاندا سانداۋۇچىچ سېتىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ :

— ھەي ، تىلتون ، ماۋۇسىنىڭ خىيالىدىن ئالىدىغان تاپان ھەققىمۇ ئايلىقىدىن قېلىشمايدىكەن . قارىغاندا ئۇ ھەم ئەقىللىق ، ھەم پەملىك ئىكەن ، — دېدى .

— ئاپا ، مەنمۇ شۇنداق ، لېكىن ئۇنىڭدىن جىقراق پۇل تاپاي دەيمەن .

— جىقراق پۇل تېپىپ نېمە قىلماقچى سەن ؟

مەن ئۇنىڭغا قىلىدىغان جىق ئىشلىرىم بارلىقىنى ، لېكىن ھەممىدىن مۇھىمى ئۇنى مۇشۇ دۇففېنىڭ زىمىنىدىن يىراققا كۆچۈرۈپ ئېلىپ كېتىش نىيىتىم بارلىقىنى ئېيتىۋېدىم ، ئۇ دەرھاللا گېپىمنى بۆلۈپ :

— ياق ، ياق ، جېنىم بالام ، سەن بىلمەيسەن ، بۇ يەردىن كېتىدىغان ئىش بولۇپ قالسا ، مەن ئۆلىمەن ، راست ، ئۆلۈپ كېتىمەن ، — دېدى .

— ياق ، ئۇنداقمۇ بولۇپ كەتمەيدۇ ، — دېدىم ئۇنىڭ

كۆڭلىنى ياساپ ، ــ ئۆلۈپ كەتمەيسەن ، ئاپا ، مەن ساڭا ئاما-
لىنى دەپ بېرەي ، بوپتۇ ، بۇ يەرگىمۇ لازىم بولغاندا كېلىپ
تۇرارسەن ، لېكىن بىز باشقا بىر جايدا ، ئوبدان بىر جايدا تۇرۇ-
شىمىز كېرەك .

ئاپام يىغلامسىراپ تۇرۇپ بۇ يەردىن كۆچۈپ كەتسە ،
نۇرغۇن باش قېتىمچىلىق بولىدىغانلىقىنى ، ئۆلۈپ كەتسىمۇ ،
كۆچىمەن دەپ تىنچ كۆڭۈلنى پاراكەندە قىلمايدىغانلىقىنى ئېيت-
تى .

ئۇنىڭ خاپا بولۇپ كەتكەنلىكىگە قاراپ مەن ئۇ نېيتتىم-
دىن ۋاقتىنچە ياندىم . جىق پۇل تاپىدىغان بىر خىزمەتكە ئېرىش-
كەندىن كېيىن ئۇنىڭغا ، ئەمدى سەن ئىشلىمىسەڭمۇ بولىدۇ ، دەپ
ئېنىق ئېيتىپ ، يېراق بىر جايغا كۆچۈرۈپ كەتسەم بولمىدىمۇ ،
دەپ ئويلىدىم .

مەن ماگىزىنغا بېرىپ بىر كۆڭلەك ، بىر نەچچە رۇباشكا ،
ئىككى دانە يۇڭ پوپايكا ، بىر جۇپ توقاچ پاشىنلىق ئېسىل توپ-
لەي سېتىۋالدىم . بۇ نەرسىلەر قىممەت بولسىمۇ ، مەن پۇلنى جا-
يىدا خەجلىدىم ، دەپ ئويلىدىم . خەقىقە ئىشەنچىلىك ۋە ياخشى
تەسىر قالدۇرۇش ئۈچۈن بۇ يېڭى كىيىملەرنىڭ رولى بەك چوڭ
ئىدى .

مەن ئۇ كىيىملىرىمنى كىيىپ ئاپام بىلەن ماۋىسقا كۆر-
سەتكەندە ئىككىلىسى ھەيران قېلىشتى .

ــ شۇنچە چىرايلىق بويۇڭغا ئەجەب ياراشماپتۇ ، بۇ كە-
يىملەر ، ــ دېدى ئاپام خورسىنىپ ، ــ بالام ، بۇ كىيىملەرنى
نەدىن تاپتىڭ ؟ كىيىم ئالغان پۇل ساڭا نەدىن كەلدى ؟

ئاپام مېنى تۇنجى قېتىم يامان يەردىن تۇتۇۋالغانىدى ،
لېكىن ئويلىمىغان يەردە ماۋىس مېنى بۇ مۇشكۈلچىلىكتىن قۇتۇل-

دۇردى :

— تىلتون بۇنى يولدىن تېپىۋالدى ، خۇددى بۇرۇن تې-پىۋالغان نەرسىلەرگە ئوخشاش .

ماۋسىنىڭ يۇزىمۇ ماڭا ئوخشاشلا قىزارمايتتى . ئاپام ئىك-كىمىزگە تازا ئىشەنمەي بىر قارىۋېتىپ ، ئاندىن :

— ھەر قانچە بولسىمۇ ، تىلتون ، بۇنچىۋالا جىق نەرسىنى بىراقلا تېپىۋالمىغانسەن ، — دەپ قويدى .

شۇ كۈنى كەچتە ماۋىس مېنى بىر چەتكە تارتىپ گەپنى ئوچۇقلا دېدى :

— تىلتون ، ئەمدى ئوغرىلىق قىلمىغان بولساڭ ، چوقۇم بېشىڭغا بالا تاپسەن . ئاپاڭنىڭمۇ يۈرىكى خۇن بولۇپ كېتىدۇ . بالا ۋاقتىڭدىغۇ چوڭ ئىش يوق ئىدى ، لېكىن ئەمدى بولمايدۇ . بىز چوڭ بولدۇق .

مەن ماقال ـ تەمسىللەرنى كۆچۈرۈۋالغان خاتىرەمگە ئامراق . ئۇنى ھەرگىز پاسكىنا قىلغۇم كەلمەيدۇ . بىر كۈنى گىرىففېت خېنىم بىلەن ، يەنى ئاق كۆڭۈل ئىنگلىز تىلى ئوقۇتـ-قۇچۇم بىلەن ھېلىقى داڭلىق سودا ئىنستىتۇتىغا كىرىپ ئوقۇش توغرىسىدا سۆزلىشىپ قالدىم . دادامنىڭ تۈگەپ كەتكەنلىكىنى ، ئاپامنىڭ ساقسىز ئىكەنلىكىنى ئېيتىۋىدىم ، گىرىففېت خېنىم ماڭا يارەم بېرىشنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈردى .

مەن ئىچىگە ئوقۇش راسخوتى سېلىنغان كونۇبرىتنى ئۇـ-نىڭغا بېرىۋېدىم ، ئۇ ماڭا تاپشۇرۇۋېلىش ھۆججىتى يېزىپ بەر-دى . شۇ چاغدىلا بىلدىمكى ، مەن بىر يىللىق ئوقۇش راسخودىغا ئېتىدۇ ، دەپ ئويلىغان پۇل بىر مەۋسۈمگە يېتىدىغان پۇل بولۇپ قاپتۇ .

مېنىڭ تۇرمۇش پەلسەپەمنى خەق ئوڭاي چۈشىنەلمەيدۇ ، بۇ ئېنىق . مەن پۇلغا ، ناھايىتى نۇرغۇن پۇلغا موھتاج ! بۇنىڭ ئۈچۈن ھەتتا كوچىغا چىقىپ ھېلىقىدەك ئىشلارنى قىلغۇمۇ كېلىپ قالدۇ ، لېكىن ئۆزۈمنى باسىمەن . ناۋادا ساقچىلار تۇتۇۋېلىپ بىرەر پالاكەتكە ئۇچراپ كەتسەم ، ئاپام دۇففېنىڭ مۇشۇ بىناسىدا مەڭگۈ قېلىپ قالمىسۇن دەپمۇ قورقىمەن .

بىر كۈنى دۇففېنغا خىزمەت قىلدىغان ئايلىس ئىسىملىك بىر پاھىشە ئايال مېنىڭ مېھمانخانا ئالدىدا ئەرلەرگە يېپىشىپ يۈرگىنىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە ، ماڭا ناھايىتى نەپرەتلىنىپ ھەم دۈشمەنلىك قىلىپ ، ئاپاڭغا ئېيتىمەن ، دەپ كېتىپ قالدى .

ھېلىمۇ تەلىيىم بار ئىكەن . ئۇ كەلگەندە ئاپام سىرتقا چىقىپ كېتىپتىكەن . ھەيران قالدىم ، ئۇنىڭ يۈرىكى تاشتىنمۇ قاتتىق ئىكەن . ئۇ مېنى بۇزۇقتىن ـ بۇزۇققا سېلىپ تىللاپ كېتىۋېدى ، مەنمۇ بوش كەلمەي :

ـــ مەن بۇزۇق بولسام ، سەنچۇ ؟ ـــ دېدىم . ئۇ مەندەك بېشىدا غۇنچىدەك يۇمران ، شەبنەمدەك پاك تۇرغانلىقىنى ، كېيىن بېشىغا بەختسىزلىكلەر كېلىپ مۇشۇ كۈنگە قالغانلىقىنى ئېيتىپ ، مېنى يەنە نومۇسسىز دەپ تىللىدى ھەم :

ـــ بۇنىڭدىن كېيىن مەن ياكى باشقا بىرەرىمىز كوچىدا ئاشۇنداق قىلىپ يۈرگىنىڭنى كۆرۈپ قالدىغان بولساق ، ھەرگىز بوش قويۇۋەتمەيمىز . بىرنى ئەخلاق بىلمەيدۇ دەپ قالما ، بىز تازا بىلىدىغىنى . سەندەك كىچىك قىزلارنىڭ مۇشۇنداق كوچىغا كېرىپ قېلىشىغا بىز ھەرگىز يول قويمايمىز ، ـــ دېدى .

ـــ نېمىشقا يول قويمايسىلەر ؟ بىزنىڭ سودىمىزنى تارتىپ كەتتى دەپمۇ ؟ ـــ سورىدىم مەن .

ـــ ياق ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئۇ ئۆزى توغرا ئىش ئەمەس ،

نۇرغۇن كۆڭۈلسىزلىك تارتىسەن ، بالام ، ئاقىۋىتى قورقۇنچلۇق . بۇزۇقچىلىق بىلەن زەھەرلىك چېكىملىك بىر تۇغقان . ئۆلمەي ئامان قالدىڭ دېگەندىمۇ ، شۇنداق بىر كۈنلەر كېلىدۇكى ، ئەقلىڭنى تاپسەن ، لېكىن ئۇ چاغدا قاراپ باقسالڭ ، ئۆمرۈڭ بىر يەرگە بېرىپ بولغان ، ئۆزۈڭ ئەخلەت ـ چاۋاڭنىڭ ئارىسىدا . يېشىڭ چوڭايغاندا ھېچكىم سېنى كېرەك قىلمايدۇ ، ئاستا ـ ئاستا تاشلىنىپ ، ئاخىر بىر كۈنى جېنىڭدىنمۇ . . . ھەي ، بۇ راست ئىش ، نۇرغۇن قىزلار ئاخىر ئېچىپ ، چېكىپ ، ۋەيران بولۇپ تۈگىدى . بەزىلىرى دورا ئىچىۋالدى . . . ئۇنىڭدا سەل ئوڭاي ئۆلۈۋالغىلى بولىدىغان ئوخشايدۇ .

ئۇنىڭ بۇ گەپلىرىنى ئاڭلاپ ناھايىتى قورقۇپ كەتتىم . مەن ئۇنىڭغا ئەگەر ئاپامغا دېمىسىلا ھەرگىز ئۇنداق ئىش قىلماسلىققا ۋەدە بېرىۋېدىم ، ئۇ ئۆزىگە ۋە ئاپامغا ئوخشاش مۇنداق ئىش بىلەن جان باقىدىغان ئىشنى قىلماسلىققا ۋەدە بېرىسەن ، دەپ تۇرۇۋالدى .

ـــ لېكىن ، ئاپام ئۇ ئىشتىن بەك رازىغۇ ، ـــ دېدىم ئېتىراز بىلدۈرۈپ .

ـــ ئۇغۇ شۇنداق ، ـــ دېدى ئايلىس ، ـــ ئاپاڭ تۈز كەتكەنلا بىر ئاق كۆڭۈل ئايال ، ھېچقانداق ئىشنى يېنىغا ئالمايدۇ ، لېكىن ئۇ نادان ، سەن بولساڭ ئۇ خىلدىكى ئادەم ئەمەس .

ـــ ئەمسە ، سەنچۇ ، ئايلىس ؟ ـــ دەپتىكەنمەن ، ئۇ يەنە ئاغزىنى بۇرۇپ تىللاپ كەتتى ۋە گېپىگە كىرمىسەم ، كۆرگۈلۈكۈمنى كۆرستىدىغانلىقىنى ئېيتتى .

مەن سودا ئىنىستىتۇتىغا كىردىم . ئاپام ھەمىشە مېنى ئەقىللىق دەپ ماختايتتى . بىر كۈنى ئۇ مەندىن :

ـــ تىلتون ، چوقۇم ئوقۇش مۇكاپات پۇلىغا ئېرىشتىڭغۇ

دەيمەن ، ئوقۇشۇڭ پۈتۈنلەي ھەقسىزدۇ ـ ھە ؟ ـــ دەپ سوراپ قالدى . مەن :

ـــ ھەئە ، شۇنداق ، ـــ دەپ جاۋاب بەردىم . راست ، ئاپام بـەك نادان ئىكەن ھەم يەنە ئاق كۆڭۈل بولغاچقا خەقنى يالغان سۆزلەيدۇ ، دەپ ھەرگىز ئويلىمايدىكەن .

ئاپام ھەرگىز يالغان سۆزلىمەيتتى . ھەر قانداق ئىشنى قىلغان بولسىلا قىلدىم ، دەيتتى ، ھەر قانداق ئادەمگە سەمىمىي ئىدى . شۇڭا ، ناۋادا ئۇ ئاچ قېلىپ بىرەرىنىڭ ئالدىغا بېرىپ قالسىمۇ ، ھېچكىم ئۇنى قوروق قول قايتۇرماسمىكىن دەيمەن .

مەن ئاپامنىڭ ھالىدىن ئۆزۈملا خەۋەر ئالىدىغان ، ئاپامنى غەمسىز ، خاتىرجەم ياشىتىدىغان شۇ كۈنلەرنىڭ بالدۇرراق كېلىشىگە بەكمۇ ئىنتىزار ئىدىم . بىر كۈنى ئاپام بىلەن ئىككىمىز خالىي قالغاندا ئۇنىڭدىن سورىدىم :

ـــ ئاپا ، ئەگەر ئىشلىمەي كىتاب كۆرۈپ ياكى كىنوغا بېرىپ كۈن ئۆتكۈزىدىغان ئىش بولسا ، ئۆزىمىزنىڭ بىر گۈللۈكى بولسا ، شۇ يەردە تاماشا قىلىپ يۈرسەڭ ، شۇنداق ھايات كەچۈرۈشكە رازى بولاتتىڭمۇ ؟

ـــ ياق ، ياق ، بالام ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ مەن ئۇنىڭغا رازى بولمايمەن . مەن تېخى ياش تۇرسام ، قېرىغىچە ئىشلىمىسەم بولامدۇ !؟ بالام ، سەن مەندىن غەم قىلما ، سەنمۇ ئۆز يولۇڭدا ماڭ ، سەن بەختىڭنى تاپساڭ بولىدۇ .

مەن ئۇنىڭدىن مەنمۇ سەندەك ئىش قىلسام بولارمۇ ، دەپ سورىۋىدىم ، ئۇ چۆچۈپ كەتكىنىچە :

ـــ تىلتون ، بۇ نېمە دېگىنىڭ ؟ بالا دېگەن ئاپىسىغا مۇشۇنداق سۆز قىلامدىغان ، ـــ دېدى . مەن بۇ سۆزنى قىلسام نېمىشقا بولمايدىغانلىقىنى سورىۇىدىم ، ئۇ بالا ئاپىسىغا بۇنداق سۆز

قىلسا سەت بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ ، ــ سېنىڭ ئۇ يولدا ماڭىدىغان ھېچقانداق ئاساسىڭ يوق ، دۇنيادا ھېچكىمۇ بۇ يولنى خالاپ تاللىۋالغان ئەمەس ، پەقەت ئۇلارنى تۇرمۇش مەجبۇر قىلغان ، ــ دېدى .

مەن ئۇنىڭدىن بۇ يولغا قانداق كىرىپ قالغانلىقىنى سورىسام ، ئۇ تۇرۇك بىر نەرسە دەپ بېرەلمىدى . پەقەت كىچىك چېغىدا ئاپىسىنىڭ ئۇنى دادىسىغا قالدۇرۇپ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى ، ئون تۆت ياش چاغلىرىدا بىر كېچىسى دادىسىنىڭمۇ چىقىپ كېتىپ ئىز ـ دېرەكسىز يوقالغانلىقىنى ، كېيىن دادىسىنىڭ بىر ئاغىنىسى ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغانلىقىنى ، بىر كۈنى كەچتە شۇ كىشىگە ياخشىلىق قايتۇرىمەن دەپ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياتقانلىقىنى دەپ بەردى . كېيىن ئۇ كىشىمۇ يوقاپ كېتىپ يالغۇز قاپتۇ ، ئاندىن ئۇنىڭ يېنىغا ئەر كىشىلەر ئولاشقىلى تۇرۇپتۇ . ئۇ مېنى تۇغقاندا ئاران ئون ئالتە ياشتا ئىكەن . شۇنداق قىلىپ ئۇ تۇرمۇشنى مۇشۇ يول بىلەن قامداپ كەپتۇ . ئەگەر ئۆز ۋاقتىدا ئايىسى ئۇنى تاشلۇەتمىگەن بولسا ، ئۇ چوقۇم بۇ كۈنگە قالماس ئىكەن . ئۇ مۇشۇلارنى سۆزلەپ بېرىپ :

ــ قىز بالا دېگەنگە ئاپا بولمىسا بولمايدىكەن ، تىلتون ، ــ دېدى .

ــ ھەر نېمە بولسا ، مېنىڭ بۇ دۇنيادا ئەڭ ياخشى بىر ئاپام بار ، ــ دېدىم مەن . ئۇ بۇ گېپىمدىن خۇشال بولۇپ ، مېنى باغرىغا باستى .

سودا ئىنستىتۇتىدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا ئۆزۈمگە قاتتىق ئىگە بولۇپ يۈردۈم ، دوستۇمۇ تۇتمىدىم . بۇ ھەرگىز ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئەسكىلىكىدىن ئەمەس ، بەلكى ئۆزۈمنىڭ ئەسكىلىكىدىن

ئىدى . ئۇلار چاتاق چىقارمايدىغان ، يامان ئىش قىلمايدىغان بالىلار ئىدى ، ھەمىشە غەمسىز ، خۇشخۇي يۈرەتتى ، ئوغۇللار قىز ساۋاقداشلىرىغا كۆيۈنەتتى . مېنىڭ نەزىرىمدە ئۇلار ناھايىتى ياخشى ، بەختلىك بالىلار ئىدى .

مەن بىر ئۇستىلىق ئىشلەتتىم ، ماشىنكىنى بۇرۇن زادى كۆرۈپ باقمىغاندەك ، سودا دەرسلىكىدىكى تېز خاتىرىلەش دېگەندەك ئىشلارغا بۇرۇن زادى يېقىن كېلىپ باقمىغاندەك بىر قېيىپاپەتكە كىرىپ ، ئۇ نەرسىلەرنى ناھايىتى بېرىلىپ ئۆگەنىدىم ۋە ھەش ـ پەش دېگۈچە بۇلاردا پۈتۈن سىنىپنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالىدىم .

ساۋاقداشلىرىم ماشىنكىنى تېزلا ئۆگىنىۋالغىنىمغا سەل ئىچىنارلىق قىلىشتى ، لېكىن يېتەكچى ئوقۇتقۇچىلىرىم مەندىن ناھايىتى رازى بولدى . مەن دەرستە ئەڭ ئەلاچى ئوقۇغۇچىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرگەندە كۆڭۈلدىكىدەك خىزمەتكە تەقسىم قىلىنالايدىغانلىقىنى بىلگەچكە ، مۇشۇ ئۇستىلىقنى ئىشلەتكەنىدىم .

سودا نەزىرىيىسى ئۆتىدىغان ئوقۇتقۇچىمىزنىڭ ئىسمى خاررود بولۇپ ، ئۇ ناھايىتى تەلەپچان ياش ئوقۇتقۇچى ئىدى ، بويى ئېگىز ، ئۆزى ئورۇق ، دائىم كۆزىنەك تاقاپ يۈرەتتى . كىشىنىشىگىمۇ ناھايىتى ئېتىبار بېرەتتى . بەك چېچەن ، پاكىز ھەم ئاسان ھاياجانلىنىدىغان بولغاچقا ، قىزلار ئۇنى مەسخىرە قىلىپ كۈلەتتى ، بۇنداق چاغلاردا ئۇ شەلپەردەك قىزىرىپ كېتەتتى . مەن ئۇنى ھەرگىز زاڭلىق قىلمايتتىم ، ئۇنىڭ دەرسىنى ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايتتىم ، شۇڭا ئۇ مەندىن بەك رازى ئىدى .

مەن ئۇنىڭ ھەر كۈنى كوچا ئاپتوبۇسىغا چۈشۈپ ئۆيىگە قايتىدىغانلىقىغا دىققەت قىلدىم ۋە بىر كۈنى مەنمۇ شۇ ئاپتوبۇسقا چۈشۈۋالدىم . ئۇ مېنى كۆرۈپ خۇددى ئۇزۇن يىل كۆرۈشمىگەن

قەدىناس دوستىنى كۆرگەندەك ماڭا قول پۇلاڭشتىپ قويدى . ئۇ ئاپتوبۇستىن چۈشكەندە مەنمۇ كەينىدىن چۈشتۇم . كوچىدا ئىكىكسىز بىللە ماڭدۇق . مەن ئۇنىڭغا بىر دوستۇمنىڭكىگە كېتىۋاتقانلىقىمنى ئېيتتىم . ئۇنىڭ ئۆيى شەھەر چېتىدىكى بىر تاشيولنىڭ بويىدا ئىكەن . مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن كىرىپ ئۆيلىرىنى كۆردۇم . ئۆيلىرى پاكىز ھەم چىرايلىق ئىكەن .

شۇندىن كېيىن خارروددەن بىلەن دوست بولۇپ قالدى ، شۇنداقتىمۇ يەنىلا تارتىنچاق ئىدى . ئۇ ماڭا بەزى ئىشلىرىنى دەپ بەردى . ئۇنىڭ رۇت دەيدىغان بىر لايىقى بار ئىكەن . ئۇ رۇت بىلەن توي قىلىشنى خالايدىكەن . رۇت بىر نىشان ئۇزۇكى كۆرۈپ قويۇپتىكەن ، ئۇ رۇتقا شۇ ئۇزۇكنى ئېلىپ بەرسىلا ئىش پۈتىدىغان ئوخشايدۇ .

تۇرۇپلا ئۆچلۇكۈم كېلىپ قالدى . « قارىمامدىغان ، ــ دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ، ــ خارروددىنىڭ پۇلىغا رۇت ئۇزۇك ئالسا قانداق بولغىنى ، بۇ پۇلنى مەن ئوقۇش راسخوتىغا ئىشلەتسەم ، ئىش ئوڭ بولمامدۇ ، بۇ پۇل رۇتقا قارىغاندا ماڭا بەكرەك كېرەك . بۇ پۇلغا چوقۇم مەن ئىگە بولۇشۇم كېرەك . »

سودا ئىنستىتۇتى شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقانىدى . بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن مەن خارروددىن ئۇدۇل كېلىپ قالغاندەك كۆرۈشۈپ ، ناھايىتى تەبئىي ھالدا بىللە بېكەتكە قاراپ ماڭدىم .

ئالتۇن بۇيۇملار ساتىدىغان بىر دۇكانىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە مەن توختاپ :

ــ خارروددىن ، ــ دەدىم ، ــ رۇت ئالىمەن دېگەن ھېلىقى ئۇزۇكنى ماڭا كۆرسىتىپ قويۇڭە .

ئۇ خۇشال ھالدا دېرىزىدىنلا ماڭا ھېلىقى ئۇزۇكنى كۆر-

سىتىپ قويدى . ئۇ ئىنتايىن قىممەتلىك يوغان ئۈزۈك ئىكەن . ئۇنىڭ كۆرۈپ رۇتىنىڭ كۆزى خېلى مال تونۇيدىكەن دەپ قالدىم .

ـــ ئەجەب چىرايلىقكەن ، ـــ دېدىم ، ـــ قولغا تاقىغاندا تېخىمۇ چىرايلىق كۆرۈنۈپ كېتەر ـ ھە ، رۇت تاقاپ كۆرۈپ باقتىمۇ ؟

ئۇ رۇتىنىڭ تاقاپ باقمىغانلىقىنى ، لېكىن شەنبە كۈنى ئەتىگەندە ئولارنىڭ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئۈزۈكنى كۆرۈپ قويغانلىقىنى ھەم شۇنى ئېلىش نىيىتىدە ئىكەنلىكىنى ئېيتتى . مەن ئۇنى شاققىدە قولتۇقلىۋالدىم ـ دە ، ئۆزۈمنى ناھايىتى قىزىقسۇاتقانغا سېلىپ :

ـــ يۈرۈڭە ، خارروت ، كىرىپ كۆرۈپ باقايلى ، ئۇ ئۈزۈكنى مەن قولۇمغا تاقىسام يارىشامدىكىن ، ـــ دېۋىدىم ، ئۇ سەل خاپا بولغاندەك ، قورۇنغاندەك قىلدى . مەن ئۇنى تارتىپ تۇرۇۋالدىم . ئۇ يولدا كېتىۋاتقانلارنىڭ بىزگە دىققەت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئاخىر ماقۇل بولدى .

بىز دۇكانىنىڭ ئىچىگە كىردۇق . خارروت پىرىكازچىكقا ئېيتىپ بىز بايام كۆرگەن ئۈزۈكنىڭ ھەر خىللىرىدىن ئالغۇزدى . مەن ئۇزۇك كۆرۈۋاتقان ئارىلىقتا خارروت ياغاچتەك قېتىپ تۇرىدى . مەن پىرىكازچىكقا ئېيتىپ باشقا خىل ئۈزۈكلەرنىمۇ ئالغۇزدۇم ۋە قولۇمغا ئۇنى ـ بۇنى تاقاپ بېقىپ خارروتقا يارىشامدىكەن ، دېدىم .

مەن كۈلۈپ تۇرۇپ خۇددى ئۇنىڭ سىگىلىسىدەك بىر قىلىقلارنى قىلىپ كەتكەچكە ، پىرىكازچىكمۇ ماڭا ناھايىتى چىرايلىق مۇئامىلە قىلدى ، خارروتنىڭمۇ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرۈپ قورۇنۇمايدىغان بولدى . بىز چاقچاق قىلىشقاچ ئۈزۈكلەرنى تاقاپ كۆرۈۋاتقان چاغدا پىرىكازچىكنى نېرىدا بىرى چاقىرىپ ئەكەتتى .

يانچۇقىمدا نەچچە يىللار بۇرۇن بىر دۇكاندىن ئوغرىلىۋالغان بىر جا ئۈزۈك بار ئىدى . پرىكازچىك سەل نېرى كەتكەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ، غاچچىدە ئۈزۈكنى بىر جىك ئۈزۈككە ئالماشتۇرۇۋالدىم . كېيىن دۇكاندىن چىقىدىغان چاغدا مەن پرىكازچىكقا ، قاراپ بېقىڭ ، ئۈزۈكلىرىڭىز تولۇقتۇ ، دېدىم . ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ ، تولۇق ئىكەن ، دېدى . خاررود ئۈزۈكنى شەنبە كۈنى چۈشتىن ئاۋۋال كېلىپ ئالىدىغانلىقىنى ئېيتتى . پرىكازچىك بىزنى ئۈزىتىپ تۇرۇپ ، ئەمىسە چوقۇم مۇشۇ يەردىن ئېلىكلار ، دېۋىدى ، خارۇرودمۇ چوقۇم مۇشۇ يەرگە كېلىپ ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈردى .

لېكىن ، شۇنى كېيىنچە ئېيتالايمەنكى ، شۇنىڭدىن كېيىن خاررود ئۇ دۇكانىنىڭ ئالدىغا يېقىن يولىمىغان بولۇشى مۇمكىن . ئەتىسى سىنىپتا ئۇنىڭدىن ، ئۈزۈك رۇتقا يارىدىمۇ ، دەپ سورىدى ، ئۇنىڭ چىرايى شۇنداق بىر قىسما بولۇپ كەتتىكى ، ئۇ قىياپەت تا ھازىرغىچە كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ . شۇ چاغدا ئۆزۈمۇ خىجىل بولۇپ كەتتىم .

مەن ھەر خىل بولۇپ كەتكەن چىرايلارنى كۆرگەن ، لېكىن ئۇنداق بىر قىسما بولۇپ كەتكەن چىرايىنى زادىلا كۆرمەپتىكەنمەن . بىچارە خاررود مېنىڭ نېمە دېگىنىمنىمۇ چۈشەنمىدى ، يانچۇقىدىن تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن ھېلىقى ئۈزۈكنى ، مەن دۇكاندىن سوقۇۋېلىپ ئۇنىڭ يانچۇقىغا تۇيدۇرماي سېلىپ قويغان ھېلىقى ئۈزۈكنى ئالغاندا ، ئۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنىمۇ چۈشەنمىدى .

بىز دەرستىن چۈشۈپ كۆرۈشتۇق . خاررودنى قايىل قىلىش ئۈچۈن جىق سۆزلىدىم . ناۋادا ئۈزۈكنى دۇكانغا ئاپىرىپ بەرسە ، جىق باش ئاغرىقىغا قالىدىغانلىقىنى ، بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ئارتىپ قويىدىغانلىقىمنى ئېيتقىنىمدا ، ئۇ قورقىنىدىن تېرىسىدەك

ئاقرىپ كەتكەن لەۋلىرىنى تىترىتىپ :
ـــ بۇ نېمە ئۇچۇن ؟ . . . نېمە ئۈچۈن ؟ نېمشقا مۇنداق قىلىسىز ؟ مەن سىزگە شۇنداق ئامراق تۇرسام ، سىز قاراپ تۇرۇپ مېنى . . . ھېچ چۈشەنمىدىم ، ـــ دەپ كەتتى .
مەن ئۇنىڭغا :
ـــ رۇتقا ئۇزۇك ئېلىپ بېرىدىغان پۇلىڭىزنى ماڭا بېرىڭ . مەن ئۇنى ئوقۇش پۇلىغا تۆلىۋېتەي . بىز ئۇ دۇكانغا يېقىن يولدىسىلا ، ھېچ ئىش بولمايدۇ . بۇنى تەكشۈرۈپ تېپىش ئوڭاي ئىش ئەمەس . بىزنى خۇدا ساقلايدۇ ، ـــ دېۋېدىم ، ئۇ « توۋا - توۋا ! » دەپ ياقىسىنى تۇتۇپ كېتىپ قالدى ۋە ئەتىسى ماڭا ئۇ پۇلنى ئەكېلىپ بەردى . بۇ مېنىڭ مەكتەپتىكى بارلىق ئوقۇش راسخوتىمغا يەتكۈدەك پۇل ئىدى .
شۇنىڭدىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ ناھايىتى ئەستايىدىل ئۆگەندىم ، ھېچقانداق ئىشقا دىققىتىمنى بۆلمىدىم . مەن كۈتكەن كۈن ئاخىر يېتىپ كەلدى . ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمدا مېنى نەتىجىسى ئەڭ ياخشى بولغان مۇنەۋۋەر ئوقۇغۇچى دەپ ئېلان قىلىشتى . مەن ياخشى باھا يېزىلغان تەۋسىيەنامىنى ئېلىپ ، مەغرۇر ھالدا مەكتەپتىن ئايرىلدىم .
ئوقۇشۇم پۈتكەن كۈنى مەكتەپ مۇدىرى مېنى ناھايىتى ياخشى ئالتە ئورۇنغا تونۇشتۇرۇپ قويۇشنى خالايدىغانلىقىنى ئېيتتى . ئۇنىڭ ھەممىسى ئەلاچى ئوقۇغۇچىلار ئۇچۈن تەييارلانغان جاي ئىكەن .
مەن ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ ، ھازىرچە ئالتە ئاي ئاپامنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالمىسام بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتىم . ئۇ كۆلۈپ تۇرۇپ ، ئاپىڭىز چوقۇم سىزدىن سۆيۈنۈپ كېتىدۇ ، دېدى . بېچارە خارروت يەنە شۇ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىقىنى قىلىپ

قالدى . ئۇ بۇرۇنقىدىن جىق ئورۇقلاپ كەتكەنىدى . مەن ئۇنى رۇت بىلەن توي قىلدىمكىن دەيمەن . رۇت تويلۇق ئۇزۇك ئېلىپ بەرمىدىگ ، دەپ ئۇنى تاشلىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن ۋە بەلكىم ئۇنداقمۇ بولمىغاندۇ . ئىشقىلىپ مەن خارروندنى چۈشىنىمەن ، ئۇ بىر بولسا ھېلىقى ئۇزۇكنى تاشلىۋەتتى ، بىر بولسا ئۇنى بىر ئاللار بىلەن ئۆزىنى بىلدۇرمەي دۇكانغا قايتۇرۇۋەتتى .

نېمە بولسا بولسۇن ، ئۇ خارروندنىگ ئۆزىنىگ ئىشى . شۇڭا بۇ ھەقتە ئانچە باش قاتۇرۇپمۇ كەتمىدىم . لېكىن ،مۇمكىنقەدەر ئۇ ئىشنى ئويلىغۇم كەلمەيدۇ ، چۈنكى ئۇ ئىشنى ئويلىساملا خۇددى چىۋىن يەۋالغاندەگ بولۇپ قالىمەن .

مەن سودا ئىنىستىتۇتىنى پۈتتۈرۈپ كېلىپ ئۇچ ئايغىچە ئاپام تېرىسىگە پاتماي يۇردى . ئاپامنىگ ئەزىلدىن ئۇنداق خۇشال بولغانلىقىنى كۆرمەپتىكەنمەن . مەن كۈنبويى ئۇنىگ بىلەن بىللە بولدۇم . ئۇ نېمە قىلمىز دېسە شۇنى قىلدىم .

بىز ھەر كۈنى ۋاقچە ئورنىمىزدىن تۇراتتۇق . بىللە باغ-چىغا بېرىپ ھېلىقى ئاق قۇلارنى تاماشا قىلاتتۇق ، ھامبورگ بول-كىسىنى يەپ ، ئۇنىگ ـ بۇنىگ قىزىق پاراڭلىرىنى سېلىشاتتۇق . بىز تېخى كىنو كۆردۇق ، ئاپام ناھايىتى ياخشى كۆرىدى-غان بىر كىنونى كەينى ـ كەينىدىن ئۇچ قېتىم كۆردۇق .

ـــ ئاپا ، ـــ دېدىم ئۇنىڭغا ، ـــ سەن بۇ كىنوغا نېمانچە ئامراقسەن ؟ بۇ كىنونى كۆرۈۋېرىپ ، يىغلاپ كۆزلىرىڭمۇ ئىشىپ كەتتى .

ـــ راست دەيسەن ، ـــ دېدى ئاپام ، ـــ مەن يىغلىدىم ، بۇ راست . لېكىن ھەر بىر يىغلىغاندا گۇناھلىرىم يۇيۇلۇپ كەتكەندەگ يېنىكلىشىپ قالىدىكەنمەن . ھەممە ئادەم يىغلايدۇ ،

چۈنكى يىغا ئادەمنى پاكلاشتۇرىدۇ . خاتىرجەم تۇرمۇشتا مۇ-شۇنداق كىنو ، تېلېۋىزىيە فىلملىرى ئادەمنى يىغلاتمىسا ، يىغىغا باشقا پۇرسەت بولمايدىكەن ، سەنمۇ يىغلىشىڭ كېرەك ئىدى ، تىلتون . سەن چوڭ بولۇپ بىرەر قېتىم يىغلىغىنىڭنى كۆرۈپ باقمىدىم .

مەن ئۇنىڭغا ئۇ كىنونى يەنە تۆتىنچى قېتىم بىللە كۆرۈ-شۈپ بەردىم . ئۇ يىغلاپ گۇناھلىرىنى يۇيۇۋاتقان چاغدا قولىنى مەھكەم تۇتۇۋالدىم . مەن ئۇچۇن ئۇ كىنو ئېكرانغا تاش ئاتقۇدەك دەرىجىدە تېتىقسىز كىنو ئىدى . شۇ چاغدا ئاپامنىڭ سېنىڭ يىغ-لىغىنىڭنى كۆرۈپ باقمىدىم ، دېگەن سۆزى ئېسىمگە كېلىپ قالدى . راست ، مەن يىغلاپ باقمىدىم ، مېنى نېمە يىغلىتالايدىغان-لىقىنىمۇ بىلمەيمەن . لېكىن ، مەندە شۇنداق بىر قورقۇنچلۇق تۇيغۇ بار كى ، ناۋادا يىغلىسام ، ئۆزۈمنى يىغدىن مەڭگۇ توختا-تالمايمەن ، مەڭگۇ . . .

مەن خېلى ئوبدان مەلۇمات ئالغان ئون ئالتە ياشلىق قىز بولۇپ قالغان بولساممۇ ، لېكىن قىلىقلىرىم يەنىلا سەبىي ، گەپ - سۆزلىرىم خۇددى دۇففېنىڭ بىناسىدىكى كىچىك چاغلىرىمدىكىگە ئوخشاش بالىلارچە ئىدى . سىرتتىن قارىغاندا ، مەن ئاپامنىڭ قىزى بولۇش سۈپىتىم بىلەن ئۇنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلىپ ، ئۇنىڭ كۆز قاراشلىرىغا ۋە تۇرمۇشتا تۇتقان يولىغا قوشۇلىدىغان-دەك كۆرۈنەتتىم . لېكىن ، يۇرىكىمدىكىنى ئېيتسام ، ئاپامنىڭ تۇتقان يولىغا شۇنچىلىك نەپرەتلىنەتتىمكى ، بۇ تۇيغۇنى پارتلاپ چىقىش ئالدىدا تۇرغان ۋولقانغىلا ئوخشاتقىلى بولاتتى . ئۇنىڭ نادانلىقىنى ، گوللۇقىنى ئويلىسام ، يۇرىكىم خۇددى پىچاق تىققان-دەك ئېچىشىپ كېتەتتى .

مەن ئىچ ـ ئىچمدىن تىتىلداپ كېتەتتىم . كۈنلەر مۇـ شۇنداق ئۆتۈۋەرسە ، ئاپام دۇففېنىڭ بۇ جايىدىن قاچان كېتىدۇ ؟ بۇ يەردىكىدىن جىق كۆكۈللۈك تۇرمۇشنىڭ ئۇنى كۈتۈۋاتقانلـ قىنى ئۇ قاچانمۇ ھېس قىلىپ يېتەر ؟ ئاپام تېخى ياش ، مەن ئون ئالتىگە كىرگەن بولسام ، ئۇ ئەمدى ئوتتۇز ئىككى ياشقا كىردى . ئۇ شۇنچىلىك ياش ، ياش بولغاندىمۇ ، تۇرمۇشنى پۈتۈنلەي يېـ كىي ، پاك ۋە ھالال مۇھىتتا ئۆتكۈزەلەيدىغان دەرىجىدە ياش ئـ دىغۇ !

لېكىن ، ھەممىدىن يامان يېرى ئاپام ئۆزىنىڭ بۇ تۇرمۇـ شىدىن ناھايىتى رازى ۋە مەمنۇن ئىدى . شۇ چاغدا ياز پەسلى بولغاچقا ، ئاپامنىڭ ئوقىتى ناھايىتى باس ـ باس بولۇپ كەتتى . ئاپام ، مىنتى خانىم ۋە دوللورلار كېلىۋاتقان ئەر خەلقەرگە يېتـ شەلمەي قالدى .

دۇففې ئەپەندى بۇ ئالدىراشچىلىقنى ھەل قىلىش ئۈچۈن يەنە بىر قېسىم پاھىشە ئايالالارنى ئەكىلىپ ، بىنانىڭ پايدىلىنىشقا بولىدىغانلىكى بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىشلەتتى .

ماۋىسىنىڭ ھۇجرىسىنمۇ ئىشلىتىش ئۈچۈن ئۇنى بىر تۇغقىنىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىۋەتتى . ئۇ مېنىمۇ ھۇجرىسىنى بوشتىپ بەرسۇن ، دەپ ئاپامغا ئېيتىپتىكەن ، ئاپام دەسلەپتە ئۇنماپتۇ ، كېيىن ئاخىر ئۇنىڭغا ماقۇل دېيىشكە مەجبۇر بوپتۇ .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئاپام ماڭا نەسىھەت قىلىپ ، ـــ ۋاقىت ئۇزۇنغا بارمايدۇ . بىكار ئۆزىمىزگە خاپىلىق تېپىۋالمايلى ، ماقۇل دېسەك ، قانداق ؟

ـــ ماقۇل ، ئاپا .

ئاغزىمدا مۇشۇنداق جاۋاب بەرگىنىم بىلەن كۆڭلۈمدە نا ـ ھايىتى خاپا ئىدىم . نېمىشقا دېگەندە ، ئاشۇ كىچىككىنە ھۇجرىدا

مەن ئۇزۇن تۇرغان ، ئۇ ئۆينى شۇ قەدەر پاكىز ھەم سەرەمجان تۇتقان ، كىتابلىرىم ، كىيىم ـ كېچەكلىرىم ، ماشىنكام ، ھەممىسى جايىنى تاپقانىدى .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئاپام ، ـــ كىيىملىرىڭنى مېنىڭكىگە ئەكىرىپ قويۇپ تۇر ، باشقا ئۇششاق ـ چۈششەك لازىمەتلىكلىرىڭنى مېھمانخانىغا ئاچقىپ قوي . ئاز ۋاقىتلىق ئىش بۇ .

مەن بۇ گەپنى ئاڭلاپ شۇنداق ئويلاپ قالدىم : ئاپام كالۋاراق ئايال بولغاچقا مېنىڭ چوڭ بولغانلىقىمغا دىققەت قىلمايۋاتىدۇ . ئۇنىڭ مېھمانلىرىنىڭ مەندەك مەكتەپ لالىرەڭ ، كىر-پىكلىرى قاپقارا ھەم تال ـ تال ، بويى ئېگىز قىزغا ئاچ بۆرىدەك قارايدىغانلىقىنى ئۇ سەزمەيدۇ . ئۇلار مېنى ئىنىدەككە كەلتۈرۈش قەستىدە ھەممە ئىشقا تەييار . ناۋادا مەن ھوشيار بولمسام ، چوقۇم بىر رەسۋاچىلىق بولىدۇ . ئۇ چاغدا ئۇ بۇ دەردنى قانداق كۆتۈرەلەر ؟! ئاپامنىڭ نەزىرىدە مەن يەنىلا كىچىك ، شۇڭا مېنى ئۇ قۇتراپ تۇرغان مېھمانلار بىلەن بىر يەردە ئولتۇرسا ھېچ ئادەم چېقىلمايدۇ ، دەپ ئويلايدۇ .

مەن ئۇ ئەر خەقلەرنىڭ كۆزىگە قارىمايمۇ ئىچمىدىكى ئاچچىقىمنى ئاران بېسىپ ئولتۇرىمەن . ئۇلارغا بولغان ئۆچمەنلىكىمنى كۆڭلۈمدىن نېرى قىلىش ئۈچۈن كەلگۈسىدىكى پىلانلىرىمنى ئويلايمەن . ئۇلارنىڭ ئاپامنىڭ يېنىغا كەينى ـ كەينىدىن كىرىشىپ نەپسىنى قاندۇرۇشقاندىن كېيىن يەنە كەينى ـ كەينىدىن چىقىشىپ يولىغا كېتىۋاتقانلىقىغا نەزەر ـ گۇزارىمنىمۇ سالمۇم كەلمەيدۇ .

ئۇ خەقلەر مېھمانخانا ئۆيىدە ساقلاپ ئولتۇرغاندا ئاساسەن بىر ـ بىرىگە قاراشمايدىكەن ، سۆزلەشمەيدىكەن . نەپەس ئېلىشلىرىمۇ غەيرىي ، ئۆزلىرىچە ئوڭايسىزلىنىپ قوللىرىنى ئىشقىلاپ ،

ياقىلىرىنى ئويناشىدۇ .

ئۇلارنىڭ كۆپى مېنى تونۇيدۇ ، ئۇلار ھەر يىلى دېگۈدەك مۇشۇ يەرگە كېلىپ تۇرىدىغانلار . شۇڭا مەن بۇ يەردىن يۆتكىلىپ كېتىدىغان ئىش بولسا ، ئەڭ ياخشىسى بىزگە بۇ ئىپلاس تۇرمۇش تەھدىت سالالمايدىغان باشقا بىر شەھەرگە كۆچۈپ كېتىسەك بولىدىكەن ، دېگەن كۆز قاراشقا كەلدىم . مەنمۇ ئاپامغا ئوخشاش يەنە باش ئاغرىقى ۋە كۆڭۈلسىزلىك تېپىۋېلىشنى خالىمايتتىم .

ئون ئالتە ياشقا كىرىپ قېلىپمۇ ھازىرغىچە بىرەر دوست تۇتمىغىنىمغا ئېچىم پۇشماي ، كۈنبويى بىنادىن چىقماي ئولتۇراتتىم . چۈنكى ، بۇ دۇنيادا مېنىڭ بارغۇدەك ھېچقانداق يېرىم يوق ئىدى . بۇ يەردىن كەتكۈم كەلمەيتتى ئەمەس ، لېكىن نەگە بارىمەن ؟ ئۆزۈم يالغۇز بېشىمنى ئېلىپ كېتەي دېسەم تېخى ، ئاپامنى يالغۇز تاشلاپ كەتكۈم كەلمەيدۇ .

مېنىڭ پۇلۇم يوق ، پەقەت ئاپامنىڭ شۇ ئازغىنا كىرىمىگە تايىنىپ كۈن كەچۈرىمەن . ئاپامنىڭ شۇ پۇلنى دەپ تارتقان خورلۇقىنى ئويلىسام ، ھەتتا گېلىمدىن تاماق ئۆتمەي قالىدۇ .

پاھىشە ئاياللارنى ھەرگىز رەزىل دېگۈم كەلمەيدۇ ، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تېخى بىرەر ئەسكىسىنى كۆرۈپ باقمىدىم . ئەكسىچە ، ئۇلار ماڭا ئاق كۆڭۈل بىلىنىدۇ . لېكىن ئۇلار ئاپامغا ئوخشاش نادان ، گول ئاياللار . ئۇلارنىڭ ھەممىسىگىلا يۈرىكى مۇجۇلۇپ كەتكەن ، شۇڭا ئۇلار ساقچىدىن بەك قورقىدۇ ، لېكىن ساقچىلار بولسا ئۇلارنى پايتىمىنىڭ ئورنىدا كۆرۈپلا قالماستىن ، تېخى ئۇلارنىڭ ئەرزىمەس تاپاۋىتىدىن بىر قىسمىنى ئاقتى - سوقتى قىلىدۇ . ئۇ ئاياللار دۇففىغا ئوخشاش سولامچىلىق قىلىدىغان پاھىشىخانا خوجايىنلىرىغا قۇرۇق ئىتائەت قىلىدۇ . بۇ پارا-

زىتلار ئۇلارنىڭ قېنىنى ئىچىپ تۇرۇپ ، تېخى ئۇلارنى كۆزگە ئىلمايدۇ .

ئاپامنى ئاشۇ ھالەتتىن قۇتۇلدۇرۇش ئىستىكى مەندە ھېچ . قېرى پاھىشە ئايالنىڭ قالغان ئېچىنىشلىق كۈنىنى كۆرگەندىن كېيىن پەيدا بولغان . نامراتلىشىپ ھاراق ـ شارابقا بېرىلىپ كەتكەن ، ھەر قانداق جان بېقىش ئىمكانىيىتىدىن ئايرىلىپ قالغان ئاياللارغا ئاپامنىڭ ئىشىكى ھەمىشە دېگۈدەك ئوچۇق ئىدى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سائادى دەيدىغان بىرى بولۇپ ، ئۇ مېنى تاياق تاڭلاپ ماڭىدىغان ۋاقتىمدىن تارتىپ تالاغا ئاچقىپ ئويناتاتتى . ئۇ يىرتىق ئايغىنى سۆرىگىنىچە قولۇمدىن يېتىلەپ كوچا دوقمۇشىدىكى ماگىزىندىن ماڭا مارۇژنى ، بەزىدە قەنت ئېلىپ بېرەتتى .

سائادى چىشلىرى قالمىغان ، قاقشالدەك ئورۇق ئايال ئىدى ، چېچى قالمىغان بېشىنى ئەسكى ياغلىق بىلەن يېپىپ يۈرەتتى ، تېنى ھەمىشە بەتبۇي پۇرايتتى . توققۇز ياش چېغىمدا ئاپام ماڭا ئۇنىڭ ئۆلگەنلىكىنى ئېيتتىم :

ـــ خەقلەر ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى كوچىدىن تېپىپتۇ ، تىلتۇن ، بىچارە سائادى ئەمدى بىزنى مەڭگۈ تاشلاپ كەتتى ، ـــ دەپ يىغلاپ كەتتى .

مەن ئاپامنىڭ كۆڭلىنى ياساپ :

ـــ ھەممە ئادەم ئۆلىدۇ ، سائادى ياشايدىغىنىنى ياشاپ بولدى ، يۈز ياش ئۆمۈر كۆرگەندىن كېيىن بولدى ، ـــ دەپتىمەن ، ئاپام بۇ گېپىمنى ئاڭلاپ كۆز يېشىنى ئېرىتىۋېتىپ :

ـــ ياق ، ياق ، تىلتۇن ، ـــ دەپ كەتتى ، ـــ بىچارە سائادى تېخى ياش . . .

ـــ ياش ؟ ئاپا ، ئايال كىشىنىڭ ياشلىقى قاچانغىچە بولىدۇ ؟

— ئوتتۇز - قىرىق ياشقىچە ، — دېدى ئاپام چۈشەندۈ-رۈپ ، — تىلتون ، باغچىغا بېرىپ ھېلىقى ئاق قۇلارنى كۆرۈپ باقايلى ، شۇ چاغدا بىلىسەن . بۇ ئۇنىڭ شۇلاردەكلا ۋاقتى .

بىر كۈنى ئىرىقتا ئۆلگىنىگە نەچچە كۈن بولغان بىر ئىتنى كۆرۈپ تۇيۇقسىز سائادنى ئەسلەپ قاپتىمەن . بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئۆلگىنىگە تېخى بىر نەچچە كۈن بولغانىدى . مەن نېمە دەيدىكىن دەپ ئاپامدىن سورىدىم :

— ئاپا ، شۇ تاپتا سائادى قايسى ھالدىدۇر ؟

— سائادى جەننەتتە ، — دېدى ئاپام كۇلۇمسىرەپ تۇرۇپ ناھايىتى ئىشەنچ بىلەن ، — خۇدايىم ئۇنىڭغا ئاپئاق لىباس كىيدۈرۈپ قويدى . ئۇ پاكلىنىپ بولدى ، تىلتون ، خۇدايىم بىزنىڭ يۈرىكىمىزنى بىلىدۇ .

— شۇنداقمۇ ، ئاپا ؟

— شۇنداق ، بىزنىڭ نىيەت - ئىقبالىمىزنى خۇدايىم بىلىدۇ ، — دېدى ئاپام ، — بۇنى ئېسىڭدە مەھكەم تۇت ، تىلتون .

بىز باغچىغا كىرىپ كۆل بويىدا قاراپ تۇردۇق . ھېلىقى ئاق لىباسلىنىڭ سائادنىڭ بىچارە تۇرقىغا قانچىلىك ھۆسۈن قوشۇپ كېتىدىغانلىقىنى قانچە ئويلىساممۇ كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلمىدىم .

شۇ چاغلاردا ئاپامنىڭ مېھمانلىرىنىڭ بىرىگە كۆڭلۈم چۈشۈپ قالدى ، لېكىن مەن ئۇنى ياقتۇرۇپ قالارمەن دەپ ئويلىمىغان ، شۇ كۈنى چوقۇم ئارىدا بىر شەيتان ئارىلاپ كەتتى .

ئۇ ئۆيگە كىرىپ كەلدى ، ئۇ ناھايىتى ياش ھەم مەن كۆرگەنلەر ئىچىدە ئەڭ قامەتلىك يىگىت ئىدى . ئۇنىڭ تېنىدىن يۇيۇنۇپ چىققان چاغدىكى يېقىملىق پۇراق پۇرايتتى . ئۇنىڭ بار-

ماقلىرى ئۇزۇن ، ئالىقانلىرى يۇمشاق ئىدى ، ئاۋازىمۇ ئۇچسىدىكى كىيىمىدەك يۇمشاق ھەم سىلىق ئىدى .

ھەر قېتىم كىتابتىن باش كۆتۈرگىنىمدە كۆزلىرىم ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالاتتى . بۇ چاغدا ئۇ كالپۇكىنى چىشلەپ دەرھال باشقا ياققا قارىۋالاتتى . ئاپام ئۇنى چاقىرغان چاغدا ئۇ شاققىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئاپامنىڭ يېنىغا كىرمەي ئۇ-دۇل تالاغا چىقىپ كەتتى . دەل شۇ چاغدا بىر ئەر كىشى كېلىپ قالغانىدى ، ئاپام ئۇ يىگىتنىڭ ئورنىغا ئۇنى ئەكىرىپ كەتتى .

ئۆزۈمچە قىزىقىپ تالاغا چىقىۋىدىم ، ھېلىقى يىگىت تامغا يۆلىنىپ تۇرۇپتۇ .

ـــ نېمە بولدىڭىز ؟ ـــ دەپ سورىدىم ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈپ ، ـــ مىجەزىڭىز يوقمۇ ؟

ئۇ ئۆزىنىڭ مەست بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتىۋىدى ، مەن دەرھال ئۆيگە كىرىپ ئۇنىڭغا بىر ئىستاكان سۇ ئاچىقىپ بەردىم . ئۇ سۇنى ئىچىپ ماڭا رەھمەت ئېيتىپ ئىستاكانىنى قايتۇرۇپ بەردى ـ دە ، يولىغا ماڭدى . نېمىشقىدۇر مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ماڭدىم . قولۇمدا ئىستاكان ، بىر يىگىت بىلەن گۇگۇم كو-چىدا بىللە كېتىۋاتىمەن . بۇمۇ قىزىق ئىش ئىكەن .

بىر ئازدىن كېيىن ئۇ ئۆزىچە يېقىملىق كۈلۈپ كەتتى ، ئاندىن مېنىڭ قولۇمدىكى ئىستاكانىنى كۆرۈپ :

ـــ ئەكىلىڭ ، مەن كۆتۈرۈۋالاي ، ـــ دېدى . ئىستاكانىنى ئۇنىڭغا بەردىم . بىر ئازدىن كېيىن ئاپام ياخشى كۆرىدىغان ھې-لىقى باغچىغا كېلىپ قاپتۇق . بىز يۇمشاق چۆپلۈكنى دەسسەپ كۆل بويىغا كېلىپ ئولتۇردۇق .

ئۇنىڭدىن ئۆيدىن نېمىشقا چىقىپ كەتكەنلىكىنى سورىۋى-دىم ، ئۇ ماڭا مۇنداق دەپ بەردى : ئۇ بىر قىز بىلەن يۇرۇۋاتقا-

نىكەن ، يېقىندا ئۇنىڭ بىلەن توي قىلماقچى بوپتۇ . بۇرۇن ئايال كىشى بىلەن بىللە بولۇپ باقمىغاچقا ، تۇرۇپلا ئۇ ئىشنى بىر قىلىپ باققۇسى كەپتۇ ـ دە ، سۆيگىنى بىلەن كۆرۈشۈپ قايتىپ كېلىۋاتقان يولدا تاكسى شوپۇرىدىن ، پاھىشخانا نەدە بىلەمسەن ، دەپ سوراپتۇ ، شۇنىڭ بىلەن شوپۇر ئۇنى دۇففېنىڭ بىناسىغا ئەكىلىپ قويۇپتۇ .

ـــ ئۇ يەردە سىزنى كۈرۈپ بەك خىجىل بولۇپ كەتتىم ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ سىزنى كۆرۈپ جۇدىسىنى ئەسلەپ قالدىم ، شۇڭا ھېلىقى بۇزۇق ئايال ، تەييار بولدۇم ، دەپ ۋارقىرىغاندا بەدەر قاچتىم .

ئاپامنى بۇزۇق دېگىنىنى ئاڭلاپ دەسلەپتە غۇرۇرىدە جۇدۇنۇم تۇتتى . كېيىن ، دېمىسىمۇ خەقنىڭ ئۇنى شۇنداق ئاتايدىغانلىقىنى ئويلاپ ئۆزۈمنى باستىم . يەنە ئۇنىڭ مېنى جۇدىسىنەك پاك ، سەمىمىي كۆرگەنلىكىنى ئويلاپ كۈلدۈم .

ـــ نېمىشقا كۈلىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ مەندىن .

ـــ بىلمەيمەن ، ـــ دەپ جاۋاب بەردىم . ئۇ تاماكا تۇتاشتۇرۇۋېدى ، چاقماقنىڭ يورۇقىدا ئۇنىڭغا قاراپ يەنە ئامراقلىقىم كېلىپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن خۇددى سۆز قىلىشقا تەشنا بولۇپ كەتكەن ئادەمدەك ئۇنىڭ بىلەن توختىماي پاراڭلىشىپ كېتىپتىمەن .

بىز كىتابلارنىڭ پارىڭىنى قىلىشتۇق ، بەزى ئىشلارغا بولغان كۆز قاراشلىرىمىزنىمۇ دېيىشتۇق . ئۇ مەندىن پاھىشخانىدا نېمە قىلىسىز ، دەپ سورىغاندا ، مەن ئاپامنىڭ شۇ يەردە ھېلىقى دەك ئىش قىلىدىغانلىقىنى ، ئۆزۈمنىڭ ئوقۇيدىغانلىقىمنى ئېيتتىم . ئۇنىڭغا ھەتتا ئوقۇيمەن دەپ خارروىدنى قانداق ئەپلىگەنلىكىمنىمۇ دەپ بېرىپتىكەنمەن ، ئۇ كۈلۈپ كەتتى ، ئاندىن ماڭا ، تېزرەك

خىزمەت تېپىپ بۇ ئۆيدىن چىقىپ كېتىشكە ، ئۆزىگىزنى ئۇنداق ئەسكى ئىشلارغا زايە قىلماڭ ، ياخشى ئوگىنىڭ ، ھالال ياشاڭ ، دەپ بىرمۇنچە نەسىھەت قىلدى .

مەن ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلىشقا تىرىشىدىغانلىقىمنى بىلدۇردۇم ، ئۇ ۋاقىتنىڭ خېلى بىر يېرگە بېرىپ قالغانلىقىنى ئەسكەرتىپ ، مەن بىلەن تونۇشقىنىدىن ناھايىتى خۇش ئىكەنلىكىنى ، مېنى ھەرگىز ئۇنتۇمايدىغانلىقىنى ئېيتتى . شۇنىڭ بىلەن بىز قول تۇتۇشقانچە باغچىدىن چىقتۇق . تۇرۇپلا ئۆزۈمنى ھېلىقى جۇدىس قىزدەك ھېس قىلىپ قالدىم ، يەنە تۇرۇپلا ئۇ جۇدىسقا ئىچىتارلىقىم كېلىپ كەتتى ، باغچىنىڭ باش تەرىپىگە چىققاندا مەن تۇيۇقسىز توختاپ ، ئۇنىڭ بىلىنى قۇچاقلىغىنىمچە ، مەن بىلەن بىللە بولمسا ، ئۆلۈپ قالىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم .

ئۇ ھودۇقتى ، ئوڭايسىزلاندى ، لېكىن مەن بەزدەك تۇرۇۋالدىم . ئۇ مېنى سىز كىچىك دېگەندىمۇ ، ياق ، مەن چوڭ ، دەپ ئۇنىڭغا ئېسىلىۋالغانىدىم ، ئۇ مېنى ماڭاۋاي ، رودىياي ، دەپ ئىتتىرىۋېتىپ كېتىپ قالدى . چۆپلۈككە يېقىلىپتىكەنمەن ، ئورنۇمدىن تۇرۇپ مەنمۇ ئۆيگە قايتتىم .

ئۆيگە كەلسەم ، ئاپام يەنە مېھمان كۈتۈپ ئاۋارە ئىكەن ، مەن يەنە بىر ئۆيگە چىقىپ ئولتۇردۇم . بىر چاغدا دوللورنىڭ بىر مەستنى يۆلەپ چىقىۋاتقان ئاۋازى ئاڭلاندى . دۇففې دېگەن قېرىنىڭ « ئۆھۆ - ئۆھۆ » قىلىپ يۆتىلىپ تۆكۈرگەن ئاۋازىنىمۇ ئاڭلىدىم . ئاپامنىڭ كارىۋىتىدىكى كىشىنىڭ ئېھىلدىغان ئاۋازىمۇ ئاڭلاندى . بىر ئازدىن كېيىن ئۇ كۈلدى ، ئاپاممۇ قوشۇلۇپ خۇددى يېنىكلەشكەندەك كۈلۈپ قويدى .

« ھوي ، بۇزۇق رەسۋا ! » دېگەن خىيال كاللامغا نەدىن كەلدى ، شاققىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتىمەن .

يېتىمسىراپ كېتىۋاتىمەن . شۇ تاپتا ئاللىقانداق بىر دوستلار بىلەن بىللە بولغۇم بار ، لېكىن مېنىڭ دوستۇم يوق ، ھېچقانداق دوستۇم يوق .

مەن بۇرۇن ئەرلەرنى قۇشلىغان سارايغا بېرىپ بىرىنى تاپتىم . ئۇ مېنى ياتاقتا ئەكىرگەندە ، ئۇنىڭدىن قانچە پۇل بېرىسەن ، دەپ سورىدىم . ئۇنىڭ دېگىنىگە قوشۇلمىغانىدىم ، ئۇ چۆچۈپ كېتىپ :

— سەن بويۇڭنى ئالتۇن چاغلايدىغان ئوخشىمامسەن ؟ — دېدى .

— شۇنداق ، — دېدىم ، — بۇنى ھېلى كۆرىسىز .

ئىش تۈگىگەندىن كېيىن ئۇ مېنىڭ دېگىنىمنى بەردى ۋە مېنىڭ ئەتە يەنە كېلىشىمنى ئېيتتى . مەن قوشۇلدۇم ، ئەتىسى يەنە كەلدىم ، شۇنداق قىلىپ بىز ئۇدا ئالتە كېچە بىللە بولدۇق . ئۇنىڭ دېيىشىچە ، خوتۇنى قېرىپ بۇ ئىشنى پەقەت خالىمايدىغان بولۇپ قاپتۇ . ئۇچ بالىسى بار ئىكەن ، ئۆي ـ جايى ۋە خىزمىتىمۇ بار ئىكەن .

بىر كۈنى كەچتە مەن ئەمدى كەلمەيدىغانلىقىمنى ئېيتىۋىدىم ، ئۇ يىغلۇۋەتكىلى تاس قالدى ۋە يېنىدىن چەك چىقىرىپ ماڭا نۇرغۇن نەق پۇل يېزىپ بەردى . مەن چەكنى ئېلىپ ئەتىسى يەنە كېلىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم . ئۇ ، ياخشىسى ھەر كۈنى كەلسىڭىز ، دەپ قالدى .

مەن كەتتىم ، لېكىن شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمىدىم .

ئەتىسى ئەتىگەندە بانكىنىڭ ئىشكى ئېچىلىشىغا ، مەن كىرىپ پۇلنى ئالدىم ـ دە ، يەنە بىر پۇكەيگە بېرىپ ئۆزۈمنىڭ نامىدا بانكىغا قويۇۋەتتىم .

شۇنىڭدىن كېيىن مەن كىيىملىرى رەتلىك ، ئۆزى سەل گالۋاڭراق ئوتتۇرا ياشلىق ئەرلەرنى تېپىپ ئىككى ئايچە ھېلىقى ئىشنى قىلىپ يۈردۈم .

بىر كۈنى مەن ئاپام بىلەن ئولتۇرۇپ ئۇزاق سۆزلەشتىم . ئۇنىڭغا ئەمدى بۇنداق تۇرمۇشقا چىداپ تۇرالمايدىغانلىقىمنى ، ئىشلەپ ئۇنى باقالىغۇدەك دەرىجىدە چوڭ بولغانلىقىمنى ئېيتتىم :

— بۇ يەردىن كۆچۈپ كېتەيلى ، — دەپ يالۋۇردۇم ، — بۇ يەكمۇ تېتىقسىز ، مەنسىز تۇرمۇش ئىكەن .

ئاپام مېنى تېتىقسىز ، مەنسىز دېدىك دەپ يىغلاپ ، قاقشاپ بىر دەمدىلا كېسەل چىراي بولۇپ كەتتى . مەن ئۇنىڭغا چاي تۇتۇپ تۇرۇپ ئۇنى ھەرگىز ئۇنداق دېمىگەنلىكىمنى ، مەنده ئۇنداق نىيەتىمنىڭمۇ يوقلۇقىنى ئېيتتىم بىرمۇنچە چۈشەندۈرگەندىن كېيىن ئۇ يىغىسىنى توختىتىپ ، مېنىڭ سىرتتىن بىر ئۆي ئىجارىگە ئېلىپ ، خىزمەت تېپىپ ئىشلىشىمگە قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى .

— جېنىم بالام ، — دېدى ئۇ يەنە ، — مۇشۇنداق چوڭ نىيەتلەرنى كۆڭلۈڭگە پۈكەنلىكىڭدىن پەخىرلىنىمەن ، مېنى پات ـ پات يوقلاپ تۇر . مېنى مەڭگۈ ياخشى كۆرگىن ، بولامدۇ ؟

— بولىدۇ ، — دېدىم ، — مەن سېنى مەڭگۈ ياخشى كۆرىمەن ، ئاپا .

— مېنى تاشلىۋەتمە ، پات ـ پات كېلىپ تۇر ، بولامدۇ ؟ — ئۇ يەنە يالۋۇرۇپ سورىۋىدى ، مەن كۈلۈپ كېتىپ ، چوقۇم شۇنداق قىلىمەن ، دەپ جاۋاب بەردىم . ئاخىر ئۇنىڭ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى .

— ئۇنداقتا ياخشى ، — دېدى ئۇ ئۆزىنى بەختلىك ھېس

قىلغاندەك قىياپەتتە ، ـــ تىلتون ، ئەگەر مەن سېنى كۆرەلمىسەم ، تەركىدۇنيا بولۇپ كېتىمەن .

ـــ مەنمۇ شۇنداق ، ـــ دېدىم ، ـــ سەنمۇ مېنىڭكىگە بېرىپ تۇر . ئۇ يەردە قانچىلىك تۇرغۇڭ كەلسە تۇرۇۋېرىسەن . ئۇ يەردە سېنى ئاۋارە قىلىدىغان بۇنداق مېھمانلار يوق .

بۇ گېپىمدىن ئۇمۇ خۇشال بولدى . بىز كەلگۈسىدىكى ئاشۇ يېڭى تۇرمۇش توغرىسىدا بىرمۇنچە پاراڭ قىلىشتۇق . ئەتىسى ئەتىگەندە ئاپام ناھايىتى روھلۇق ھالدا ئورنىدىن تۇردى . مەن نەرسە ـ كېرەكلىرىمنى يىغىشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ، بىر ئۆيگە ئورۇنلىشىۋالغان ھامان ئۇنى يوقلاپ كېلىدىغانلىقىمنى ، شۇ چاغدا ھېلىقى باغچىدىكى كۆل بويىغا بىللە بېرىپ چىرايلىق كەچكى شەپەقنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە تاماشا قىلىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم .

بۇرۇلىدىغان دوقمۇشقا كەلگەن چېغىمدا كەينىمگە ئۆرۈلۈپ قارىسام ئاپام يەنىلا ھېلىقى يەردە تۇرۇپتۇ ، پۈتىدا ساپما ئايىغ ، ئۇچىسىدا كېچىلىك ھال رەڭ خالات ، چاچلىرى گەجگەسىگىچە يېيىلىپ چۈشكەن . . . ئۇ شۇ ھالىتى بىلەن كۆزۈمگە ياش قىلارىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى . مەن ئۇنىڭغا قاراپ قول پۇلاڭشىتتىم ، ئۇمۇ ماڭا قول پۇلاڭشىتتى .

مەن بانكىدىن پۇلنى ئېلىپ تاكسىدا ئۇدۇل مەركىزىي ۋوگزالغا باردىم ـ دە ، مېلبۇرنىغا بارىدىغان پويىز بېلىتى سېتىۋالدىم . پويىز ماڭىدىغانغا يەنە بىر نەچچە سائەت بار ئىكەن . شۇ پۇرسەتتە پوچتخانىغا بېرىپ ئاتكىرىتكىغا خەت يېزىپ ئاپامغا سېلىۋەتتىم . مەن ئۇنىڭغا ، تەلىيىم ئۇڭ كېلىپ ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىدىن بىر خىزمەت تاپتىم ، شۇڭا تىزىملىتىپ قويۇش ئۈچۈن شۇ يەرگە كېتىۋاتىمەن ، بېرىپلا خەت يازىمەن ۋە ئۆزۈمۇ پات

ئاردا يېنىپ كېلىمەن ، دېگەندەك بىر گەپلەرنى يازدىم . بۇنى ئا-
پامغا چوقۇم دوللور ئوقۇپ بېرەتتى ، شۇڭا ئۇنىڭغا ئاتاپ يەنە
بەزى چىرايلىق گەپلەرنىمۇ يېزىپ قويدۇم . كېيىن پويىزغا چىق-
تىم . پويىز قوزغىلىدىغان چاغدا تۇيۇقسىز ساراسىمگە چۈشۈپ
قالدىم : « مەن نېمە قىلماقچى ؟ ئۇ ناتونۇش شەھەردە مەن نېمە
قىلالارمەن ؟ ــ مەن يەنە بۇ ئىشنىڭ ياخشى تەرىپىنمۇ ئويلا-
دىم ، ــ ھازىر ئون يەتتە ياشقا كىردىم ، سالامەتلىكىم ياخشى ،
چىرايىممۇ قاملاشقان ، چاچلىرىم قاپقارا ، كۆزلىرىم بۇلاقتەك ،
ئۇنىڭ ئۈستىگە يېنىمدا ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەنده ئەلا دەپ
يېزىپ بەرگەن ئوقۇش كۆرسەتكۈچۈم ، ھېلىقى داڭلىق سودا ئى-
نىستىتۇتىنىڭ تەۋسىيەنامىسى بار ، ئۇنىڭدا مېنى جىق ماختىغان .
كۆڭلۈمده بىر قايناق ئارزۇ بار ، بىر نەچچە يىل جاپا تارتىپ
ئەجىر قىلسام ، ئاخىر ئاپامنى ئاشۇ تۇرمۇشتىن قۇتۇلدۇرۇپ چى-
قىمەنغۇ ، دەيدىغان ، گەرچە ئاپام ئاشۇ تۇرمۇشىدىن نادانلارچە
رازى بولسىمۇ . »

شۇلارنى ئويلاپ ، تۇرۇپلا مەن ھېچنېمىدىن قورقماس
بولۇپ قالدىم ، ئۆزۈمنى قەپەستىن قۇتۇلغان قۇشتەك ئەركىن
ھېس قىلىپ كۆڭلۈمنى ئاخىر ئارامغا چۈشۈردۈم . راست ،
كۆنىمەيدىغان شارائىت يوق ، ھەممە يەردە ئەقىل بىلەن ئىش قى-
لىپ ، ھوشۇمنى تېپىپ يۈرسەم ، مەقسىتىمگە چوقۇم يەتمەي قوي-
مايمەن .

مەن ئۇ شەھەرنى بىر قۇر كۆرۈپلا ، بولدى ، ئەمدى ئۇ
ئۆتكەن كۈنلەرگە سالىۋات ، دېدىم . بىر ھەپتىگە قالمايلا خىزمەت
تاپتىم . ماڭا ئەڭ كاتتا باشلىق بولىدىغان بلاكلىپ ئەپەندى مېنى
خۇسۇسىي كاتىپى قىلىشقا سەل ئىككىلىنىپ ، يېشى چوڭراق ،
پىشقان بىرىنى ئېلىش نىيىتى بارلىقىنى ئېيتىۋىدى ، مەن ئۇنىڭغا

هبلىقى تەۋسىيەنامىنى كۆرسەتتىم . ئۇ ئاخىرى مېنى بىر ئاي ئىشلىتىپ بېقىشقا ماقۇل بولدى .

بىر ئاي بىر يىلغا ئۆزگەردى . بلاكلېي ئەپەندى مېنى كارامەت كاتىپ ئىكەنسىز ، قالتىس ئىشلەپ بەردىڭىز ، دەپ ماختىدى . خوتۇنىمۇ مېنى ئۆيگە مېھماندارچىلىققا تەكلىپ قىلىپ ، ئېرىنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان مەندەك كاتىپقا ئىنتىزار بولۇپ يۈرگەنلىكىنى ، ئاخىر ماڭا ئېرىشىپ ئارزۇسىغا يەتكەنلىكىنى ، ئۆيدىكى ھەممىسىنىڭ ماڭا ئامراق بولۇپ قالغانلىقىنى دەپ بەردى .

شۇ چاغدا پاۋلو بلاكلېي دېرىكتورنىڭ بۇ كىچىك ئېكسپورت شىركىتى ئوبدان باشقۇرۇلۇپ ، تازا رونىق تېپىۋاتقانلىكەن . خىزمەتداشلىرى بۇ دېرىكتورنى يۇقىرى باھالايدىكەن ، خوتۇنى ۋە ئۇنىڭ ئون نەچچە ياشلاردىكى ئىككى ئوغلىمۇ ئۇنى قاتتىق ھۆرمەتلەيدىكەن ، دىنىي جەمئىيەتىمۇ ئۇنى چوڭ كۆرىدىكەن ، لېكىن ئۇنىڭ شۆپۈك كالپۇك ، يوغان قورساق قىياپىتى مېنىڭ كۆزۈمگە سەت كۆرۈنەتتى .

ـــ تىلتون ، چېركاۋغا چەك يېزىپ بېرىڭ ، ـــ دەيتتى ئۇ ھەر جۈمە كۈنى ماڭا . بۇ چەكلەرنىڭ قاتارىدا مەن ئالىدىغان ئازغىنا پۇلنىڭ چېكىمۇ بار ئىدى . مەن چەكنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن ئۇ ئىمزاسىنى قويۇاتتى . ئۇنىڭ يېنىدا ئىشلەپ بىر ئايدىن كېيىن ئۇ مېنىڭ قىممىتىمنى تونۇدى . بىر كۈنى ئۇ مەندىن :

ـــ تىلتون ، شەنبىنى نېمە ئىشلار بىلەن ئۆتكۈزىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى . مەن شەنبىنى مۇنچىغا چۈشۈش ، تېلېۋىزور كۆرۈش ، كىتاب ئوقۇش دېگەندەك بىر ئىشلار بىلەن مەشغۇل بولۇپ ئۆتكۈزىدىغانلىقىمنى دېدىم .

ئۇ مېنى لايىق تېپىۋېلىشقا ئۈندىۋىدى ، مەن ئوغۇللار بەك قوپال ئىكەن ، ھە دېسىلا ئادەمنى سۆيمەن ، دەپ تۇرۇۋالدىم .

كەن ، شۇڭا ئۇلار بىلەن دوستلاشقۇم يوق ، دېگەندەك بىر نېمە-
لەرنى دېدىم .

ئۇ مۇشۇ كۈنلەردە قىزلارنىڭ بەك قېلىنلاپ كەتكەنلە-
كىنى ، لېكىن مېنىڭ بەك نومۇسلۇق ئىكەنلىكىمنى سۆزلەپ كې-
لىپ ، بىر كۈنى تەلىيىم ئوڭدىن كېلىپ ئوتتۇرا قولدەك بىر يە-
گىتكە ئېرىشىدىغانلىقىمنى تەكتلەپ قويدى .

مەن پاكىز ھەم ئۆيلىرى ئەرزان بىر شەخسىي مېھمانخانىدا
ياتاتتىم . ئۇچ ۋاخ تاماقمۇ ھەممىسى بىر ئەرزان ئاشخانىدا
ئىدى . ئۇچامغا ئارتىۋالغانلىرىم ئانچە مودا كىيىملەر ئەمەس ئە-
دى . بۇنىمۇ ئېھتىياجلىق بولمسام ئالمايتتىم .

مەن بىر كۈتۈپخانىدىن كىتاب ئارىيەت ئېلىش كىنىش-
كىسى ھەل قىلىپ نۇرغۇن كىتاب ئېلىپ ئوقۇدۇم ، ئۇنىڭدىن
نۇرغۇن قىزىقارلىق نەرسىلەرنى بىلىۋالدىم . ماڭا باشقا ئويۇنىڭ
كېرىكى يوق ئىدى ، تاماشا قىلىشنىمۇ ئويلىمايتتىم . جان ئاۋۇ-
تېنىڭ رومانلىرىنى تەشنالىق بىلەن ئوقۇيتتۇم . گالىسۇورتنىڭ
« فوۋلس ئائىلىسى » دېگەن ئەسىرىنى ئوقۇپ ، ئۇنىڭدىكى باش
قەھرىمان فلېۋرې فاۋسىت خېنىمنىڭ قاتتىق روھىي ئازابقا دۇچ
كەلگەندە ، باي دادىسىنىڭ ئۇنى گۆھەردەك ئەتىۋارلاپ ، ئۇنىڭ
ئۈچۈن ئۆزىنى قۇربان قىلغانلىقىدىن تەسىرلىنىپ كېتەتتىم .

مەن چارلىس دىككېنىسنىڭ ئەسەرلىرىنى تويماي ئوقۇ-
دۇم ، يەنە بالزاكنىڭ مەن بىلمەيدىغان تۇرمۇشنىڭ پاسكىنا ، رە-
زىل ، قاراڭغۇ تەرەپلىرىنى رەھىمسىز پاش قىلغان ۋە قامچىلىغان
ئەسەرلىرىنىمۇ ئوقۇدۇم . ئاگاتا خرىستىنىڭ رازۋېدكا ھېكايىلە-
رىنى ئوقۇغاندا راھەتلەنگەندەك تۇيغۇغا كەلدىم .

ھەر ھەپتىدە ئاپامغا قىسقىغىنا خەت يېزىپ ، ئازراق پۇل
ئەۋەتىپ بېرەتتىم . بۇ خەتنى ئاپامغا دوللور ئوقۇپ بېرىدىغانلە-

قىنى بىلەتتىم . ئۇ پۇلنىڭ يېرىمىنى ئاپام دوللورغا بېرىدىغانلىقىمۇ ماڭا ئايان ئىدى . چۈنكى ، ئۇنىڭ مىجەزى شۇنداق ئىدى ، شۇنداق قىلغاندا ئۆزى بەك خۇشال بولاتتى .

ئاپامنىڭ خەت تونۇمايدىغانلىقى راست . شۇڭا ئۇ ماڭا خەت ئەۋەتەلمەيتتى ، لېكىن ئون سەككىزگە كىرگەن كۈنۈم ئۇنىڭدىن بىر خالتا تاپشۇرۇۋالدىم . ئىچىدە چۆرىسىگە قارا جىيەك تۇتۇلغان بىر ئىشتان بار ئىكەن ، يەنە كىچىك بالىنىڭكىدەك يېزىلغان بىر خەت بولۇپ ، ئۇنىڭغا : « ئەزىزىم تىلتون ، سېنى سېغىنىدىم ، سېنى سۆيۈپ ، ئاپاڭ » دەپ يېزىلغانىكەن .

بۇ خەتنى كۆرۈپ دەررۇلا يۈرتۇمغا قايتىپ ئاپام بىلەن كۆرۈشكۈم كېلىپ كەتتى . ئۇنىڭسىزمۇ ھېچكىم بىلەن ئارىلاشماي تىكەندەك يالغۇز ئۆتۈۋاتقان بۇ كۈنلەر جېنىمغا بەك پاتقىنىدى . ئەگەر كىتاب بىلەن مىلىكە بولۇپ ئۆتمىگەن بولسام ، بۇ تۇرمۇشقا ھەرگىز چىدىمىغان بولاتتىم . شۇنداقتىمۇ كەلگۈسىنى دەپ ، زاھىتلارچە ئۆتۈۋاتقان بۇ تۇرمۇشقا چىشىمنى چىشلەپ چىدىدىم .

شىركەتتىكى خىزمەتداشلىرىمغا ئارتۇق ـ تۆشۈك گەپ قىلمايتتىم ، ئۇلار بىلەن پەقەت ھۆرمەتلىشىپ ، مۇناسىۋەتتە سەل ئارىلىق قالدۇرۇپ ئۆتەتتىم . مەن ئۇچۇن سىرداش دوست تۇرتۇش دېگەن يوق گەپ ، ئۇلاردىن ھەتتا ئادەتتىكى دوستمۇ تۇتمىدىم . ئاپام دېگەنگە ئوخشاش ، بەك يېقىن دوستىنىڭ پۇت ـ قولغا چۈشەك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى مەن بۇرۇنلا ھېس قىلىپ يەتكەنىدىم .

خىزمەتتە قىزلار بىلەن چىقىشىپ ئۆتەتتىم ، لېكىن ئەرلەرگە سالقىن مۇئامىلە قىلاتتىم . ئىشنى ئوبدان ئىشلەپ بەرگەچكە ، بلاكلىي ئەپەندى مەندىن بەك رازى ئىدى .

بلاكلىي ئەپەندىنىڭ پات - پات خۇيلىنىپ قالىدىغان مە-
جەزى بار ئىكەن . كېيىنچە ئۇنىڭ خوتۇنى بىلەن تېلېفوندا قە-
لىشقان گەپلىرىدىن ئۇلارنىڭ جىنسىي تۇرمۇشىنىڭ تازا كۆڭۈل-
دىكىدەك ئەمەسلىكىنى بىلىۋالدىم ھەم بۇنىڭدىن كۆڭلۈمدە ناھا-
يىتى خۇشال بولدۇم .

بىر كۈنى ئۇ خوتۇنىغا تېلېفوندا مۇنداق دېدى :

— سۆيۈملۈكۈم ، ئۇنچە ئازابلانماڭ ، ھېچقىسى يوق .
ھەيز كېسىلىش دەۋرىدە مۇشۇنداق بولىدۇ . بۇنى ئىككىلىمىز بە-
لىمىز . مەن توغرا چۈشەنگەندىن كېيىن بولمىدىمۇ ، سۆيۈملۈ-
كۈم ، بۇنى مەن چۈشىنىمەن . سىزمۇ ئۇ ھالەتكە كۆنۈپ قالە-
سىز ، دوختۇرنىڭ تاپىلىغىنى ئېسىڭىزدە بولسۇن . ماقۇل دەڭ ،
ئۇنداق ھودۇقۇپ كەتمەڭ . . .

ئۇلار ئامراق ئەر - خوتۇنلاردىن ئىدى . بۇ تەرىپىمۇ مېنى
خۇشال قىلدى . بلاكلىي ئەپەندى ناھايىتى نەمۇنىلىك ئەر بو-
لۇپ ، دەردىنى ئېچىدە بىلىپ تۇرسىمۇ ، ئابرۇيىغا قىلچە داغ
تەگكۈزۈپ قويۇشنى خالىمايتتى . مۇشۇلارنى ئويلاپ كاللامغا بىر
خىيال كەلدى . مەن پەقەت پۇرسەتكىلا قاراپ قالدىم .

يىللىق ھېسابات بوغۇلىدىغان ۋاقىت يېقىنلىشىپ بىز بەك
ئالدىراش بولۇپ كەتتۇق . بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن دەرھال بىر
تەرەپ قىلمىسا بولمايدىغان بىر نەچچە پارچە ئالاقىنى قەستەن
بېجىرمەي قويۇپ قويدۇم . خىزمەتتىن چۈشىدىغان چاغ يې-
قىنلاشقاندا ئاۋۇال ھاجەتخانىغا كىرىپ چىقتىم ، ئاندىن ئىشخانىغا
كىرىپ ، كېتىدىغاندەك قىياپەتتە سومكامنى ئالدىم - دە ، تۇيۇق-
سىز بارماقلىرىمنى قارسىلدىتىپ « ئاپلا » دەپ ۋارقىرىۋەتتىم .
مېنىڭ پەرىشان ئاۋازىمنى ئاڭلاپ بلاكلىي ئەپەندى ئۈستەلدىن

بېشىنى كۆتۈرۈپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى سورىدى . مەن خىجا-
لەت بولغان ھالدا ، بىر نەچچە پارچە جىددىي ئالاقىنى بېجىرىشنى
ئۇنتۇپ قالغانلىقىمنى ئېيتىۋېدىم ، ئۇ سەل بىر قىسما بولۇپ قال-
دى . مەن ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورىغاندا ، ئۇ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈر-
تۈپ ، ئادەتتە مېنىڭ مەسئۇلىيەتچان ئىكەنلىكىمنى ، بۇنىڭغا ئۆ-
زىنىڭ بەك خاپا بولۇپ كەتمەيدىغانلىقىنى ، مېنىڭ ھازىر ئىشخا-
نىدا بىللە ئولتۇرۇپ ئۇ ئىشلارنى بېجىرىۋەتسەم بولىدىغانلىقىنى
دېدى .

مەن ئۆزۈمنى بەك ئوسال بولغاندەك تۇتتۇم ، لېكىن
كۆڭلۈمدە بەك خۇشال ئىدىم . پەلتۇيۇمنى سالدىم ـ دە ، بلاكلىپ
ئەپەندىگە ئۇدۇل ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇردۇم .

خىزمەتنى ئەمدى باشلايلى دەپ تۇرۇشىمىزغا تازىلىق قە-
لىدىغانلار كىرىشىدى ، بلاكلىپ ئەپەندى ئۇلارنى قول ئىشارىتى
بىلەن چىقىرىۋەتتى . ئۇلار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن مەن ئۇنىڭ
دەپ بەرگەنلىرىنى ئۇنىتالغۇغا تالمايلا ئۇدۇل يازسام تېزرەك بولە-
دىغانلىقىنى ئېيتتىم . ئۇ سەل ئىككىلىنىپ قالدى . شۇ چاغدا مەن
جىددىيلىشىپ كەتتىم . خەيرىيەت ، ئۇ مېنىڭ تەكلىپىمنى قوبۇل
قىلدى . شۇنىڭ بىلەن مەنمۇ « ئۇھ » دېدىم . ئۇ خوتۇنىغا تې-
لېفون بېرىپ ، ئۆزىنىڭ ئۆيگە كەچرەك قايتىدىغانلىقىنى ئېيتتى .

ـــ سۆيۈملۈكۈم ، قاچانراق قايتىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى
خوتۇنى تېلېفوندا .

ـــ بىرەر سائەتتىن كېيىن قايتارمەن ، سۆيۈملۈكۈم ، ـــ
دېدى ئۇ ، ئاندىن تېلېفوننى قويۇپ مەن بىلەن ئىشقا كىرىشتى .

ئۇ دەپ بېرىدىغان گەپنى ناھايىتى ئەزىلىك بىلەن دې-
گەچكە ، بىر سائەت ئۆتۈپمۇ يازىدىغان خەت تۈگىمىدى . شۇ
چاغدا يەنە تېلېفون جىرىڭلىدى . بلاكلىپ ئەپەندى ، ئارامىمدا

ئىشلىگىلى قويۇڭ ، دەپلا تېلېفونىنى جاققىدە قويۇۋەتتى . بۇ ئۇنىڭ خوتۇنىدىن كەلگەن تېلېفون ئىكەن . كەينىدىنلا :

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئۇ ماڭا ، ـــ مۇشۇ خوتۇن خەقلەر ئەرلەرنىڭ ھالىغا زادى يەتمەيدۇ . بۇ دۇنيادا ئۇلارغا كۆڭۈللۈك تۇرمۇش بولسىلا بولدى ، خوتۇن خەقنىڭ بۇرچى زادى نېمە ، بۇنى ئۇلار ھەرگىز بىلمەيدۇ .

مەن كۈلۈپ قويۇپ ، سىز تاماققا بارمىغاندىن كېيىن ئەنسىرىگەندۇ ، دەپ قويدۇم .

ـــ قارىغاندا چارچىغاندەك تۇرىسىز ، ـــ دېدىم يەنە ، ـــ ۋىسكىدىن بىر رومكا ئىچىپ قويامسىز ؟

ئۇ سەل ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قېلىپ ، ئاندىن يېقىنچىلىق بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ :

ـــ ئىشخانىدا ھاراق ئىچمەيتتىم ، بۇ قېتىم قائىدەمنى بۇزىدىغان بولدۇم . قېنى ، بىر رومكا قۇيۇڭ ، ـــ دېدى .

مەن ئۇنىڭغا كۈچلۈك ھاراقتىن لىپمۇلىق قىلىپ بىر رومكا قۇيۇپ بەردىم . ئۇ مېنى بىرەر رومكا مېۋە ھارىقى ئىچىپ قويۇشقا تەكلىپ قىلىۋىدى ، مەن :

ـــ ياق ، بولمايدۇ ، ئەپەندى ، رەھمەت ، مەن پەقەت ھاراق ئىچىپ باقمىغان ، ـــ دەپ تۇرۇۋالدىم .

ئۇ رازىمەنلىك بىلەن بېشىنى لىڭشىتقىنىچە ، ھازىر بۇنداق يۇزى تۆۋەن قىزلارنىڭ ناھايىتى ئازلىقىنى دەپ كېلىپ ، گۈپلا قىلىپ ھاراقنى ئىچىۋەتتى ، كەينىدىنلا ئۇنى ھېچ تۇنۇپ كەتتى . بۇ ناھايىتى جېنى بار ۋىسكى ئىدى . بىز يەنە بىر سائەت ئىشلىدۇق . شۇ ئەسنادا يەنە تېلېفون جىرىڭلىۋىدى ، ئۇ خوتۇنىنى ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىغىنىچە ، تاراقلىدە قىلىپ تۇرۇپكىنى قويۇۋەتتى .

ئۇ لىپمۇلىق ئىككى رومكا ئىچىۋەتتى ، قۇرۇق رومكىنى يەنە تەڭلىۋىدى ، مەن يەنە ئۇنىڭغا يېرىمراق قۇيۇپ بەردىم . بار-لىق ئالاقىلەر يېزىلىپ ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچىسى قالغاندا ، مەن ئۇنىڭغا :

— بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ ، نېرىقى ئۆيگە چىقىپ ئاسپىرىن ئىچىپ كىرسەم ، — دېدىم .

— تېز چىقىپ كىرىڭ ، — دېدى ئۇ .

مەن تازىلىق ئۆيىگە كىرىپ ، چېچىمدىكى چازىلارنى ئې-لىۋېتىپ ، چېچىمنى قويۇۋەتتىم ، كوپتامنىڭ ئۇستىدىكى ئىككى تال تۇگمىسىنىمۇ ئېچىۋەتتىم ، ئىچىمگە باغىرداق تاقىمغانىدىم .

مەن تاماكا ئىسى ، ھاراق بۇسى بىلەن تولغان ئىشخانىنىڭ ئىچىگە كىرگەندە ، ئۇ بۇرۇن مېنى زادى كۆرۈپ باقمىغانىدەك ماڭا قاراپ قېتىپلا قالدى .

— توۋا ، سىز چىرايلىق قىز ئىكەنسىز جۇمۇ ، — دەپ كەتتى ئۇ مېنى يۇزۇمچىلا ماختاپ .

مەن چېچىمنى كەينىمگە سىلكىپ قولۇم بىلەن سىلىغاچ :

— بۇنى باشقىچە ئويلاپ قالماڭ ، چېچىمنى مۇشۇنداق ئازادە قويۇۋەتسەم ، بېشىمنىڭ ئاغرىقى سەل يەڭگىللىگەندەك بو-لۇپ قالىمەن ، — دېدىم .

ئۇ مەن يازىدىغان گەپنى تېخىمۇ ئاستا دېيىشكە باشلىدى ، مەندىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى ، لېكىن ھەر قېتىم ئۇنىڭغا قارىغىنىمدا دەرھال كۆزىنى باشقا ياققا ئەپقاچاتتى . ئاخىر ئۇ سۆزىنى تۈ-گەتتى . مەن ئورنۇمدىن تۇرۇۋېتىپ تۈيۇقسىز پۈتلىشىپ كەت-كەندەك ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلدىم . ئۇ مېنى يۆلىگەندە جايىمدىن قىمىرلىمىدىم . ئۇ مېنى كۈچەپ كۆتۈردى . مەن تۇرمىغاچقا پۈت-لىرى دىرىلدەپ كەتتى . شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ بېلىگە ئېسىلىۋالدىم .

ئۇ ئىككىلىنىپ تۇرۇپ چاچلىرىمنى سىلىغاندا قوللىرى تىترەپ كەتتى.

ئارىمىزدىكى بۇ ئوڭايسىز ھالەت ناھايىتى قىسقا ۋاقىت داۋام قىلدى. تۇرۇپلا ئۇ ھېسسىياتلىنىپ مېنى قۇچاقلاپ كۆ-تۈرگىنىچە باغرىغا باستى. مەن يۈمشاق قوللىرىم بىلەن ئۇنىڭ بوينىغا گىرە سېلىپ، سەتەڭلەر ھېيلىسى ئارقىلىق پىلانىمنى ئە-مەلگە ئاشۇرۇشقا كىرىشتىم.

بىلاكلىينىڭ ئەسەبىيلەرچە سۆيۈپ، سىلاشلىرى جېنىمغا تەگدى. مۇزدەك جا چىشلىرى لېۋىمگە تەگكەندە چىدىمايى، قۇچىقىدىن يۇلقىنىپ چىقىپ قاچتىم. ئۇ مېنى قوغلىدى. مەن ناز قىلىپ، ئۇنداق قىلماڭ، دەپ تۇرۇۋالدىم. ئۇ ئۇنىمىغىنىمغا قوي-ماي چىراغنى ئۆچۈرۈپ يەنە ماڭا ئېسىلدى. پۇتلىرىمىز قولاشما-غان ھالدا مېڭىپ سافاغا باردۇق. شۇ ئارىلىقتا چاققانلىق بىلەن ئۇنىڭالغۇنى ئېچىۋەتتىم...

مەن كىيىملىرىمنى كىيگەچ ئۇنىڭالغۇنى ئۆچۈرۈۋەتتىم، ئاندىن تازىلىق ئۆيىگە كىرىۋېلىپ، ئۇ بىنادىن چىقىپ كەتكە-نىدىن كېيىن ئىشخانىغا كىرىپ ئۇنىڭالغۇ لېنتىسىنى ئېلىۋالدىم، كې-يىن ئىشخانىدىكى مالىماتاكچىلىقنى يىغىشتۇرۇۋېتىپ، كاتىپلار قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى قىلدىم، يەنى ھېلىقى خەت ـ ئالاقە-لەرنى كونۇبرتقا سالدىم ـ دە، ئاپىرىپ پوچتىخانىغا سېلىۋەتتىم.

ئەتىسى بلاكلىي ئەپەندى ئىشخانىغا كىرگەندە مەن ئۇنى-تەلدە ئولتۇرۇپ خىزمىتىمنى قىلىۋاتاتتىم. تۇرقىدىن ئۇ ناھايىتى ئوڭايسىزلىنىۋاتقانىدەك كۆرۈنەتتى. مەن ئۇنىڭغا ئەدەب بىلەن:

ـــ ئەتىگەنلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، ئەپەندى، ـــ دەپ سالام بەردىم. بۇ مېنىڭ خىزمەتكە چۈشكەندىن بۇيان داۋاملاشتۇ-رۇپ كېلىۋاتقان ئادىتىم ئىدى، ـــ ئاخشامقى خەتلەرنى پوچ-

تىغا سېلىۋەتتىم ، ـــ دېدىم يەنە ، ـــ كەچۈرۈڭ ، بىپەرۋالىق قىلىپ سىزنى جاپاغا سېلىپ قويدۇم .

ئۇ يېنىكلەشكەندەك چوڭقۇر نەپەس ئېلىۋەتتى ، ئاندىن ئەتىگەندىلا نۇرغۇن خەتلەرنىڭ كەلگەنلىكىگە ھەيران قالغاندەك بىر قىلىقلارنى قىلىپ ، ساختا بىر ئاھاڭ بىلەن :

ـــ قېنى ئەمىسە ، ئىشىمىزنى باشلايلى ، ـــ دېدى .

ـــ ماقۇل ، ـــ دېدىم ـ دە ، تارتىمدىن يېڭى لېنتىدىن بىرنى ئېلىپ ئۇنىئالغۇغا سالماقچى بولدۇم .

ـــ توختاڭ ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئاخشامقى لېنتىنى نەگە قويدىڭىز ؟ سىز بىلمىسىز ، ئۇنى تېخى ئىشلەتمىگەنغۇ ، توۋا ، سىزمۇ بىپەرۋا بولۇپ قاپسىز ـ ھە !

ئۇنىڭ گەپ ـ سۆز ۋە قىلىقلىرىدىن ئەمدى مېنى تاشلىۋېتىش نىيىتىگە كەلگەنلىكىنى سېزىپ قالغانىدىم ، شۇڭا دەررۇلا :

ـــ ياقەي ، بلاكلىي ئەپەندى ، ـــ دېدىم ، ـــ مەن بىپەرۋالىق قىلمۇاتقىنىم يوق ، ئەكسىچە سىز بىپەرۋالىق قىلمۇاتىسىز ، شۇنداققۇ دەيمەن ؟

ئارىنى بىر پەس جىمجىتلىق باستى . ئاخىر ئۇ گېپىمنىڭ تېگىگە يەتتى بولغاي ، چۆچىگىنىچە ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى . مەن سىرلىق ھالدا :

ـــ ئاخشام بىز سافادا بىر ئىش قىلمۇاتقاندا ئۇ لېنتىمۇ ئىشلىدى دەڭە ، ـــ دېۋىدىم ، بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى . مەن تەمكىن كۈلۈپ قويۇپ ، لېنتىغا ھەممە نەرسىنىڭ ئېلىنىپ قالغانلىقىنى ، ئۇنىڭ مېنى بۇلغىغانلىقى سەت ئىشلا ئەمەس ، بەلكى چوڭ رەسۋاچىلىق ئىكەنلىكىنىمۇ ئەسكەرتتىم ، ئارقىدىن يەنە كۈلۈپ قويدۇم . بلاكلىي ئەپەندى ماڭا قاراپ مۆلدۈرلەپ ئولتۇردى . مەن ئەمدى مېلبورندىن سىدـ

نېيغا كېتىدىغانلىقىمنى ، بۇ ئىش ئۇچۇن ئۇ ماڭا جىق پۇل بەر-
مسە بولمايدىغانلىقىنى ، يەنە ئوبدان بىر تەۋسىيەنامە يېزىپ بەر-
مسە ئۇنىمايدىغانلىقىمنىمۇ ئېيتتىم .
شۇ ئەسنادا تېلېفون جىرىڭلىدى . ئۇ تېلېفوننى ئالدى .
كېسىپ ئېيتىمەنكى ، شۇ تاپتا ئۇ كىم بىلەن نېمە دېيىشۋاتقانلى-
قىنىمۇ بىلمەيتتى . ئۇ ئېغىر كېسەل بولۇپ قالغانىدەك ھالەتكە
چۈشۈپ قالغانىدى .
مەن پەرۋاسىزلىق بىلەن ئىشخانىدا ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ
يۈردۈم . ئۇ بولسا دىققات قوللىرى بىلەن يۈزىنى ئەتكىنىچە بې-
شىنى سىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتى . كاللىسىدا قاتتىق توقۇنۇش بو-
لۇۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپلا تۇراتتى .
ئاخىر مەن گەپنى ئوچۇقلا قويدۇم :
ـــ بلاكلېي ئەپەندى ، مەن پۇل بىلەن تەۋسىيەنامىنى
ئالغان ھامان لېنتىنى سىزگە بېرىپ بۇ يەردىن كېتىمەن . سىزگە
ئوچۇق ئېيتاي . سىزگە خۇسۇسىي كاتىپ بولغاندىن بېرى مۇشۇ
كۈننى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئاز تىرىشمىدىم .
ئۇ مەندىن خۇددى قىيامەتنىڭ خەۋىرىنى ئالغانىدەك قېتىپ
تۇرۇپ قالدى . دېمىسىمۇ ، خوتۇن ـ بالىلىرىغا ۋاپادارلىق بىلەن
كۆيۈنىدىغان ، يېتىم ـ يېسىرلارنىڭ بېشىنى سىلايدىغان ، ئۆزىنى
جەمئىيەتنىڭ تۈۋرۈكى دەپ ھېسابلايدىغان بۇ ئادەم ئابرۇيى يەر
بىلەن يەكسان بولۇپ كېتىدىغان خەۋپكە دۇچ كېلىۋاتسا ، گاڭ-
گىرىماي قانداق قىلسۇن . ئاخىر ئۇ مېنى ئىچى ـ ئىچىدىن ئۆچ-
لۈك بىلەن تىللىۋەتتى :
ـــ ۋۇ ، بۇزۇق قانجۇق !
ـــ ئىككىلىمىز بۇزۇق ، ـــ دېدىم مەن تەمكىن ھالدا ، ـــ
پەرقىمىز : سىز پۇلى بار بۇزۇق ، مەن پۇلى يوق بۇزۇق .

كېيىن مەن ئۇنىڭغا چەك يېزىپ بەرسە بولمايدىغانلىقىنى، نەق پۇل ئالمىغانلىقىمنى ئېيتتىم، چۈنكى چەكنى ئىناۋەتسىز قىلىۋېتىش ئوڭاي ئىش ــ دە!

ئۇ جىققىنە پۇل سېلىنغان پولات ساندۇقىنىڭ ئالدىغا پۇتلىرىنى سۆرەپ بېرىپ، پۇلنى سانىغاچ ماڭا توڭلۇق بىلەن:

ــ ئەمدى لېنىتىنى چىقار، ــ دېدى.

ــ ياق، يەنە سەل تەخىر قىلىڭ، ــ دېدىم، ــ ماڭا يەنە تەۋسىيەنامە يېزىپ بېرىسىز.

تەۋسىيەنامە يېزىش ئۇنىڭغا پۇل ساناشتىنمۇ تەسكە توختىدى. مەن ئۇ يازغان تەۋسىيەنامىنى ئوقۇپ چىقىپ، پارچە ــ پارچە قىلىپ يىرتىۋەتتىم ھەم كۈلۈپ تۇرۇپ:

ــ ماڭا بۇنىڭدىن ئوبدانراق يېزىپ بېرىشىڭىز كېرەك، ــ دېدىم. ئۇ ئامالسىز يەنە بىرنى يازدى. بۇ ئالدىنقىسىغا قارىغاندا جىق ئوبدان يېزىلغانىدى.

ــ بولاكلىپ ئەپەندى، ئىمزايىڭىزنى ئۇنتۇپ قاپسىز، ــ دېدىم. ئۇ ئىمزاسىنى قويدى. مەن پۇل بىلەن تەۋسىيەنامىنى سومكامغا سالدىم.

مەن بىنادىن چىقىپ كەتكۈچە، ئۇ لېنىتىنى ئاڭلىسا قايسى ھالغا چۈشۈپ قالار، دەپ ئويلىدىم. چۈنكى، ئۇ بايام ئىشخانىغا كەلگۈچە مەن ئۇ لېنىتىنى ئاڭلاپ باققان ھەم ئەرۋاھىم ئۇچۇپ ئولتۇرغان ئەمەسمۇ! لېنىتىغا تۈرۈكرەك ھېچنېمە چىقمايتۇ. ئۇ-نىڭدا دەستەك قىلىۋالغۇدەك ھېچنېمە يوق ئىدى.

« ئۇ كالۋا پاھىشۋاز ئوغرىنى ئەجەب جايلىدىم » دېدىم ئىچىمدە.

مەن تاكسىغا ئولتۇرۇپ ئۇدۇل ئايرودرومغا قاراپ ماڭدىم. تۇنۇگۈن ئاخشامدا بېلەت ئېلىپ، چامادانلىرىمنىمۇ ئۇ يەرگە ئا-

پىرىپ قويغانىدىم .

دۇففې هويلىسىنىڭ دەرۋازىسى قۇلۇپلىنىش تۇگۇل ، تۇ-
زۇكرەك يېپىپمۇ قويۇلمايتتى . ئاپامنى بەك كۆرگۈم كېلىپ كەتـ
كەچكە كوچىدىن يۇگۇرگىنىمچە هويلىغا كىردىم ، لېكىن كىرىپلا
بۇرنۇمغا بىر بەتبۇي پۇراق پۇراپ جايىمدا توختاپ قالدىم . بەزـ
لەر زەي پۇراپ تۇرغان ئۆيلەردە سۇۋۇرەك ئۆلتۈرۈپ يۇرەتتى ،
بەزىلىرى كىيىم ـ كېچەك ، يوتقان ـ كۆرپىلىرىنى ئاپتاپقا يېيىۋا-
تاتتى . مەن دالانغا كىرىپ هاڭۇبقىپ تۇراتتىم ، شۇ ئەسنادا ئاپام
هـۇجرىسىدىن چىقتى . پۇتىدا ساپا ئاياغ ، ئۇچىسىدا بىر يىل
بـۇرۇن مـېنى ئۇزاتقان چاغدا كىيىۋالغان هېلىقى هال رەڭ كېچە-
لـىك خالات ، پارقىراق سىرىق چاچلىرى دولىسىغا يېيىلىپ
تۇراتتى .

ئـىشكىتىن چۇشكەن كۇن نۇرى ئاپامنىڭ كۆزىنى چاقنـ
تـىۋەتكەچكە ، ئۇ قولى بىلەن ئاپتاپنى توسۇپ مەندىن سورىدى .

ـــ كىمنى ئىزلەيسىز ، ئەزىزىم ؟

مەن چامادانىمنى قويۇپلا ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ ئۇنىڭ
ئالدىغا بېرىپ :

ـــ ئـاپا ، بۇ مـەن ، مـەن قايـتىپ كەلـدىم ، مـەن
تىلتون . . . ـــ دەپ ۋارقىرىدىم .

بىر سائەتكىچە ئاپام مەن كەتكەندىن بۇيان بولغان
ئىشلارنى سۆزلەپ توختىمىدى . ئۇ سۆزلەۋېتىپ بىردەم يىغلايـ
تى ، بىردەم كۈلەتتى .

مـەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاچ كۈلۈپ ، چاي ئىچىپ ئول-
تـۇرىدۇم . ئۇنىڭغا زوقلىنىپ قاراپ يەنە بىر سائەت ئۆتتى . ئاپام
مـاڭا يەنە بىر چەينەك چاي دەملىدى ، كېيىن تۇيۇقسىز ئوڭايـ

سزلىنىپ :

— قارا ، تىلتون ، توختىماي كاپىلداپ كەتكىنىمنى ، — دېدى ، — مەن مۇشۇنداق بىر سۆزلىسەم زۇۋانىمنى يىغالماي قالمەن ، ئەمدى سەن پاراڭ سېلىپ بەر ، ماقۇلمۇ ؟

مەن ئۇنىڭغا خىزمىتىم ھەققىدە پاراڭ سېلىپ بەردىم . ئۇ ماڭا كۆزىنى مىت قىلماي قاراپ تۇردى ، لېكىن قوللىرى جىم تۇرمىدى ، كېچىلىك خالتىسىنىڭ يېپىنى بىردەم چىڭىتىپ ، بىردەم بوشىتىپ تۇردى .

— ھە ، راست ، — دېدى ئۇ سۆزۈمنى بۆلۈپ ، — دوستلىرىڭنىڭ پارىڭىنى سېلىپ بەرگىنە ، ئۇلار قانداق تۇرمۇش كۆچۈرىدۇ ؟

— بۇنىڭغا نېمە دەي ئەمدى ، ساڭا دەپ بېرەلەيدىغانلىرىم مۇشۇ ، ئاپا . ئۇ يەردە مەن ھېچكىمنى دوست تۇتمىدىم .

كېيىن مەن ئۇنىڭغا ئۇ يەردە ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇرغان ئۆيۈم ھەققىدە سۆزلەپ بەردىم ، ئۆيۈمنىڭ پاكىز ، رەتلىك ئىكەنلىكىنمۇ دېدىم ، ئىشقىلىپ دېمىگەن گېپىم قالمىدى . بىر ھازاغىچە بىز جىممىدە ئولتۇرۇپ كېتىپ ، كېيىن تەڭلا سۆزلەپتۇق . مەن ، ئاپا ، ھېلىقى گەپنى دەپ بەرسەڭ ، دەپتىمەن . ئۇ ، مەن ساڭا ھېلىقى ئىشنى دەپ بېرەي دەپتۇ ، شۇنىڭ بىلەن ئىككىمىز تەڭلا كۈلۈشۈپ كېتىپتۇق .

ئاپام ماۋىسىنىڭ قارا ماشىنا ھەيدەيدىغان بىر شوپۇر يىگىتكە تەگكەنلىكىنى ، مىنتى خانىم بىلەن دوللور ئىككىسى بىرلىشىپ ماۋىسىنىڭ تۇغىدىغان بالىسىغا زەرجىيەك تۇتۇلغان ئوخشاش بىر جۇپ يېپەك يۆگەك سېتىۋالغانلىقىنى دەپ بەردى . مەن ئىچىمدە « ئەگەر مەن ئالسام ، بىرنى ھاۋارەڭدىن ، بىرنى ھال رەڭدىن ئالاتتىم ، ئۇ چاغدا . . . » دەپ ئويلاۋېتىپ :

ـــ بەك چىرايلىق بولاتتى ، ئاپا ، ـــ دەپ ساپتىمەن .
ـــ نېمە دەۋاتسەن ؟ ـــ دېدى ئاپام دەررۇلا .
ـــ سوۋغاتلىققا يۆگەك ئالغان ياخشى ، ـــ دېدىم ، ـــ لېكىن بىر خىل رەڭلىكتىن ئىككىنى ئالغاندىن كۆرە ، بىرىنى ھاۋارەڭ ، بىرىنى ھال رەڭ قىلىپ ئالغان ياخشى ئەمەسمۇ .
ئاپام يەنە ئۆزىنىڭ سۆزىنى قىلىپ ، تويدا ئۆزلىرىنىڭ ئوبدان ئوينىغانلىقىنى ، ئەگەر مەن كېلىپ قالغان بولسام ماۋۇ-نىڭ تېخىمۇ خۇشال بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ۋە يەنە باشقا گەپ-لەرنى قىلدى .
كېيىن بىرپەس شۇك بولۇپ كەتتۇق . ئاپام دەرھال يۇ-يۇنۇۋالمسا ، ئۆينى تۈزەشتۇرۇپ قويمسا بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى . چۈنكى دوللور ئۇنىڭغا بۇگۈن ئۈچ پاراخوت كەلمەكچى دېگەنىكەن ، ئاپام كېچىچە ئىشلەيدىغان ئېھتىمالىنىڭ بارلىقىنى ئېيتىپ ، بۇگۈن كېچە نەدە قونارسەن ، دەپ مەندىن غەم قىلدى .
ـــ ئاپا ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ مېنىڭ يەنە نۇرغۇن ئىشلە-رىم بار . ئاۋۋال يۇك ـ تاقلىرىمنى ئەكىلىمەن ، ئاندىن ، توغرا ، مەن سېنىڭ قېشىڭغا ئەتە كېلىمەن .
ـــ بالدۇرراق كېلەلمەسمەن ؟ چوقۇم بالدۇر كەل ، تىل-تون ، بولامدۇ ؟
ـــ بولىدۇ ، چوقۇم بالدۇر كېلىمەن ، ـــ مەن ئاپامنى سۆيۈپ قويۇپ ماڭدىم . دوقمۇشقا كەلگەندە يەنە بۇرۇنقى ئادىتىم بويىچە ئۇنىڭ بىلەن قول پۇلاڭلىتىپ خوشلىشاي دەپ كەينىمگە بۇرۇلسام ، ئۇ ئاللىبۇرۇن ئۆيگە كىرىپ كېتىپتۇ . مەن دوقمۇشتىن قايرىلىۋېتىپ تۇيۇقسىز كەينىمگە بۇرۇلدۇم ـ دە ، ئۇدۇل دۇف-فىلارنىڭ ھويلىسىغا قاراپ يۈگۈردۈم . چۈنكى ، چامادانىمنى دالانـدا قويۇپ ئۇنتۇپ قاپتىمەن . ئۇنىڭ ئىچىدە بلاكلىپ ئەپەن-

دىنى باپلاپ ۋە ئۆزۈم ئىشلەپ تاپقان پۇللىرىمنىڭ ھەممىسى بار ئىدى . ئاپام ناھايىتى بىپەرۋا ئايال ، بىر نەرسىلەرگە ئانچە دىققەت قىلمىپ كەتمەيدۇ ، شۇڭا چامادانىنى بىرى ئوغرىلاپ كەتمىسۇن دەپ كەينىمگە يۈگۈرگەنىدىم .

ئىشىكنى ئېچىپ كىرسەم چامادانىم جايىدا تۇرۇپتۇ . چامادانىمنى كۆتۈرۈپ ماڭاي دەپ تۇرۇشۇمغا ئاپام ھۇجرىسىدىن چىقتى .

— تىلتون ، يەنە قايتىپ كەپسەن — دە !

— ھەئە ، ئاپا ، — مەن ئاپامنىڭ كەينىدىن ھۇجرىغا كىرىپ كارىۋاتتا ئولتۇردۇم . ئاپام ماڭا بۇرۇنقىغا قارىغاندا جىق ئۆزگىرىپ كېتىپسەن ، تولۇپ چىرايلىق بولۇپ كېتىپسەن ، ھە دېگەندىلا تونۇمىغىلى تاس قاپتىمەن ، دېگەندەك گەپلەرنى قىلدى ، لېكىن ئاپامنىڭ بەزى قىلقىلىرىدىن مېنىڭ يەنە قايتىپ كىرگەنلىكىم ئۇنىڭغا ئانچە خۇشياقمىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . ئۇ مېھمانلارغا دەرھال تەييارلىق قىلمىسا بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ ، ئاۋۇال يۇيۇنۇۋالدى ، ئاندىن دىمىغىدا غىڭشىغاچ ئۆي يېغىشتۇردى . ئۆزىنىڭ ئازادە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ، ھۇجرىسىنىڭ بۇرۇنقىدەك پاكىز ھەم رەتلىك ئىكەنلىكىنىمۇ دەپ ئۇلگۈردى .

مەن ئاپامنىڭ بىرىنچى مېھمىنى كىلىشتىن بۇرۇن كېتىۋالدىم . دېمىسىمۇ ئۇ ئوڭايسىزلىنىپ قالماسلىق ئۈچۈن مېنى كەتكۈزۈۋېتىشكە ئالدىراپ تۇراتتى .

مەن بىر شەخسىي مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتىم . بىر — ئىككى كۈنۈم ناھايىتى مەنىسىز ئۆتتى ، ئۇخلاپتىمەن ، تاماق يەپتىمەن ، ئۇ ، بۇ بىلەن پاراڭلىشىپتىمەن ، كوچا ئايلىنىپتىمەن ، دېگەندەك . ئۈچىنچى كۈنى بەش بانكىغا بېرىپ ئوخشاشمىغان بەش ئىسىم بىلەن پۇل قويدۇم . كاتىپلىق قىلىپ تاپقان پۇلۇم ئاز بولـ

سىمۇ ئۇنى ئۆز نامىم بىلەن قويدۇم .

پۇل بولغاچقا ئاپامغا ۋە ماۋسىنىڭ تېخى تۇغۇلمىغان بالـ
سىغا سوۋغاتلىق ئالغۇم كەلدى . ماگىزىنغا كىرىپ بوۋاق ئۇچۇن
كەشتىلەنگەن يۇمشاق بومازى كۆڭلەكتىن بىرنى ئالدىم . پرە
كازچىك ئۇنى ئاق قەغەزگە ئوراپ ئۇستىدىن ھاۋارەڭ ۋە ھالرەڭ
ئىككى تال مەشئۇت يىپ بىلەن باغلاپ بەردى .

سىلىق ، چىرايلىق ، چوڭ ـ كىچىكلىكى ئاپامغا دەل كە
لمىدىغان بىر توقۇلما كىيىمگە كۆزۈم چۈشۈپ ئۇنىمۇ سېتىۋالدىم .
يولدا يەنە بىر دەستە ھالرەڭ ئەتىرگۈل ئالدىم ، ئاندىن تاكسىغا
چۈشۈپ دۇففىلارنىڭ ھويلىسىغا باردىم .

گۈمبەزدەك قورساق كۆتۈرگەن ماۋسى بىلەن ئاپام ئىك
كىسى مەن ئۆيگە كىرىۋاتقاندا ئاق قۇشقاچتەك چۇرۇقلىشىپ ئول
تۇرۇپتىكەن ، مېنى كۆرۈپلا خۇددى ئۆلۈپ قالغان قۇشقاچتەك
جىممىدە بولۇپ كېتىشتى . مەن شۇ جىمجىتلىقتا ئىككىسىگە
سوۋغاتلىرىمنى بەردىم ، گۈلنى ئۇستەلگە قويۇپ قويدۇم .

ـــ ۋاھ ، ئەجەب چىرايلىق كىيىم ئىكەن ، ـــ
دېدى ئاپام ، ـــ ماۋسى ، قارىغىنا ، نېمىدېگەن چىرايلىق !

ـــ راست چىرايلىق ئىكەن ، ـــ دېدى ماۋسى ، ئاندىن
بوۋاق كىيىمگە قاراپ ، ـــ رەھمەت ، تىلتون ، ـــ دەپ قويدى ،
ئاندىن ئۇنى ئاپامغا كۆرسەتتى . ئاپامۇ ئۇ كىيىمنى ماختاپ
قويدى ، لېكىن بۇ سوۋغاتلىرىمنى ئىككىلىسىنىڭ ياراتمىغانلىقىنى
سېزىپ قالدىم . قارىغاندا بۇ كىيىملەر ئاپامنىڭمۇ ، بوۋاقنىڭمۇ
مەڭگۇ ئۇچىسىغا چىقمايدىغاندەك قىلاتتى .

ـــ تىلتون ، بۇنى قايسى ماگىزىندىن ئالدىڭ ، ـــ سو
رىدى ماۋسى . ئۇ كۆڭلىدىكىنى دېمىسمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ بۇ كە
يىمنى ئاپىرىپ باشقا كىيىمگە تېگىشىۋەتكۈسى بارلىقىنى پەملەپ

بولدۇم . ئاپام بىزگە چاي قاينىتىپ بەرگىلى چىقىپ كېتىۋېتىپ ئۇستەلدىكى ئەتىرگۈلنى كۆردى ـ دە :

ـــ ۋاھ ، نېمىدېگەن چىرايلىق ! ـــ دەپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ ، گۈلنى مەكىزىگە يېقىپ كۆلگىنىچە يەنە مۇنداق دېدى ، ـــ تىلىتون ، ھېلىقى بىر تەشىتەك نەرسىس گۈلىمىز ئېسىكدىمۇ ؟

ـــ ئەلۋەتتە ، ئېسىمدە ، ئاپا ، ـــ دېدىم . يەنە بىرئاز ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ماڭدىم . ئۇلار يەنە ئاق قۇشقاچتەك ۋىچىرلىشىپ قالدى . مەن ئۆزۈمنى شۇ قەدەر پەرىشان ۋە مىسكىن سەزدىم . ئۆمرۈمدە مۇنچىلىك غېرىبسىنىپ باقمىغانىدىم .

ئاپامنى ئۆزۈم ئويلىغان يولغا باشلاشنىڭ تەسلىكى ماڭا ئايان . ئۇنى مەجبۇرلاپ ئەمەس ، بەلكى ئالداپ ـ سالداپلا گەپكە كىرگۈزگىلى بولىدۇ . شۇنچە ئۇزۇن يىل تۇرۇپ كۆنۈپ قالغان بۇ جايدىن ، كەتمىسەڭ بولمايدۇ ، دەپ ئۇنىڭغا توغرىدىن توغرا ئېيتىسام ، ئۇ چوقۇم ئازابلانماي قالمايدۇ .

مەن ئەپلىك بىر چارە ئويلاپ ناھايىتى ئىشەنچ بىلەن دۇففىلارنىڭ ھويلىسىغا كەلدىم .

ئاپام ئۆيدە يالغۇز ئىكەن . مەن چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭغا :

ـــ مەن سايامەتكە چىقماقچى ، ئاپا ، سەنمۇ بىللە بارسىڭ ، دۇنيادا سايامەت قىلىشتىن كۆكۈللۈك ئىش يوق ، ـــ دېدىم .

ـــ سايامەتكە ؟ ـــ ئاپام چۆچۈپ كەتتى ، ـــ تىلتون ، نەگە بارىمەن دەيسەن ؟

ـــ مەن ، ھېلىقى ، ـــ ئاپامنىڭ چىرايىنىڭ باشقىچە بو-

لۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ئالدىراپ چۇشەنچە بەردىم ، ــ خاتا ئويلاپ قالما ، يېزىلارنى ئايلىنىپ كېلەيلى دەيمەن . ھەقىقىي يېزىلارغا بارايلى ، يايلاقلىرى ياپيېشىل ، گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلىپ كەتكەن ، قەدىمكى سەھرا ئۇسۇللىرى ئوينايدىغان ، يەنە . . .

ــ بالام ، بۇ گېپىڭ خېلى جايىدا ئىكەن ، ــ دېدى ئاپام ، ــ لېكىن مۇمكىن بولسا ، ماۋۇس يەڭگۈشۇلغاندىن كېيىن بارساق ، قانداق ؟ ماۋۇسمۇ ماڭا ئۆز بالامدەك بولۇپ قاپتۇ .

ــ بولىدۇ ، ئاپا . ئەمسە ئۇ يەڭگۈشۇن ، ئاندىن ماڭايلى ، پەقەت ئىككىمىزلا ، ئۇ چاغدا بەك پەيزى بولىدۇ ، ئارام-خۇدا يۇرىمىز ، گۈل ئۈزىمىز . . .

ــ گۈل ! ــ ئاپام خۇشاللىق بىلەن ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرىدى ، ــ تىلىتون ، قارا ، قايسى كۈنى ماڭا ئەكەلگەن ئەتىرگۈلۈڭنى ، خۇددى ھېلىلا ئۈزۈپ كەلگەندەك ! يەنە ئېچىلىدىغان ئوخشايدۇ تېخى ، كۆردۇڭمۇ ؟

ــ كۆردۇم ، ئاپا .

ــ تىلىتون ، غۇنچە دېگەن بوۋاققىلا ئوخشايدۇ . ھە راست ، كىچىك چېغىڭدا ياتقان ئۆيۈڭنى تېخى كۆرمىدىڭغۇ دەيمەن ، يۇر ، كۆرۈپ چىققىن ، ــ ئۇ مېنى قولۇمدىن يېتىلەپ ، تار ، قاراڭغۇ كارىدور ئارقىلىق تام ئىشكاپىدەك بىر كىچىك ئۆيگە ئەكىردى . بۇ مېنىڭ بالىلىق دەۋرىمدىكى ئۇۋام ئىدى .

ــ قارا ، نېمىدېگەن ئوماق ! ــ دېدى ئاپام مەغرۇرلانغان ھالدا ، بۇ ئۆي تولىمۇ نائۇستىلىق بىلەن ئاقارتىلغانىدى . ئاپام كۆرۈمسىز سېرىق رەڭ بىلەن ئاقارتىلغان تام ـ تورۇسنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۆزلىدى ، ــ قارا ، خۇددى ئاپتاپ چۈشۈپ تۇرغاندەكلا ، بۇ رەڭ ساڭا ياردىمۇ ، تىلىتون ؟

ــ ياردى ، بەك چىرايلىق بوپتۇ ، ــ مەن يالغاندىنلا

شۇنداق دەپ قويدۇم . مېنىڭ كەيپىم ئۇچۇپ تۇراتتى . كۆڭلۈمدە ئاپامنى خاپا قىلغۇم يوق بولسىمۇ ، لېكىن نېمە بولسا بولسۇن ، ھەرگىز بۇ ئۆيدە قونمايمەن ، دېگەن نىيەتكە كەلگەنىدىم . قارىسام ئاپام شۇنداق خۇشال ، بالامغا ئۆز قولۇم بىلەن بۇ ئۆينى ئاقارتىپ تەييارلاپ بەرىدىمغۇ دېگەندەك بىر خۇشاللىق چىرايىدىن چىقىپ تۇرىدۇ . شۇڭا ئۇنىڭ كۆڭلىگە سوغۇق سۇ چاچقۇم كەلمەي ، كۆلۈمسىرىگىنىمچە ئۇنىڭ ئاجىز قوللىرىنى چىڭ سىقىمدىدىم .

— تىلتون ، — دېدى ئاپام مۇلايىملىق بىلەن ، — ماۋۇ بالىسىنى تۇغۇۋالغاندىن كېيىن سارايغا بېرىپ خىزمىتىنى قىلىدۇ . بالىسىغا مەن قارايمەن ، مۇشۇ يەردە ، سېنى بېقىپ چوڭ قىلغان مۇشۇ چىرايلىق ئۆيدە .

ئاپام ئالدىمدا تولغىنىپ ماڭدى . بىز مېھمانخانا ئۆيگە كىرگەندە ئاپام ئۇ — بۇ نەرسىلەرنى كۆرسىتىپ ، ئۆز ۋاقتىدا سەن ئۇنى ئۇنداق ياخشى كۆرەتتىڭەي ، ئۇنداق ئەقىللىق ، مۇنداق چېچەن ئىدىڭەي ، دېگەندەك بىر گەپلەرنى قىلىپ كەتتى ، لېكىن بۇ گەپلەر مېنىڭ قۇلقىمغا كىرمىدىغان ، ئەسكى سادا خۇددى كۆپۈپ كەتكەن شارەك ئولتۇراتتىم ، شۇنداقلا بىر نېمە تېگىپ كەتسە پاڭگىدە يېرىلىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتىم . ئىچىم بەك سىقىلىپ كەتكەچكە يىغلىۋالغۇملا كېلەتتى ، لېكىن يىغلىسامىلا ئۆزۈمنى توختىتىۋالالمايتتىم ، شۇڭا ھاياجىنىمنى بېسىشقا ، گەپ قىلماسلىققا تىرىشتىم .

— مۇنداق بولسا ، قانداق ؟ — دېدى ئاپام ، — مېنىڭمۇ تۇرمۇشتا ئۆزۈمنىڭ تۇتقان يولۇم بار ، سەنمۇ چوڭ بولدۇڭ ، ئەقىل تاپتىڭ ، سېنىڭمۇ تۇرمۇشتا ئۆز ئالدىڭغا تۇتقان يولۇڭ بار . بايام سايادىكى گېپىنى قىلدىڭ ، تىلتون ، راست گېپىمنى قىلسام ، ئاشۇنداق ئىشلار بىلەن پەقەت خوشۇم يوق . مۇشۇنداق

راستچىل ، سەمىمىي بولغاندا ، تۇرمۇشتىكى ھە رقانداق كۆڭۈل-سىزلىك ۋە جېدەل - ماجرادىن ساقلانغىلى بولىدۇ . مېنىڭ ھېچ-نەگە بارغۇم يوق ، تىلتون ، پەقەت بارغۇم يوق ! مەن ھېچقانداق يەرگە بارمايمەن ، مەڭگۈ بارمايمەن !

ئۇ يەنە ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆز تۇرمۇش يولىنى تاللاش ھوقۇقى بارلىقىنى ، بۇ ئىشقا چات كىرىۋېلىشنىڭ خاتالىقىنى ، مې-نىڭ تۇرمۇشۇمغا ئارىلاشمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ كېلىپ :

— تىلتون ، سەنمۇ ئۆز يولۇڭدا ماڭ ، مەنمۇ ئۆز يولۇمدا ماڭاي ، بەلكىم بۇنى سەن توغرا تاپالماسلىقىڭ مۇمكىن ، لېكىن مېنىڭچە توغرا ، ئويلاپ باق ، سەن شۇ قەدەر ئەقىللىق ھەم باي ، جىق پۇل تاپتىڭ ! مەن سەندىن پەخرلىنىمەن ، تىلتون ، — دېدى ھەم مېنىڭ قېشىمدا ئولتۇرۇپ قولۇمنى تۇتتى ، — جېنىم بالام ، ماقۇل دېگىن ، ھەممە ئىش ئۆز يولىدا بولسۇن ، ۋۇي ، قوللىرىڭ مۇزلاپ كېتىپتىغۇ ، مەن ساڭا ئىسسىق چاي دەملەپ بېرەي .

ئاپام تاتلىقىنا دەملەنگەن بىر ئىستاكان چايىنى ماڭا بېرىپ :

— تىلتون ، — دېدى ، — جىققىنا قەنت سېلىپ دەملە-دىم ، ئىسسىقىدا ئىچىۋال ، ئىسسىق قەنت چاي روھىڭنى تېتىك-لەشتۇرىدۇ . ھېلىقى ئۇستەل سائىتى يەرگە چۈشۈپ چېقىلىپ كېتىپمۇ يەنە ماڭغانىدى ، ئېسىڭدىمۇ ؟ توۋا ، قىممىتى بار بىرەر نەرسىنى تېپىۋېلىش ماڭا پەقەت نېسىپ بولماپتۇ . . .

— ئېسىمدە ، ئاپا ، ئېسىمدە بولمامدىغان ، — دېدىم ، — سېىنىڭ پەقەت كاللاڭ جايىدا ئەمەس ئىدى ، ھەمدەم خىيال . . .

— راست دەيسەن ، — دېدى ئاپام ، — سائەتنىڭ ئاۋا-زىنى ئاڭلىغىنا ، چىك . . . چىك . . . چىك . . .

مەن بىر چاغلاردا ئۆزۈم ئوغرىلاپ كەلگەن سائەتنىڭ چىكىلدىغان ئاۋازىغا قۇلاق سېلىۋېتىپ ، تۇرۇپلا ئاپامنىڭ دىققىتى چېچىلىپ سەل بىسەرەمجان بولۇپ قېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدىم . شۇ ئارىدا سىرتتىن بىر شەپە ، تونۇشلۇق بىر كۆلكە ئاۋازى ئاڭلاندى .

دوللور ئىككى مېھمان ئەكەلگەنىكەن . ئۇ ئىشكنى چەكمەيلا ئاچتى . ئۆزى بوسۇغىدا ، ئىككى مېھمان ئۇنىڭ كەينىدىلا تۇراتتى .

— جېنىم ، بىكارمۇسەن ؟ — ئۇ گېپىنى سوراپ بولۇپ ئاندىن ئۆيدە مېنىڭمۇ بارلىقىمنى كۆردى ، لېكىن مېنى تونۇمىدى . ئۇنىڭ يۈزى كۆبجۈپ قاپتۇ ، گىرىملىرىمۇ چېنىپ تۇرىدۇ ، بىر ئۇدۇل چىشى يوق .

— دوللور ، قارا ، بۇ كىم ؟ — ئاپام خۇشال ھالدا مېنى كۆرسەتتى ، — بۇ تىلتون ، مانا قايتىپ كەلدى .

— تىنچلىقمۇ ، دوللور ، — مەن ئۇنىڭغا سالام بەردىم .

— تىلتون ، تىنچلىقمۇ ! — ئۇ ماڭا سالام قايتۇرۇۋېتىپ ، ئاپامغا مېھمانلارنى بوسۇغىدا ساقلىتىپ قويۇپ قورۇق پاراڭ سېلىپ تۇرامسەن ، دېگەندەك بىر مەنىدە قول ئىشارىسى قىلدى . مەن ئەھۋالنى چۈشىنىپ ئورنۇمدىن تۇردۇم :

— ئاپا ، مەن كېتەي .

— خوش بالام ، — دېدى ئاپام يەڭگىللەشكەندەك بولۇپ ، — چولاڭ تەگسە كېلىپ تۇرارسەن .

— كېلىمەن ، ئاپا ، — دېدىم — دە ، ئۆيدىن چىقىپ كەتتىم . يەنە كەمبەغەللەر كوچىسىدىكى ھېلىقى غېرىبانە ماكانىمنى تاپتىم .

مەن ئەمدى قانداق قىلىشىم كېرەك ؟ بۇ تۇرمۇشنىڭ ماڭا

نېمە مەنسى قالدى ؟ مەن پەقەت ئاپام بار دەپ ئويلىغان ، لېكىن ئۇ ماڭا نېمە دېدى ؟ « تىلتون ! سەنمۇ يولۇڭدا ماڭ ، مەنمۇ ئۆز يولۇمدا ماڭاي ! » ئەجەب ئۇنىڭ يۈرىكىمدىكىنى بىلىپ باققۇسى كەلمىدى ، ماڭا ئەجەب تاش يۈرەكلىك قىلدىغۇ ؟!

ئۇنىڭدىن ئاغرىنىشىم كېرەكمۇ ؟ ياق ، ئۇنىڭدىن ئاغرىنغىلى بولمايدۇ ، ھەرگىز بولمايدۇ . ئۆزۈمدىن ئاغرىنای ، دېمەسلىمۇ ، مەن ئۇنىڭ ھالىغا قانچىلىك يېتەلىدىم ؟ . . .

لېكىن ، مېنىڭ باللىقىم قاپقاراڭغۇ گۆرنىڭ ئىچىدە ئۆتكەندەك ئۆتتى ، بىرەر يورۇقلۇققا ئېرىشەرمەن دېگەن ئارزۇدا ئۇستۇمدىن بېسىپ تۇرغان ئۇ چىركىن توپىلارنى كولىدىم — كولىدىم ، جىق جاپا تارتقان بولسامۇ ، ھەرگىز بېلىمنى قويۇۋەتمىدىم . مۇشۇ تىرىشچانلىقلىرىمنىڭ بەدىلىگە بىر ئەجىر — ئىزىم تاپارمەن ، كۆتكىنىمگە مۇيەسسەر بولارمەن ، دەپ ئويلىدىم ، لېكىن ئاخىر نېمە بولدى ؟ ئويلىغانلىرىمنىڭ ھەممىسى سۇغا چىلاشتى ، رەت قىلىندىم ، تېخى ، سەنمۇ بىلگىنىڭنى قىل ، ماڭا ئارىلاشما ، دېگەن گەپنى ئاڭلىدىم . ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم روھىي ۋە جىسمانىي جەھەتتىن ئۆزۈمنى تۇڭەشكەندەك ھېس قىلدىم .

راست ، مەن يولدىن ئاداشتىم ، لېكىن يەنە باشقا بىر يول تېپىشنىمۇ خالىمايتتىم . مېنى دىل شىكەستلىك ، غېرىبانىلىك چىرمىۋالغانىدى .

ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەنمۇ زامانىنىڭ رەپتارىغا كىرىدىم . ياشلىق گۈزەللىكىنىڭ قۇدرىتى زور ئىكەن . تۇرمۇشنى مەنىلىك ئۆتكۈزىمەن دەيدىكەنمەن ، مەندە مۇشەققەتلىك ئەجىر ھېسابىغا ئېرىشكىلى بولىدىغان بىر يېڭى پىلان بولۇشى كېرەك ئىكەن . بۇ پىلانمۇ تەلەي بولسا ئىشقا ئاشىدىكەن .

بىر تاكسى شوپۇرى كاللامدا بىر خيال پەيدا قىلدى . بۇ خۇددى بوز يەرگە چېچىلغان ئۇرۇقتەك ، بىر نەچچە ھەپتىنىڭ ئۆتـۈشى بىلەن ، بىخلاپ ، كۆكىرىپ ئاخىر يوغان بر نەرسىگە ئايلاندى .

مـەن ئۆسمۈر جىنايەتچىلەرنى تەربىيىلەش ئورنىغا بېرىپ كاتىپلىق قىلدىم .

بـىر كۈنى كەچقۇرۇن مالىيىگە ئائىت رەتلىك ئۇرۇپ چـىقىرىلغان بىر جەدۋەلنى ساقچى تومسونغا تاپشۇرغان چېغىمدا ، ئۇ مېنى ماختاپ :

ـــ تىلتون ، ئالتۇندەك قوللىرىڭىز بار جۇمۇ ، سىزنىڭ . بـۇ يەردە ھېچكىم سىزدەك چىرايلىق خەت ئۇرالمايدۇ ، ـــ دېدى .

مـەن ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ ، ئۆزۈمنىڭ بۇ يەرگە كۆپـىرەك كۈچ چىقىرىشىنى خالايدىغانلىقىمنى بىلدۈردۇم .

ـــ بۇ يەردىكى باللار بىلەن سىز قانداقراق ؟ ـــ سورىدى ئۇ .

ـــ ياخشى .

ـــ ئازراق ۋاقتىڭىزنى قۇربان قىلىپ ، باللارغا ھەپتىسىگە بىر ئاخشام خەت ئۇرۇش دەرسى ئۆتۈپ بېرسىڭىز ، قانداق ؟

مـەن ، بولىدۇ ، دەپ جاۋاب بەردىم ۋە شۇنىڭدىن باشلاپ ماشىنكىغا ئائىت ئاساسىي بىلىملەردىن دەرس ئۆتۈشكە باشلىدىم . بۇلارنىڭ ئىچىدە سەپكۇن يۈزلۈك ، سىدام يۈزلۈك ، ئورۇق ـ سېمىز ، پاكار ـ ئېگىز دېگەندەك ھەر خىل باللار بار ئىدى . جەمئىيەتتىكى ئورنى تۆۋەن بۇ باللار بىلەن ئۆتكۈزگەن كۈنلـىرىمنى ھاياتىمدىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك كۈنلىرىم دېسەم بولىدۇ .

ـــ تـىلتون ، ئۇ بەكمۇ ئاشلارنى ئۆزىڭىزگە قاتتىق ئۆگـە-

تۇاپسىز جۇمۇ ! ــ دەيتتى ساقچى تومسون مېنى ماختاپ .

ئۇ بالىلاردىن ئايرىلىدىغان چاغدا كۆڭلۈم بەك يېرىم بولدى ، خوشلىشىش سورۇنىدا ھەتتا ھۆڭگىرەك ئېتىپ يىغلىۋەتتىم . چۈنكى ، بۇ يەرگە ئەمدى قايتا كېلەلمەيدىغانلىقىمنى ئويلاپ ئازابلاندىم .

مېنى ئىقتىدارىمنى تېخىمۇ جارى قىلدۇرالايدىغان جاي ــ ئۆسمۇرلەر سوتىغا بېرىپ ئىشلەشكە ساقچى تومسون تەۋسىيە قىلغانىدى .

ئوتتۇرا مەكتەپ ، سودا ئىنستىتۇتى ، بلاكلېي ئەپەندى ، ساقچى تومسونلارنىڭ تەۋسىيەنامىسى قولۇمدا بولغاچقا ، قانداق خىزمەت تاپىمەن دېسەم تاپالايتتىم . شۇڭا كۆڭلۈمدىكى پىلاننىڭ ئىككىنچى قەدىمىگىمۇ ئوڭايلا يەتتىم .

مەن ئوغۇل جىنايەتچىلەرگە كۆڭۈل بۆلمىگىنىم بىلەن قىز جىنايەتچىلەرگە ئالاھىدە قىزىقاتتىم .

بەزىدە پرىستان رايونىدىن كەلگەن قىز جىنايەتچىلەرنىمۇ ئۇچرىتىپ قالاتتىم . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەقەت بىرىلا مېنى ، يەنى ئۇچىسىغا كونا پاسوندىكى كىيىم كىيىپ ، ئۇلارنىڭ جىنايەتلىرىنى خاتىرىلەش ئارقىلىق ئۇلارنى جازالاشقا تەييارلىق كۆرۈۋاتقان ، گەپ ـ سۆزلىرى سوغۇق بۇ ياش ئايالنىڭ كىملىكىنى توغرا ئۇۋالدى .

مەن ، خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن بۇ شەھەردىن كېتىپ قالدىم ، كېيىن يەنە سەن بىلەن ئالاقىلىشىمەن ، دېگەن مەزمۇندا ئاپامغا خەت يېزىۋەتتىم ، لېكىن ئۇنىڭدىن جاۋاب خەت كەلمىدى . ئۇنىڭغا ئادرېسىمنى بەرمىگەچكە ، ئۇنىڭ جاۋاب خەت يازالىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

ئۆسمۇرلەر سوتىدا جىنايەتچىلەرنىڭ پرىستان رايونىدىن

كېلىدىغان ئاتا ـ ئانىلىرىنىمۇ ئۇچرىتىپ قالاتتىم . بىر كۈنى ئۇلاردىن بىرى مېنى تونۇپ ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كەلدى . ئۇنىڭغا شۇنداق ئالىيىپتىمەنكى ، ئۇ قورققىنىدىن غال ـ غال تىترىگىنىچە دەرھال كەينىگە يانىدى . ئۇ چوقۇم خاتا تونۇپ قاپتىمەن ، دېگەن تونۇشقا كەلدى .

مەن كەڭ گىرۋەكلىك رەڭلىك كۆزەينەك تاقىۋالغان بولدۇم . كېيىن بۇنىڭغا شۇنداق كۆنۈپ كەتتىمكى ، تالادىمۇ ، ئۆيدىمۇ كۆزۈمدىن ئالمايدىغان ، تاقىمسام بىئارام بولىدىغان بولۇپ قالدىم . دۇنياغا رەڭلىك كۆزەينەك ئارقىلىق قارىسا ئوبدان بولىدىكەن ، ھەر ھالدا رېئال تۇرمۇش كۆزۈڭگە يېقىملىقراق كۆرۈنىدىكەن ، رەزىل ئىشلارنىمۇ تازا بايقىيالماي قالىدىكەنسەن .

ماري پاككېر بىلەن ئىككىمىز بىر گۈرۇپپىدا ئىشلەيتتۇق . ئۇ دائىم ماڭا :

ـــ بول ، خىزمەتدىشىم ، قەھۋەينىڭنى تېزراق ئىچ ، دېلو-يىمىزنى ئىشلەيلى ، ـــ دەيتتى . مەنمۇ :

ـــ مانا بولدۇم ، خىزمەتدىشىم ، ـــ دەيتتىم . شۇنىڭ بىـ لەن سوت مەھكىمىسىدىكى تۇزۇك يورۇق چۈشمەيدىغان ئەسكى ئىشخانىمىزغا كىرىپ كېتەتتۇق . ئادەمنىڭ دېمىنى سقىدىغان بۇ كۆرۈمسىز ئىشخانىنى بىز كەپتەرخانا دەيتتۇق .

بۇ يەردىكىلەرنىڭ ئىچىدە ماري پاككېرغا بارا ـ بارا ئامراق بولۇپ قالدىم . ئۇ چىرايلى ئادەتتىكىدەك ، چاچلىرى كۈلرەڭ ، كۆكسى يوغان ، سېمىز ئايال ئىدى ، دائىم ماڭا :

ـــ تىلتون ، لىپتىكىمنى بوشتىۋەتكىنە ، ـــ دەپ يالـ ۋۇراتتى . مەن ئۇنىڭ چىڭ تاقىۋالغان لىپتىكىنىڭ ئىلمىكىنى ئېچىۋېتەتتىم ، ئاندىن ئۇنىڭ سېمىز يەلكىلىرىنى تۇتۇپ قويىاتتىم . ئۇ ماڭا رەھمەت ئېيتاتتى ھەم مەن بىلەن بىر گۈرۇپپىدا

ئىشلىگەندىن بۇيان تۇرمۇشتا تېتىكلىشىپ قالغانلىقىنى بىلدۈ-رەتتى. ئۇ كېسەلچان ئېرىنىڭ گېپىنى جىق قىلىپ بەرگەچكە، ئۇنىڭ ئېرىنىڭ جىق ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولدۇم. ئۇ نۇرغۇن قېتىم مېنى ئۆيگە تەكلىپ قىلغان بولسىمۇ، بىرەر قېتىم بېرىپ قويمىدىم، ئۇنى ياتقىمغىمۇ باشلىمىدىم. دەسلەپتە بۇ ئىشلىرىم ئۇنىڭغا سەل ھار كەلدى، لېكىن مەن پەرۋايىمغا ئالمىدىم. كېيىن بىز ئىششىن چۈشۈپ بىللە كىنوغا بارىدىغان، بىللە تاماق يەيدى-غان بولدۇق. مەن پۇلۇمنىڭ جىقلىقىدىن خەجلەيدىغان يەر يوق، دەپ تۇرۇۋېلىپ، تاماقنىڭ پۇلىنى كۆپىنچە ئۆزۈم تۆلەيت-تىم. ئۇ ئاق كۆڭۈل ئايال بولغاچقا بۇ ئىشىمغىمۇ ماقۇل دەيتتى.

بەزىدە ئۇ ماڭا ئۆيدە پىشۇرغان پېچىنىلەرنى ئەكېلىپ بې-رەتتى. بىر كۈنى تېخى ماڭا قولدا توقۇلغان ئويما ياقىلىق يۇڭ پوپايدىكىن بىرنى سوۋغا قىلدى. مەن ناھايىتى خۇشال بولۇپ پېچىنىلىرىنى يېدىم، پوپايكىنىمۇ كىيىۋالدىم.

ماڭا بۇ دۇنيادا ماڭا پاكىبردىن ياخشى بىرمۇ ئادەم بار-دەك بىلىنمەيتتى. ئۇ ھەرگىز ئۆز غېمىنى ئويلىمايتتى، جاھاننىڭ ھەر قانداق مۇشكۈل ئىشلىرىنى زىممىسىگە ئېلىشقا ھەمىشە تەييار ئىدى. ئۇ ئادەملەر ئوتتۇرىسىدىكى ئەسكى ئىشلاردىن قايغۇراتتى، ھەمىشە مەندىن:

ـــ تىلتون، نېمىشقا بۇنداق ئىشلار يۈز بېرىدۇ؟ بىلسەڭ، ماڭا دەپ بەرگىنە، زادى نېمە ئۈچۈن؟ ـــ دەپ سوئال سورايتتى.

ـــ بۇنى مەنمۇ دەپ بېرەلمەيمەن، ـــ دەيتتىم مەن. بىر كۈنى مەن ئۇنىڭغا، ـــ ئادەم دېگەن ئۆزىگە ئاشۇنداق ئاۋارىچە-لىك تاپىدىغان نەرسە بولسا كېرەك. نېمىلا دېگەن بىلەن خام سۈت ئەمگەن ئەمەسمۇ، شۇڭا ئۆزلىرىگە ئىش تېپىپلا

تۇرىدۇ ، ـــ دېدىم .

ئۇ ماڭا قوشۇمسىنى تۇرۇپ قاراپ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالدى . باياتىن بېرى دېلو ئىشلەش جەريانىدا ئۇ ھاياجانلانغاندەك قىلمىغان . شۇڭا ھەيران قېلىپ سورىدىم :

ـــ نېمە بولدى ؟ نېمىگە يىغلاش بۇ ئەمدى ؟

ـــ ساڭا يىغلايمەن ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ سەن شۇنچە ئۇ-قۇغان ، شۇنچە ئەدەبلىك ، تىلتون ، لېكىن بەك شەخسىيەتچى ؛ شۇنچە ئەقلىك بار ، شۇنچە مەرد ، لېكىن ئۆزۈك بىلەنلا ، باش-قىلارنىڭ نە ھالدا يۈرگەنلىكى بىلەن كارىڭ يوق .

ئۇ مېنىڭ ئائىلەمنى پەقەت سۈرۈشتۇرمەيتتى . بەلكىم ئۇ مېنى ھېچنېمىسى يوق يېتىم دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك ، مەنمۇ ئۇنى تۇزىتىپ ئولتۇرمىدىم . بىز بەك يېقىن دوست بولۇپ كەت-تۇق . ئۇ قىرىق ئىككى ياش ، مەن تېخى يىگىرمىگە كىرمىگەن بولساممۇ ، لېكىن ئارىمىزدىكى يېقىنچىلىققا قىل سىغمايتتى . ئۇ-نىڭغا بۇ قەدەر يېقىن بولۇپ ، ھەتتا چوقىنىدىغان دەرىجىگە يېتىپ قالغانلىقىمغا بەزىدە ئۆزۈممۇ ئەندىشە قىلىپ قالاتتىم . شۇنداقتە-مۇ ، تۇرمۇشتا بۇنداق ئىشلار بولۇپ قالىدۇ ، دەپ ئۆزۈمگە تە-سەللىي بېرەتتىم . غېرىبسىنىش دېگەن ئۆزلۇكىدىن يوقىلىپ كې-تىدىغان ئىش ئەمەس ئىكەن ، شۇڭا ئۇنىڭ بىلەن بولغان دوست-لۇقۇمنى بەك قەدىرلىدىم .

ئاشۇ زېرىكەرلىك خىزمەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان ۋا-قىتلىرىمدا ئانچە ـ مۇنچە كۇندىلىك خاتىرە يېزىپ تۇردۇم ، قىز جىنايەتچىلەرنىڭ چىرايلىق ، شوخلىرىنىڭ ئىسىم ـ فامىلىسى ۋە ئادرېسىنى يېزىپ تۇرۇشنى ئۇنتۇمىدىم . بۇنى مارىنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئىمكانقەدەر ساقلاندىم . بەزىدە ئۇ ماڭا چاقچاق قىلىپ قويىاتتى :

ـــ تـلتون ، بىرنېمىلەرنى خاتىرىلەپ قويۇۋاتسەن ، بـ
لىپ تۇرۇۋاتىمەن ، سەن چوقۇم بىر كىتاب يازماقچى ، شۇنداق-
مۇ ؟

ـــ شۇنداق ، ـــ دەيـتتىم مەنـمۇ ئۇنىڭـغا چاقـچاق قـ-
لـىپ ، ـــ ساڭا ۋەدە قىلاي ، ئۇ كىتابنىڭ بېشىغا تازا كېلىشتۇ-
رۇپ ، بۇ كىتابنى ساڭا بېغىشلايدىغانلىقىمنى يېزىپ قويىمەن .

ـــ پـاھ ، ئۇ چاغدا قالتىس كاتتا ئادەم بولۇپ كېتىدىكەنـ-
مـەن دېگىنە ، ـــ دەپ ، ئۇ كۈلۈپ كېتەتتى . بىر كۈنى ئۇ مۇ-
شۇنداق پاراڭدىن كېيىن كۆزىمىنكىنى ئەمدى تاقاپ تۇرۇۋېدى ،
قېشىمىزغا كەمبەغەللەر رايونىدىن كەلگەن ۋېجىك بىر قىز جىنا-
يەتچى كىردى ـ دە ، بىزگە قاراپ بەزدەك تىكىلىپ تۇردى . ئۇ
ئادەمنىڭ ئۆچلۈكى كەلگۈدەك قىز ئىكەن ، لېكىن ماڭى ئۇنىڭغا
قاراپ كۈلۈمسىرىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ مىنۇت ئىچىدىلا ئۇ قىز
مـارىنىڭ قولتۇقىغا كىرىپ ئىچىدىكى ھەممە گەپلىرىنى دېگىلى
تۇردى . ماڭى :

ـــ بۇ گەپچە ئۆزۈڭنىڭ داداڭ قېنىتۇ ـ دە ؟ ـــ دېۋېدى ،
ئۇ قىز غال ـ غال تىترىگىنىچە :

ـــ ھەئە ، دادام قىلدى ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى .

ـــ بالام ، قورقما ، ـــ دېدى ماڭى ئۇنىڭ كۆڭلىنى يا-
ساپ ، ـــ داداڭ سەن بىلەن نەچچە قېتىم بىللە ياتتى ؟

بۇ سوئال بىلەن تەڭ كاتەكتەك ئىشخانىنىڭ ئىچى شۇ
قـەدەر جىمجىتلىققا چۆمدىكى ، قىزنىڭ لاغىلداپ تىترىشىدىن بۆ-
لەك ھېچنېمە ئاڭلانمىدى .

ـــ بـىر قېتىمۇ ؟ ـــ سورىدى ماڭى . قىز بېشىنى لىڭ-
شىتتى ، ئاندىن قورايدەك قوللىرى بىلەن بېشىنى كارتىلدىتىپ
تاتىلاپ كەتتى . مەن ئاستا پىچىرلىدىم .

ـــ ماری ، ئېهتىيات قىل ، بۇ قىزنىڭ بېشى پىتلاپ كېـ تىپتۇ .

ئۇ ماڭا سوغۇققىنا قاراپ قويۇپ ، ئون ئۈچ ياشلىق ئۇ كىچىك قىزنى باغرىغا باستى . شۇ چاغدا مەن ئون ئۈچ ياشلىق باشقا بىر قىزنى ئېسىمگە ئالدىم . ئۇ ئانىسىنىڭ كارىۋىتىدا باشقا بىر كىشىنىڭ باغرىدا . . .

ـــ ئۇ ئىش بىر قېتىملا بولمىغاندۇ ؟ ـــ ماری چۈخچىلاپ سورىدى .

راست ، بىر قېتىملا ئەمەس ئىكەن . دادىسى ئۇ ئىشنى قىزى تېخى ئون بىر ياش چېغىدىلا باشلاپتىكەن . كېيىن ئۇ قىز ئېغىر ئايالغ بولۇپ قاپتۇ ، شۇ چاغدا دادىسى ئۇنى تاسما بىلەن ئۇرۇپتۇ ، قىز چىدىمای يىغلاپ كوچىغا قېچىپ چىقىپتۇ . قوشـ نىلار ئۇنىڭ دادىسىنى تۇتۇپ باغلاپ قويۇپتۇ . قىز بۇ گەپلەرنى دېگەندىن كېيىن :

ـــ ئەگەر مېنى تۇتۇۋالمىغان بولسا ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ ، ـــ دېدى .

ـــ ياق ، ئۇنداق بولمايدۇ ، بالام ، ـــ دېدى ماری ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ، ـــ دادامڭ تۇتۇلدى ، تۈرمىدە بىر مەزگىل ياـ تىدۇ . ماڭا ئوبدان ئادەملەر قارايدۇ .

قىز تولغىنىپ ـ تولغىنىپ يىغلاپ كەتتى . بىز ئۇنى دەردكە چىدىمای يىغلاپ كەتتى دەپتىكەنمىز ، كېيىن قارىساق ، ئۇ تۈرمىدىكى دادىسى ئۈچۈن يىغلاپتىكەن .

ـــ تىلتون ، ئىككىلىسىلا قاملاشمىغان نېمىلەر ئىكەن ، ـــ دېدى ماری ھەسرەتلىنىپ .

ـــ ئۇ قىزنىڭ دۆتلۈكىنى قارىمامىدىغان ، ـــ دېدىم مەنمۇ ، ـــ مەن مۇشۇنداق نېمىلەرگە بەك ئۆچ ، يا قانۇن بىلىش

مەيدۇ ، يا ئۆزلىرىنى جوڭقۇرۇشنى . خۇدايىم مۇشۇنداق كالۋا نېمىلەرنى يارىتىپ نېمە قىلىدىكىن .

ـــ تۇرمۇشتا ھەر خىل ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ ، جەمئىيەت دېگەن شۇ . بىز مۇشۇنداق ئىشلارنى تۇزەيمىز دەپ تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ يۈرۈۋاتىمىز . بەزى كاتتا ئادەملەر بۇنداق ئىجتىمائىي مەسىلىلەرنى ئەيىبلەپ رادىئودا نۇتۇق سۆزلەپ يۈرۈشىدۇ ، لېكىن سۆزلىگەنگە ھېچ ئىش ھاسىل بولمايدۇ ، ـــ دېدى ماڑى .

شۇ كۈنى كەچتە ئىككىمىز ياپونىنىڭ ساماۋار شورپىسى بىلەن غىزالىنىپ ، يەنە ئىككى رومكىدىن قىزىتىلغان گۈرۈچ ھا ـ رىقى ئىچىپ قويدۇق . شۇ كۈنى ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم كەيپ بولۇپ تازا ئۇيناقشىپ كۈلۈپتىمەن ، ھەتتا ناخشىمۇ ئېيتىپ كې ـ تىپتىمەن .

بۇ كىچىك رېستورانىدىكى ئادەملەر تاماقلىرىنى يېمەي ، پاراڭلىرىنى توختىتىپ ناخشامنى ئاڭلىدى ، ھەر بىر ناخشام تۈ ـ گىگەندە باريكاللا توۋلاپ ، چاۋاك چېلىشىپ كەتتى . مىللىي كۈ ـ يىم كىيگەن ئىككى ياپون قىزى ئەتراپىمدا پەرۋانە بولۇپ كەتتى . بىر يىگىت ئۇستىلىدىن قوپۇپ ھەدەپ چاۋاك چالغىنىچە ئالدى ـ مىزدىكى تەگلىككە كېلىپ تىزلىنىپ ئولتۇردى . ئۇ يۇزى چاسا ، ئۆڭى قىزغۇچ ، ئاپئاق چىشلىرى سەل مايماق ـ سايماق كەلگەن يىگىت ئىدى ، يوغان ، كۆچلۈك قوللىرىدا مۇشتەكنى مەھكەم سىقىمدىۋالغانىدى ، ئۇنىڭدىن بىر چاغلاردا ئاپامنى كۈتۈپ مېھ ـ مانخانا ئۆيىدە ئولتۇرغان ھېلىقى ياش يىگىتنىڭ ھىدى كېلەتتى .

ـــ ئەجەب چىرايلىق ئىكەنسىز ، ـــ دېدى ئۇ . مەن خۇ ـ شال بولدۇم . بۇ كەيپ بولغانلارغا خاس خۇشاللىق ئىدى .

ـــ ھەممە ئادەم چىرايلىق ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ راست ، سىزمۇ شۇنداق . . . سىزمۇ بەك چىرايلىق ئىكەنسىز .

ـــ مەنمۇ چىرايلىقمىكەنمەن ؟ ـــ دەپ سوردى ئۇ مېنى گەپكە سېلىپ .

ـــ سىز ھەممىدىن چىرايلىق ئىكەنسىز ، ـــ مەن كۆچەپ سۆزلىگىلى تۇرۇۋېدىم ، ئۇنىڭ ھەمراھى كېلىپ :

ـــ يۈر ، بۇئىل ، بولدى ، ئوپناشما ، ـــ دەپ ئۇنى تارتىپ قېلى تۇردى ، ماڭا :

ـــ بۇ قىز سەل تەڭشىلىپ قالدى ، ـــ دەپ ئۇلارغا چۈشەنچە بېرىپ قويدى . ئۇ ئىككىسى قاقاقلاپ كۈلۈشكىنىچە كېتىپ قېلىشتى . مېنى تۇرۇپلا مسكىنلىك باستى . ئۆمرۈمگە كېلىپ بىر يىگىت بىلەن ئوچۇق ـ يورۇق چاقچاقلىشىپ باققىنىم مۇشۇ ئىدى . مۇشۇ بىر قېتىمنى كۆرگەن ماڭا بۇ ئويۇمنى ئېيتتىم .

ماڭا ھېسابات قىلىۋاتقىنىدىن كېيىن رېستورانىدىن چىقتۇق . تالانىڭ سالقىن ھاۋاسى مەندىكى ھاراقنىڭ كەيپىنى تېز تارقىتىۋەتتى .

ئەتىسى ئەتىگەندە بېشىم يېرىلىپ كەتكۈدەك دەردىجىدە ئاغرىپ قوپۇپتىمەن . شۇڭا ماڭا ، بۇنىڭدىن كېيىن ھاراق دېگەننى ھەرگىز ئاغزىمغا ئالمايمەن ، دەۋەتتىم .

ـــ قۇرۇق گەپ قىلما ، ـــ دېدى ماڭا مېنى زاڭلىق قىلىپ ، ـــ ھاراقمۇ ئادەمگە ھۇزۇر بېرىدىغان نەرسە . ھە ، راست ، سەندىن سوراپ باقاي ، مۇشۇ چاغقىچە يىگىتلەر بىلەن ئارىلىشىپ باقمىغىنىڭ نېمە سەۋەبتىن ئەمدى ؟

ـــ كەچۈرۈڭ ! بۇنى سوراشقا بولمايدۇ ، خانىم . ئىچكى پاراڭلىرىمىزنى سېلىشتۇرايمىز ، ـــ ماڭا كۈلۈپ قويدۇم ، ئۇمۇ ماڭا قاراپ كۈلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا بىر ـ بىرىمىزنى چۈشەندۇق . ئىككىمىز شۇ قەدەر چىقىشىپ كۆڭۈللۈك ئۆتتۇق . ئۇ مېنىڭ مەھكەم ئېتىۋالغان قەلب قوۋۇقۇمنى ئۆزىنىڭ جان كۆيەر-

لىكى بىلەن ئېچىۋەتكەنىدى . ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ سىرداش دوستى بولسا بەك ياخشى بولىدىكەن .

ياپون رېستورانىدا غەزالانغان شۇ ئاخشامدىن ئالتە ھەپتە ئۆتكەندە ، بىر كۈنى مارى پاكىكبر ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە قايتىۋاتقاندا تۇيۇقسىز ئۇنى بىر ماشىنا ئۇرۇۋېتىپتۇ . ئۇ ئەق مەيدانىدىلا جان ئۈزۈپتۇ . ئۇ شۇ قەدەر قاراڭغۇ ھەم تۇمانلىق كېچە ئىدى . يولنى كۆرەلمىگەن شوپۇر ماڭنى ھېلىغۇ چوڭ يولدا ئىكەن ، پىيادىلەر يولدا بولسىمۇ ساق قويمايتتى .

مەن مارىنىڭ دەپنە مۇراسىمىغا قاتناشتىم . سۈرلۈك يالىتىراپ تۇرغان مېيىت ساندۇقى قاراڭغۇ ، مۇدھىش گۆرنىڭ ئىچىگە ئاستا - ئاستا چۈشۈرۈلدى . مەن مىسكىن قەبرىستانلىقتىن چىقىپ كېتىۋاتقان چېغىمدا ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆتكەن ھايات تىمۇ شۇ گۆرگە كۆمۈلۈپ كەتكەندەك ھېس قىلدىم .

شۇ كۈنى ئاخشىمى ياتقىمدىكى كاناپ قاپلانغان ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ قوللىرىمغا قاراپ كېتىپتىمەن . قوللىرىم شۇنداق سىلىق ، يۇمشاق . لېكىن بۇ قوللار بىرەر قاچا يۇيۇپ باققان ، بىرەر قېتىم پول سۈرتۈپ باققان ، ئىشقىلىپ بىرەر ياخشى ئىش قىلىپ باققان قوللار ئەمەس ، پەقەت مارى بىلەن يۇرگەن كۈنلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا . لېكىن مارىنىڭ قولىچۇ ، ئۇ مانا ھەقىقىي ئەمگەكچىنىڭ قولى ، ھەمىشە خەلقە ياردەم قىلىشقا تەييار تۇرغان ھالال ئىنساننىڭ قولى .

« ئاھ ، مارى . . . » دەپ ئۆزۈمچە ۋارقىراپ كېتىپتىمەن . شۇ چاغدا ياتاق شۇنچە جىمجىت ئىدىكى ، مېنى ئىختىيارسىز سۈرۈپسىپ كەتتى . قولىقىمغا پەقەت ماشىنىلارنىڭلا ئاۋازى ئاڭلىناتتى ، ماشىنىلارنىڭ ھەممىسلا ماڭا دوستۇمنى بېسىۋەتكەن ھېلىقى ماشىنىدەك بىلىنەتتى .

ياتاقتىن ئېتىلىپ چىقىپتىمەن ، كوچىدا كېتىۋاتىمەن ، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ قىلىشىپ كېتىۋاتقان مىڭ ـ مىڭ ئادەملەر ئارىسىدا كېتىۋاتىمەن . نەچچە يولدا مېڭىپ ، نەچچە كوچىدىن ئۆتكىنىمنى بىلمەيمەن ، كېيىن پرىستان رايونىغا كەلگەندە ھەتتا يۇگۇرۇپتىمەن ، ئېچىشىپ كېتىۋاتقان يۈرىكىمنىڭ ئۇدۇلىنى سىلىق ، لېكىن كېرەكسىز قوللىرىم بىلەن مۇجىغىنىمچە يۇگۇرۇپتىمەن . ئاخىر دۇففېنىڭ ھېلىقى رەسۇا ھويلىسىغا كەلدىم ، دەرۋازىنى ئىتتىرىپلا :

ـــ ئاپا ؟ سەن نەدە ؟ ئاپا . . . ئاپا ؟ ـــ دەپ ۋارقىراپ كەتتىم .

ئاپامدىن جاۋاب يوق ، ھېچكىمۇ ماڭا جاۋاب قايتۇرغىنى يوق . ئۆينىڭ ئىچى جىمجىت . ھەپتە ئاخىرىدا بۇنداق بولمايتى . لېكىن ، ئاپامنىڭ ئىشكى قىيا ئوچۇق تۇرۇپتۇ . مەن يەنە تۇۋلاپ تۇرۇپ ئىشكىنى ئۇلۇغ ئاچتىم . ئۆيدە ئاپام ئەمەس ، مىنتى خانىم بىلەن دوللور ئولتۇرۇپتۇ . ئۇلار مېنىڭ كەلگىنىمگە ھەيران قالمىدى ، قىزىقمۇ قويمىدى . مەن ئۆينىڭ تۆۋرۈكىگە يۆلىنىپ تۇرۇپ ھاسىرىغىنىمچە سورىدىم :

ـــ ئاپامچۇ ؟ ئۇ قەيەردە ؟

ـــ ئۇ يوق ، تىلتون ، ـــ دېدى مىنتى خانىم .

ـــ ئۇ كەتتى ، ـــ دېدى دوللور قوشۇمچە قىلىپ .

ـــ ئۇ دەم ئېلىشقا كەتتى ، ـــ دېدى مىنتى خانىم چۈشەندۈرۈپ .

ـــ يېزىغا كەتتى ، ـــ دېدى دوللور تولۇقلاپ .

ـــ ئۇ ماۋىس ۋە ئۇنىڭ بالىسى بابى بىلەن بىللە كەتتى ، ـــ دېدى مىنتى خانىم .

ـــ ماۋىس يەنە ئېغىر ئاياغ بولۇپ قالغان . دۇففې دېگەن قېرى ئۇلارنى دەم ئېلىپ كېلىشكىلار دەپ تۇرۇۋالدى . ئۇ قېرى بالـ بىنى ئاپاكىدىنمۇ بەك ياخشى كۆرىدۇ . شۇنداق ، ئاپاك ماۋىس ۋە ئۇنىڭ بالىسى بىللەن بىللە دەم ئېلىشقا كەتتى . . . ـــ دېدى دولـ لۇر .

ـــ ماۋىس خەت يېزىپتىكەن ، ئاپاك بابىغا قاراپ كۇلۇپ ، ۋاي ئوماق ، ۋاي ئوماق ، دەپ كېتىدىكەن ، ئۇ تىنچ ـ ئامان يۇـ رۇۋېتىپتۇ . . .

مەن تۇۋرۇككە يۆلىنىپ ئۇلارنىڭ گېپىگە قۇلاق سالدىم . ئۇلار ساقچىلارنىڭ بۇزۇقچىلىققا زەربە بېرىش ھەرىكىتى يۈرگۈـ زۇپ دۇففىلارنى ئېغىر كۇنگە سېلىپ قويغانلىقىنى دەپ بەردى .

ـــ بۇ كۇنلەرمۇ ئۇزاققا بارمايدۇ ، ـــ دېدى دوللور كۇـ لۇپ ، ـــ ساقچىلار نەپكە ئېرىشمەكچى ، بولمىسا ئۇنچىلىك كۇـ چىشىپ كەتمەيتتى . . .

مېھمانخانىغا پىيادە مېڭىپ كېتىۋاتىمەن . بۇ يول بەك ئۇزاق ئىكەن . يالغۇزلۇققا ، ئىچ پۇشۇقىغا ئەمدى چىدىمايى قالغا نىدىم . مەن بىرەر ئادەمگە ، دوستقا موھتاج ئىدىم . لېكىن ، ئۇلارنى نەدىن تاپقۇلۇق ؟ ماري بولسا ئۆلدى ، گۆردە ، ئۇنىڭدىن باشقا مېنىڭ يەنە قايسى دوستۇم بولسۇن !

مەن بىر قاۋاقخانىغا كىرىپ ئولتۇردۇم ۋە ئالدىمغا كېلىپ سورىغان كۇتكۇچىگە مىنېرال سۇ ئەكىلىشىنى بۇيرۇدۇم .

ـــ ھە ، مىنېرال سۇ ، يەنچۇ ؟ ـــ دېدى ئۇ .

ـــ نېمە ؟ ـــ مەن ئۇنىڭغا سەل ھاڭۇېقىپ قاراپ قېلىپ ، ئاندىن يەنە ۋىسكىي بۇيرۇدۇم .

كېيىن تالاغا چىقىپ تامغا يۆلىنىپ تۇرۇپ كېتىپتىمەن .

ئويلاپ باقسام بۇ مەن بىرنەچچە يىل بۇرۇن ئەرلەرنى كۆتكەن هېلىقى مېهمانخانا ئىكەن .

ئالدىمغا بىر ئەر كىشى يېقىنلاپ كېلىۋىدى ، ئۇ ئاغزىنى ئېچىپ بولغۇچە ، « ماڭ ! » دەپ ئۇنى هەيدىۋېتىپتىمەن . كېيىن يەنە ئۇچى كەلدى . قارىسام ئۇچىنچىسى خېلى سالاپەتلىك تۇرىدۇ . ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدىم . ئۇ ئادەتتىكىچە ئادەم ئىكەن ، بۇ ئىشنىڭ ئەھلى ئەمەستەك تۇرىدۇ . ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشلۈق دەردى بار ئوخشايدۇ .

شۇنداق ، هەممىمىزنىڭلا ئۆزىمىزگە چۈشلۈق دەردىمىز بار . ئۇ پۇلىنى ئۇستەلگە قويۇۋېتىدى ، مەن دەررۇلا :

ـــ ياق ، پۇل ئالمايمەن ، خۇدا هەققى ، بۇنداق قىلماڭ ، ـــ دېدىم .

ئۇ ماڭا قاراپ نېمە دېيىشىنى بىلەلمىدى ، كېيىن خۇددى مېنىڭ هالىمغا يەتكەندەك ، مۇلايىم ئاهاڭدا :

ـــ ئەمىسە ، سىزنى ئۆيىڭىزگە ئاپىرىپ قويايلى ، ـــ دېدى .

ئۇ ياتاقنىڭ پۇلىنى تۆلىگۈچە مەن تالادا ساقلاپ تۇردۇم . يولبويى بىر ئېغىزمۇ پاراڭلاشماپتۇق ، ئۆينىڭ ئالدىغا بارغاندا هەتتا ئۇنىڭغا خوشمۇ دېمەي ، ئۇدۇل ئۆيگە كىرىپ كېتىپتىمەن . كېيىن ئۇمۇ ئۆيىگە يېتىپ بارغاندۇ ، ئىلاهىم ، ئۇنىڭ ئۆيى مېنىڭكىدىن كۆكۈللۈك بولغاي .

شۇنىڭدىن كېيىن سوتقا ئىشقا بارالمايلى ، دوختۇرخانىدا بىر نەچچە هەپتە يېتىپ قالدىم . ئىككى هەپتە تورۇسقىلا قاراپ يېتىپتىمەن . بەزىدە قاچا ـ قۇچىلارنىڭ جاراڭشىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالمىغاندا ، كېسەلخانىنىڭ ئىچى شۇنچىلىك جىمجىت

ئىدى . بىرىنچى يەكشەنبە كۈنى بىرەيلەن مېنى يوقلاپ كىرىپ :

— دېمىدە ئىچكۈزۈپ قويايمۇ ؟ — دەپ سورىدى مەن-
دىن . مەن كارىۋاتتا ياتقىنىمچە ئۇنىڭغا ھاڭۋېقىپ قاراپ قاپتى-
مەن . كېيىن ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ ئۆلەر ھالەتتە ئەمەسلىكىمنى ، يې-
قىن بىر دوستۇم ماشىنا ھادىسىسىدە ئۆلۈپ كەتكەچكە ، ئاپامۇ
مېنى تاشلىۋەتكەچكە مۇشۇ ھالەتكە چۈشۈپ قالغانلىقىمنى چۈ-
شەندۈردۈم .

— بەك يامان بوپتۇ ، — دېدى ئۇ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ ،
كېيىن ئۇ ماڭا يەنە دېمىدە ئىچكۈزمەكچى ئىكەنلىكىنى ئېيتتى ھەم
ماڭا يېقىنچىلىق بىلەن قاراپ ، — گېپىمنى چۈشەندىڭىزمۇ ؟ —
دېدى .

— چۈشەندىم ، — دېدىم پەس ئاۋازدا ، — لېكىن مەن
دېمىدە ئىچمەيمەن . مەن ئۆمرۈمدە چېركاۋغا بېرىپ باقمىغان .

ئۇ ناھايىتى ھەيران قېلىپ :

— سىز خۇداغا ئىشەنمەمسىز ؟ — دەپ سورىدى . مەن
ئىشىنىدىغانلىقىمنى ئېيتىۋېدىم ، ئۇ يېنىكلەشكەندەك بولۇپ ، —
خالىسىڭىز سىزگە دۇئا قىلىپ قوياي ، — دېدى ، مەن قوشۇل-
ماندىن كېيىن ، ئۇ دۇئا قىلىپ ئاخىردا ، — سىزنى خۇداغا تاپ-
شۇردۇم ، — دەپ چىقىپ كەتتى . شۇ چاغدا مەن ئۆزۈمنى يۇ-
يۇنۇپ چىقىپ چوڭلار يېيىپ قويغان يوتقانلىقىڭ ئىچىدە ياتقان
كىچىك بالىدەك راھەت ھېس قىلدىم . كۆزۈم ئوچۇق ، كېسەل-
لەرنىڭ ئىگىراشلىرىنى ئاڭلاپ ، ئۇيقۇغا كېتىپتىمەن .

ئەتىسى ئويغانسام خېلى يېنىكلىشىپ قاپتىمەن ، گېلىم-
دىنمۇ تاماق ئۆتتى . ئارىدا يەنە بىر ھەپتە ئۆتتى . تۇرۇپلا ھېلىقى
پوپنى كۆرگۈم كېلىپ قالدى ، راست ، كۆرگۈم كەلدى ، چۈنكى
ئۇ ماڭا سالغان ئىمان سۇسلاپ قېلىۋاتاتتى ، لېكىن ئۇ كەلمىدى .

ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىر پوپ كەلدى . ئۇ ئۇزاق تۇرمايتتى ، كېـ سەلخانىلارنى تېزلا بىر قۇر ئايلىنىپ چىقاتتى ـ دە ، ھەتتا يېنىمـ غىمۇ كەلمەي كېتىپ قالاتتى . مەن سېسترادىن ھېلىقى پوپنى يەنە كېلەرمۇ ، دەپ سورىسام ئۇ :

ـــ كاللامدا شۇنچە جىق ئىش تۇرسا ، سىزنىڭ قايسى پوپنى دەۋاتقىنىڭىزنى نەدىن بىلەي ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ، ئاندىن ، ـــ قېنى ئاغزىڭىزنى ئېچىڭ ، ـــ دېدى . ئاغزىمنى ئېـ چىۋېدىم ، تېرمومېتىرنى چىشلىتىپ قويدى ۋە بىر ئازدىن كېيىن ئەتـە ئەتىگەندە دوختۇرخانىدىن چىقىپ كەتسەم بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى . دوختۇرخانىدىن چىقىپ ياتقىمغا كەلگەندىن كېيىن ھېچ ئىش قىلمايلا ھەم ھېچنېمىنى ئويلىماي بىر ھەپتىنى ئۆتكۈـ زۈۋەتتىم .

بـىر كۈنى ئەتىگەندە ھېلىقى چىرايلىق قىز جىنايەتچىلەرـ نىڭ ئىسمى يېزىلغان خاتىرەمنى ، پۇل چېكىمنى ئالدىمغا قويۇپ ئۆزۈمچە بىر پىلان تۈزدۈم .

ئالدى بىلەن تۆت ھۈجرىلىق ، ئىككى ئىشكى بار ، ئەتراپىنىڭ مەنزىرىسى چىرايلىق ، ئىجارىسى ئىنتايىن قىممەت بىر ئۆينى تاپتىم . ئۆي ئىگىسى پۈزۈر كېينىۋالغان چىرايلىق ئايال ئىكەن . ئۇ مېنىڭ تونۇشتۇرۇش خەتلىرىمنى بىر ـ بىرلەپ كۆـ رۈپ چىقىپمۇ يەنە دەرگۇمان بولغان ھالدا مېنىڭدىن :

ـــ يالغۇز تۇرۇپ بۇنچىۋالا چوڭ ئۆينى نېمە قىلـ سىز ؟ ـــ دەپ سورىدى .

مەن چوڭ ئۆيلەردە ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم . نېمە بولسا بولسۇن ، ئۇ ئاخىر ماڭا ئىشەنگەندەك قىلدى . بىر يىل ئولتۇرىدىغانغا توختىتام تۈزدۇق . ئۇ ئۆيدە ئۆزۈم يالغۇز سەككىز ھەپتە ئولتۇردۇم . بانكىدىكى پۇللىرىم بارغانسېرى ئازـ

يىپ ، ھەممىسى ئۆي ئىگىسىنىڭ چۆنتىكىگە كىرىپ كەتتى .
شۇنىڭ بىلەن مەن جىددىيلىشىپ قالدىم . بۇنداق يوغان ، ئېسىل ئۆيلەر ئادەمنى بوشاشتۇرۇپ كاردىن چىقىرىدىغان ئوخشايدۇ ، بۇ يەردىن كۆچۈپ كېتەي ، دەپ ئويلىدىم . لېكىن ، نەگە كۆچەمەن ؟ بۇنى ئېنىق قارار قىلالمىدىم . ئۇيان ئويلىنا ، بۇيان ئويلىنا ، بىردىنلا ھېلىقى پوپ ئېسىمگە كېلىپ قالدى . دوختۇرخانىغا بېرىپ ئۇنى سۈرۈشتۈرۈپ باقاي ، خۇدا بۇيرۇپ ئۇنى تېپىۋالسام ، ئۇنىڭدىن بىر مەسىلىھەت چىقىپ قېلىشى مۇمكىن ، دەپ ئويلىدىم . بىر نېمىلەرنى قىلىپ يۈرۈپ ئۇنىڭ ئىسىم ـ فامىلىسى ۋە ئادرېسىنى تاپتىم .
مەن ئۇنىڭ كونا دەرۋازىسىنى قېقىۋاتقان چېغىمدا ، قايسى بىر باھاردا ئاپام بىلەن بىللە تاماشا قىلغان چاغدىكىدەك خۇشال كەيپىياتتا ئىدىم .
ـــ كىم ؟ ـــ كەچۈرۈڭ ، پوپ ئۆيىدىمۇ ؟ ـــ مەن ئىشىك ئېچىپ بەرگەن ھارغىن چىراي ئايالدىن سورىدىم .
مەن سۆزۈمنى تەكرارلىدىم ، پوپنىڭ ئىسمىنى ئېيتتىم .
ـــ ئۇ چىقىپ كەتتى ، ـــ دېدى ئۇ خۇشياقمىغان ئاۋازدا .
ـــ ئۇنى ساقلاپ تۇرسام بولارمۇ ؟ ـــ مەنمۇ كەيپىم ئۇچقان ھالدا سورىدىم .
ـــ چېركاۋنىڭ ئىشى بىلەن كەلگەنمىدىڭىز ؟
ـــ ياق ، ئۇ ئىش ئەمەس .
ـــ ئىنانە ئىشى بىلەنمۇ ؟
قارىسام ، ئۇنىڭ مىجەزى سەل قوداڭشىپ تۇرۇپتۇ ، شۇڭا :

— هەئە ، — دەپ جاۋاب بەردىم .

— ساقلىسىڭىز ساقلاڭ ، — ئۇ مېنى ئويۇنچۇقلار بىلەن توشۇپ كەتكەن بىر ئۆيگە باشلاپ قويدى . ئۇ ئۆينىڭ لاتا — پېتىلىرىمۇ يەڭگۈشلىگۈدەك بولۇپ قاپتۇ ، كىرلىكلەر داغ ، ھەتتا رەڭ يوقى .

شۇ ئولتۇرغىنىمچە ئىككى سائەتتىن ئوشۇق ئولتۇرۇپتىمەن . ئۇ ئايال ھەدەپ ئۆي ئىشى بىلەن ، تېلېفون جىرىڭلاپ كېتىۋاتقان ، ئاخىر بولمىغاندا ئۇ ئالدۇ . بۇ تېلېفونلارمۇ ئۇنىڭ ئېرىدىن ئۇنى — بۇنى ئېلىش ئۈچۈن بېرىلگەن تېلېفونلار ئىكەن .

ساقلاپ ئاخىر بولالماي تۇرغىنىمدا پوپمۇ كەلدى . ئۇ ئۆيگە قاقشاپلا كىردى ۋە خوتۇنىنى دەرھال قەھۋە قاينىتىشقا بۇيرۇدى . ئاۋازىدىن ئالدىراپ تۇرۇۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . خوتۇنى مېنىڭ پوپنى ساقلاۋاتقانلىقىمنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كېتىپتىكەن ، ئۇ قەھۋىنى ئىچىپ بولۇپ ، سىرتقا ماڭغان چېغىدا مېنى گۈپپىدە ئېسىگە ئېلىپ ئۇنى توختىتىۋالدى .

پوپ مەن ئولتۇرغان ئەسكى ئۆيگە ئالدىراپ كىردى . مەن سەل تىترىگەن ھالدا ئورنۇمدىن تۇردۇم ۋە ئۇنىڭ بىلەن دۇدۇقلىغىنىمچە سالاملىشىپ :

— مېنى ئەسلىيەلدىڭىزمۇ ؟ — دەپ سورىدىم .

ئۇ مېنى ئەسلىيەلمىدى ھەم بۇنىڭ ئۈچۈن مەندىن ئەپۇ سوراپ :

— خوش ، خىزمىتىڭىزدە بولاي ، — دېدى ، ئارقىدىنلا يەنە مەندىن ، — سىز بىزنىڭ يېڭى مۇخلىسىمىز ئوخشىمامسىز ؟ — دەپ سورىدى . مەن ئۇنىڭ بىر ئىشقا ئالدىراپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى سەزدىم .

ـــ شۇنداق ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ مەن سىلەرنىڭ يېڭى مۇخلىسىڭلار . سىز ئالدىراش ئىكەنسىز ، كېيىنچە بىر كېلەرمەن .

بىز ئۆيدىن چىققاندا ، ئۇ ئالدىمدا كېتىۋېتىپ كەينىگە بۇرۇلغىنىچە :

ـــ ئەمىسە ، كېيىن يەنە بىر كېلەرسىز . كەچۈرۈڭ ، بۇ-گۈن راستتىنلا بىر ئىشىم بار ئىدى ، ـــ دېدى .

ـــ ھېچقىسى يوق ، ـــ دەپ قويدۇم مەنمۇ . مېنىڭچە ئۇ بۇ گېپىمنى ئاڭلىمىدى . چۈنكى ، ئۇ شۇ چاغدا دەرۋازىدىنمۇ چىقىپ بولغانىدى .

مەن ئەسلىدە ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ خۇشاللىق تاپ-مەن ، دەپ ئويلىغان ، لېكىن روھسىزلانغان ھالدا ياتاقتا قايتىپ كەلدىم . شۇ تاپتا مەن يەككە - يېگانە . خەيرىيەت ، ئۇنىڭغىمۇ بوپتۇ ، نېمىلا دېگەن بىلەن مۇستەقىل بولدۇم ، ئەمدى ئۆز ئە-شىمغا ئۆزۈم ئىگە بولىمەن . خۇداغىمۇ يۆلەنمەيمەن ، بەندىگىمۇ يۆلەنمەيمەن .

بلاكلىپ ئەپەندىنى كولدۇرلىتىش ، گۈل ئوغرىلاش دې-گەندەك بۇرۇن مېنى ھاياجانلاندۇرىدىغان ئىشلار ئەمدى ماڭا تەسىر قىلماس بولۇپ قالدى . مەن تۇرمۇشنىڭ شەپقەتسىز سودا ئىكەنلىكىنى ، ھەر قانداق ئىشقا تەييار تۇرۇش كېرەكلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلدىم .

مەن ھېلىقى قىزلارنى ئانچە جاپا تارتمايلا تاپتىم ھەم بىر - بىرلەپ ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىگە باردىم . ئۇلارنى كۆرۈپلا تو-نۇدۇم ، ئۇلارمۇ مېنىڭ سوتتا ئىشلىگەن ھېلىقى قىز ئىكەنلىكىمنى تونۇدى . دەسلەپتە ئۇلار سۆزۈمگە كىرمىدى ، لېكىن مەن ئۇلار-نىڭ كەينىگە كىرىۋالدىم . سەۋر - تاقەت بىلەن كۈتتۈم . ئۇلار ئۇ ئىشتا بەك تەجرىبىلىك ئىكەن . بىر نەچچە ئاخشام ئۇلارنى

كۆزنتىپ باقتىم ، گېزى كەلگەندە كاپپىدە ئېسىلدىكەن . ئۇلار دوللورغىمۇ ، ئاپامغىمۇ ، مىنىتى خانىمغىمۇ ھەرگىز ئوخشىمايدىكەن . . . ئۇلارغا قاراپ بىرەيلەننى ئەسلەپ قالدىم .

كىمنى ؟

ئۆزۈمنىمۇ ؟ شۇنداق ، ئۇلار ماڭا ئۆزۈمنى ئەسلەتتى . راست . . .

ئالدى بىلەن لىنداغا يېقىنلاشتىم . ئۇ مېنى يەنە تونىدىغان ئوخشايدۇ ، دەپ ئويلاپ مۇلۇندەك ھوشيارلىنىپ ئۆزىنى قوغدىدى .

— لىندا ، — دەپ ئۇنىڭغا چۈشەندۈردۈم ، — مەن ھازىر سوتتا ئىشلىمەيمەن . سەن بىلەن بىر ئىشنى مەسلىھەتلەشكىلى كەلگەن . ھەر ھالدا سەن قىزىقىدىغان ئىش . . .

ئۇ مەن بىلەن بىللە ئۆيۈمگە كەلدى . مەن ئۇنىڭغا پەم بىلەن ئىش قىلىشقا كاپالەتلىك قىلالىسىلا ، مۇشۇ يەردە تۇرۇشىغا بولىدىغانلىقىنى ، ئۇنىڭ خىلى مەرتىۋىلىك ئادەملەرنىمۇ ئىندەككە كەلتۈرەلەيدىغانلىقىنى ئېيتتىم ، يەنە ئەرلەردىن ئانچە — مۇنچە قوشۇمچە پۇل ئېلىپ تۇرسىمۇ بولىدىغانلىقىنى ، قالغان پۇللارنىمۇ ئۆزىگە خىراجەت قىلىدىغانلىقىمنى ، ئۇنى پۇزۇر كىيىندۈرىدىغانلىقىمنى ، يەنە ئۆزىنىڭمۇ نۇرغۇن بىكار ۋاقتى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈردۈم ، شۇنداقتىمۇ لىندا قۇۋلۇق قىلىپ ماڭا سوئال قويدى :

— سەن بىلەن بىللە تۇرۇۋاتقانلىقىمنى ئاتا — ئانامغا نېمە دەپ چۈشەندۈرىمەن ؟

— ئوشتە ، — دېدىم مەن ئۇرنۇمدىن سەكرەپ قوپۇپ ، — بولدى ، كۆزۈمدىن يوقالغىنا !

— نېمە بولدى ؟ — ئۇ ھولۇقۇپ قالدى .

ـــ يالغان سۆزلەيدىغان ئادەم بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇ-
دىغان ۋاقتىم يوق . مەن بىلمەمتىم ، قېرى هاماناڭاچاڭنىڭ ساڭا
ئۆچلۇكىنى . ئۇنىڭ سېنى كۆرمەرگە كۆزى يوققۇ .

لىندا كۈلۈپ تۇرۇپ مېنىڭ تاپقۇرلۇقۇمغا قول قويدى . ئۇ
ئەمدىلا ئون يەتتە ياشقا كىرگىنى بىلەن ئەرلەرگە مۇئامىلە قىلىشتا
خېلى دىتى بار ئىدى . ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقى ئۆزى چىرايلىق هەم
خۇلقلۇق .

باشقا ئىككىسىنىڭ يېشى چوڭراق بولۇپ ، بۇنىڭ ئىچىدە
ئىنگى دانىيىلىك ئىدى . ئۆزى گۈلدەك چىرايلىق بولسىمۇ ، لېكىن
ماڭا تاش يۈرەك ئايالدەك بىلىنەتتى .

ئۇ ئۆز ۋاقتىدا ئېپىستىنى سېتىش جىنايىتى بىلەن قامال-
غان ، هەتتا مارىمۇ ئۇنىڭدىن هېچقانداق ئۈمىد كۈتمەيتتى . ئىنـ
گىنىڭ ئېرى ماتروس ئىكەن . ئۇ ماڭا ئېرىنىڭ ئۆزىنى بەك
ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى هەم ئۆزىگە بەك ئىشىنىدىغانلىقىنى دەپ
بېرىپ مەغرۇر هالدا قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى هەم ئېرىنىڭ كەم-
بەغەللىكىمۇ كۆنۈك ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى .

ـــ ئىنگى ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئۇنداقتا سەن بۇنىڭدىن
كېيىن قانداق جان باقارسەن ؟

ـــ تىجارەت قىلىمەن ، دۇكان ئاچىمەن .

ـــ قانداق دۇكان ئاچىسەن ؟

ـــ قەهۋەخانا .

ئۇ ئۆزىنىڭ هازىر ئازراق پۇلى بارلىقىنى ، يەتكۈدەك پۇل
تاپقاندىن كېيىن هەرگىز نومۇسىنى سېتىپ يۈرمەيدىغانلىقىنى
ئېيتتى . ئۇمۇ ئەمەلىيەتتە ئېرىنى ياخشى كۆرەتتى ، لېكىن كۆز-
لىگەن مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن ئادەم ئۆلتۈرۈشتىنمۇ يانمايدە-
غانلاردىن ئىدى .

نوما چىرايلىق قىز ئىدى . مەن ئۇنىڭغا مېنىڭ خەتەرلىك ئىشىمغا قاتنىشىش تەكلىپىنى قويغىنىمدا ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە شەھۋەت ئۇچقۇنلىرى چاقناپ كەتتى .

ـــ سەن ئادەم تاللاشنى بىلمەيدىكەنسەن ، ـــ دېدى ئۇ خۇشال ھالدا . ـــ مەن ئەرلەرگە بەك ئامراق ، ھەممىسىگە ، ھەتتا بىرەرىنمۇ قالدۇرماي .

بۇ قىزلار كۆڭۈل توختىتىپ بولغاندىن كېيىن پىلانىم بويىچە دوختۇرنى چاقىرتتىم . ئۇ بىز ئۈچۈن ئىشلەشكە ماقۇل بولغانىدى .

ـــ ئۇچ قىز دېدىڭىزمۇ ؟ ئۈچلا ؟ ـــ سورىدى ئۇ .

ـــ ھەئە .

ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ :

ـــ نۇرغۇن پاھىشخانىلار پېچەتلىنىپ كەتتى . مۇشۇنداق ھالەتتە بۇ يەرنى ئېچىپ نېمىمۇ قىلارسىز !؟ بۇنىڭدىن كۆرە خالىغان جايدا يوشۇرۇن بىر ئىشلارنى قىلىپ يۈرسەڭلار بولمامدۇ ؟ ئويلاپ بېقىڭ . . . ـــ دېدى .

ـــ مەن ئويلىنىپ بولغان . ئۆزۈمنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىمنى بىلگۈچىلىكىم بار ، ـــ دېدىم . ئۇ يەلكىسىنى قىسىپ قويدى .

ـــ ئەمىسە ماڭا ئالدىن بېرىدىغان پۇلنى بېرىۋېتىڭ . ئىش ـ ئوقەت دېگەن مۇشۇنداق بولىدىكەن . ھە ، راست ، داۋالىنىش سۇغۇرتىسى تۆلەپ قويۇشنى ئۇنتۇماڭ .

بىر ئاي ئۆتتى . ھەممە تەييارلىق تەق بولدى . ئۈچ ھۇجرىنى « خىزمەت » ئۈچۈن راسلىدۇق . ئۇنىڭغا غۇۋا چىراغلار ئورنىتىلدى ، ئىسسىق پەردىلەرنى تارتتۇق ، چاققان گىلەملەرمۇ سېلىندى ، پاكار يۆلەنچۇكلۇك ئۇزۇن سافالارمۇ قويۇلدى ، لېكىن

نېمىشقىدۇر ئىش باشلىغۇم كەلمىدى . بۇنىڭ سەۋەبىنى خېلى ۋاقىتتىنچە ئۆزۈممۇ بىلەلمەي يۈردۈم . كېيىن ئويلاپ باقسام ، ئۆزۈمنىڭ ياش قۇرامىدىكى قىزلار بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈشۈم مۇشۇ ئىكەن ، بۇنىڭدىن مەن خېلىلا لەززەت تېپىپتىمەن .

مەن مۇنداق بىر ئەمەلىي مەسىلىگە دۇچ كەلدىم . راست گەپنى قىلغاندا ، بۇ قىزلار نېمىلا دېگەن بىلەن ئىشنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئەنسىرەيتتى . بۇ مېنىڭ كەيپىياتىمغا تەسىر قىلدى . ئىچىمدە سەل ئازابلاندىم ھەم پەرىشان بولدۇم . مەن بۇنداق بولۇشنى ئويلىمىغان ، لېكىن ئەمەلىيەت شۇ ، ۋىجدان ۋە ئەخلاقىي تۇيغۇ مەندىن غالىب كەلگەنىدى . پىلانىمنى ئوڭۇشلۇق ئىشقا ئاشۇرالمەن دەيدىكەنمەن ، ئۆزۈمنى دەرھال كونترول قىلىشىم كېرەك . بۇ مېنىڭ قولۇمدىن كېلىدۇ ، لېكىن ۋاقىت تەلەپ قىلىدۇ .

ھەر كۈنى سەھەردە ئىنگى پەتنۇستا مەززىلىك ناشتىلىق كۆتۈرۈپ كىرىپ مېنى ئويغىتاتتى ۋە ماڭا :

ـــ سەھەردە ئوبدان غىزالانسا ، سالامەتلىككە پايدىلىق ، ـــ دەيتتى .

بىر كۈنى ئەتىگەنده نومانىڭ دېرىزىدىن تالاغا قاراپ رەسىم سىزىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم . ئۇ ئوبدان رەسىم سىزىدىكەن . ئۇنىڭدىن رەسىمچىلىكتە ئوقۇغانمۇ ، دەپ سورىدىم .

ـــ ياق ، ـــ دېدى ئۇ ھېجىيىپ تۇرۇپ .

ـــ ئوقۇپ باقامسەن يا ؟

ئۇ ماڭا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ :

ـــ تولا چاقچاق قىلما ، ـــ دېدى .

ـــ ياقەي ، سەن گۈزەل سەنئەت مەكتىپىگە بېرىپ ئوقۇساڭ بولغۇدەك ، ـــ دېدىم مەن گەپنى ئېنىق ـ ئېنىق قىلىپ ، ئۇ خۇشال بولۇپ كېتىپ بوينۇمغا ئېسىلىۋالدى .

ـــ جېنىم تىلتون ، راست گەپ قىلىۋاتامسەن ، چاقچاق ئەمەستۇر ـ ھە ؟

ـــ ياق ، راست دەۋاتىمەن .

شۇنىڭدىن كېيىن نوما ھەر كۈنى كۈنچىقىش بىلەنلا تالاغا چىقىپ رەسىم سىزىدىغان بولدى .

ئىنگى ماڭا ئۆزىنىڭ بۇنداق تۇرمۇشتىن تويغانلىقىنى سۆزلەپ :

ـــ تەجرىبە توپلاش ئۈچۈن بىرمەر قەھۋەخانىغا بېرىپ ئىشلەپ تۇرايمىكىن . يەنە بىر جەھەتتىن پۇل تاپقىلىمۇ بولىدۇ . ئايال كىشى ئايال كىشىنىڭ قولىغا قاراپ قالسىمۇ سەت ئىشكەن ، ـــ دېدى . مەن كۈلدۈم ، لېكىن ئۇنىڭ گېپى يۈرىكىمگە تەگكەنىدى . مەن ئاۋازىمنى سوزۇپ تۇرۇپ :

ـــ بوپتۇ ، ئۆزۈڭگە ماقۇل كەلگەن بولسا قىلىۋەر ، ـــ دېدىم .

لىنىدا چوڭ مەقسەتلەرمۇ ، ئايال كىشىنىڭ قولىغا قاراپ قالدىمغۇ ، دېگەن خىيالمۇ يوق ئىدى . بىر خىلدا كۈن ئۆتكۈزەتتى ، بەزىدە ئىنگى پىشۇرغان پىرەنىكىلەرنى يېگەچ ، دېرىزە تۈۋىدە ئاپتاپ سىناتتى .

ـــ تۇرمۇش دېگەن مانا مۇشۇنداق بولمامدۇ ! ـــ دېدى ئۇ بىر كۈنى ماڭا رازىمەنلىك بىلەن .

ـــ شۇنداقمۇ ؟ ـــ دېدىم مەن .

ـــ ھەئە ، جەننەتنىڭ تۇرمۇشى ـ دە ، بۇ . نېمە دېسەم شۇ بار ، نېمىدېگەن پەيزى .

مەن ئۇنىڭدىن ئائىلىسى توغرۇلۇق سۆزلەپ بېرىشنى تەلەپ قىلدىم .

ـــ يەتتە ـ سەككىز ياش چاغلىرىمدا دادام تۇگەپ كېـ

تىپتىكەن ، ــ دېدى ئۇ ، ــ ئاپام كېيىن باشقا بىرىگە ياتلىق بولدى . ئېرى ماڭا يامان كۆزدە قارايتتى . بۇنىڭدا ئۇ ئەيىبلىك ئەمەس ، نېمىشقا دېگەندە ، مەن چىرايلىق ــ دە . شۇڭا ئۇ مېنىڭ كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇرۇۋالاتتى . كېيىن ئىككىمىز چىقىشىپ قالدۇق . بۇمۇ سىر بولۇپ قالمىدى . شۇنىڭ بىلەن ئاپام جېدەل قىلىپ ئۆيىنى بېشىغا كىيدى . بۇنىڭغۇمۇ ئاپام ئەيىبلىك ئەمەس . ئۇ مېنى تۇغماس ئاچىسىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىۋەتتى . مەن ئۇ تومپاي خوتۇنىنىڭمۇ كۆزىگە سىغمىدىم . چۈنكى ، ئۇنىڭغا چاقاق تېپىپ بېرىپ تۇراتتىم ، ھەر قانداق ئەسكى ئىش مەنسىز بولمايتتى ، شۇڭا ئۇنىمۇ ئەيىبلەپ كەتكىلى بولمايدۇ . بىر كۈنى كېچىدە كەينى كوچىدا كېتىۋاتسام بىرى ماڭا باسقۇنچىلىق قىلدى . شۇنچىلىك قورقۇپ كەتتىم . بۇ ئىشنى ھاممائاچامغىمۇ ، ھېچكىمگە تىنمىدىم . ئارىدا بىر مەزگىل ئۆتتى ، كېيىن ئۆزۈملا ئەرلەرگە چاپلىشىدىغان بولدۇم . پۈلمۇ تاپىدىكەنسەن ، لەززەتمۇ تاپىدىكەنسەن ئەمەسمۇ .

ــ شۇنىڭ بىلەن چېچىكىڭ چاي بوپتۇ دېگىنە ، ــ دېدىم ، ــ خوش ، بۇ يەردىكى خىزمەت ساڭا ياقامدۇ ؟

ــ بولىدۇ ، ئەگەر مۇشۇنى خىزمەت دەيدىغانلا ئىش بولسا ، ــ دېدى ئۇ ، ــ ھە ، راست ، ئىشىمىزنى قاچان باشلايمىز ؟ يەنە نېمىنى ساقلايمىز ؟

ــ ئالدىرىما ، پات ئارىدا ، ــ دېدىم مەن .

بىز كەچلىك تاماقنى بىللە ئولتۇرۇپ يەيتتۇق . ئىنگى بىلەن نوما كۈندۈزدىكى ئىشلارنى سۆزلەپ چۈۋۈرلىشىپ كېتەتتى . تاماقتىن كېيىن لىندا قازان ــ قۇمۇشلارنى يۇيىاتتى ، ئاندىن كىرغا تۇتۇناتتى . ئۇنىڭ قولىدىن يەنە كىيىم تىكىشمۇ كېلەتتى . كۈنلەر مۇشۇنداق ئۆتۈۋەردى ، ھېچ ئىش قىلمىدۇق ، لې-

كىن ئېيىغا ئىجارە ھەققىنى يوغان ـ يوغان تۆلەۋەردىم . پۇللـ
رىمۇ خودىدى تومۇزدا ئېرىگەن ماروزنىدەك تۆگىگىلى تۇردى .
مەن ناھايىتى ئەپسىز ھالغا چۈشۈپ قالغانىدىم ، نېمە قـ
لىشىمنى بىلمەيتتىم . قىزلار بولسا جىلى بولۇپ كېتىۋاتاتتى ،
ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى كەينىگە سۈرىۋەرسەمۇ بولمايتتى .

مەن ئۇلارغا ئامراق بولۇپ قالغانىدىم ، شۇنداقتىمۇ ئۇلارنى
چەكسىز ساقلىتىۋېرىشنىڭ ئادىللىق بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ
تۇراتتىم .

بىر كۈنى كىچىك قىزنىڭ چامادانىنى ئېلىپ ئىچىدىن بانكا
ھېسابات‌ىنى چىقاردىم ـ دە ، ماڭا قىزىقىپ قاراپ تۇرغان ئۇ
قىزلارغا تەمكىنلىك بىلەن :

ـــ مەن بۇ ئۆيدىن كۆچىمەن ، سىلەرمۇ بۇ يەردىن ئايرـ
لىشىڭلار كېرەك ، ـــ دېدىم . بۇ گەپنى ئاڭلاپ لىندا كىچىك باـ
لىدەك ۋارقىراپ كەتتى .

ـــ ياق ! تىلتون ، ياق . . .

شۇ ئەسنادا ئىنگى ئۇنى چاقىدە بىر كاچات سېلىپ :

ـــ ۋارقىرىما ! ـــ دەپ توۋلىدى ، ئاندىن ماڭا ، ـــ قېنى
تىلتون ، سۆزۈڭنىڭ ئاخىرىنى دېگىن ، ـــ دېدى .

ـــ بۇ گۈنلا كۆچىمەن ، سىلەرمۇ كېتىشىڭلار كېرەك ، ـــ
دېدىم مەن .

ـــ بۇنداقتا بىزگە ئۇۋال قىلغان بولسەن ، بەكلا . . . ـــ
دېدى ئىنگى ئېتىراز بىلدۈرۈپ .

ـــ مەندە يەنە پۇل بار ، جىق ئەمەس ، بەك ئازمۇ ئەمەس .
تۆتىمىز تەڭ بۆلۈشىمىز ، ـــ دېدىم مەن .

ـــ بۇ قاملاشمىدى . مەن سېنىڭ پۇلۇڭنى ئالمايمەن ، ـــ
دېدى نوما .

ـــ سەن كاپشىمنغىنا ! ـــ دېدى ئىنگى ژارقىراپ ، ئاندىن ماڭا ، ـــ قېنى ، ئاخىرىنى دېگىنە ، ـــ دېدى .

مەن بۇ يەردىن كېتىشىمگە بىرمەر چاتاق سەۋەبچى بولمىغانلىقىنى ، لېكىن كەتمەيمۇ بولمايدىغانلىقىنى سۆزلەپ :

ـــ مەن خالىمسامۇ بۇ يەردىن كېتىشكە مەجبۇر ، ـــ دەپ يەنە بىر تەكتلەپ قويدۇم .

ـــ تۇۋا ، مۇنداقمۇ گەپ بولامدۇ ، ـــ دېدى ئىنگى ، ـــ كەتمەسلىك بولمايدىغانلىقىنىغۇ ئۇقتۇق ، لېكىن ساڭا تازا موھتاج بولۇۋاتقان چېغىمىزدا سەن كەتسەڭ قانداق بولار . . .

مەن ئۇلارغا قارىدىم ، بەستلىك ، ساغلام ، كېلىشكەن ئىنگىغا قارىدىم ، كۆزلىرىدىن ئەقىل پارلاپ تۇرغان ، جۇغى كىچىك لېندا بىلەن نۇماغمۇ قارىدىم .

ـــ ئېيتقىنا ، ـــ دېدى ئىنگى كۆزۈمگە كىرىۋېلىپ ، ـــ بىزنى نېمىشقا ھەيدىۋەتمەكچى بولۇپ قالغانلىقىڭنىڭ ھەقىقىي سەۋەبىنى ئېيتىپ باققىنا .

ـــ چۈنكى ، مەن سىلەرنى سۆيىمەن ، ـــ دېدىم مەن .

ـــ ئۇشتە ، سارىڭ بوپتۇمۇ نېمە بۇ ! ـــ دېدى ئىنگى .

لېندا بىلەن نوما ماڭا قورقۇنچ ئىچىدە قاراپ تۇراتتى ، لېكىن كۆزلىرىدە ئۇمىدمۇ يوق ئەمەس ئىدى . مەن ئۇلارغا قاراپ قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتىم . شۇنچىلىك كۈلۈپتىمەنكى ، ئاخىر مېنى ھېچ تۇتۇپ كەتتى .

ـــ ئاۋۇ ساغۇچ قەغەز خالتىنى ئېلىپ بېرىڭلارچۇ ، ـــ دېدىم مەن . قەغەز خالتىنى ئاغزىمغا تۇتۇپ نەپەسلىنىپ ئاخىر ھېقىنى توختىتىۋالدىم .

شۇ كۈنى كەچتە بىز دەرقەمدە ئولتۇرۇپ مۇڭداشتۇق . مەن ئۇلارغا ئۆزۈمنىڭ بۇ يەردىن كېتىپ بىر نەچچە ئايدىن كې-

يىن قايتىپ كېلىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم . بۇ گېپىم ھەتتا ئۆزۈمگىمۇ شۇنچە سۈنئىي بىلىندى . خۇددى ئاۋازىمۇ ئۆزۈمنىڭ ئەمەستەك كىلا . قىزلار بولسا ، قېنى نېمە دەيدىكىن دېگەندەك قاراپ ۋە گۇمانسىراپ ئولتۇراتتى .

مەن ئىجارىسى ئەرزانراق بىر ئۆيگە كۆچۈپ كېتەيلى ، شۇنداقتا ئىنگى دەۋاتقان قەھۋەخانىنى سېتىۋالالايمىز . ئىنگى كۆڭۈل توختىتىپ ئىشلەيدۇ ، ئىككىلارمۇ ئوقۇيالايسىلەر ، دەپ چۈشەندۈرۈپ ، يەنە لىنداغا :

ـــ سەنمۇ سەيپۇكچىلىقتا ئۇستا بولۇپ كېتىسەن ، ھېلىمغۇ يامان ئەمەس ، لېكىن رەسمىي ئوقۇغاندىن كېيىن ئوبدان كاسىپ بولۇپ چىقالمىسكىدا مەسىلە يوق ، ـــ دېدىم .

ئۇ گەپ قىلماي ھاكۇاققىنىچە ماڭا قاراپلا تۇردى .

ـــ ئىككىلارنىڭ تۇرمۇشىدىن ئىنگى خەۋەر ئالىدۇ ، ـــ دېدىم سۆزۈمنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ كۈندۈزى ئوقۇيسىلەر ، ئاخشىمى ئىنگىغا ياردەملىشىسىلەر . خۇش بولاي ، مېنى ھەرگىز نائۇمىد قويماڭلار . مەن سىلەرگە ياخشى بولسۇن دەۋاتىمەن . مەن سىلەرگە ياردەم قىلاي ، سىلەر ماقۇل دەڭلار . . .

ئىككى كۈندىن كېيىن بىز ئۇ ئېسىل ئۆيدىن ئەرزانراق بىر كۈنگەي ئۆيگە كۆچۈپ چىقتۇق . بىز بۇرۇنقى پىلانلىرىمىز نەدە قالدى دېيىشمىدۇق . قىزلار ھازىرنىڭ ۋە كەلگۈسىنىڭ پىلانى بىلەن بولۇپ كەتتى . پەقەت مەنلا مۇشۇ قىلىۋاتقانلىرىمىز توغرا بولۇۋاتامدۇ قانداق ، دەپ پات ـ پات ئويلىنىپ قالاتتىم .

بىر ئايدىن كېيىن بىز بىر ئۇنۇبرستېتقا يېقىن قەھۋەخانىنى سېتىۋالدۇق .

ـــ مەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياردىمىنى قولىغا كەلتۈرىمەن ، ـــ دېدى ئىنگى . ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇنىڭ ئېرى دېگىزدىن

قايتىپ كەلدى . ئۇ ناھايىتى ساغلام ئادەم ئىكەن . مەن ئۇنىڭ ئا-
يالغا ئىنتايىن ئامراقلىقىنى ھەم ئايالدىكى بەزى ئۆزگىرىشلەرنى
بايقاپ قالغانلىقىنى سەزدىم . ئۇ جىسمانىي جەھەتتىلا ئەمەس ،
ئەقلىي جەھەتتىنمۇ ساغلام ئىكەن . شۇغىنىسى ، ئىككىنچى تەرە-
پىنى ئىنگى ئانچە سەزمەيدىغان ئوخشايدۇ . ئۇ بۇ يەردە بىر ھەپتە
تۇردى . مەن ئۇنىڭغا ئادۋۇكات قول قويغان توختامنى كۆرسەتـ
تىم . توختامدا ئىنگى پۇل تاپقاندىن كېيىن ساپ پايدىسىدىن ماڭا
ۋاقتى - ۋاقتىدا قەرز تۆلەپ تۇرىدىغانلىقى ، لىندا بىلەن نومانى
ئىشلەتسە ئۇلارغىمۇ پايدىسىدىن ئازراق بۆلۈپ بېرىدىغانلىقى يې-
زىلغانىدى .

بىر يىللىق ئۆي ئىجارىسىنى ۋە ئىككى قىزنىڭ ئوقۇش
راسخوتىنى تۆلىگەچكە يېنىمدا ھېچقانچە پۇل قالماپتۇ . ھېسابلاپ
باقسام ، تېجەشلىك كۇپۇن ئۆتكۈزسەم پۈلۈم ئارانلا بىر نەچچە
ھەپتە يېتىدىكەن .

مەن كۇنىۋىي ئۆيدىن چىقالمايتتىم . قىزلار بولسا ئالدىراش
چېپىپلا يۈرەتتى . ئاخشىمى ھەممىسى قەھۋەخانىغا يىغىلاتتى ھەم
مەندىن دۇكانىنىڭ سودا ئىشىغا ئارىلىشىشنى تەلەپ قىلاتتى . مەن
بۇ ئىشنىڭ ئەھلى ئەمەس دەپ ئۇنىمايتتىم . ئۇلار ناھايىتى مەرد
ھەم سۆيۈملۈك ئىدى . دائىم مەن بىلەن پىكىرلىشىپ تۇراتتى .
قىسقىسى ، ئۇلار مېنىڭ ھەر قانداق گېپىمگە ئىشىنەتتى . ئۆزۈمـ
نىڭ ئۇلار ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم ئادەم بولۇپ قالغانلىقىمنى ئۆي-
لىغىنىمدا جىددىيلىشىپ قالاتتىم ، ئاپامنىڭ : « خەق بىلەن بەكمۇ
يېقىن دوست بولۇپ كەتمەسلىك كېرەك ، بولمىسا ئۆزۈڭگە باش
ئاغرىقى تېپىۋالسەن » دېگەن سۆزى ئېسىمگە كېلىۋالاتتى .
ئويلاپ باقسام ، ئەگەر بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتماي مۇشۇنداق
يۈرىۋەرسەم ئاخىر قىزلارنىڭ قولىغا قاراپ قالغۇدەكمەن . شۇڭا

بىر كۈنى قەتئىي نىيەتكە كەلدىم . مۇھىم بىر ئىشىم چىقىپ قالـ غانلىقى ، بىر كۈنلەردە ئۇلارنى ئىزدەپ كېلىدىغانلىقىم ھەققىدە بىر پارچە خەت قالدۇرۇپ ، چامادانىمنى ئالدىم ـ دە ، ئۆيىنىڭ ئالـدىغا چىقتىم . مەن بۇ كۈنگەي ئۆيگە قارىدىم ، بۇ مېنىڭ بۇ ئۆي بىلەن ، قىزلار بىلەن خوشلاشقىنىم ئىدى .

قولۇم قىسقا بولغاچقا ، بىر شەخسىنىڭ ئۆيىنى ئىجارىگە ئالـدىم . ئۆي ئىگىلىرى ـــ ياشانغان بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ فامـ لىسى سترانگ ئىدى . ئەتىسى بىر كىچىك كىتابخانىغا ئىشقا كىردىم .

مەن يەنىلا ساغۇچ كۆزەينەك تاقاپ يۈردۇم . ئەينەكتىن ماڭا بۇ دۇنيا مەن سىغمىغۇدەك تار كۆرۈنەتتى . خەيرىيەت ، تۇغۇلۇپ قاپتىمەن ، ئىسىت ، دېسەممۇ ، ماڭا بۇ جاھاندا ياشىماي ئامال قانچە !؟

مەن نېرى ـ بېرى ئىشلارنى ئويلىماي كۆز ئالدىمدىكىنىلا ئويلىشىم كېرەك . مانا ، يىگىرمە بىر ياشقا كىردىم ، دەرەخزارلىق بىر كىچىك كوچىدا ئولتۇرىمەن . ھەر كۈنى ئاپتوبۇستا كۈن چۈشمەيدىغان ھېلىقى كىچىك كىتابخانىغا ئىشقا بارىمەن ، كونا كىتابلارنى ساتىمەن ، يەنە خەقلەرنىڭ يىرتىق ، كونا كىتابلىرىنى سېتىۋالىمەن ، ئۈنى چاپلايمەن ، تۈپلەيمەن . مانا شۇ ! ئويلاپ باقسام ، ئۆزۈمۇ شۇ ۋەيرانە كىتابلارغا ئوخشايدىكەنمەن .

ئۇ كىتابخانا جېرمان ئەپەندىنىڭ ئىدى . ئۇ رېمارتىزمى ئېغىر بولغاچقا پۈتىنى سۆرەپ ماڭاتتى ، ئادەتتە كۈنبويى كىتاب خانىنىڭ كەينىدىكى كۆلىسسىدىن چىقمايتتى . زۆرۈر ئىش بولمىسا بىز پاراڭلاشمايتتۇق . ئۇ مېنىڭ كۆڭلۈمگە ياقتى ، مەنمۇ ئۇنىڭغا ياراپ قالدىم .

بۇ كىتابخانا كوچىنىڭ ئاياغ تەرىپىدە بولغاچقا ، ئۇنىڭغا كىرىش ئۇچۇن بەش پەلەمپەيدىن چۇشۇشكە توغرا كېلەتتى . ئېگىزرەك ئادەم ئېگىشىپ كرمسە ، بېشىنى ئىشىككە ئۇرۇۋالاتتى . كىتابخانىنىڭ تۆت تېمى كىتاب بىلەن تولغاندى ، پۇللۇقراق كىتابلار ئىشخانىدىكى داتلىشىپ كەتكەن بىخەتەر ساندۇققا سېلىناتتى . بۇ ساندۇق نومۇرلۇق قۇلۇپى بۇزۇلۇپ كەتكەچكە ئەزەلدىن ئېتىلمەيتتى . ھەر قېتىم ئىشتىن چۇشىدىغان چاغدا ، جېرمان ئەپەندى قىممەتلىك كىتابلارنى ساندۇققا سالغان ـ سالمىغانلىقىمنى سورايتتى ، مەن سالدىم ، دېگەندىن كېيىن ئاندىن خاتىرجەم بولۇپ دىگگوسلاپ چىقىپ كېتەتتى . مەن دۇكانىنى تاقۇپ تىپ ماڭاتتىم .

بەزىدە شۇ كىتابلاردىن بىرەرى سېتىلىپ كەتكەندە ، جېرمان ئەپەندى خۇددى ئۇنى ئوغرىلىتىپ قويغاندەك بىر نەچچە كۇنگىچە شۇكلاپ كېتەتتى . بەزىدە ، ھەي ، تېپىلماس كىتاب ئىدى ـ دە ، دەپ ئۇنىڭ ئارمىنىنى يەيتتى . مەن ، ئۇ كىتابنىڭ ساندۇقتا تۇرغىنىدىن خەقنىڭ قولىدا تۇرغىنى ياخشى ئەمەسمۇ ، دېسەم ئۇ بۇ گېپىمنى پەقەت توغرا تاپمايتتى . ئۇنداق قەدىمكى كىتابلارغا خېرىدار كېلىپ قالسا ، مەن ئۆزۈملا بىر تەرەپ قىلىۋەتمەي ، ئاۋۋال جېرمان ئەپەندىدىن سورايتتىم . ئۇ ئىشكىنىڭ يوچۇقىدىن ئۇ خېرىدارنى كۆزىتەتتى ، ئەگەر خېرىدار تۇرقىدىنلا ئۇنىڭغا يارىمايى قالغان بولسا ، مېنى بىر بۇلۇڭغا تارتىپ :

ـــ تىلتون ، ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ ، بۇ كىتاب بىزدە يوق ئىكەن ، دەپ قويۇڭ ، ـــ دەيتتى . مەن قاراپ تۇرۇپ خېرىدارغا يالغانىنى دەيتتىم ، ئەمەلىيەتتە ئۇ كىتاب پۈتۈمنىڭ يېنىدىلا ، تۆمۇر ساندۇقنىڭ ئىچىدە تۇرسىمۇ .

شۇنداق قىلىپ بىر يىل ئۆتتى . . .

بۇ ئۆتۈپ كەتكەن ئون ئىككى ئاي ئىچىدە مەن تۇنجى قېتىم بىر مەسلىنى بايقاپ قالدىم . ئۆزۈم پەرۋاسىز قارىسامۇ ، لېكىن ياشاپ كېلىۋاتقان بۇ دۇنيا خېلى گۈزەل ئىكەن . ئۇ مېنىڭ ماشىنا ئادەمدەك ئۆتكۈزۈۋاتقان تۇرمۇشۇمغا ئاز بولسىمۇ جۇشقۇنلۇق ۋە رەڭدارلىق بېغىشلاپتۇ .

ستىرانگلارنىڭ بۇ ئۆيىنىڭ بىر بېغى بار ئىدى . مەن باغلىق ھويلىدا ئولتۇرۇپ باقماپتىكەنمەن . بىر ئىللىق يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن يوغان بىر تۈپ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئولتۇردۇم . بۇ دەرەخنىڭ بۇك ـ باراقسان شاخلىرى ئاشۇ چاغدا يالغۇز مېنىلا ئەمەس ، پۈتكۈل دۇنيانى قاپلىۋالغاندەك ھېس قىلىپ كەتتىم . ماڭا دۇنيا پاكلىشىپ كەتكەندەك بىلىندى . چىرىندە ـ پىرىندىلەرمۇ گۈزەل مەنزىرە قوينىدا ياشايدىكەن ، ئۇلارنىڭمۇ ئۆز زىگە لايىق يولى ، ماكانى بار ئىكەن . بۇ دەرەخنىڭ يىلتىزلىرىمۇ مەن كۆرمەيدىغان يەرنىڭ ئاستىدا ، ئۆزگىچە بىر دۇنيادا ياشاۋاتىپتۇ . مەن يۇقىرىدىن نازۇك شىلدىرلاشلارنى ئاڭلىدىم . يەر ئاستىدىنمۇ سىرلىق بىر سادانىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى سەزدىم . بەزىدە ئۆزۈمنى ئوتلاققا تاشلاپ ، ھېچنېمە خىيال قىلماي ، ئاشۇ ئاۋازغا ، ئاشۇ ساداغىلا قۇلاق سالدىم .

ستىرانگلار ئۆيدە بولمىسلا مەن باغقا چىقىپ ئولتۇرۇۋالاتتىم . گۈگۈم چۈشۈپ كەچقۇرۇننىڭ ھاۋاسى گۈل پۇراقلىرىنى دىماغقا ئۇرغاندىمۇ ، كۆيچى قۇشلار نەغمىگە چۈشكەندىمۇ مەن جايىمدىن مىدىرلىمايتتىم . بىرمەر قورقۇمسىز قۇش يېنىمغا ئۇچۇپ كېلىپ مېنى ئۆيۈمگە باشلاپ ئەكىرىپ كەتسە ، دەپ ئارمان قىلاتتىم . بىر كۈنى ئۆزۈم يالغۇز كەچلىك تامىقىمنى يەپ بولۇپ ، قازان ـ قۇمۇچلارنى يۇيغاچ ناخشا ئېيتىپتىمەن . دەل شۇ

چاغدا بوۋاي بىلەن مومای سىرتتىن قايتىپ كېلىپ قالدى . ئۇلار ناخشامنى ئاڭلاپ قاپتۇ .

ـــ ناخشىنى ئەجەب ئوبدان ئېيتىدىكەنسىز ، تىلتون ، ـــ دېدى سترانگ خانىم ، ـــ ئاڭلاپ بەك خۇشال بولدۇم . بۈگۈن بەك خۇشال ئوخشىمامسىز ؟

ـــ خۇشال ؟

ـــ ھەئە ، كۆڭلىڭىز ئېچىلىپ قالغان ئوخشىمامدۇ ؟ ! ـــ ئۇ شۇنداق دەپ بولۇپ ، مېنى بىللە تېلېۋىزور كۆرۈشكە تەكلىپ قىلدى . مېنىڭ تېلېۋىزور بىلەن خوشۇم يوق ئىدى ، لېكىن ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى رەت قىلالماي ماقۇل بولدۇم . شۇنىڭدىن كېيىن بىز ھەر كۈنى كەچتە بىللە بولىدىغان بولدۇق . تاماقنى نۆۋەتلىشىپ ئەتتۇق . بىر كۈنى سترانگ ئەپەندى خانىمغا قاراپ :

ـــ خوتۇن ، خۇددى نانسى ئۆيىمىزگە قايتىپ كېلىپ قالغاندەك بولۇپ قالدىم جۇمۇ ، ـــ دېدى . كېيىن ئۇقسام ئۇلارنىڭ قىزى نانسى ئون بەش يېشىدا تۇغۇپ كېتىپتىكەن . شۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۇلارنىڭ ئۆي ئىشلىرىغا قارىشىپ بېرىدىغان بولدۇم . مەن ئۇلارغا چىن كۆڭلۈمدىن ئاتا ـ ئانامغا قىلغاندەك مۇئامىلە قىلدىم . ئۇلارغا بارغانسېرى مېھرىم چوشۇپ قالدى ، ئۇلارمۇ ماڭا بەك ئامراق بولۇپ كەتتى . مېنىڭ لايىقىمنىڭ يوقلۇقى ئۇلارنى تەشۋىشكە سېلىپ قويدى .

ـــ شۇنداق چىرايلىق قىز تۇرۇپ ، تۇۋا ، ـــ دەيتتى سترانگ خانىم كۈلۈپ ، بۇ چاغدا بوۋاي چاقچاق قىلىپ :

ـــ تىلتونغا مەندىن باشقا ھېچقانداق ئەر كىشى كېرەك ئەمەس ، ـــ دەيتتى . شۇنىڭ بىلەن ھەممىمىز قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتەتتۇق .

ھەش ـ پەش دېگۈچە يەنە بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى . يە-

گىرمە ئۇچ ياشقا كىردىم . لېكىن ، ھېلىھەم ئۆزۈمنى ھەقىقىي تۇرمۇش يولۇمنى ، ئورنۇمنى تاپالمىغاندەك ھېس قىلاتتىم .

مەن نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇدۇم ، ئۆزۈمنى شۇ كىتابلار-دىكى بەزى كىشىلەرگە ئوخشاتتىم . بىر كىتابنى ئوقۇپ تۈگەت-سەملا ، مېنى بىر گاڭگىراش ۋە غېرىبلىق چۈلغۇۋالاتتى . بۇ تۇيغۇنى يوقىتىش ئۈچۈن دەرھال باشقا بىر كىتابنى باشلۇالات-تىم . ئەگەر بىرەر ساياھەت خاتىرىسى ئوقۇپ قالسام ، ئۆزۈمنى خۇددى شۇ ساياھەتچىدەك ھېس قىلىپ قالاتتىم . كىتابنى كۆ-رۈپ بولغان ھامان يۈرتۇمنى ئاجايىپ سېغىنىپ كېتەتتىم . چۈنكى ، بۇ شەھەر ، بۇ زېمىن مەندەك مۇساپىر ئۈچۈن ھامان يات ـ تە ! ئۆتمۈشۈمنى ئەسلىتىدىغان ئىشلار ماڭا ماڭدامدا بىر ئۇچراپ تۇراتتى . شۇ خۇنۇك ئۆتمۈشۈمنى ئويلىسام تۇرۇپلا قورقۇپ قالاتتىم . شۇڭا كىتاب ئوقۇپ ، يا باشقا خىياللارنى قىلىپ ياكى بىر ئىشلار بىلە مەشغۇل بولۇپ ئۇنى ئۇنتۇشقا تىرىشاتتىم . ئەگەر شۇ ئۆتمۈشكە قايتىپ قالسام ، چوقۇم پۈتلىشىدىغىنىم ، ھەتتا تۇۋى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كېتىدىغىنىم ئېنىق . سەگەك ياشايمەن دەيدىكەنمەن ، چوقۇم ئالدىمغا قاراپ مېڭىشىم ، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر سايە تاشلىيالمايدىغان بىر مەنزىلگە قاراپ مېڭە-شىم كېرەك .

بىر كۈنى ھېلىقى ئادۋوكات ئېسىمگە كېلىپ قالدى . ئە-گەر ئىنگى قەھۋەخانىنى ئاققۇزالىغان بولسا ، ئادۋوكاتنىڭ ئىشخا-نىسىدا بىر مۇنچە پۇل مېنى ساقلاپ تۇرغىنى ئېنىق . مەن ئۇ پۇلنى ئالسام ، ساياھەت قىلالايمەن ، ھەتتا چەت ئەلگىمۇ چىقالاي-مەن . مەن شۇ نىيەتكە كېلىپ تۇرۇپلا ئۇ قارارىمدىن يانىدىم ، چۈنكى سەپەر دېمەك ھەرىكەت دېمەك . مەن ئۇ سەپەرگە ماڭە-دىكەنمەن ، يەنە شۇ كونا يولۇمغا كىرىپ قالىمەن ، يەنە شۇ قور-

قۇنچلۇق ھاڭغا چۈشۈپ كېتىمەن . يامغۇرلۇق بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن بىر يىگىت كىتابخانىمىزغا كىرىپ :

ـــ « ئەجدادلارنىڭ سۆز دۇردانىلىرى » دېگەن كىتاب بارمۇ ؟ قاتتىق مۇقاۋىلىقى بولسا تېخىمۇ ياخشى بولاتتى ، ئۆزۈمغۇ ئۇ كىتابنى كۆرۈپ بولغان ، دوستۇمغا سوۋغا قىلاي دېسەم تاپالمىدىم . زاكاس قىلىشىڭ بولىدۇ دېگەنىدى ، كەلگۈچە جىق ۋاقىت كېتىدىكەن . تاقەت قىلالمايلا بۇ يەرگە كېلىشىم ، ـــ دېدى .

مەن توختاپ تۇرۇڭ ، دەپ جېرمان ئەپەندىنىڭ قېشىغا ماڭغاي دەپ تۇرۇشۇمغا ، ئۇ يانچۇقىدىن مۇشتەكنى چىقاردى . ئۇنىڭ شۇ ھەرىكىتىگە قاراپلا قايسىبىر يىلى بىر ئاخشىمى ئاپامنىڭ قېشىغا كەلگەن ، مەن ئۇنىڭغا بىر ئىستاكان سۇ بەرگەن ھېلىقى يىگىتنى ئەسلەپ قالدىم . ئۇنىڭغا لەپپىدە قارىدىم ، ئۆڭى قارا ئىكەن ، ئۇ يىگىتنىڭمۇ ئۆڭى قارا ئىدى . مەن ئۇنىڭغا كۇلۇمسىرەپ قويدۇم ، ئۇمۇ جاۋابەن ھىجىيىپ قويدى .

جېرمان ئەپەندى ئادىتى بويىچە ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن ئۇنى كۆزىتىپ بولۇپ ئاندىن كىتابنى ئۇنىڭغا سېتىپ بېرىشكە ماقۇل بولدى . بۇنىڭدىن ئۇ يىگىتمۇ خۇشال بولدى . مەنمۇ خۇشال بولدۇم ، خۇددى ياپونىيىنىڭ بۇ كلاسسىك كىتابنى ئۇ يىگىت ئۇچۇن مەن ئالاھىدە يېزىپ مەتبەدە بېسىپ بەرگەندەك . ئۇ كىتابنى مەن ناھايىتى قىزىقىپ ئوقۇغانىدىم . ئىككىمىز بۇ كىتابنىڭ پارىڭىنى قىلىشتۇق . كىتابنى ئوراۋېتىپ قارىسام ، ئۇ ماڭا شۇنچە دىققەت بىلەن تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپتۇ .

تۇيۇقسىز ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . بۇ تىنچ كىتابخانىمىزدا ئادەتتە قاتتىق كۈلكە بولمايتتى . شۇڭا جېرمان ئەپەندى ئىشخانىسىدىن دىڭگوسلاپ چىقتى .

ـــ ئېسىمگە كەلدى ، مەن بۇرۇن سىزنى كۆرگەن . سىز

ئەسلىيەلمىدىڭىزمۇ ؟ ــ دېدى ئۇ كۈلۈپ .
ــ ياق ، ئەسلىيەلمىدىم . سىز چوقۇم بىرىگە ئوخشاتتىڭىز .
مەنمۇ ئوخشاشلا ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭغا ھېيىقىپ قارىدىم . راستلا ئۇنى ئەسلىيەلمىگەنىدىم . كېيىن ئۇنىڭ قوڭۇر رەڭ ، يوغان ، كۆچلۈك قوللىرىغا ، رەتسىز بولسىمۇ بىر خىل غەيرىي پارقىراپ تۇرىدىغان چىشلىرىغا قاراپ بىردىنلا ياپون ئاشخانىسىدا گۈرۈچ ھارىقى ئىچكەن ئىش ئېسىمگە كەلدى . راست ، ئۇ كۈنى مەن ناخشىمۇ ئېيتقان ، ئاشخانىدىكى ھەممە ئادەم ماڭا شۇنچە سۆيۈملۈك كۆرۈنۈپ كەتكەنىدى . مەن ماڭا بىلەن بىللە ئىدىم .
ــ ۋۇي ، راست ، ــ دەپ توۋلىۋەتتىم ، ــ ئېسىمگە كەلدى ، راست ، ئېسىمگە كەلدى . . .
شۇ ئاخشىمى ياپون ئاشخانىسىدا بولغان كۆڭۈللۈك ئىشلارنى ئەسلەپ ئۇ يەنە كۈلۈپ كەتتى . كىتابخانىدىن ئايرىلغان چېغىدا مېنىڭ سالامەتلىكىمنى سورىدى .
ــ ياخشى ، ــ دېدىم مەن ، ــ ئارىدا خېلى يىللار ئۆتۈپ كەتتى ، مەنمۇ چوڭ بولۇپ كەتتىم .
مەن سۆزلەۋاتقاندا تۇيۇقسىز قوللىرىم تىترىگىلى تۇردى . بۇنىڭغا جۇغى كىچىك جىرمان ئەپەندى پەرۋاسىز قارىغىنى بىلەن ، ئۇ يېگىت ئالاھىدە دىققەت قىلدى . مەن ئۇنىڭغا :
ــ سىزگە بۇ كۈلكىلىك تۇيۇلۇۋاتامدۇ ، ــ دېدىم ، ــ سىزنى كۆرۈپ ماڭىنى ، ھېلىقى كۈنى ئاخشىمى مېنىڭ قېشىمدىكى دوستۇمنى ئەسلەپ قالدىم . ئۇ ماشىنا ھادىسىسىگە ئۇچراپ تۇگەپ كەتتى .
يۈرىكىم بەك سىلىپ كەتكەچكە دەررۇ ھاجەتخانىغا يۈ-

گۈردۈم . تېنىم جۇغۇلداپ ئاجايىپ بىر خىل بولۇپ قالغانىدىم . مېنىڭمۇ سۆيگۈگە ئىنتىزار لەۋلىرىم ، ئىسسىق قۇچاققا تەشنا تەنـ لىـرىم . . . مۇھەببەتكە ئىنتىلىدىغان سەزگۈلىرىم بار ئىكەن . . . سىلاش ـ سىقىمداشـنى خالايـدىـغان يۇمـشاق قوللـىرىم بار ئىكەن . . .

كىتابخانىغا كىرسەم جېرمان ئەپەندى ئۆزى يالغۇز پولات ساندۇقنىڭ قېشىدا ھېلىقى كىتابتىن ئايرىلىپ قالغانلىقىغا ھەسـرەت ـ نادامەت چېكىپ ئولتۇرۇپتۇ .

كىتاب ئوقۇشلارمۇ ، يالغۇز خىيال سۈرۈشلەرمۇ ئەمدى مېنى رازى قىلالمايدىغان بولدى . ھەر كۈنى ئاخشىمى ئاق كۆڭۈل ستىرانگلار بىلەن بىللە بولۇشتىنمۇ زېرىكتىم .

يېز كەلدى ، بىرەر قۇر يېڭى كىيىم سېتىۋالغۇم كەلدى . كۆزۈمدىن ساغۇچ ئەينەكنى ئېلىۋەتتىم ، ھېلىمۇ ئۇ ئەينەكنى دادامنىڭ ئېلىشى بارەك تاقاپتىمەن ، نەگە بارسام كۆزۈمگە ، ھەتتا كۈن نۇرى چۈشمەيدىغان كىتابخانىدىمۇ كۆزۈمدىن ئالماپـتىمەن . مانا ئەمدى بۇ دۇنيا ماڭا تۇتۇق كۆرۈنمەيدىغان بولدى . مەنمۇ ئادەمدەك ياشاپ تەڭتۈشلەر بىلەن ئارىلىشىپ باقاي دېدىم . لېكىن يېز دېگەنمۇ ئاستا ئۆتىدىكەن . يەنە شۇ كىتاب بىلەن ، خىيال بىلەن ئۆتۈۋەردىم . ئۆتكەندىمۇ يىللىق دەم ئېلىشىمنى ئالـمىغانىدىم ، ئەمدى بۇ نۆۋەتتە يەنە ئالمايمەن دېسەم ، جېرمان ئەـپەندى ماڭا ئۆكتە قويتى .

ـــ سىزمۇ يىللىق دەم ئېلىشىڭىزنى قىلمىدىڭىزغۇ ، جېرـمان ئەپەندى ، ـــ دەپ مەنمۇ تەڭ تۇردۇم .

ـــ مەن مۇشۇ كىتابخانام بىلەن تىرىكچىلىك قىلىمەن ، ھايات كەچۈرىمەن ، ـــ دېدى جېرمان ئەپەندى ، ئەمدى مەن دەم ئالمسام ھۆكۈمەت خادىملىرىنىڭ كېلىپ ئىش تېرىيدىغانلىقىنى

ئېيتىپ ماڭا بىرمۇنچە چۈشەنچە بەردى . بۇ شەنبە كۈنى بولغاچقا بىز چۈشتىلا دۇكانىنى تاقايتتۇق . شۇڭا مەن بۇ گەپنى دۈشەنبە كۈنى قىلىشساق دېدىم ، ئۇ ماقۇل بولدى ، ئاندىن دېگگوسلاپ مېڭىپ دۇكاندىن چىقىپ كەتتى . ئىچىدىكى كىچىك ئۆينى قۇ-لۇپلاپ ئاچقۇچنى پولات ساندۇقنىڭ ئىچىگە سالاي دەپ تۇرۇ-شۇمغا كىتابخانىنىڭ ئىشىكىدىن بىرىنىڭ سايىسى چۈشتى . جېر-مان ئەپەندىنى بىر نېمىسىنى ئۇنتۇپ قېلىپ قايتىپ كەلگەن بولسا كېرەك دەپ ئويلاپتىكەنمەن ، قارىسام ، ھېلىقى كىتاب سېتىۋالغان ياش يىگىت تۇرۇپتۇ .

ـــ بۇ مەن ، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ كىرىشىم ، تېچ-لىقمۇ ؟ ـــ دېدى ئۇ .

ـــ سىرتلارغا چىقىپ كەلدىڭىزمۇ ؟ ـــ دېدىم . بۇ سۆ-زۈمدىن ئەجەب يوقاپ كەتتىڭىز دېگەن مەنە چىقاتتى .

ـــ ياق ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ مەن شەھەرنى ساقلاپ ياتىدە-غانلاردىن .

ئۇ چاپىنىمنى كىيىپ ، سومكامنى ئېلىپ ، دۇكاننى قۇ-لۇپلاپ بولغۇچە مېنى ساقلاپ تۇردى . پەلەمپەيگە چىقىدىغان چاغدا مېنى قولتۇقلۇۋېلىپ رىشاتكىنىڭ قېشىدا توختىتىپ قويغان ھاۋارەڭ بىر ئەبجەق پىكاپنىڭ قېشىغا ئاپاردى . پىكاپنىڭ ئىچىدە ئولتۇرغان بىر ئوغۇل بالا :

ـــ بوله ، دادا ، چاپسان بوله ، ـــ دەپ ئۇنى ئالدىراتتى .

ـــ بۇ مېنىڭ ئوغلۇم بىل مارتىن ، ـــ دېدى ئۇ پەخىر-لەنگەن ھالدا ئۇنى تونۇشتۇرۇپ ، ئاندىن ئۆزلىرىنىڭ ھايۋانات باغچىسىغا بارماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ ، مەندىن ، ـــ سىزمۇ بارامسىز ؟ ـــ دەپ سوردى .

ـــ يۇرۇڭە ، بىللە بارايلى ، ـــ دېدى ئوغلىمۇ يالۋۇرۇپ .

ـــ ئەمدى تارتىشىدىغانغا ئورۇن قالمىدى ، ـــ دېدىم كۈلۈپ ۋە دەررۇ مارتىنىڭ قېشىغا كىرىپ ئولتۇردۇم . ھايۋانات باغچىسىغا بېرىپلا بىل مارتىندىن ئانچە قورۇنمايدىغان بولۇپ قالـدىم . بىز كۆڭۈللۈك تاماشا قىلدۇق . مايمۇنلارنى كۆرۈپ مارتىن خۇشال كۈلگەندە مەنمۇ كۈلدۈم . ئىككىمىز يوغان پىلغا مىنگەندە شۇنداق راھەتلەندىمكى ، خۇددى ئۆزۈمنى باشقا بىر دۇنياغا كېـلىپ قالغاندەك ، چۈش كۆرۈۋاتقاندەك سەزدىم . ئەگەر چۈشۈم بولسا ، شۇ گۈزەل چۈشۈمدىن ئويغانماسلىقىمنىلا تىلەيتتىم .

بىز باغچا ئاشخانىسىدا چۈشلۈك تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن بىل مېنى ماشىنىدا ئۆيۈمگە ئاپىرىپ قويدى . بالىسى يولـبويى ماڭا يۆلىنىپ ئۇخلىدى ، ماشىنا سترانگلارنىڭ دەرۋازىسىغا كەلگەندە ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ ، مەن بىلەن خوشلىشۇېتىپ :

ـــ كېلەر شەنبە نەگە بېرىپ ئوينايمىز ؟ ـــ دەپ مەندىن سورىدى .

بىل كۈلۈپ تۇرۇپ ئوغلىغا كايىدى ، ئوغلى پەرۋا قىلمـاي دەيدىغان گېپىنى دەپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ماشىنا قوزغالـدى .

پۈتۈن بىر ھەپتە مەن ئۇنى كۈتتۈم ، كىتابخانىغا كېلىپ قـالار ، يا بولمىسا تېلېفون بىرەر دەپ كۈتتۈم ، ئۇ تېلېفون بەرـمىدى ، لېكىن ئۆزى كەلدى . شەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۇـچىمىز ماشىنىدا سەھرالىغا چىقتۇق .

. . . سەھرا ! . . . سەھرا ، ئاپا . . . ھەقىقىي سەھرا . . . ياپيېشىل يايلاق ھەم . . . ياق ، ياق ، بولدى ، ئەمدى ئۇنىڭ نېـرىسىنى ئويلىماي !

بىز ئوت ياقتۇق ، قاينىتىپ قەھۋە دەملىدۇق . مـېۋە ـ چېۋە ، يېگۈ بولكىلارنى يېدۇق ، يۇگۇردۇق ، تاقلىدۇق .

مەن تەبىئەتنىڭ مۇنداق ھوزۇرىنى كۆرمەپتىكەنمەن . تېخى بىر دېھقانىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ يېڭى ساغقان سۈت ئىچتۇق . بىر مۇنچە چۇجىلەرنى كۆرۈپ ھەيرانلىقتا توۋلاپ كېتىپتىكەنمەن ، بىل ماڭا قاراپ كۈلۈپ كەتتى .

ـــ ھوشىگىرنى يوقاتتىڭىزغۇ ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ خۇشال-لىقتىن ھوشىگىرنى يوقىتىپ قويدىڭىز ، دېمەكچىمەن .

ئۇ شۇنداق دەپ ، يانچۇقىدىن مۇشتەكنى چىقىرىپ ئىچىگە موخۇركا قاچىلىدى . مەن دەرھال چەتكە قارىۋالدىم ، چۈنكى ئۇ-نىڭ يوغان ، كۈچلۈك قوللىرىغا قاراپ چىدىيالمىغاندىم . بىر خىل غىدىغلانغاندەك بولدۇم . ئەگەر ئاغزىمنى تۇتۇۋالمىغان بولسام ، مەن سىزنى سۆيىمەن ، سىزنى سۆيىمەن ، دەپ توۋلىۋېتەتتىمە-كىن ، تاڭ . ماشىنىمىز ستراتىگلارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا توختى-غان چاغدا بوۋاي بىلەن موماي ئىككىسى باغدا ئىكەن . ستراتىگ ئەپەندى بىلغا :

ـــ بىللە ئولتۇرۇپ ئىچىشسەك ، ئازراق ۋىسكىي خۇمارىم بار ، لېكىن يالغۇز ئىچەلمەيمەن . بىزنىڭ خوتۇن بىلەن تىلتون ئىككىسى يا ماڭا ئۇلپەت بولۇپ بېرەلمەيدۇ ، ـــ دېدى . شۇنىڭ بىلەن ھەممىمىز ئۆيگە كىرىدۇق . مارتىن تېلېۋىزور كۆردى . بىز ناھايىتى ئەركىن ، كەڭ ـ كۇشادە پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق . كې-يىن ستراتىگ خانىم بىلەن ئىككىمىز كەچكى تاماققا تۇتۇندۇق .

كەچكى تاماقتىن كېيىن بىل بىزگە ئايالىنىڭ مارتىننى تۇغۇپلا تۇگەپ كەتكەنلىكىنى ، ئوغلىنىڭ مەكتەپتە يېتىپ ئو-قۇيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى . بىل ئادۇوكات ئىكەن ، ئۆزى يالغۇز بىر كىچىك بىنادا ئولتۇرىدىكەن .

مەن بىلىنگ گېپىنى بۆلمەي جىمجىت قۇلاق سېلىپ ئاڭ-لىدىم . ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغانسېرى ئۇنىڭغا بۆلەكچە ئامراقلىقىم

كېلىپ كەتتى .

ئاتا ـ بالا ئىككىسى كەچ سائەت توققۇزدا كەتتى . بىز قاچا ـ قۇچىلارنى يۇيۇۋاتقان چاغدا سترانگ خانىم بىلنى ماختاپ :

ـــ تىلتون ، ئەمدى سىز بېشىڭىزنى ئوڭشۇالسىڭىز بولدۇ ، ـــ دېدى . شۇ كۈنى ئاخشىمى مەن ئۇخلىيالمىدىم ، ئاخىر بولماي ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئىبادەت قىلدىم . ئۇنىڭدىن بۇرۇن مەن ھەقىقىي تىلەك ـ تىلاۋەت قىلىپ باقماپتىكەنمەن ، بۇنى مەن قىلىدىغان ئىش دەپمۇ ئويلىماپتىكەنمەن .

ـــ ئىلاھىم ، ئۇ مېنى سۆيگەي ، ـــ دەپ ئىلتىجا قىلدىم خۇداغا ، ـــ ئۇ ماڭا كۆڭلىنى بەرگەي ، بىز بىر ـ بىرىمىزگە كۆيۈشۈپ ئۆتەيلى ، مەيلى ئاز ۋاقىت بولسىمۇ ، ئۇنىڭغا مېنىڭ ئوتۇمنى سالغايسەن . . .

ئۇدا بىر نەچچە يەكشەنبە چۈشتىن كېيىن بىل ئۇچىمىز ماشىنىلىق سايامەت قىلدۇق . بىز بارغان جايلار ھەرگىزمۇ سەككىز ياشلىق بالا ھۇزۇر ئالالايدىغان جاي ئەمەس ئىدى . ھەر بىر قېتىملىق تاماشايىمىز مەندە ئۇنتۇلغۇسىز تەسىرات قالدۇراتتى . مەن ئۇچۇن تۇنجى مۇھەببەتنىڭ سەرگۈسى راستلا ئىنتايىن قىممەتلىك ئىكەن .

بىل مېنى ھەر قېتىم ئۆيگە ئاپىرىپ قويغاندا كېلەر قېتىملىق ئۇچرىشىشنىڭ ۋاقتىنى بېكىتمەيتتى . بۇنىڭغا قاراپ خۇدادىن تىلىگەن تىلاۋىتىمنىڭ ئىجابەت بولمىغانلىقىنى ھېس قىلاتتىم ۋە ئۆزۇمنى ئازار يېگەندەك ھېس قىلىپ ، كىچىك بالىدەك خۇيلىنىپ ، كېلەر قېتىم ئۇ كەلسە ، باشقا بىرى بىلەن ئۇچراشماقچىدىم ، دەپ تۇرۇۋالىمەن دېگەن نىيەتكە كېلەتتىم . شۇنداق دېسەم ئۇ قانداق قىلار دەپ قىياس قىلىپ باقاتتىم . ئەگەر ئۇ قېيىدىغان

دەك بولۇپ قالسا بەك ياخشى بولغىنى ، ناۋادا پەرۋا قىلمىسچۇ ؟ ئۇ چاغدا دەھشەت . ياق ، ئۇنداق قارامليق قىلماي ، لېكىن مېنىڭ غورۇرۇمچۇ ، غورۇرۇم ئازار يېدىغۇ ! ئويلاپ ـ ئويلاپ ، جۇمە ئاخشىمى يەنە ، بولدى ، ئۇ ئەتە كەلسە ، چىقمايمەن دەيمەن ، دېگەن نىيەتكە كەلدىم .

ئەتىسى قورقۇنچ ئىچىدە ئويغاندىم . دېرىزىدىن قارىسام تالادا شارقىراپ يامغۇر يېغۋېتىپتۇ . بۇ يامغۇر بىرەر كۈندە توختايدىغاندەك ئەمەس . ئۇنداقتا ئۇلارنىڭ سايامەتكە چىقمىقى بىر گەپ ، شۇڭا بىل ماڭا تېلېفون بېرىشى مۇمكىن ، تېلېفوننى چوقۇم دۇكانغا بېرىدۇ ، يامغۇر توختىسا يەكشەنبە كۈنى كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ ، چوقۇم شۇنداق قىلىدۇ ، چوقۇم !

مەن خېرىدارى يوق ھۇۋۇلداپ تۇرغان كىتابخانىدا شۇم-شىيىپ ئولتۇرىمەن . مانا ھېلى تېلېفون جىرىڭلايدۇ ، دەپ تەمە قىلىپ پۈتۈن بىر چۈشتىن بۇرۇن تېلېفون قېشىدىن نېرى كەتمىدىم ، لېكىن ئون ئىككىدىن بەش مىنۇت ئۆتتى ، ئۈمرۈمگە كېلىپ كۈننى بۇنداق تەستە ئۆتكۈزۈپ باقماپتىكەنمەن .

مەن جېرمان ئەپەندىنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ ئۇستەلگە بېشىمنى قويۇپ يېتۋالدىم . بىر ھازادىن كېيىن چاچراپ تۇرۇپ كوچىغا يۈگۈردۈم ، رىشاتكىنىڭ قېشىدا ھېلىقى ئەبجەق ھاۋارەڭ ماشىنا كۆرۈنمىدى . ئۇلار كەلمەپتۇ ، تېلېفونمۇ كەلمىدى . دۇ-كانغا قايتىپ كىردىم ، يامغۇرلۇقنى ئالدىراش ـ تېنەش كىيىپ ، سومكامنى ئېلىپلا ئىشىككە چىقۋىدىم ، بىردىنلا يېلغا دوقۇرۇشۇپ قالدىم .

ـــ ۋۇي ، قاراڭ سىزنى ! ـــ ئۇ كۈلگىنىچە مېنى قۇ-چاقلاپ تۇرۇپ ، ـــ مەن سىزنى سۆيىمەن ، سۆيىمەن ، ـــ دېدى .

شۇ كۈنى ئاخشىمى بىل مېنى شام ياندۇرۇلغان ، مۇزىكىلار ياكىراپ تۇرغان بىر رېستورانغا ئاپاردى . بىر نەچچە قىز ـ يىگىت ـ لەر تانسا ئويناندى ، بىز ئويناپمىدۇق ، چۈنكى مەن تانسا بىلمەيتتىم .

ـــ ئۆزىڭىزنى ئەركىن تۇتۇڭ ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئاستا ـ ئاستا ئۆگىنىپ كېتىسىز . مەن بىر ئامال قىلىپ ئۆگىتىمەن . لېكىن ، ئاۋۋال ئۆزىڭىزنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى ماڭا دەپ بېرىڭ .

ـــ ھەممىنىمۇ ؟

ـــ ھەئە ، ھەممىنى ! ـــ ئۇ مېنىڭ قولۇمنى تۇتتى . قولۇم بىردىنلا مۇزلاپ كەتتى . ھەي ، ئاشۇ رەسۋا ئىشلارنىمۇ دېگۈلۈكمۇ ؟ كاللام قاتتى . تۇرۇپلا ، نېمە بولسا بولار ، بىراقلا دەۋېتەيلا ، دېگەن ئويغىمۇ كەلدىم ، لېكىن قورقتۇم ، ھازىرچە دېمەي ، ئەپقالاي ، بۇ ئويۇن مۇنچە تېز تۈگەپ كەتمىسۇن ، دېگەن نىيەتكە كەلدىم .

شۇنىڭ بىلەن ئاغزىمغا كەلگەنچە بىر گەپلەرنى توقۇدۇم ، ئاددىي ، لېكىن ئىشەنگۈدەك توقۇدۇم . بالا ۋاقتىمدىلا قارا يېتىم بولۇپ قالغانلىقىمنى ، مېنى ئۆمرىدە توي قىلمىغان ، قانداقتۇر بىر ھۆرمەتلىك مومايىنىڭ بېقىپ چوڭ قىلغانلىقىنى ، لېكىن ئۇنىڭمۇ ھازىر ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى شۇنداق قاملاشتۇرۇپ دېدىمكى ، ئۇ ئىشىنىپلا قالدى . لېكىن ، شۇ كېچىسى قانچە قىلسامۇ ئۇخلىيالمىدىم . چۈنكى ، قۇلىقىمغا بىر بالىنىڭ ئاۋازى ، ئەينى چاغدىكى ساپ ، سەمىمىي بىر ئېتىخارلىق ئاۋاز كىرىۋالغانىدى : « مەن ھەممەيلەنگە ئېيتىمەن ، مېنىڭ ئىسپانىيىلىك دادام بار . ئۇ پات ئارىدا دېگىزدىن قايتىپ كېلىدۇ . . . » ، « ھېلىقى چاكۇر ـ چۇكۇر ئاۋاز چىقىدىغان نەرسىنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى ، ئاپا ؟ » ، « چاكىلداق » ئاپامنىڭ ئاۋازىمۇ ئېسىمگە كىرىۋالدى .

خۇدا ، ئاھ خۇدا ، مەن قانداقمۇ قىلارمەن ؟ ئەگەر ئاشۇ جەلبكار مۇھەببەتنى ساقلاپ قالىدىغانلا ئىش بولسا ، مەن بىر ئۆمۈر ئارتىستەك ئۇستاتلىق قىلىپ ئوتۇشكە رازىمەن . بىراق بۇ ئۇزۇنغا بارمايدۇ ، چۈنكى تۇرمۇش دېگەن سېھىرگەرلىك ئەمەس ، بەلكى مۇكەممەل بىر تور . مەنغۇ ئەقىللىق ، لېكىن بىل مەندىنمۇ ئەقىللىق . مەن ئۇنىڭغا ئاشىق ، ئۇنى شۇ قەدەر سۆيىمەنكى ، ھەتتا ئۇنىڭ ئۈچۈن جېنىمدىن كېچىشكىمۇ تەييار . مەن ئىشىنىمەن ، ئۇنى ئۆز مۇھەببىتىمگە ئەسىر قىلالايدىغانلىقىمغىمۇ ئىشىنىمەن . لېكىن . . . مەن گېزىتكە توي رەسىمىمىز چىققان ھالەتتىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ باقتىم . ئۇ چاغدا ئاپام مېنى تېپىۋالدۇ ، بىل دۇففې ئەپەندى ، ماۋىس ، دوللور ، مىنتى خانىم ، ئىنگى ، نومالار بىلەن كۆرۈشىدۇ . . .

ئاھ ، خۇدا ، مېنى بەختكە مۇيەسسەر قىلغايسەن ، مەيلى ھەتتا قىسقا ۋاقىتلىق بولسىمۇ . . . قىسقا ۋاقىت بولسىمۇ بىر ياشاپ باقاي ، مۇشۇنداق كۆڭۈللۈك بىر تۇرمۇشنىڭ پەيزىنى مەنمۇ بىر كۆرۈپ باقاي . مەن سۆيگەن ئۇ كىشىنى شۇنداق بىر ئىشەنچكە نائىل قىلغىن ، ئۇ مېنى ۋاپادار يارى دەپ بىلسۇن . خۇدا ، مېنىڭ سەندىن تىلەيدىغان تىلىكىم پەقەت شۇلا . كېيىن مەن ئويۇنۇمنى يېغىشتۇرۇپ ئاستا كېتىۋالارمەن . شۇ كۈنلەردە ھەر قانچە ئازابلانساممۇ مەن كېتىشكە ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىشقا رازى . . .

مەن بىل بىلەن مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەن دەسلەپكى ھەپتىلەردە ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىشنى ھەرگىز خىيال قىلمىدىم . قىسقا ۋاقىتلىق بولسىمۇ سۆيگۈ ـ مۇھەببەتنىڭ پەيزىنى كۆرۈشنىلا ئارزۇ قىلدىم . تەلىپىم شۇنچە تۆۋەن بولسىمۇ ، لېكىن ماڭدامدا بىر روھىي توسالغۇغا ئۇچراپ تۇردۇم . بىر چاغلاردا ئاڭلىغان ھېلىقى سۆز : « تىلتون ، ئەرلەر ئالدىغان خوتۇننىڭ

پاك بولۇشىنى خالايدۇ » دېگەن شۇ سۆز قۇلقىم تۆۋىدىن كەتمىدى .

بىل مېنى يۈزى ئېچىلمىغان قىز دەپ ئويلايتتى ، لېكىن مەن ئۇنى بۇنىڭغا ئىشەندۈرمەكچى ئەمەس ئىدىم ، نېمە بولسىمۇ بەزى گەپلەرنى ئوچۇق دېيىشكە مەجبۇر ئىدىم . مەن ئۇنىڭغا ، يۈزى ئېچىلمىغان قىز ئەمەسلىكىمنى دېدىم ، لېكىن ئۇنىڭ ئىنكاسى ناھايىتى تۆز ۋە مېھرىلىك بولدى .

ـــ بۇنى ماڭا ئېيتقىنىڭىزغا خۇشالمەن ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ھېچقىسى يوق ، ئۆز ۋاقتىدىكى ئىش ئىكەنغۇ ، مەن بار ئىكەنلىكىمنى ، ئەمدى سىز باشقىسىغا قارىمايسىز . يۈرۈڭ ، بىزنىڭ ئۆيگە بارايلى ، بولۇڭ .

مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم ، لېكىن نېمىشقىدۇر ئۆزۈمنى شەھۋانىيەت ئىلكىگە تاشلاپ بېرىشنى خالىمايتتىم . بىز قوللىرىمىزنى تۇتۇشۇپ كارىۋاتتا ياتقان چېغىمىزدا ، مەن تۇيۇقسىز تىترەپ كەتتىم .

ـــ قەدىرلىكىم ، نېمە بولدىڭىز ؟ ـــ دېدى ئۇ تەشۋىشلەنگەن ھالدا ، ـــ ئېيتىڭە ، زادى نېمە ئويلىدىڭىز ؟ ھەممىنى ئېيتىڭ .

مەن ئۇنىڭغا نېمىمۇ دېيەلىشىم مۇمكىن .

ـــ زادى نېمە بولدىڭىز ؟ ـــ ئۇ يەنە سورىدى . مەن ئۇنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ تۇرۇپ يۈزۈمنى يېقىن ئەكىلىپ :

ـــ بىل ، سىز نېمىشقا مېنى ياخشى كۆرىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدىم .

ـــ پۇلىڭىز بولغاچقا ، سىزنى ياخشى كۆردۈم . مەيلى سىز ھەر قانچە سەت بولسىڭىزمۇ ماڭا بەرىبىر ، ـــ دېدى ئۇ .

مەن ئۇنىڭ بوينىدىن تارتتىم ، ناھايىتى تېزلا ئۇنىڭ

ئاغزى مېنىڭ سۆيگۈ تاما قىلىپ تۇرغان ئوتلۇق لەۋلىرىمگە تەگدى . بىز سۆيۈشۈۋاتقان چاغدا ئۇ ماڭا راست گەپىنى دېدى . ئۇ مېنى مەن چىرايلىق بولغاچقا ، ھەقىقەتەن چىرايلىق بولغاچقا ، بەكلا چىرايلىق بولغاچقا سۆيىدىكەن .

مەن شۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ چىرايلىق ياسىنىدىغان ، ئۆزۈمنىڭ چىرايلىقلىقى بىلەن مەغرۇرلىنىپ يۈرىدىغان بولدۇم ، بۇرۇن پەقەت دەققەت قىلماپتىكەنمەن ، تېنىم ماموقتەك يۇمشاق ئىكەن ، ئەمدى ئۇنى ئاسرايدىغان بولدۇم ، نازۇك قوللىرىنى ، تولغان كۆكسىلىرىنى ، ساغرىلىرىنى ، ئىشقىلىپ تېنىمنىڭ ھەممە يېرىنى قەدىرلەيدىغان بولدۇم . تال ـ تال كىرپىكلىرىمنىڭ قارىلىقىمۇ ، ئۇنچىدەك چىشلىرىمنىڭ ئاقلىقىمۇ مېنى خۇشال قىلىدىغان بولدى .

مەن ھەمىشە كۆلۈپ يۈرىدىغان بولدۇم ، خېرىدارلارغىمۇ ، يولدا ئۆتكەن ـ كەچكەنلەرگىمۇ كۈلىدىغان بولدۇم . ئۆزۈم يالغۇز قالغان چاغلاردىمۇ ئىختىيارسىز كۈلۈپ كېتىمەن ، بىل تۇتقان قوللار دەپ قوللىرىنى سۆيۈپ كېتىمەن . . .

مەن بىلىنىڭ بۇرۇنقى تۇرمۇشىنى پەقەت سۈرۈشتۈرمىدىم . ئۇ مېنىڭ بۇرۇن توي قىلغان ئىشىنى يۇزىگە سالمىغانلىقىمدىن ، ئوغلى بىلەن شۇنچە چىقىشىپ كەتكەنلىكىمدىن بەكمۇ خۇشال بولدى . ھەر قېتىم بىز يوتقانغا كىرگەن چاغدا ئۇ ماڭا مۇنداق پىچىرلايتتى :

ـــ قانچە ئاڭلىساممۇ زېرىكمەيمەن ، تىلتون ، يەنە بىر قېتىم دەڭ ، مەن سىزنى سۆيىمەن ، دەپ يەنە بىر قېتىم دەڭ .

ـــ سىزنى سۆيىمەن ، مەن سىزنى سۆيىمەن .

بۇمۇ مېنىڭ يۈرىكىمدىكى گېپىم ئىدى . شۇنىڭ بىلەن ئىككىمىز مېھىر قۇچىقىدا ئېرىپ كېتەتتۇق . بەزىدە بىرەر ئىشنى

ئەسلەپ بىر گەپ ئاغزىمىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغاندا تۇرۇپلا قورقۇپ كېتەتتىم . چۈنكى ، بۇنداق چاغلاردا كىچىككىنە بىر سەۋەنلىكمۇ مېنى قۇتۇلغۇسىز بىر پالاكەتچىلىككە مۇپتىلا قىلاتـ تى . ھالبۇكى ، بۇ پالاكەتچىلىك مېنىڭ قېشىمدا دائىم ئەگىپلا يۈرەتتى .

بىز مۇشۇ ھالەتتە بىر نەچچە ئاينى ئۆتكۈزدۇق . بۇنىڭ ئىچىدە سىترانگلار بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزگەن كۈنلەرمۇ ، كـ چىك بىل بىلەن شاد ـ خۇرام ئوينىغان چاغلارمۇ بار . كۆڭلۈمنى سەل يېرىم قىلغان يېرى ، ئارىلىشىش دائىرىمىز كېڭىيىپ كەتتى . مەن بىلىنىڭ دوستلىرى بىلەن ئۇچراشتىم . ئۇنىڭ دوستلىرى جىقمۇ ئەمەس ئىكەن ، لېكىن ، ئۇلارنى بەك چوڭ كۆرىدىكەن ، دوسـتلىرىمۇ ئۇنى قەدىرلەيدىكەن . دوستلىرى ماڭا ناھايىتى ئوبدان مۇئامىلە قىلدى . پەقەت بىرىلا ، يەنى پاۋلو دېگەن دوسـ تىنىڭ خوتۇنى مەن بىلەن قېرىشىپ قالدى . ئۇ ئۆزى چىرايلىق بولغىنى بىلەن ئىچى زەھەر خوتۇن ئىكەن . بىر كۈنى ئۇنىڭ ئېـ رىگە يامان گېپىمنى قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم .

ـــ توۋا ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ بىلىنىڭ ئۆتۈپ ـ تېشىپ شۇ نېمىنى تېپىۋالغىنىنى قارىمامدىغان . . .

ـــ ئۇ نېمە دېگىنىڭ ، ـــ دېدى پاۋىل دېمـغـنى قېـ قىپ ، ـــ بىل ئۇنىڭ بىلەن يېقىندا توي قىلىدۇ ، ئۇنداق ئىچى يامانلىق قىلما ، خوتۇن ، ئەجەب جۇمۇ سەن ، زىتىڭ يامان .

ـــ نېمە ؟ زىتى يامان ! ئەجەب ئاغزىڭغا كەلگەننى يۇتماي سۆزلەيسەنا ، ئاغىنەڭنى دېمىسەم ، چاتىقىم نېمىتى مېنىڭ . . .

مـەن بىلىنىڭ دوستلىرى ئالدىدا بەكمۇ دىققەت قىلاتتىم ، ئۇلارمۇ ھەر ھالدا كۆڭلۈمنى ئاياتتى . بىل ئۇلار بىلەن چىقىشىپ ئۆتكەنلىكىمدىن رازى ئىدى .

مەن بىلىنىڭ چېچىلغانلىقىنى پەقەت بىر قېتىملا كۆردۈم. ئۇمۇ كىچىككىنە بىر ئىش تۈپەيلى بولدى. شۇ كۈنى شۇنچە غەزەپلەندىكى، يوغىناپ كەتكەن كۆزلىرىگە قاراپ، توۋا دەپ يالقامنى تۇتۇپ قالدىم.

كىچىك بىل بىر يامان ئىش قىلىپ قويۇپ دادىسىغا راستىنى دېمىدى. بۇ مېنىڭ نەزىرىمدە باللاردا بولىدىغان ئىش ئىدى.

— بايام دېگەنلىرىڭ راستمۇ، — سورىدى بىل ئوغلىدىن.

— راست، دادا، — دېدى ئوغلى كۆزىنى چىمچىقلىتىپ.

— يەنە بىر دېگىنە، راستمۇ؟ — بىل ئۇنىڭ ياقىسىدىن تۇتۇپ ئوغلىنىڭ ئۆزىگە ئوخشايدىغان چىرايىغا تىكىلدى.

— راست.

بىل: «ياڭان!» دەپ ۋارقىرىغىنىچە ئۇنى كەينىگە ئىتتىرىۋەتتى. بىز مۇشۇنداق كۆڭۈلسىزلىك ئىچىدە بىر سائەتتىن ئارتۇق ئۆزدۇق. بىل يىغلاۋاتقان ئوغلىغا نەسىھەت قىلىپ، ياڭانچە لىقىنىڭ ئىپلاس ئىش ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ ياڭانچى بىلەن ھەرگىز بىللە ياشىمايدىغانلىقىنى، ياڭانچىلارنىڭ تۇرمۇشتا ئەزىمەس كىشى ھېسابلىنىدىغانلىقىنى چۈشەندۈردى. ئوغلى ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورىغاندى، ئۇ شۇنىڭغا يارىشا گەپ قىلماي يەنە ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى. كېيىن ئۇنى ماشىندا مەكتەپكە ئاپىرىپ قويدى. ئۇنىڭ ئەمدى تاشلاندۇق بالدەك كۆڭلى يېرىم يۇرىدىغانلىقى ئېنىق ئىدى. مەن:

— بالىغا ئۇنچىلىك قاتتىقلىق قىلمىسىڭىز بولاتتى، — دېدىم، ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ قارىدى، قاراشلىرى شۇنداق سوغۇق.

— مەن ياڭانچى ئادەمگە شۇنداق ئۆچ، — دېدى ئۇ، —

سىزمۇ ماڭا يالغان سۆزلىمەسلىكىڭىز كېرەك ، تىلتون ، مەن سىزگە ئېيتقان ، مەن ھەممىگە چىدىسامۇ ، يالغان گەپكە چىدىمايمەن .

مەن ئىچىم سىقىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتىم . مەن يالغاننى تالاي ـ تالاي سۆزلىگەن ، بۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا يالغان سۆزلىمىسەم بولمايتتى .

ئۇ كۆڭلۈمدىكىنى پەملىدىمۇ قانداق ، ماشىنىنى توختاتتى ۋە كۆزلىرىمگە قاراپ تۇرۇپ قولىنى پاققىدە مۇرەمگە قويدى ، قويغاندىمۇ خېلى قاتتىق قويدى .

ـــ بەزىدە ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئۆزۈمچە سىزنى مەندىن بىر ئىشنى يوشۇرۇۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ قالىمەن . ئەمدى سىزدىن سورايمۇ ، سىز دەڭ ، ماڭا ئىشىنىڭ ، چۈنكى مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن . ئېيتىڭا ، سىز ماڭا يالغان گەپمۇ قىلغانمۇ ؟

« ئەمدى مانا . . . ھازىرلا . . . ھەممىنى ، ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى ئۇنىڭغا ئېيت ، قېنى ، ئۇنى سىناپ باق ، ئۇنىڭغا بىر پۇرسەت بېرىپ باق . راستتىنلا ئۇ ئۆزى ئېيتقاندەك ئالىيجاناب ، كەڭ قورساق ئادەممۇ ؟! بۇ ھېچبولمىغاندا سەن ئۇچۇن بولسىمۇ بىر پۇرسەت بولۇپ قالسۇن » مەن ئىچىمدە ئۆزۈمگە مۇشۇنداق دەۋەت قىلدىم ، لېكىن ئاغزىمدىن چىققىنى باشقا گەپ بولدى .

ـــ مەن سىزگە پەقەت يالغان گەپ قىلىپ باقمىدىم ، ـــ دېدىم مەن .

ئۇ مېنى قۇچاقلىدى ، سۆيدى ، ئاندىن ئوغلىنى ئالغىلى كېرىپ كەتكەندە مەن قولۇمنى چىشلەپ قالدىم ، چىشلىگەندىمۇ شۇنداق چىشلەپتىمەنكى ، ھەتتا قانىتۇبتېپتىمەن ، قول ياغلىقىم بىلەن تېڭىۋالدىم . ئۇلار چىققاندا مەن ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ دىم ، ئاندىن ئۇنىڭ ئۆيىگە باردۇق . ئۇ كۈنى كەچتە بىز پۇخا-

دىن چىققۇچە پەيزى قىلىشتۇق ، بىز ھېچقاچان بۇنداق بولۇشۇپ كەتمىگەن . مەن بۇ پەيزىنى مېنىڭ ئىچىمدىن قاينىغانلىقىمدىن بولدى دەپتىمەن ، ئۇمۇ ئۆزىدىن كۆرۈپتۇ . بۇنىڭغا قاراپ بەك خۇش بولدۇم ، ئۇنى ئۆزۈمگە مەڭگۈ باغلىيالىغۇدەكمەن دەپ ئويلىدىم . لېكىن بۇ تۇرمۇش . . . مېنىڭ ئۆتمۈشۈم . . .

مەن بۇرۇنقى تۇرمۇشۇمنى ئەسلەشكە جۈرئەت قىلالمايتىم . ئۇ تۇرمۇشمۇ باللىق چېغىمدا كۆرگەن يامان چۈشلەرگە ئوخشاش ئېسىمدە غۇۋالىشىپ كېتىۋاتاتتى .

مەن ئۇنىڭ بىلەن يۈرۈپ ئۈچ ئاي ئۆتكەندىن كېيىن سترانگلارغا بىل بىلەن توي قىلىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم .

— مەن بىلگەن ! مەن بۇرۇنلا بىلگەن ! — دەپ كەتتى سترانگ خانىم . سترانگ ئەپەندى گۆھەردەك قەدىرلەپ ساقلاپ كېلىۋاتقان بىر بوتۇلكا شوتلاندىيە ۋىسكىسىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ توي كۈنى مۇشۇ ھاراق بىلەن بىزنى مۇبارەكلەيدىغانلىقىنى ئېيتتى .

— نىشان ئۆزۈكىڭىز قېنى ؟ — سورىدى سترانگ خانىم سول قولۇمنى تۇتۇپ ، مەن نىشان ئۆزۈكى ئالماسلىققا كېلىشكەنىمىزنى ئېيتتىم ، لېكىن بىل ماڭا دەپ ئالغان بريلىيانت ئۆزۈكىنى دۇكانغا مەجبۇرىي قايتۇرۇۋەتكەنلىكىمنى ، بىلىنىڭ بۇنىڭغا خاپا بولغانلىقىنى ئېيتمىدىم . بىل شۇ چاغدا مەندىن :

— بريلىيانت ئۆزۈكىنى ياخشى كۆرمەمسىز ـ ھە ؟ — دەپ سورىغانىدى .

— ھەئە ، — دېگەنىدىم . قاراپ تۇرۇپلا يالغان سۆزلەپ ، — مەن بارغۇ توي ئۆزۈكىنى تاقسامىلا بولدى . كۆڭلۈمنى چۈشىنىڭ .

ئۇ كۆڭلۈمنى چۈشەنگەن بولسا كېرەك ، بۇ ئىشقا ئانچە

قىلىپ كەتمىدى . ئۇ خۇشال ئىدى ، بولۇپمۇ ئوغلىنىڭ مېنى ئا-
پىسى قاتارىدا كۆرگەنلىكىگە بەك خۇشال ئىدى .

ــ مېنىڭمۇ ئاپام بار بولدى ، خۇددى باشقا ساۋاقداشلا-
رىمغا ئوخشاش مېنىڭمۇ ئاپام بار بولدى ، ــ ئۇ مۇشۇنداق خۇ-
شال توۋلاپ كەتكەن چاغدا ، ئامراقلىقىم كېلىپ ئۇنى باغرىمغا
مەھكەم باستىم . ئۇ مەندىن سوردى ، ــ ئەمدى مەكتەپتە ياتـ
مىسامۇ بولار ؟ سىز بىلەن ، دادام بىلەن بىللە تۇراي . ئۇچىمىز
بىللە ، ماقۇلمۇ ؟

ــ تـوغرا ، ــ دېدى بىل ، ــ ئۇچىمىز بىللە تۇرىمىز .
يۇرۇڭلار ، چوڭراق ئۆي تاپايلى ، ئەمدى .

بـىر نەچچە ھەپتىدىن كېيىن بىز يېڭىن ئەتراپتىن باغلىق
ھويلا تاپتۇق .

ــ مۇمكىن بولسىغۇ بۇ زېمىننى سېتىۋالسام بولاتتى ، ــ
دېدى بىل ، ــ لېكىن سىز كەمبەغەلرەك بىر ئادەمگە تېگىپ قا-
لىدىغان بولدىڭىز ، قەدىرلىكىم . مەن باي بولۇشنى تەمە قىلماي
جاپالىق ئىشلەشنىلا بىلىدىغان ئادەم . تۇرمۇشۇم ئاددىي .

مەن ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ ئارزۇ قىلىدىغىنىمۇ مۇشۇنداق
تۇرمۇش ئىكەنلىكىنى ئېيتقىنىمدا ئۇ بەك خۇشال بولۇپ كەتتى .
ئۇ مېنىڭ بىزنىڭ قولىمىزغا قارايدىغان كەمبەغەل تۇغقىنىمنىڭ
يوقلۇقىغا شۇكۇر دەيتتى ، مەنمۇ ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانا ، ئىنى ـ سى-
ڭىللىرىنىڭ يوقلۇقىدىن خۇشال ئىدىم . ئۇنىڭ بىرلا تاغىسى بار
ئىدى . ئاپىسىنىڭ بىردىنبىر ئىنىسى بولغان بۇ كىشىنىڭ ئوغلى
جون ــ بۇمۇ ئۇنىڭ بىر تاللا ئوغلى ئىدى . بىلىنىڭ ئەڭ يېقىن
ئاغىنىسى ئىدى .

ــ جون بىلەن خوتۇنى ھازىر چەت ئەلدە . تويىمىزغا
ئۇلگۈرۈپ كېلىدۇ . جوننى قولدىشىم قىلىمەن ، ــ دېدى بىل .

بىزنىڭ توي پىلانىمىز كونكرېتلاشقىلى تۇردى . بىز توي مۇرا-
سىمىنى چېركاۋدا ئۆتكۈزمەي ، ئاددىي قائىدە بويىچە ئۆتكۈزىدە-
غان بولدۇق . نەۋرە ئىنىسى بىلەن ئايالى بىزگە گۈۋاھچى بولـ-
دىغان ، ئاندىن سىترانگلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۇلارنىمۇ ئېلىۋالـ-
دىغان ، كىچىك بىلمۇ بىز بىلەن بىللە بولىدىغان بولدى .
سىترانگ خانىم توي ئولتۇرۇشىنى بىز قىلىپ بېرىمىز دەپ تۇـ-
رۇۋالدى ، يەنە تېخى يەرگە سۆرۈلۈپ تۇرىدىغان ، گۈل ئىشلەـ-
گەن توي كۆڭلىكى كىيىمسىگىز بولمايدۇ دەپ تۇرۇۋېلىشلىرىچۇ .
مەن ئۇنىڭغا قولىمىز قىسقا دەپ چۈشەندۈردۇم . ئۇ ماڭا دېمەيلا
بازاردىن رەخت سېتىۋېلىپ كېلىپ ئۆز قولى بىلەن چىرايلىق
توي كۆڭلىكى تىكتى . مەن ئۇنىڭدىن بەك تەسىرلىنىپ كەتتىم ،
مېنى ئۆز قىزىدەك كۆرگەنلىكىگە بېشىم ئاسمانغا يەتكەندەك خۇـ-
شال بولدۇم .

مېنى بىر ئىش تەڭلىكتە قويدى ، قولۇمدا جېرمان ئە-
پەندى بەرگەن ئازغىنا ئايلىقتىن باشقا پۇل يوق ئىدى . مەن ھې-
لىقى ئادۇوكاتقا تېلېفون بېرىپ قەھۋەخانىدىكى ماڭا تېگىشلىك
پۇلنى ئەۋەتىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلماقچىمۇ بولدۇم ، لېكىن ئويلاپ
باقسام بولمىغۇدەك ، ئۇ پۇلنى ئالسام بولمىغۇدەك . مەن شۇ كە-
چىككىنە ئىش بىلەن بولسىمۇ ئۆتمۈشۈمگە باغلىنىپ قېلىشىمدىن
قورقتۇم . شۇڭا تويدا ئۆزۈمگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى دۇكانغا
بېرىپ قاراپراق ئالدىم . مەن ئۆزۈمنىڭ پەقەت ئالدىمدىكى ئىشىم
بىلەن ، كەلگۈسىم بىلەنلا ھېسابلىشالايدىغانلىقىمغا ئىشەندىم .
ئۆزۈمنىڭ باشقىچىلا تىلتون بولۇپ قالغانلىقىمنى سەزدىم ،
سىترانگلارنىڭ نەزىرىدىكى مۇشۇ ياخشى تىلتونغا ، بىلىنىڭ دوست-
لىرى ياقتۇرۇپ قالغان تىلتونغا ، كىچىك بىل ھېرىس تىلتونغا ،
ئەڭ مۇھىمى بىل سۆيگەن ھەم قېرىنغۇچە بىللە ئۆتۈشكە نىيەت

قىلغان مۇشۇ تىلتونغا بۆلەكچە ـ بۆلەكچە ئامراق بولۇپ قالغانـ
دىم .

مەن پات ـ پات مارىنى ئەسلەيدىغان بولۇپ قالدىم . بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن كىتابخانىدا ئۇنى خىيال قىلىپ ئولتۇرسام ، بىل تۇيۇقسىز ئالدىمدا پەيدا بولدى .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى ئۇ نەپىسىنى رۇسلىيالماي تۇرۇپ ، ـــ سىزنىڭ تۇغۇلۇش گۇناھنامىڭىزنى ئالغىلى كەلگەـ نىدىم . . .

ـــ نېمە ؟ ـــ مېنىڭ ئۇنۇم ئىچىمگە چۈشۈپلا كەتتى . بۇ ئىشنى مەن خىيالىمۇ قىلىپ باقمىغان . يۈرىكىم ئاغىنەمدە بولدى . مانا بۇ گۇۋاھنامە ـــ شۇ بىر پارچە قەغەز مېنىڭ نىكاھسىز تۇـ غۇلغانلىقىمنى ئاشكارىلايدىغان بولدى ، ئەمدى ئۇ مېنىڭ دېگەنـ لىرىمنىڭ ھەممىسى يالغان ئىكەنلىكىنى بىلۈالىدىغان بولدى . لېكىن ، قانداق قىلغۇلۇق ، بولارى بولۇپ ، بويىقى سىڭدى . ئەمدى ئۇنىڭغا ئەتە ئەكىلىپ بېرەي دېمەي نېمە دەيمەن !

كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال دېگەندەك ، ئۇ يەنە بىر خەۋەرنى ئېيتتى . نەۋرە ئىنىسى بىلەن ئايالى قايتىپ كەپتۇ ، بىلـ نىڭ توي قىلماقچى بولغانلىقىنى ئاڭلاپ مەن بىلەن كۆرۈشكۈسى كېلىپ كېپتىپتۇ . بۈگۈن ئاخشام ئۇلار بىلەن تاماقتا بىللە بولغۇـ دەكمىز .

ـــ بارامسىز ؟ ـــ سورىدى بىل .

ـــ باراي ، ـــ دېدىم . شۇنىڭ بىلەن كەچتە ئىشتىن چۈشكەندە ئۇ مېنى ماشىنىلىق ئاپىرىدىغان بولدى .

توۋا ، شۇ چاغدا جېرمان ئەپەندىنىڭ كىتابخانىسىدا ئۇـ چىمدا كىيىملىرىم شۇنداق رەتلىك تۇرىمەنۇ ، لېكىن ئۆزۈمنى ياـ لىڭاچلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلىمەن .

مۇشۇنداق چوڭ شەھەردە تۇغۇلۇش گۇۋاھنامىسى دېگەننى ھەل قىلىدىغان بىرمۇ ئامال ، بىرمۇ يول چىقماسمۇ ؟! پۈللا بولسا بۇ دۇنيادا ھەل قىلغىلى بولمايدىغان ئىش يوق . بىر چاغلاردا نەرسىس گۈلى ئوغرىلاپ كېلىپ ئۇنىڭدىن شۇنچە خۇشاللىق تاپقانىدىڭمۇ ! بىل ئۇچۇن تۇغۇلۇش گۇۋاھنامىسى جۇنۇدەسەم ، بىل بىلمىسلا ، بۇمۇ بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا خۇشاللىق بېغىشلايدىغۇ ! لېكىن ، بۇنىڭغا پۇل كېرەك . مەن جېرمان ئەپەندىگە زۇرۇر ئىشىم چىقىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپ دۇكاندىن چىقىپ كەتتىم . مۇشۇ مېڭىشىمدا بېرىپ ئىنگى ئېچىۋاتقان قەھۋەخانىنىڭ مۇلۇك ھوقۇقىغا كۆز ـ قۇلاق بولۇشنى تاپشۇرغان ھېلىقى ئادۇوكاتنى تاپماقچى بولدۇم . ئادۇوكات دېگەن سۆزنى ئويلىشىم بىلەنلا بىل يادىمغا كەچتى . راست ، بىلمۇ ئادۇوكاتقۇ ! ئادۇوكاتلار بىر ـ بىرىنى تونۇشى مۇمكىنغۇ ! ئاپلا ! . . . مەن يولۇمنى باشقا يەرگە توغرىلىدىم . . .

قەھۋەخانا يەنىلا شۇ جايدا ئىكەن ، يېڭىۋاشتىن سىرلىنىپتۇ شۇ . قارىغاندا ئۇقتىي يامان ئەمەستەك . ئىچىگە كىردىم ، تەلىيىمگە بوش ئورۇن بار ئىكەن . ساقلاشقا تاقەت قىلماي : « ئىنگى ! ئىنگى ! » دەپ چاقىردىم . شۇ ئارىدا ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئەر كىشى ئالدىمغا كېلىپ :

— بىرىنى چاقىرىڭمۇ ؟ — دەپ سورىدى .

— ھەئە ، — دېدىم . ئۇ كىشى ماڭا قاراپ :

— مىجەزىڭىز يوقمۇ ؟ — دەپ سورىدى . مەن ئۇ كىشىنىڭ كەينىدىكى ئەينەكتىن چىرايىمنى كۆردۈم . « كۆزلىرىڭ دېگىزنىڭ رەڭگىگە ئوخشايدۇ » دەيدىغان ئاپام . كۆزلىرىم يەنە شۇنداق تۇرۇپتۇ . يۈزۈمنى سىلاپ باقسام قىزىل .

ـــ مەجبۇرىم جايىدا . ئىنگىنى چاقىرىپ قويغان بولسىڭىز .
ـــ مەن ئىنگى دەپ بىرىنى ئاڭلىماپتىكەنمەن .
ـــ ۋاي ، بۇ ئىنگىنىڭ دۇكىنىغۇ !
ـــ ياق ، بۇ مېنىڭ دۇكىنىم ، بۇ يەردە ئىنگى دەپ بىرى يوق . خوتۇنۇم بىلەن ئىككىمزلا بار ، ـــ دېدى ئۇ مەغرۇرلانغان هالدا .
مەن لاسسىدە ئولتۇرۇپ قېلىپ ، پەس ئاۋازدا :
ـــ ماڭا بىر ئىستاكان سۇ بەرسىڭىز ، ـــ دېدىم .
ئۇ كىشى ئاشخانىغا كىرىپ كېتىپ خوتۇنى بىلەن بىر نېمىلەرنى دېيىشتى . ئاندىن بىر ئىستاكان سۇ ئاچچىقتى ، ئۇنىڭ بىلەن خوتۇنىمۇ بىللە چىقتى . مەن سۇنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ئۆزۈمنى سەل توختىتىۋالدىم .
ـــ سىز بۇ قەھۋەخانىنى قاچاندىن بۇيان ئېچىۋاتىسىز ؟ ـــ دەپ سوردىم . ئۇنىڭ خوتۇنى بۇ يەرنى بىرەر يىل بۇرۇن سېتىۋالغانلىقىنى ئېيتىپ :
ـــ بىر ئېغىر كۇنلەرنى باشتىن ئۆتكۈزدۇق . بۇ يەر يامان ئاتلىق بولۇپ قاپتىكەن . بۇرۇنقى ئايال خوجايىنى . . . هەي . . . ـــ دەپ خورسىنىپ ، قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ، بېشىنى چايقاپ كەتتى .
ـــ بۇرۇنقى ئايال خوجايىنىڭ ئىسمى ئىنگمۇ ؟
ئۇ سەل ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ :
ـــ توغرا ، ئىنگىغۇ دەيمەن . مەن ئۇنى كۆرمىگەن ، لېكىن ئىسمى ئېسىمدە شۇنداقتەك تۇرىدۇ ، ـــ دېدى .
ـــ لىندا دەپ بىرىنى ئاڭلىغانمىدىڭىز ، نوما دەپچۇ ؟
بۇ سۆزۈمگە ئۇ ئايال ئاڭلىمىغان ، دەپ جاۋاب بەردى .
ـــ تامدىكى رەسىملەرنىڭ هەممىسىدە ، ـــ دېدى هېلىقى

ئەر كىشى ، ــ نوما دېگەن بىرىنىڭ ئىمزاسى تۇرىدۇ ، سىز دې-
گەن نوما شۇمۇ يا ؟

مەن تامدىكى چىرايلىق رەسىملەرگە قاراۋېتىپ :

ــ ھەئە ، شۇ ، ــ دېدىم ــ دە ، ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىپ ئۇ يەردىن چىقىپ كەتتىم .

جېرمان ئەپەندىنىڭ كىتابخانىسىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن غۇۋا يورۇقتا ئادۇوكاتنىڭ تېلېفون نومۇرىنى ئىزدەپ تې-پىپ ئۇنىڭغا تېلېفون بەردىم . ئۇ تېلېفوندا ئاۋازىمنى ئاڭلاپلا ھەيران قالغان ئاھاڭدا :

ــ ۋۇي ، سىز بۇ ئىشنى تاشلىۋەتتىڭىزمۇ ، قانداق ؟ ــ دەپ سورىدى .

ــ سىزدە ھازىر قانچىلىك پۇلۇم بار ؟ ــ دەپ سورىدىم مەن .

ئۇ ، يوق ، دەپ جاۋاب بەردى ، تېخى مېنىڭ ئۆزىگە قەرزدار ئىكەنلىكىمنى ئېيتىپ ، مېنىڭ ئادرېسىمنى سورىدى . . . ئۇنىڭ ئاۋازى قۇلقىمغا شۇنداق سەت ئاڭلاندىكى ، تاراققىدە قې-لىپ تېلېفوننى قويۇۋەتتىم . كاللام ۋىڭگىدە بولۇپ خۇددى كې-سەل تەگكەن ئادەمدەك بىر قىسما بولۇپ قالدىم ، لېكىن بىل مېنى كەچكى ئولتۇرۇشقا ئالغىلى كەلگەندە ئۆزۈمنى دەرھال ئوڭشۇۋا-لدىم .

ئۇ مېنى ئالدىغا تارتىپ سۆيدى ، ئاندىن :

ــ مەن سىز بىلەن پەخىرلىنىمەن ، قەدىرلىكىم ، سىز ھەقىقەتەن چىرايلىق ، ــ دېدى ــ دە ، مېنى ئۆزىدىن سەل نېرى قىلىپ ، كۆزلىرىمگە تىكىلىپ تۇرۇپ ، ــ سىزنىڭ كۆزلىرى-ڭىز . . . قەدىرلىكىم . . . كۆزلىرىڭىز خۇددى . . . مۇشۇنداق چىرايلىق كۆزلەرنى كۆرمەپتىكەنمەن . . . بۇ كۆزلىرىڭىز

ماڭا . . . ـــ دەپ گېپىنى تاپالماي قالدى .

ـــ دېگىنى ئەسلىتەمدۇ ؟ ـــ دېدىم مەن . ئۇ بارماقلىرىدىن قاس چىقىرىپ تۇرۇپ :

ـــ توغرا ! توپتوغرا ! ـــ دەۋەتتى .

ـــ مەن سىزنى سۆيىمەن ، بىل ، سىزنى سۆيىمەن .

ـــ مەنمۇ شۇنداق . سىزنى ئۆلگۈدەك سۆيىمەن .

مەن ماشىنىغا چىقىپ ئۇنىڭ قېشىدا ئولتۇردۇم . بىز بىر ئېسىل رېستورانغا ئۇنىڭ نەۋرە ئىنىسى ۋە ئايالى بىلەن كۆرۈشكىلى كېتىۋاتاتتۇق . بىل ماڭا تاغىسىنىڭمۇ كېلىپ قېلىشى مۇمكىنلىكىنى ئېيتتى .

قىزغۇچ چىراغ يورۇقىدا بىلىنىڭ بېقىنىغا كىرىپ ئولتۇردۇم . ئۇ مېنىڭ قوللىرىمنى تۇتقانىدا شۇنداق راھەتلەندىم . نېمىشقىدۇر كۆڭلۈمدە ھەممە ئىشلار ئوڭۇشلۇق بولىدىغاندەك ھېس قىلاتتىم . ئىككىمىز ئون مىنۇت ۋاقىتنىى شۇنچە كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزدۇق . شۇ ئون مىنۇت ئىچىدە تۇغۇلۇش گۈۋاھنامىسىنىڭ ئىشىنمۇ ئويلىدىم ، ھەر قانداق قىلىپ بولسىمۇ ئۇنى تاپىمەن ، دېگەن نىيەتكە كەلدىم . بىل :

ـــ ئۇلار كەلدى ! ـــ دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىۋىدى ، مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇلارنى قارشى ئالدىم .

ئىككى ئەركەك قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى . قارىسام ، ئۇ ئىككىسى بىر ـ بىرىدىن قېلىشمىغۇدەك دەرىجىدە ئىكەن . بىل نەۋرە ئىنىسىنىڭ خوتۇنى بىلەن سۆيۈشۈپ كۆرۈشتى . مەن ئىچىمدە تىلىدىم : « ئىلاھىم ، مېنى ئۇلارنىڭ كۆزىگە ئىسسىق كۆرسەتكەيسەن . ئۇلار ماڭا ئامراق بولۇپ قالغاي . . . » دەپ تىلىدىم .

ـــ تونۇشۇپ قويۇڭ جۇدىس ، بۇياق مېنىڭ ئالىدىغان ئا-

يالىم بولىدۇ ، مانا ، ـــ دېدى بىل مېنى كۆرستىپ . مەن جۇ-
دىسقا قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدۇم . ئۇنىڭ ئىسمى ماڭا يېراقتىن
ئاڭلانغان قوڭغۇراق ئاۋازىنى ئەسلەتتى . « جۇدىس ! . . . جۇ-
دىس ؟ » مەن جۇدىسنىڭ ئېرى جونغا كۈلۈپ قويۇپ بىردىنلا
ئۇنى تونۇپ قالدىم . ئۇ يىگىت چېغىدىكىدىن سەل قېرىپتۇ ،
شۇنداقتىمۇ تونۇدۇم . ئۇ شۇ ! بىر چاغلاردا پرىستان قېشىدىكى
ھېلىقى پاھىشە ئايالنىڭ ئوغلى كەلگەن ئاشۇ
يىگىت شۇ ! مەن ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇپلا قالدىم .

مەن بىرەر سائەتتە ئاران ئۆزۈمنى ئوڭشۇۋالدىم . چىرايىمغا
كۈلكە يۈگۈرتتۇم ، قاقاقلاپ كۈلدۈم . ھەر نېمە بولسا ئۇ مېنى
تونۇمىدى ، دەپ خۇداغا شۈكۈر ئېيتتىم ، جىق شۈكۈر ئېيتتىم .
ئۇ چاغلاردا مەن تېخى كىچىك بالا ئىدىم . كىچىك بولسامۇ
قەھۋەخانىلاردىكى غىلجىڭ ئايالارنىڭ چاكىنا قىلىقلىرىنى ئۆ-
زۈمچە دوراپ باققانىدىم ، خەيرىيەت ، ئۇ مېنى تونۇمىدى . ئۇ
مېنى مەڭگۈ تونۇيالمايدۇ . بۇنى كۆڭلۈم تۈيۈپ تۇرىدۇ .

توۋا ، شو چاغدا خۇددى بىرى مېنى فىلىسراتتىن ئۆتكۈ-
زۈپ قويغاندەك بىر ئېغىر چىلىقتىن قۇتۇلدۇم ، مېنى ئاجايىپ بىر
خۇشاللىق ۋە خاتىرجەملىك تۈيغۇسى چۈلغۇۋالغىلى تۇردى .

مۇزىكا ياڭراپ تۇراتتى . بىل شامپان كەلتۈردى . مەن
بىر رومكا ئىچتىم . بۇ دۇنيا ماڭا بىردىنلا جەننەتتەك كۆرۈنۈپ
كەتتى . ئىختىيارسىز ناخشا توۋلاپ كېتىپتىمەن ، ناخشىنى
شۇنداق چىرايلىق ئېيتتىم ، ئېيتقاندىمۇ « ئوت ـ چۆپلەرنى قۇرۇ-
تار قۇياش » دېگەن ناخشىنى ئېيتتىم . جون بىلغا قاراپ كۈلۈم-
سىرەپ ، بىل ماڭا يەنە بىر رومكا قۇيۇپ بەردى . بىل بىلەن
نەۋرە ئىنىسى مەن ئۈچۈن ئىچتى ، ئۆزئارا تونۇشقىنىمىز ئۈچۈن
ئىچتۇق ، شەنبە ئۆتكۈزۈلىدىغان تويىمىز ئۈچۈن ئىچتۇق ، كە-

چىك بىل ئۇچۇن ئىچتۇق . مەن كىچىك بىلنى ئوغلۇمدەك كۆ-رىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم ، بىل ئوغلىنىڭ ماڭا نەقەدەر ئامراقلىقىنىمۇ ئېيتتى . شامپان تۇگىگەندىن كېيىن ، مەن :

— كۇل رەڭ تاش ماركىلىق ئىسپان ھارىقىدىن بىر بو-تۇلكا كەلتۇرەيلى ، — دېدىم .

— ئىسپان ھارىقى ؟ — دېدى جون ، — توغرا ! بىراق ، كۇل رەڭ تاش ماركىلىقىدىن بارمىدۇ ؟!

ئىسپان ھارىقى كەلتۇرۇلدى . بۇ ئۇزۇم ھارىقىنىڭ تەمى شۇنداق پەيزى ئىكەن . مەن ئوتتەك قىزىپ كېتىۋاتقان مەڭزىلە-رىمنى تۇتقىنىمچە ، بەخت ئۇچقۇنلىرى يېنىپ تۇرغان كۆزلىرىم بىلەن بىلغا تىكىلىپ :

— مەن سىزنى سۆيىمەن ، سۆيىمەن ، — دېدىم .

— تەلىيىڭ بار نېمە سەن ، جۇمۇ ، — دېدى جون بىلغا چاقچاق قىلىپ . بىل :

— راست ! — دېدى ـ دە ، خەقنىڭ كۆز ئالدىدىلا مېنى سۆيدى .

— ۋاي خۇدايىم ، ئاپلا ، — جون ھولۇقۇپ ۋارقىراپ كەتتى .

— نېمە بولدى ؟ — تەشۋىشلىنىپ سورىدى جۇدىس .

— ئاپلا ، ياماڭ بولدى ، ھۆرمەتلىك دادام كېلىپ قالدى . مەسىت بولۇپ قالغاندەك تۇرىدۇ . مانا پالاكەتچىلىك ! — دېگە-نىچە جون ھولۇقۇپ كۇلدى .

دادىسى يېقىنلاشقاندا جون ئورنىدىن تۇردى ، بىلمۇ تۇردى . مەن بولسام كۇلۇپ تۇرۇپ :

— مەنمۇ مەست ، — دېدىم ، — مەن دادامنىڭ ئۇزۇمزار-لىقىدا ئىچىپ مەست بولدۇم . مەن . . .

جوننىڭ دادىسى كېلىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ ھېلىقى يېقىملىق مۇزىكىلار ياڭراپ تۇردى ، بىز يەنە قىزغۇچ چىراغنىڭ ئاستىدا . جون جايىغا ئولتۇرۇپ ، ھەجايغىنىچە :

— كەچۈرۈڭ ، تىلتون ، ھەممە ئۆيىنىڭ ئۆزىگە چۈشلۈق سەتچىلىكى بولىدىكەن ، — دېدى .

توغرا ، ھەممە ئىشنىڭ مانا مۇشۇنداق تەسەللىسى بولىدىغۇ . ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپلا ئۇستۇمدىن بىسىپ تۇرغان ئېغىر يۈكتىن خالاس بولغاندەك بولدۇم . توغرا ، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشۇمدا ئۇنداق ئازابلىنىپ ، قورقۇپ ، خۇدۇكسىنىپ يۈرۈۋەرمەسلىكىم كېرەك . ئازابتىن ئازاد بولۇشۇم كېرەك مەنمۇ !

— بىل ، بىر چاغلاردا نەۋرە ئىنىڭىز جون مېنىڭ قولۇمدىن بىر ئىستاكان سۇ ئىچكەنىدى ، — دېدىم پەس ئاۋازدا ، لېكىن ئېنىق قىلىپ .

— نېمە ؟ . . . ئۇما . . . نېمە ئىچكەن ؟ — بىل ھەيرانلىق بىلەن سورىدى .

— سۇ ، بۇنىڭغا خېلى يىللار بولدى . قارىغاندا جون ئەسلىيەلمەيۋاتىدۇ . بۇ خېلى يىللار بۇرۇنقى ئىش . ئۇ شۇ ئاخشىمى جۇدىس بىلەن بىللە تاماشا قىپتىكەن . ئۆزى ماڭا دەپ بەرگەن . كېيىن جۇدىسنى ئۆزىتىپ قويۇپ ، دۇففېلارنىڭ بىناسىغا ، ئاپامنىڭ قېشىغا كەلگەن . . .

— نېمىلەرنى دەيدىغانسىز ؟ جونما ؟ ئاپىڭىز . . . ؟ — بىل پەس ئاۋازدا سورىدى .

— ھەئە ، ئاپام ، مېنىڭ ئاپامنىڭ قېشىغا ، مەن ئاپام بىلەن پرىستان قېشىدا ئولتۇراتتىم . ئاپامنى نۇرغۇن ئەرلەر ئىزلەپ كېلەتتى ، كۆپىنچىسى ماتروسلار ئىدى . . .

جۇدىس لاغلداپ تىترەپ كەتتى . جون ، بىر چاغلاردا

دۇففېنىڭ جالاپخانىسىغا كەلگەن بۇ ئەركەك ئاخىر مېنى تونۇدى ، ئۇ ئايسىزلانغان ھالدا خوتۇنىنىڭ قولىنى تۇتۇپ ساختا قىياپەتتە ئۇنىڭغا :

ـــ قەدىرلىكىم ، ئۇ ئىشىم ئۈچۈن مېنى كەچۈرۈڭ ، ـــ دېدى ، ئاندىن بىلغا ، ـــ كەچۈر ، مەن جودىسىنى ئۆيگە ئاپىرىۋېتەي ، ـــ دېدى ـ دە ، خوتۇنىنى ئېلىپ ماڭدى . بىل ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ، مەنمۇ تۇردۇم . ئۇلار چىقىپ كەتكۈچە ماڭا شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەندەك بىلىنىپ كەتتى .

ـــ مەن راست گېپىمنى قىلىۋالغىنىمغا خۇشالمەن ، ـــ دېدىم ئاخىر ، ـــ سىزگە ئەمدى يالغان گەپ قىلىشنى خالىمىدىم . ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ باشتىن ـ ئاياغىمغىچە تىكىلىپ قاراپ كەتتى .

ـــ سىزنى مەندەك ياخشى كۆرىدىغان ئادەم بولماس ، ـــ دېدىم سۆزۈمنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ مېنىڭ تۇغۇلغانلىقىمغا ئائىت گۇۋاھنامە تۇرماق ، كىچىككىنە ئەستىلىكمۇ يوق ، خۇش بولاي ، مېنى يەنە بۇرۇنقىدەك سۆيىسىڭىز . . .

ـــ سىزنى ئۆيىڭىزگە ئاپىرىپ قوياي ، ـــ دېدى ئۇ قىسقىلا قىلىپ .

ئۇ بىر چەتتە قاراپ تۇردى . مەن پىلاشمىنى كىيگۈچە قولۇم يېڭگە كەپلىشپ قېلىپ بىر مۇنچە جاپا تارتتىم . ئۇ مىدىرلىماي قاراپ تۇردى ، چىرايىدا ھېچقانداق ئىپادە يوق .

بىز رېستوراندىن چىقتۇق . چىراغلىرى ژال ـ ژۇل يېنىپ تۇرغان كوچىدىن مېڭىپ ئۇنىڭ ماشىنىسىنىڭ قېشىدىنمۇ ئۆتۈپ تۇق . تاكسى مەيدانىدا نۇرغۇن ماشىنىلار بار ئىكەن . بىل ئۇدۇل بىرىنچى تاكسىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ، مەن شوپۇرنىڭ كەينىگە جايلىشىۋالغاندىن كېيىن جاققىدە قىلىپ يېپىۋەتتى ـ دە ، ماتۇر

ئوت ئېلىپ بولغۇچە كېتىپ قالدى . مەن توۋا دەپ قالدىم ، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭغا بولغان ئىشەنچىمنى ئۇزمىدىم ، ئۇنى يەنىلا مېنى سۆيىدۇ ، مېنى تاشلىۋەتمەيدۇ ، دەپ ئويلىدىم . ئەلۋەتتە ، بۇ ئۇنىڭغا تۇيۇقسىز كەلگەن ئىش بولدى ، ئۇنىڭ ئاچچىقلىنىشى تۇرغان گەپ ـ تە . بۇنى چۈشىنىشىم كېرەك ، دەيتتىم ئۆزۈمگە . مەن ئۇنى سۆيىمەن ، ئۇ چوقۇم ئازابلىنىۋاتىدۇ ، دەيتتىم يەنە ئۆزۈمگە .

ـــ خېنىم ، مىجەزىڭىز يوقمۇ ، قانداق ؟ ـــ شوپۇر مەندىن سورىدى .

ـــ ياقەي ، ئەجەب بۇنداق سوراپ قالدىڭىزغۇ ؟

ـــ غەم بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىپسىز . ئاۋازىڭىزمۇ غەمكىن چىقىۋاتىدۇ .

ـــ ئەمسە ئاۋازىمنى چىقارماي ، مېنى تېزراق ئۆيۈمگە ئاپىرىپ قويۇڭ .

سترانگلار تېلېۋىزور ئالدىدا ئىكەن . مەن ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە ئۇلار ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرىدى .

ـــ ئەجەپ بالدۇر قايتىپ كەپسىزغۇ ، قىزىق چاي دەملەپ بېرەيمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى سترانگ خانىم .

ـــ تىلتون ، مەنلا دەملەپ بېرەي ، ـــ دېدى سترانگ ئەپەندى .

مەن ئۇزۇن سافاغا ئۆزۈمنى تاشلاپ سترانگ ئەپەندىنىڭ چاي ئەكىرىپ بېرىشىنى كۈتتۈم . ئۇ چاي ئەكىردى . مەن تال يوپۇرمىقىنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن ئىستاكانىنى قولۇمغا ئېلىپ چاينى ئالدىرىماي ئىچىشكە باشلىدىم . تېلېۋىزوردىكى كىنو تۈگىگەندىن كېيىن ئاشخانىغا چىقىپ قاچا ـ قۇمۇچلارنى يۇيۇۋېـ

تىپ يۇغۇچنى جازىغا ئېسىپ قويدۇم . قارىسام يۇغۇچ پۇرلىشىپ تۇرۇپتۇ ، شۇڭا ئۇنى يېڭىۋاشتىن ئېلىپ تارتىپ ، تۇزەپ يەنە ئېسىپ قويدۇم .

ـــ خەيرلىك كەچ ، ـــ دېدىم ئۇلارنىڭ ھۇجرىسىغا بېشىمنى تىقىپ .

ـــ خەيرلىك كەچ ، بالام ، ـــ دېدى ئۇلارمۇ تەڭلا . ئاندىن مەن مۇنچىغا كىرىپ ۋاننىغا لىق سۇ توشقۇزدۇم ، بەدەنلىرىمنى سۇ بىلەن يۇدۇم ، سوپۇندىدىم ، ئاندىن بويۇن ـ باشلىرىمدىن تارتىپ ھېچيەرنى ئالا قالدۇرماي پاكىز چايقۇەتتىم . بېشىمنى لۆڭگە بىلەن ئوراپ ، ئۇچامغا كېچىلىك خالتىمنى كىيدىم . شۇ چاغدا بېشىم قاتتىق ئاغرىپ قايغىلى تۇردى .

مەن نېمىشقا ئۆزۈمنى مۇنداق تازىلاپ كېتىمەن ؟ ئۆتمۈشۈمدىن ۋاز كەچكەن شۇ كۈنلەردىمۇ ئۆزۈمنى شۇنداق پاكىز تۇتۇپ كەلگەنىدىمغۇ ؟ بۇ قىلغانلىرىم زادى نېمە ئۈچۈن ؟ بىر نەچچە يىلدىن بۇيان ھالال ، تىرىشچانلىق بىلەن ئىشلەپ ، تۇرمۇش كەچۈرۈپ كەلگەن ئەمەسمىدىم ؟

خەق ماڭا چۈپرەندىنىڭ قاتارىدا مۇئامىلە قىلسا ، مەن نېمىشقا ماقۇل دەپ تۇرىدۇم ؟ ئەجەبا ، خەقنىڭ ھەممىسىنىڭ تۇرمۇشى شۇنداق پاكىمكەن ؟ ھېلىقى دوختۇر ، ئوغلى ، كېلىنى ـــ ھەممىسى شۇنداق ساپ كىشىلەرمۇ ؟ بىلمۇ ؟ ئەجەبا ، ئاشۇ خەلەرنىڭ ھەممىسلا ئۆزىنى ئەخلاق ۋە ئىستىل جەھەتتە ئاجايىپ پاك ، ئالىيجاناب كۆرىنىپ ، ئانچىكى ئىشلارغا پالان ـ پۇستان دەپ كېتىدىكەنا ؟ خوش ، سىرانگلارچۇ ؟ ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ راھەت ئۇۋىسىدا كۆڭۈللۈك ، ئازادە ياشاۋېتىپتىكەن ، مەندەك قۇلىقى يۇمشاق ، ئۆزى ئېغىر ـ بېسىق قىزنى كۆرگەندە ، كېلىنىڭ دەپ مېنى قوينىغا ئېلىشتى . ئەگەر ئۇلارغا راست گېپىمنى دەپ

بەرسەم ئۇلار قانداق قىلار ؟ يەنە ماڭا قۇچاق ئاچارمۇ ؟

قېنى ، ئۇلارنىمۇ كۆرۈپ باقاي ، ئۇلارغىمۇ راست گېپىمنى دەپ باقاي ، قېنى ، ئۇلار قانداق قىلاركىن !؟

مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كىرگەندە ، ئۇلار تېلېۋىزورنى ئۆچۈرۈپ بوپتىكەن . مەن ھەيران قالدىم ، چۈنكى ئۇلار بارلىق تېلېۋىزور نومۇرلىرى تۇغقىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن تېلېۋىزورنى ئۆچۈرەتتى .

ـــ ۋاي ، ئولتۇرۇڭ ، تىلتون ، ـــ دېدى سترانگ ئەپەندى قولى بىلەن ئۇزۇن سافانى كۆرسىتىپ ، سترانگ خانىم دەرھال سافادىن قوپۇپ يېنىدىن ماڭا ئورۇن بەردى . سترانگ ئەپەندى ئۆرە تۇراتتى . ئۇ قوللىرىنى ئالماپ نېمىدۇر بىر نېمە ئويلىغاندەك بىزگە قارىدى .

ـــ تىلتون ، ـــ دېدى سترانگ خانىم ، ـــ كۆڭلىڭىز بىر قىسما بولۇپ قالدۇق ، ئېيتىڭا ، زادى نېمە خاپىلىق تارتتىڭىز ؟ كەيپىياتىڭىز بەكلا تۆۋەنغۇ ؟

ـــ راست ، بالام ، بىزگە بىر دەپ بېقىڭا ، ـــ دېدى سترانگ ئەپەندىمۇ .

ـ مەن ئۇلارنىڭ قورۇق باسقان ، مۇلايىم چىرايىغا قاراپ ئىككىلىنىپ قالدىم . بەلكىم مېنىڭ رەسۋا ئىشلىرىمنى ئاڭلىسا ، مومايى چىرايلىرىنى پۈرۈشتۇرۇپ كېتەر ، بۇۋاي ئالدىمدا چاندۇرمىسمۇ ، ئىچىدە مىڭبىر لەنەت ئوقۇپ مېنى قارغاپ كېتەر . ئۇ چاغدا قانداق قىلىمەن ؟ ئۇلارغا لەنەت ئوقۇيمەن ، بۇ ئادالەتسىز دۇنياغا ، جىمى ئىنسانغا لەنەت ئوقۇيمەن !

ـــ قېنى ، دەڭ ، ـــ دېدى سترانگ خانىم مېنى ئىلھاملاندۇرغاندەك قولۇمنى چىڭ سىقىپ ، مەن ئەمدى ئىككىلەنمىدىم ، ئىچىمدىكىنى بىراقلا تۆكتۈم ، ھەممە ئىشلىرىمنى بىرىنى

قويماي دەۋەتتىم . كۆرگەن دەرد ـ ئەلەملىرىمنى بېشىدىن بىر باشلاپتىكەنمەن ، ئاخىرىنى بۇگۈن ئاخشام بولغان ئىشقا ئەكىلىپ توختىتىپتىمەن . سۆزلەپ بولۇپ بىردىنلا پۈت ـ قوللىرىم بوشىشىپ كەتتى ، ئۆزۈمنى شۇنداق ۋەيرانە ، ئاجىز ، بىچارە سەزدىم . قېنى ، ئاخىر ئەمدى نېمە بولار كىن !

ـــ تىلىتون ، بېرى كېلىڭ ، ـــ دېدى سترانگ ئەپەندى قۇچقىنى ئېچىپ ، ـــ كېلىڭ ، يېقىن كېلىپ مېنىڭ قاتاڭغۇر مۇرەمگە يۆلىنىڭ .

سترانگ خانىم مېنى يۆلەپ ئاپىرىپ ئۆزىنىڭ كارىۋىتىغا ياتقۇزۇپ قويدى . ئىككىسى كېچىچە نۆۋەتلىشىپ بېشىمدىن نېرى كەتمەي ھالىمدىن خەۋەر ئالدى .

بىر قېتىملىق ئالمىشىشتا ، سترانگ خانىمنىڭ خورسىنىپ پەس ئاۋازدا سۆزلەۋاتقان سۆزىنى ئاڭلاپ قالدىم :

ـــ ھەي . . . ي ، ئۇ تازا قاتتىق بىر يىغلىۋالغان بولسا ياخشى بولۇپ كېتەتتى . . .

ـــ ئۇ ئۇنداق خاراكتېرلىك قىز ئەمەس ، ـــ دېدى بوۋاي .

ـــ تىش . . . ش . . . ـــ سترانگ خانىم ئۇنى ئاۋاز چىقارماسلىققا ئۇندەپ ، خۇددى مەن ئېغىر كېسەلدەك پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ چىقىپ كەتتى .

ئۆي قاپقاراڭغۇ ، كارىۋاتتا ياتىمەن ، دېرىزىدىن دەرەخنىڭ قارىسى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ . مەن بۇ دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئارام ئېلىشقا ئامراق . ھەي . . ي ، بالىلىق دەۋرىمدە مۇشۇنداق يوغان بىر دەرىخىمىز بولغان بولسا نەقەدەر ياخشى بولغان بولاتتى ـ ھە ! ماۋىس بىلەن ئىككىمىز ئۇستىگە چىقىپ ئويناپتۇق . . . تازا ئۇستىگە چىقاتتۇق . قۇشنىڭ ئۇۋىلىرىنى كۆرەتتۇق ، چۈنكى ئۇۋا

دېگەن دەرەخنىڭ ئۇچىدا بولىدۇ . . . ئۇ يەردە تۇخۇمدىن چىقىپ بالاپانلارنى كۆرەتتۇق ، بالاپانلار ئاستا ـ ئاستا چوڭ بولۇپ ، كېيىن ئۇچۇپ كېتەتتى . مەن دەرەخنىڭ ئۈستىگە كىچىك بىر ئۆي ياسۋالاتتىم . مەن بىلىمەن ، دەرەخنىڭ تازا چاتاپ چىققان يوغان ئوچ غولىنىڭ ئارىسىغا ناھايىتى پۇختا ، بىر كىچىك ئۆي ياسۋالغىلى بولىدۇ . . .

ـــ سترانگ ئەپەندى ، قىزىڭىز نانسى دەرەخنىڭ ئۈستىگە كىچىك ئۆي ياساپ باققانمۇ ؟

ـــ ئۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟ ـــ سوردى بوۋاي ھەيران قېلىپ ، ـــ دەرەخنىڭ ئۈستىگىمۇ ئۆي ياسغىلى بولامدۇ ؟ ياق . بىراق نانسىنىڭ كىچىك ئۆيى بار ئىدى . ئۇنى نانسى بىلەن ئىكىكىمىز ياسىغان . . .

ـــ نېمىدېگەن ياخشى ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ھەي . . . مېنىڭمۇ چىرايلىق كىچىك ئۆي ياسىشىپ بېرىدىغان دادام بولسىچۇ كاشكى . ئۇ ئۆيگە كىرىۋېلىپ تازا ئويناياتتىم ، قورچاقلىرىمغا تاماق ئېتىپ بېرەتتىم ، لايلاردىن كىچىك توقاچلارنى ياساپ ، ئۈستىگە گۈلنىڭ چېچەكلىرىنى چاپلايتتىم ، گۈلنىڭ ياغاچلىرىدىن ۋىلكا ، قوشۇق ، ياپراقلاردىن تەخسە ياسايتتىم . قورچاقلىرىم تەخسىنى چېقىۋەتسە ئۇلارنى جىملەپ قويماتتىم ، تېخى ئۇرۇپمۇ قويماتتىم . . .

ـــ سترانگ ئەپەندى ، سىز نانسىنى ئۇرۇپ باققانمۇ ؟

ـــ بەزىدە ئامالسىز ئۇرۇپ قويغان ۋاقىتلىرىمۇ بار .

ـــ ئۇ يىغلامتى ؟

ـــ ئۇرغاندىن كېيىن يىغلايدۇ ـ دە ، بولۇشچە يىغلايتى . ئۇ يىغلايدىغان . . .

سترانگ ئەپەندى كارىۋىتىمنىڭ قېشىغا كېلىپ

ئولتۇردى . بىر پەس جىمجىتلىق ماڭا ناھايىتى قورقونچ ئېلىپ كەلدى . . .

بىل ! ۋاي ، ياق ، بولدى ، بىلىنى ئويلىماي . . .

ھەي . . . ي ، شۇ تاپتا ئىنگى ، لىندالارنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەن بولسام ـ ھە ! ئەگەر شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ قېشىدىن كەتمەي بىللە ئىشلىگەن بولسام ، ئۇلار چوقۇم ياخشى كۈن كۆرەتتى ، چوقۇم شۇنداق بولاتتى . ئۇلار بۈگۈن كېچە قەيەردىدۇ ؟ نېمە قىلىۋاتقاندۇ ؟ بۇنى مەڭگۈ بىلەلمەيمەن . . .

ئىشى ئىلگىرى كەلمەيدىغان ھېلىقى ياسانچۇق يىگىت خارروداچۇ . ئۇ ھازىر نە ھالدىدۇ ؟ خارروداقا قىلىپ قويغان شۇ ئىشىم تۈپەيلى ، بىل ماڭا ئېلىپ بەرگەن بىرىلىيانت ئۈزۈكنى تاقمىدىم ـ ھە . . .

بىل ! ياق ، مەن بىلىنى ئويلىماي . . .

توۋا ، مارتىن دېگەن فامىلە بىلەن ھېلىقى مارتىن دوختۇرنى نېمىشقا بىرلەشتۈرۈپ قارىمىدىم ، ئەقىللىق كاللامغا نېمىشقا بۇ ئىش كەلمىدى ؟ . . .

ياق ، مەن بىلىنى ئويلىماسلىقىم كېرەك . . .

ـــ سترانگ ئەپەندى ، نانسى يىغلىغاندا سىزنىڭ كۆڭلىڭىز يېرىم بولامتى ؟

ـــ ئەلۋەتتە ، يېرىم بولىدۇ ـ دە ، لېكىن ئاتىلار ھامان قىزلىرىنىڭ يىغلىغانلىقىنى كۆزمەي قالمايدۇ . . .

توۋا ، دۇنيادا ئەجەب ئىشلار بولىدىكەن ، ئادەم ئىشەنمىگۈدەكلا . جۈدىس بىلەن توي قىلغان جون مارتىن دوختۇرنىڭ ئوغلى بولۇپلا قالماي ، تېخى بىلىنىڭ بىر نەۋرە ئىنىسى ئىكەن ئەمەسمۇ . . .

ـــ مەن جۆيلۇۋاتامدىم ؟ بايا قارا بېسىپ قاپتۇ ، ـــ دېدىم

پىچىرلاپ .

ـــ ياق ، سىز جۆيلىمىدىڭىز ، تىلتون ، سىز ئويغاق ، ـــ سترانگ ئەپەندى دېرىزىنىڭ قېشىدىن ئالدىمغا يېقىنلاشتى .

ـــ مەن قورقۇۋاتىمەن .

ـــ ئۆزىڭىزدىنمۇ ؟

ـــ ھەئە ، ئۆزۈمدىن ، بەك قورقۇۋاتىمەن .

ـــ مەنمۇ تالاي قورققان ، بۇ جىق ئادەملەردە بولىدىغان ئىش .

سترانگ خانىم ئۆيگە كىرىپ ، ئۇستەل چىرىغىنى ياندۇرۇپ :

ـــ يائاللا ، بۇ ئۇيقۇ دورىسىنى ئاران تاپتىم ، قېنى ، تىلتون ، بىر تال ئىچۈۋېلىڭ ، ـــ دېدى ، مەن دورىنى ئىچتىم ، كۆزۈم ئۇيقۇغا ئىلىنغۇچە سترانگ ئەپەندىدىن سورىۋالدىم :

ـــ سترانگە خانىم قاچاندىن بۇيان ئۇيقۇ دورىسىغا موھتاج بولۇپ قالدى ؟

ـــ قىزىمىز تۇغۇپ كەتكەندىن بۇيان . . . ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى قۇلقىمغا ئارانلا ئاڭلاندى .

بىل بۇگۈن تېلېفون بېرىپ قالار ، ئەتە بېرىپ قالار ، دەپ كۈتۈپ بىر نەچچە ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى . بەلكىم كىتابخانىغا كېلىپ قالار دەپ جېرمان ئەپەندىنىڭ قېشىغىمۇ قايتىپ باردىم ، لېكىن ئۇ كەلمىدى . ئۇ ئەمدى ھەرگىز كەلمەيدىغاندەك تۇراتتى . ھەتتا ئۇنىڭغا تېلېفون بەردىم ، ئۇ ئاۋازىمنى ئاڭلاپلا تۇرۇپكىنى تاراققىدە قويىۋېتتى . نومۇس قىلغىنىمدىن ماڭا ئاسمان يېراق ، يەر قاتتىق بولۇپ كەتتى ، بولدى ، ئەمدى ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى خار قىلماي ، دەپ ئويلىدىم ، لېكىن نېمىشقىدۇر بىر كۈنى ئاخشىمى

ئۇلارنىڭ هويلىسىغا باردىم ، بىناغا چىقىدىغان پەلەمپەي تۆۋىدە ئۇچ سائەتتىن ئوشۇق ساقلىدىم . مەن تونۇيدىغان هېلىقى هاۋا-رەڭ ماشىنا دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختىغاندا بىل مېنى كۆردى . شۇ چاغدا ئۆزۈمنى زور دولقۇنلار ئىچىدە ئېقىپ كېتىۋېتىپ ئۆز-زىنى قۇتۇلدۇرىدىغان ئاللىقانداق بىر نەرسىگە ئەڭ ئاخىرقى بىر ئۈمىد بىلەن تىكىلگەن بىر ئىنسانغا ئوخشاتتىم . ئۇ مېنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى ، سەل ئىككىلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ، بىر ئېغىز زۇۋان سۆرمەي ، يېنىمدىن سۈركىلىپ ئۆتۈپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ هويلىسىدىن چىقىپ كەتتىم . دېمەك ، ئارى-مىزدىكى مۇناسىۋەت ئەمدى پۈتۈنلەي ئاياغلاشقانىدى .

جېرمان ئەپەندى تۇرقۇمدىن هېچقانداق ئۆزگىرىشنى سې-زەلمىدى . مەن بۇ بوۋاي بىلەن شۇنچە يىللار بىللە ئىشلىدىم ، لېكىن ئۇ مەندىن ئەهۋالنىڭ قانداق ، مەجەزىڭ يوقمۇ ، ئەجەب ئورۇقلاپ كېتىۋاتسەنغۇ ، دەپ بىرەر قېتىممۇ سورىمايتتى .

مەن يەنىلا ستراڭگلار بىلەن بىر هويلىدا تۇردۇم . ئۇلار هېلىقى قورقۇنچلۇق ئاخشامدىكى گەپلەرنى قايتا قوزغىمىدى ، يە-نىلا چىرايلىق خېرىدارلىقىمنى قىلدى ، لېكىن مەن ئاستا ـ ئاستا ئۇلاردىن ئۆزۈمنى تارتتىم . مەن پات ـ پات ستراڭگ خانىمنىڭ ماڭا يەر ئاستىدىن قاراۋاتقانلىقىنى ، كۆزلىرىمز ئۇچراشقاندا لەپ-پىدە كۆزىنى ئەپقاچىدىغانلىقىنى سېزىپ قالاتتىم .

مەن مېڭىۋاتقان يولۇمدىن هەرگىز كەينىمگە يانماسلىقىم كېرەكلىكىنى بىلەتتىم . ستراڭگلارمۇ مەندىن شەپقىتىنى ئايىمە-دى ، مېنىڭ دەردىمنى چۈشەندى ، هالىمغا يەتتى ، شۇنداقتىمۇ مەن ئۇچۇن بۇ يولدا مېڭىۋېرىش سەل تەسكە توختىغىلى تۇر-دى .

بىر نەچچە ئايدىن كېيىن يۇرىكىمنىڭ ئاغرىقى سەل قو-

يۇپ بەرگەن بولسىمۇ ، لېكىن ماڭا غېرىبلىق چاپلاشتى ، چاپلاشقاندىمۇ بۇدۇشقاقتەك چاپلىشۋالدى .

مەن سەزدىم ، ئالدىمدا ھامان بىر چوڭقۇر ھاڭ بار ئىكەن ، مەن ئۇ دەھشەتلىك تەقدىرىمدىن قانداق قىلسامۇ قۇتۇلالمايدىغان ئوخشايمەن . ئادەمنىڭ نەپسى سەقلىدىغان تازا تىنجىق بىر يەكشەنبە كۈنى ئەتىگەندە سترانگ خانىم ناھايىتى ئەپسۇسلانغان ھالدا ، يېقىندا ئېرى ئۆلۈپ تۇل قالغان ئاچسىنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ ئۆزلىرى بىلەن بىللە تۇرماقچى بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتتى . مەن دەرھال يۇگۇرۇپ تاقىلىرىمنى يېغىشتۇردۇم .

ـــ ھېلىمۇ ماڭا جىق ئاتىدارچىلىق قىلدىڭلار ، ـــ دېدىم .

ـــ كەچۈرۈڭ ، بالام ، سىزنى قوغلىغاندەك ئىش قىلدۇق . بىز سىزگە بەك ئامراق بولۇپ قالغان ، ـــ دېدى مومای .

ـــ راست ، مەنمۇ سىلەرگە ئامراق . . .

سترانگ ئەپەندى چامادانىمنى ماشىنىغا سېلىپ بەردى ، ئاندىن ماشىنا قوزغالغۇچە دەرۋازىنىڭ تۈۋىدە ساقلاپ تۇردى . ماشىنىنىڭ كەينى ئەينەكىدىن ئۇنىڭ ماڭا قول پۇلاڭشىتقىنىنى كۆرۈپ مەنمۇ ئۇنىڭغا قولۇمنى پۇلاڭشىتتىم .

شەھەر رايونىغا كىرگەندىن كېيىن شوپۇرغا ماشىنىنى پىرىستان تەرەپكە ھەيدەشكە بۇيرۇدۇم ، ماڭا تونۇشلۇق كوچىنىڭ دوقمۇشىغا كەلگەندە :

ـــ بولدى ، توختىتىڭ ، مۇشۇ يەردە چۈشۈپ قالاي ، ـــ دېدىم . پۇلنى تۆلەپ بولۇپ ، بىر چاغدا قارىسام چامادانىم يوق . ماشىنا ئاللىقاچان كېتىپ قاپتۇ . بۇنىڭغىمۇ بوپتۇ ، دېدىم .

شۇنچە يىللاردىن بېرى دۇففې ئەپەندىنىڭ دەرۋازىسى

ئالدىغا كېلىشىم مۇشۇ بىرىنچى قېتىم ئىدى . سىرتتىن قارىغاندا يەنە ئوخشاشلا تۇرۇپتۇ ، ھېلىقى دەرۋازىسى يەنىلا ئوچۇق . . .

« تىلتون ، سىرتتا ئۆي تۈتۈش تۇرمۇشقا ئاۋارىچىلىق ۋە مۇشكۈللۈك ئېلىپ كېلىدۇ » دەيدىغان ئاپام . ئەسلى ئاپامنىڭ گېپىگە كىرسەم بوپتىكەن .

ئىشكى بۇرۇنقىدىن سەل چوڭايتىلغان كارىدورغا كىرىپ ، بىر ئايالنىڭ مەن تەرەپكە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تامغا يۆلىنىپ تۇردۇم .

ئىككىمىز بىر ـ بىرىمىزگە تازا سىنچىلاپ قاراپ كەتتۇق . ئۇنىڭ سېمىز تۇرقىغا قاراپ بالا چاغدىكى دوستۇمنى ئاخىر تونۇدۇم . ماۋسۇمۇ مېنى نەرىمگە قاراپ تونۇدىكىن ، ئىشقىلىپ مەندىن كېيىنرەك مېنى ئاخىر تونۇدى . مەن ئاۋۋال ئېغىز ئاچتىم .

ـــ ماۋىس ، ئاپام نەدە ؟

ئۇ سوغۇققىنا جاۋاب بەردى :

ـــ بىرەر يىلچە بولدى ، تۇغقىچە كەتتى . مەن ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالدىم ، يېنىدىن بىر قەدەم نېرى كەتمىدىم . ئۇ ھەممە ئالتۇن جابدۇقلىرىنى ماڭا قالدۇرۇپ كەتتى . . .

ـــ ئېيتقىنا ، ـــ دېدىم ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ ، ـــ ئۇ نېمە كېسەل بولغان ، نېمە كېسەل بىلەن تۇغقىچە كەتتى ؟

ـــ راك كېسىلى بىلەن .

ـــ راك ؟

ـــ ھەئە ، ـــ دەپلا قويدى ماۋىس .

ـــ ئۇ بىرەر قېتىم . . . ئۇ مېنى تىلغا ئالمىدىمۇ ؟

ماۋىس ماڭا ئۆچلۈكى كەلگەندەك قاراپ قويۇپ ، قاۋۇل بەستى بىلەن شاققىدە كەينىگە بۇرۇلدى ـ دە ، ئۇزۇن كەتكەن قاراڭغۇ كارىدور تەرەپكە ، ئۇششاق باللارنىڭ ئاۋازى چىقىۋاتقان

ئۆي تەرەپكە قاراپ ماڭدى . مەن ئۇنىڭ كەينىدىن تاپ بېسىپ بېرىپ ، بىلىكىنى تارتىپ تۇرۇپ سورىدىم :

ــ ئېيتقىنا ، ئاپام مېنىڭ گېپىمنى قىلمىدىمۇ ؟

ــ نېمىشقا سېنىڭ گېپىڭنى قىلىدىكەن ؟ ــ ماۋىس ماڭا چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ مەنسىتمىگەندەك قاراپ قويۇپ كېتىپ قالدى . دېمەك ، ئۇنىڭدىن ئۈمىد يوق .

مەن كوچىغا چىققاندا بىر كىچىك بالا ھويلىدىن ئۇچقان دەك يۈگۈرۈپ چىقتى ، كەينىدىنلا دەرۋازا گۈپپىدە يېپىلدى . ئېسىمدە قېلىشچە ، دۇففېنىڭ دەرۋازىسىنىڭ يېپىلىشى مۇشۇ بىر رىنچى قېتىم ئىدى .

ئۆزۈم تۇغۇلغان بۇ ھويلىدىن ئايرىلغان چاغدىكى كۆڭۈل يېرىملىقمنى تەسۋىرلەشكە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . مەن ماڭدىم ، دوقمۇش تەرەپكە ئەمەس ، بازار تەرەپكە ماڭدىم ، كېيىن دېڭىز تەرەپكە بارىدىغان تاغ باغرىغا بۇرۇلدۇم .

كۆڭلۈمنىڭ يېرىم بولۇشى ئاپامنىڭ تۇغقىچە كەتكەنلىكى سەۋەبىدىن ئەمەس ، بەلكى غېرىب بولۇپ قالغانلىقىم تۈپەيلىدىن ئىدى . ئاپام مېنى بۇ دۇنياغا تۇغۇپ قويۇپ ، ئەمدى ئۆزى كېتىپ قاپتۇ . بۇنى ئويلىغاندا يۈرىكىم بەكمۇ ئېچىشىپ ، گەز باغلىغان كالپۇكلىرىمنى قاتتىق چىشلىدىم .

خېلى يىللار بۇرۇن ، بىر كۈنى ئاخشىمى بىر ئادەم ــ ئېھتىمال ئۇ پاراخوتتا كەلگەن ــ شۇ تاپتا مەن چۈشۈۋاتقان مۇشۇ تاغدىن چۈشكەن بولغىيتتى . ئۇ دۇففېنىڭ بىناسىغا كىرىپ بىر ئايالنىڭ مۇنبەت تۈپرىقىغا قىلچە مەسئۇلىيەتسىز ھالدا ئۆز ئۇرۇقىنى سالغان . مەن ــ تىلتون شۇ ئۇرۇقنىڭ مېۋىسى . . . كېيىن ئۇ باشقا بالىمۇ تاپقان بولغىيتتى ، شۇ باللىرىنىمۇ مەندەك

تاشلىۋەتكەنمىدۇ ؟ ۋاي ، تاڭ . . . ئۇ شۇ پاھىشە ئايالنىڭ تېنى ئارقىلىق نەپسىنى قاندۇرۇۋالغاندىن كېيىن ، ئۇ ئايالنى پاكپاكىز ئۇنتۇپ كەتكەندۇ ـ ھە ؟! . . .

ھەر خىل يوغان ، تۆمۈر ساندۇقلارنى قاچىلىغان بىر يۈك پاراخوتى پرىستاندا توختىغاندا چالغان گۈدۈك ئاۋازى بىر توپ دېڭىز قۇشىنى ئۇركۈتۈۋەتتى . ئۇلار چۇرۇلدىشىپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى . چۇرۇلداشلارنى ئاڭلاپ سترانگ ئەپەندىنىڭ ئېيتقان سۆزى ئېسىمگە كەلدى : « ئاتىلار ھامان قىزلىرىنىڭ يىغلىغانلىقىنى كۆرمەي قالمايدۇ . »

لېكىن مېنىڭ دادام ھەتتا مېنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇدلۇقۇمۇنىمۇ بىلمەيدىغۇ . ئۇ ھەتتا مېنى تاشلىۋەتكەنلىكىنىمۇ ھېس قىلمايدۇ . مانا ، مېنىڭ ئازابىمنىڭ يىلتىزى مۇشۇ ! بۇ مېنىڭ ئەڭ زور تالاپىتىم . . .

مەن بىر ماكانغا موھتاج .

كۆرەلمىگەچكە ، قولۇم بىلەن كۆزلىرىمنى سۈرتىۋېتىپ قارىسام ، يېنىمدا مېنىڭ ھېلىقى ئاۋارە چامادانىمنى ئەكىتىپ قالغان ماشىنا تۇرۇپتۇ .

ـــ خېنىم ، چامدانىڭىزنى ئۇنتۇپ قاپسىز ، ـــ دېدى شوپۇر كايىغان ئاھاڭدا .

مەن بېشىمنى لىڭشىتتىم ، گەپ قىلمىدىم ، تۈيۈقسىز ، يېشىمنى توختاتتىم ـ دە ، ماشىنىغا كىردىم . شوپۇر مەندىن سورىدى :

ـــ ئەمدى قەيەرگە بارىسىز ؟

(« بىر ئايالنىڭ ئېيتقانلىرى » ناملىق خەنزۇچە كىتابتىن تەرجىمە قىلىنغان)

تۆلكە

د . ھ . لاۋرېنس (ئەنگلىيە)

ئەركىن نۇر ، نىياز ئەمەت تەرجىمىسى

كىشىلەر بۇ ئىككى قىزنىڭ ئات ـ جۆنىدىن بۆلەك ھېچ-نەرسىدىن خەۋەرسىز ئىدى . ئۇلارنىڭ بىرى بەنفور ، يەنە بىرى مارچ بولۇپ ، شېرىكلىشىپ بۇ قورۇقنى ئىجارىگە ئېلىپ باشقۇر-ماقچى بولۇشقانىدى . ئۇلار بىر توپ توخۇ بېقىپ تۇرمۇشىنى قامدىماقچى ، يەنە تېخى سىيىر بېقىپ ، ئۇنىڭدىن بىر ـ ئىككىنى موزايلاتماقچىمۇ بولۇشتى . شۇغىنىسى ، ئىشلار ئۇلارنىڭ ئويلىغان-ىدەك ئۇنچىۋالا ئوڭۇشلۇق بولمىدى .

بەنفور ۋىجىك ، يادائغۇ ، تېنى ئاجىز قىز بولۇپ ، كۆز-ىنىڭ تاقاپ يۇرەتتى . ئۇ قورۇقتا ئاساسلىق دەسمايە سالغۇچى ئىدى ، چۈنكى مارچنىڭ قولى قىسقا ئىدى . بەنفورنىڭ دادىسى ئىسلىنتوندىكى ① مىلچ مال سودىگىرى بولۇپ ، ئۆز قىزىنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن بۇ قورۇقنى ئېلىشقا پۇل چىقارغان ، چۈنكى ئۇ قىزىغا بەكمۇ كۆيۈنەتتى . ئۇنىڭ ئۇستىگە قىزى ئۆمۈر بويى تۇيى قىلمايدىغاندەك قىلاتتى . مارچنىڭ تېنى بەنفورنىڭكىدىن ساغلام ۋە كۈچلۈك ئىدى . ئۇ ئىسلىنتوندىكى كۇرستا ياغاچچە-لىقنى ئۆگەنگەن ، ھازىر قورۇقتىكى ئېغىر ـ يېنىك ئىشلارنى

---

① ئىسلىنتون ـــ لوندوننىڭ شىمالىي قىسمىدىكى بىر ئاپتونوم شەھەر .

ئەرلەرنىڭ ئورنىدا قىلاتتى . ئۇلار ئىشنى باشلىغاندا بەنفورنىڭ بوۋىسى بۇ قورۇقتا ئۇلارغا قارىشىپ بەرگەنىدى . بوۋاي ئىلگىرى دېھقان بولغان ، بىراق ئۇ بىل قورۇقىدا بىر يىل تۇرۇپلا بەختكە قارشى تۇڭەپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەردە بۇ ئىككى قىزلا قالدى .

ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئوتتۇزغا يېقىنلىشىپ قالغانىدى . ئۇلارنى بەك ياش دېگىلىمۇ ، قېرىلار قاتارىغا چىقىرىۋېتىشكىمۇ بولمايتتى . ئۇلار ئۆز ئىشلىرىنى ناھايىتى يۇرەكلىك ھالدا جوڭ-قۇرۇپ كېلىۋاتاتتى . ئۇلار نۇرغۇن توخۇ باققان بولۇپ ، ئارىسىدا قارا رەڭخوئېن توخۇسى ، ئاق رەڭخوئېن توخۇسى ، پلىموس توخۇسى ۋە ھايئېندوت توخۇسى بار ئىدى . ئۇلار يەنە بىر توپ ئۆردەك ۋە ئىككى غۇنجەن باقتى . قېرىشقاندەك غۇنجەندىن بىرى بىل قورۇقىدىكى نېسىۋىسگە قانائەت قىلماي قويدى . مارچ قاشانى ھەر قانچە پۇختا چىتلىۋەتسىمۇ ئۇ غۇنجەن يەنىلا قورۇق-تىن قېچىپ كېتەتتى يا ئورمانلىقتا قالايمىقان قىيغىپ يۇرەتتى ، يا قوشنا - قوڭلۇملارنىڭ ئوتلىقىغا ئۇسسۇپ كىرەتتى . مارچ بىلەن بەنفور ئۇچقاندەك چىقىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاشقا مەجبۇر بولاتتى ، بىراق كۆچىنىڭ بارچە يۇگۇرسىمۇ ئۇنى تۇتۇش ئا-سانغا چۇشمەيتتى . شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئىلاجسىزلىقتىن ئۇ غۇ-نجەننى سېتىۋەتتى . ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي يەنە بىر غۇنجەن تۇنجى موزىينى تۇغۇشقا ئاز قالغاندا بەنفورنىڭ بوۋىسى تۇڭەپ كەتتى . قىزلار غۇنجىنىڭ موزايلىشىدىن قورقۇنچ ھېس قىلىپ ئۇنىمۇ سېتىۋەتتى . شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇلار زېھنىنى توخۇ ۋە ئۆردەك بېقىشقا قارىتتى .

ئۇلار بىرئاز مەيۇسلەنگەن بولسىمۇ باقىدىغان چوڭ مال بولمىغاچقا يەڭگىللەپ قالغاندەك بولدى . دېمىسىمۇ ، ئادەم بۇ

دۇنياغا پەقەت جاپا چېكىش ئۈچۈنلا يارالغان ئەمەس ـ تە ! بۇ نۇقتىدا ئىككىسىنىڭ قارىشى تامامەن بىردەك ئىدى . ئەسلىدە ئاشۇ تـوخۇلارنىڭ ئاۋارىچىلىقىمۇ يېتىپ ئاشاتتى . مارچ ياغاچچىلىقتا ئىشلىتىدىغان رۇستىكىنى ئىشكى ھاڭغىرقاي ئوچۇق تۇرىدىغان لاپاسنىڭ بىر چېتىگە ئورۇنلاشتۇرۇۋالغانىدى . ئۇ شۇ يەردە ئىشـ لەيتتى ، توخۇ كاتىكى ، ئىشىك دېگەندەك ئۇششاق ـ چۈششەك نەرسىلەرنى ياسايتتى . توخۇلار ئاشۇ چوڭراق كەلگەن ئۆيدە بېـ قىلاتتى ، بۇ ئۆي دەسلەپ ئاشلىق ئامبىرى ، كېيىن كالا قوتىنى قىلىنغانىدى . توخۇلار بىر ئوبدان كاتىكىنىڭ بولغىنىدىن خۇش بولسا بولاتتى . دەرۋەقە ، توخۇلار ناھايىتى روھلۇق كۆرۈنەتتى . بىراق ، ئۇلارغا ھەر خىل غەلىتە كېسەللەر ئوڭايلا يۇقۇپ قالاتتى . يـەنە كېلىپ دان دېسە پوكىنى ئېتىلىپ كەتكۈدەك يەپ تويماي ئىغاڭلاپ يۇرۇشلىرى بۇ ئىككى قىزنىڭ ئوغسىنى قاينىتاتتى .

سـىرتتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك مارچ ئۆزى قىلاتتى . ئۇ سىرتقا چىقىدىغان چاغدا ھەمىشە گەلەپى شىم ، ئۇـ چىسىغا بەللىك پىلاش ، بېشىغا ئازادە كەلگەن يۇمشاق شىلەپە كـىيىپ ، پۇتىغا گۆجەي يۆگىۋالاتتى . ئۇنىڭ دولىسى تۇز ، يۇـ رۇش ـ تۇرۇشى چاققان ھەم تەمكىن بولۇپ ، ئۇزايىدىن ئاز ـ تولا سوغۇق قان ، ئادەمنى مەنسىتمەيدىغان ئالامەتلەر چىقىپ تۇراتتى . شۇڭا بوي تۇرقى سۇمباتلىق ، ئەمما بىپەرۋا يىگىتلەرگە ئوخشاپ كەتسىمۇ ، ئۇنىڭ چىرايى ئوغۇل بالىغا ئوخشمايتتى . ئېڭىشكەندە قۇندۇزدەك قاپقارا بۇدۇر چاچلىرى يۇز ـ كۆزىنى يېـ پىۋالاتتى . قەددىنى رۇسلىغاندا بولسا ، قۇمچاقتەك قارا كۆزلىرى تـېخىمۇ چوڭىيىپ تەئەججۇپ ، تارتىنىش ۋە يەنە ئاللىقانداق مـەسخىرىلىك ئالامەتلەر زاھىر بولاتتى . ئۇ بىر يېرى ئاغرىۋاتقانـدەك ياكى باشقىلارنى مازاق قىلىۋاتقاندەك لېۋىنى پۈرۈشتۇرۇپ

يۇرەتتى . ئۇنىڭ جىسمىدا ئادەم ئوڭايلىقچە چۈشەنگىلى بولمايدە-
غان غەلىتىلىكلەر مەۋجۇت ئىدى . ئادەتتە ئۇ گەۋدىسىنىڭ سال-
مىقىنى بىر پۇتىغا چۈشۈرگىنىچە يانتۇ كەلگەن بۇ قورۇقنىڭ
مەينەت ، لاي - پاتقاق سەيناسىدا ئۇيان - بۇيان ئىرغاڭلاپ يۈ-
گۈرۈشۈپ يۈرگەن توخۇلارغا قارايتتى ، ئۆزى ئامراق ئاق مېكە-
يىنىنى چاقىراتتى . ئۇ مېكىيان ئۆز ئىسمىنى ئىشتىكەن ھامان
ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ كېلەتتى . ھالبۇكى ، مارچ كۆز - قۇلاق
بولۇپ تۇرغان ئۇ ئۇچ بارماقلىق توخۇلىرىنىڭ بېشى قايغان ،
پۇتى تايغان يەرلەردە يۈرگەنلىرىنى كۆرگىنىدە ، ئاھۇ كۆزلىرىدە
دائىم دېگۈدەك بىر خىل مەسخىرىلىك ئۇچقۇن يالتىتىدە چاقناپ
قالاتتى . ئۆزى ئۆلۈگۈدەك ياخشى كۆرىدىغان مېكىينى فا-
دىغا گەپ - سۆز قىلىۋاتقاندىمۇ ئاۋازىدىن ئاز - پاز دوق قىل-
غان ، مەسخىرىلىك تەلەپپۇز چېقىپ تۇراتتى . فادى بولسا يېقىن-
چىلىقىنى ئىپادىلىمەكچى بولغاندەك مارچنىڭ ئۆتۈكلىرىنى يې-
نىككىنە چوقۇلاپ قويياتتى .

مارچ چامىنىڭ يېتىشىچە بۇ توخۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر
ئالغان بولسىمۇ ، لېكىن بۇ توخۇلار ئاينىماي كەتتى . ئۇ ھەر
كۈنى قاق سەھەردە توخۇلارغا ئىسسىق يەم بېرەتتى . بىراق ، ئۇ
ئىسسىق يەم توخۇلارنى نەچچە سائەتلەپ ئۇخلىتۇۋېتىدىغانلىقىنى
سېزىپ قالدى . ئۇنداقتا توخۇلار قونداقلىرىدا ئولتۇرۇپ يەمنى
بەكمۇ ئۇزاقتا ھەزىم قىلاتتى . توخۇلار ھەريان چېپىپ يۈرۈپ
ئۆزى دانلىشى كېرەك ئىدى . بۇ ئۇلار ئۇچۇن ناھايىتى پايدىلىق
ئىدى . ئۇ بۇنى تولۇق ھېس قىلدى . بۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاۋۇالقى
ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىپ ، كەچتە ئىسسىق يەم بېرىش ، توخۇلار
تويۇشى بىلەنلا ئۇخلىتۇۋېتىش نىيىتىگە كەلدى . ئۇ شۇنداق قىل-
غانمۇ بولدى . شۇغىنىسى ، بۇنىڭ ھېچ بىر ئۇنۇمى بولمىدى .

ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇرۇش مەزگىلىدىكى شەرت ـ شارائىتىمۇ باقماـ چىلىق ئىشلىرىغا بەكمۇ قولايسىزلىق ئېلىپ كەلدى . يەم ـ خەـ شەك قىس ، سۇپىتىمۇ ناچار ئىدى . پارلامېنت يازلىق ۋاقىت تۆـ زۈمىنى يولغا قويغاندىن كېيىن ، توخۇلار سانى توققۇزلار بولۇپ قالسىمۇ ئادەتتىكىگە ئوخشاشلا كاتەككە كىرمەي تۇرۇۋالاتتى . راستىنى ئېيتقاندا ، سانى توققۇزغىچە ھەپىلىشىمۇ خېلى كەچ ھېسابلىناتتى . چۈنكى ، توخۇلارنى سولاپ ئوخلىتىۋەتمىگۈچە ئارامچىلىق يوق ئىدى . ئەمدىلىكتە ئۇلار سانى ئون ، ھەتتا ئوـ دىن ئاشقىچە ئاشلىق ئامبىرىغا كۆزىنىڭ قىرىنىمۇ سېلىپ قويـ ماستىن قېنى ـ قىنىغا پاتماي ئۇيان ـ بۇيان چېپىپ يۇرۇشىدىغان بولۇۋېلىشقانىدى . بەنفور بىلەن مارچ ئىنسانىنىڭ ئىشلەش ئوچۇنلا يارىتىلىدىغىنىغا ئىشەنمەيتتى . ئۇلارنىڭ كەچتە كىتاب ئوقۇغۇسى ياكى ۋېلىسىپىتلىق ئايلىنىپ كەلگۈسى كېلەتتى . ئۇنداق بولمـ غاندا مارچ يېشىل سىرلىق فارفۇر قاچا ـ قوچىلارغا ئاق قولارنى سىزىش ياكى پىشقان ياغاچچىلىق ھۈنىرىنى ئىشقا سېلىپ ئەپـ چىل ، چىرايلىق بىر تام مەش سالاسۇنى ياساشنى ئويلايتتى . چۈنكى ، ئۇ غەلىتە خىياللارنى كۆپ سۇرىدىغان ، بارىغا شۇكۇر قىلمايدىغان قىز ئىدى . ھالبۇكى ، ئاشۇ نەس باسقۇر توخۇلار بۇ ئىشلارنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىشقا ئىمكان بەرمەيتتى .

ئۇلارنىڭ بېشىغا ناھايىتى زور بىر بالايىئاپەت كەلدى . بىل قورۇقى ـــ كونا ياغاچ ـ تاشتىن سېلىنغان ئاشلىق ئامبىرى بىلەن ئۆگزىسى پاكارغىنا كەلگەن كەپىدىن تەشكىل تاپقان كىـ چىكلا بىر قورۇق بولۇپ ، بىر پارچە ئېكىزلىق ئارقىلىق ئورمانلىقـ تىن ئايرىلىپ تۇراتتى . ئۇرۇش پارتلىغاندىن كېيىن تۇلكە ئەسەـ بىلەرچە قۇتراپ يۈرىدىغان بىر زىيانداش ئالۋاستىنغا ئايلىنىپ قالدى . ئۇ ھەمىشە مېكىيانلارنى مارچ ۋە بەنفورنىڭ كۆزىچىلا

كاپپىده چىشلەپ ئېلىپ قاچاتتى . بەنفور توخۇلارنىڭ ئېچىنىش-لىق قاقىلداپ ، جان تالىشىپ قانات ـ قۇيرۇقىنى پالاقلىتىشلىرىنى ئاڭلىغاندا ، ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپلا قوياتتى . شۇنداق قىلىپ يەنە بىر ئاق رېگىنخوئېن توخۇسى تۇلكىگە يەم بولاتتى . بۇ راستتىنلا ئادەمنىڭ ئېچىنى سېرىيدىغان ئىش ئىدى .

ئۇلار قولىدىن كېلىدىغانلىكى ئامالالارنى قىلىپ تارتقان زىيانىنى تولدۇرۇۋېلىشقا تىرىشاتتى . تۇلكىنى ئوۋلاشقا ئىجازەت بېرىلگۈچە سەۋرى قىلغاندىن كېيىن ئۇلار ئىككىسى بىرلىكتە مىلتىقلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ تۇلكە پەيدا بولىدىغان پەيتتە تىنتىشقا چىقتى . شۇغىنىسى ، بۇنىڭمۇ ھېچبىر پايدىسى بولمىدى . چۈنكى ، تۇلكە ئۇلارنىمۇ چېچەن ئىدى . ئەنە شۇ تەرىزدە ئىككى يىل ئوتتۇپ كەتتى . ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى خۇددى بەنفور ئېيتقاندەك زىيىنىغا دەسسەش بىلەن ئوتتۇۋاتاتتى . بىر يىلى يازدا ئۇلار ئۆز-لىرى ئولتۇرۇۋاتقان كەپىنى ئىجارىگە بېرىۋېتىپ قورۇقنىڭ بىر بۇلۇڭىدىكى تاشلاندۇق ۋاگوندىن ئۆزگەرتىلگەن ئۆيگە كۆچۈ-ۋېلىشتى . ئۇلار بۇ ئۆيدە ئولتۇرسا ھەم كۆڭۈللۈك تۇيۇلاتتى ، ھەم چىقىمنى تېجەپ قالغىلى بولاتتى . شۇنداقتىمۇ ، ئەھۋالدا يە-نىلا كۆپ ياخشىلىنىش بولمىدى .

بەنفورنىڭ تېنى ئاجىز بولسىمۇ ئاسان ھايا جانلىنىدىغان سەمىمىي ، قولى ئوچۇق قىز ئىدى . مارچىنىڭ مىجەزى غەيرىي ۋە شۇ قەدەر بىپەرۋا بولسىمۇ باشقىلارغا نىسبەتەن كۆڭلى ـ كۆكسى دەريادەك كەڭ ئىدى ، شۇڭا ئۇلار ئەڭ ياخشى دوستلاردىن بولۇپ قالغانىدى . ئۇلار نورمال ئەھۋالدا ئەپ ئۆتسىمۇ ، ئۇزۇن مۇددەت-لىك تەنھا ياشاش جەريانىدا ئۆزئارا ئوڭايلا سۇركىلىش پەيدا بولاتتى ـ دە ، بىر ـ بىرىدىن ئاز تولا زېرىكىپمۇ قالاتتى . ئىشلارنىڭ كۆپىنچىسىنى مارچ قىلاتتى . ئۇ باشتا بۇنىڭغا ئانچە

ئېرەنشىپمۇ كەتمىدى ، ئەمما كۈنلەرنىڭ مۇشۇنداق جاپالىق ئۆتۈۋېرىشى بىلەن ئۇنىڭ كۆزلىرىدە غەلىتە ئالامەتلەر كۆرۈلىدىغان بولۇپ قالدى . بۇنداق چاغلاردا ، بەنفورنىڭ ئەسەبلىرى جىددىيلىشىپ دېمەي ئىچىگە چۈشۈپ كېتەتتى . مارچ بولسا ئۇنىڭغا تەكىنى بار سۆزلەرنى قىلاتتى ، ۋاقتىنىڭ سۈدەك ئۆتۈشى بىلەن نېمە ئۈچۈندۇر ئۇلارنىڭ ئىشى ئوڭغا تارتمايۋاتاتتى . شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۈمىدسىزلىنىشكە باشلىدى . ئۇلار ئورمانلىق بويىدىكى ئاشۇ ئېكسىزارلىقتا يالغۇز ياشاپ كېلىۋاتاتتى . بىپايان چۆل ـ جەزىرە ئادەمزاتسىز ، قۇپقۇرۇق بولۇپ ، ئاق تۈلپار چوققىسى دېيىلىدىغان گىرنىمەن تاغلارنىڭ باغرىغىچە سوزۇلغان . شۇڭا ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە تايىنىپ تۇرمۇش كەچۈرۈشىگە توغرا كېلەتتى ، ئۇلارنىڭ روھىنى ئۆستۈرىدىغان ، ئۇلارغا ئۈمىد بېغىشلايدىغان ھېچ نەرسە يوق ئىدى .

تۈلكە ئۇلارنى ھەقىقەتەنمۇ زەردىگۈش قىلىۋەتتى . ئۇلار ياز كۈنلىرى سەھەردە توخۇلارنى كاتەكتىن چىقىرىۋېتەتتى ـ دە ، دەررۇ مىلتىقلىرىنى ئېلىپ قاراۋۇللۇقتا تۇرۇشقا مەجبۇر بولاتتى . قاش قارىيىشقا باشلىغاندا يەنە بىر نۆۋەت قاراۋۇللۇققا چىقاتتى . تۈلكە شۇقەدەر ھىيلىگەر ئىدى . ئۇ قويۇق ئۆسكەن ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىدا يىلاندەك يەر بىغىرلاپ ماڭغاچقا ئۇنى ئاسانلىقچە سېزىۋالغىلى بولمايتتى . يەنە كېلىپ ، ئۇ بۇ ئىككى قىزنى چېكىپ باقماقچى بولۇپ ئەتەي كولدۇرلىتىۋاتقاندەك قىلىقلارنى قىلاتتى . مارچ بىر ـ ئىككى نۆۋەت ئۇنىڭ قۇيرۇقىنىڭ ئۇچىدىكى ئاق تۈكلىرىنى ياكى قېلىن ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىدىكى قىزغۇچ گەۋدىسىنى كۆرۈپ قېلىپ ئالمان ـ تالمان گومبىدە ئوق ئۇزگەندە ، تۈلكە بۇنى چىۋىنقىغىمۇ ئېلىپ قويمىغاندى .

بىر كەچقۇرۇنلۇقى ئىدى . مارچ پېتىۋاتقان قۇياشقا ئار-

قىسىنى قىلىپ ئۆرە تۇراتتى ، ئۇ قولتۇقىغا مىلتىق قىستۇرۇۋالـ
غان ، چاچلىرىنى شىلەپە بىلەن باستۇرۇۋالغانىدى . ئۇ زەن قو-
يۇپ قارىغاچ خىيال سۈرەتتى . ئۇ ھەمىشە شۇنداق ئىدى . كۆز-
لىرى بىر نۇقتىغا تىكىلىپ تۇرغاندەك قىلىسمۇ ، كۆكلى بىر يەردە
بولمىغاچقا ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان نەرسىنىمۇ سەزمەيتتى . ئۇ
ئادەتتە مۇشۇنداق غەلىتە ، باش ـ ئاخىرى يوق خىياللار قاينىمىغا
غەرق بولاتتى . ئۇنداق چاغلاردا ئاغزىنى دومسايتىپ قويياتتى .
ئۇنىڭ كۆزى شۇ يەردە بولغىنى بىلەن كۆكلى باشقا يەردە يۈ-
رەتتى .

ئاۋغۇست ئىيىنىڭ ئاخىرلىرى بولغاچقا ، ئورمانلىقنىڭ
چېتىدىكى دەرەخلەر يارقىن قۇياش نۇرىدا قوكۇر ئارىلاش قېنىق
يېشىل رەڭدە ئايان بولاتتى . ئۇنىڭمۇ نېرىسىدا قارىغايلارنىڭ تا-
قىر ، مىس رەڭلىك غولى ۋە شاخ ـ شۇمبىلىرى يالتىرايتتى .
ئەتراپتىكى بولۇق ياۋا ئوت ـ چۆپلەر ۋە ئۇلارنىڭ قوكۇر كەلگەن
ئۆسكىلەڭ پايىلىرى قۇياش نۇرىدا يالت ـ يۇلت چاقنايتتى . تو-
خۇلار ۋە ئۆردەكلەر تەرەپكە ـ تەرەپكە تارقالغان . ئۆردەكلەر قا-
رىغاي تۈۋىدىكى كۆلچەكتە ئۇزۇپ ئويناشماقتا . مارچ مانا شۇلار-
نىڭ ھەممىسگە سىنچىلاپ قارىدى . ھەممىسىنى ئوچۇق كۆردى ،
ئەمەلىيەتتە ئۇ ھېچ نەرسىنى كۆرمىگەندەك ئولتۇراتتى . ئۇ يىراقتا
بەنفورنىڭ توخۇ ۋە ئۆردەكلەرگە ئاللىنىمىلەرنىدۇر دەۋاتقانلىقىنى
ئاڭلىغان بولسىمۇ ، ئەمما ئۇنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالمـ
دى . ئۇ نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىكىن ؟ بۇنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ .
ئۇنىڭ ئوي ـ خىيالىنى ئاللىقانداق نەرسىلەر كونترول قىلىۋالغانـ
دەك ئىدى .

ئۇ نەزەرىنى تۆۋەنگە ئاغدۇرغانىدى ، تۇيۇقسىز ھېلىقى
تۇلكىگە كۆزى چۈشۈپ قالدى . تۇلكە بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا

قاراپ تۇراتتى . ئۇ تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ ، كۆزلىرىنى يۇقىرى كۆ-
تۈرگىنىچە ، مارچىنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگەقارىدى . ئۇ خۇددى سې-
هىرلەپ قويغاندەك جىممىدە تۇراتتى . مارچ تۇلكىنىڭ ئۆزىنى تو-
نۇپ قالغانلىقىنى بىلدى ، شۇڭا تۇلكە ئۇنىڭ كۆزىگە بىمالال قا-
دىلىپ قاراپ تۇراتتى . ئۇ بىرئاز تېڭىرقاپ قالدى . تۇلكە ئۇنى
تونۇپ بىرئازمۇ قورقمايۋاتاتتى .

ئۇ دىلىغوللۇقتا نېمە قىلارىنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى .
هودۇقۇشتىن ئۆزىگە كەلگەندە ، مارچ تۇلكىنىڭ يەردە يېيىلىپ
ياتقان شاخ ـ شۇمبىلاردىن بىخارامان ئاتلاپ ئۆتۈپ ، يۇرىكىنى
قاپتەك قىلىپ قىلچە ئەيمەنمەي مىسىلداپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ
قالدى . تۇلكە بېشىنى ئارقىغا بۇراپ قىزغا لاپپىدە قارىدى ـ دە ،
بىخارامان كېتىپ قالدى . مارچ تۇلكە قۇيرۇقىنىڭ تۈز هەم پار-
قىراقلىقىنى هەمدە ئۇنىڭ ئېچىلىپ قالغان ئاپئاق ساغرىسىنىڭ
يالتىراپ تۇرغىنىنى كۆردى . ئۇ شۇ تەرىزدە قاچتى ، شامالدەك
تېز كېتىپ قالدى .

مارچ مىلتىقىنى ئۆشنىسىگە ئارتىۋالدى . بۇ چاغدا ئۇنىڭ
ئاغزى يەنىلا پۇرۇكلۇك ئىدى . ئۇ هازىرلا ئوق چىقىرىدىغاندەك
ئەلپازدا جىددىي هالەتتە تۇرۇشنىڭ ئارتۇقچە ئاۋارىچىلىق ئىكەنـ
لىكىنى تونۇپ يەتكەنىدى . شۇڭا ، ئۇ تۇلكە كەتكەن تەرەپكە
قاراپ ئېغىر قەدەملەر بىلەن ئاستا ۋە سالماق يۇرۇپ كەتتى . مارچ
تۇلكىنى چوقۇم تېپىش نىيىتىگە كەلگەنىدى . ئەمما ، ئۇنى تاپقاندا
زادى نېمە قىلىشى كېرەكلىكىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى .
شۇنداقتىمۇ ، ئۇ تۇلكىنى تېپىش نىيىتىدىن يانمىدى . شۇنىڭ بـ
لەن ئۇنىڭ شەهلا كۆزلىرى چوڭ ـ چوڭ ئېچىلىپ چىرايىغا
سۇس قىزىللىق يۈگۈردى . شۇ تاپتا ئۇ ئورمانلىق ياقىسىدا روهـ
لۇق هالدا كېتىپ باراتتى . ئۇ هېچ نەرسىنى ئويلىمايتتى . ئۇ

مۇشۇ تەرىقىدە تۇلكىنى ئىزدىمەكتە ئىدى . ئۇ بىر چاغدا بەنفور-
نىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى . زېھنىنى تەستە يىغىپ
جاۋابىن ئىنچىكە ئاۋازدا ۋارقىراپ قويدى ـ دە ، ئارقىسىغا بۇرۇ-
لۇپ قورۇق تەرەپكە چوڭ ـ چوڭ قەدەم تاشلاپ يۇرۇپ كەتتى .
ئۇتقاشتەك قىزغۇچ قۇياش پاتماقتا ، توخۇلار كاتەكلىرىگە قاراپ
يانماقتا . ئۇ توخۇلارغا زەن سالدى ، ئاق ، قارا ، ھەر خىل رەڭ-
دىكى توخۇلارنىڭ ھەممىسى ئاشلىق ئامبىرىغا كىرىپ كېتىۋا-
تاتتى . ئۇ تېخىچە ئاللىقانداق نەرسە تەرىپىدىن سېھىرلەپ قويۇل-
غاندەك ئىدى . ئۇنىڭ كۆزى توخۇلاردا بولغىنى بىلەن خىيالى
باشقا يەردە ئىدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ ئادەتتى بويىچە كاتەكنى ئۆز
ۋاقتىدا ئاڭسىز ھالدا ئېتىپ قويدى .

ئۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىپلا كەچلىك تاماققا ئولتۇردى . بەن-
فور تاماقنى تەييارلاپ شىرەگە قويۇپ قويغانىدى . مارچ تاماق
يەۋاتقاندا بەنفور تاغدىن ـ باغدىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇردى . مارچ
سوغۇق ، كەسكىن قىياپەت بىلەن ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ ئول-
تۇرغاندەك ئارىلاپ ـ ئارىلاپ بىر ـ ئىككى ئېغىز قىسقىلا جاۋاب
بېرىپ قوياتتى . ئۇ بايانىدىن بېرى تولىمۇ پاراكەندە كۆرۈنەت-
تى . ئۇ غىزالىنىپ بولدى ـ دە ، ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ نەگە
ماڭغانلىقىنى ئېيتىپمۇ قويماستىن چىقىپ كەتتى . ئۇ مىلتىقىنى
ئېلىپ ھېلىقى تۇلكىنى ئىزلەپ ماڭدى . چۈنكى ، تۇلكە بېشىنى
كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىغان ، ئۇنىڭ قۇۋلۇق يېغىپ تۇرغان قاراش-
لىرى خۇددى مۆھۈر باسقاندەك مارچنىڭ كاللىسىغا چوڭقۇر ئور-
نىشۇۋېلىپ زادىلا ئارام بەرمەيۋاتاتتى . بۇنداق بولۇشى ئۇنىڭ
ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەنىدى . ئۇ تۇلكىگە باغلىنىپ قالغا-
نىدى . ئۇ تۇلكىنىڭ ئۆتكۈر ، بىغەم ، قاپقارا كۆزلىرى بىلەن بىر
قاراپلا ئۆزىنىڭ يۈرىكىدىكى پىنھان سىرلارنى كۆرۈۋالغاندەك ۋە

ئۇنى شۇ ئارقىلىق تونۇۋالغاندەك ھېس قىلدى . تۇلكە ئۇنىڭ روھىنى غايىبانە قامال قىلىپ تۇرغاندەك ئىدى . تۇلكىنىڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىغان چاغدىكى ئاشۇ تۇرقى ، سارغۇچ ۋە ئاقۇش بۇرۇتلۇق ئۇزۇنچاق ئېغىز ـ بۇرنى ئۇنىڭ خىيالىدىن نېرى كەتـ مەيتتى . مارچ تۇلكىنىڭ بېشىنى ئارقىسىغا بۇراپ قايمۇقتۇرۇش ، مەنىستمەسلىك ۋە مەككارلىق ئالامەتلىرى ئارىلىشىپ كەتكەن كۆزلىرى بىلەن ئۆزىگە قادىلىپ تۇرغان قىياپىتىنى يەنە كۆرۈۋاتـ قاندەك بولدى . شۇڭا ، ئۇ كېتىۋاتاتتى ، تەئەججۇپتىن كۆزلىرى يـانـغان ، قولتۇقىغا مىلتىق قىستۇرۇۋالغان ھالدا ئورمانلىقنى بويلاپ توختىماي كېتىۋاتاتتى . بۇ قاش قارىيىپ تولۇن ئاي قا ـ رىغايلارنىڭ ئارقىسىدىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان چاغ ئىدى . بەنفور يەنە ئۇنى چاقىرغىلى تۇردى .

مـارچ بۇ دورەم ئۆيگە قايتىپ كېلىپ ئۇن ـ تىنسىز ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل بولدى . ئۇ ئوۋ مىلتىقىنى تۇجۇپىلەپ بىر قۇر تەكشۈرۈپ سۈرتكەچ چىراغ نۇرى ئاستىدا كۆڭلى پاراكەنـدە بولـغان ھالـدا خـيالـغا پاتـتى . كېـيىن ئۇ يەنە ئۆيـدىن چىقتى ـ دە يارقىن ئاي نۇرى ئاستىدا ھەممە ئىشلارنىڭ جاي ـ جايىدا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ـ ئورۇنلاشتۇرۇلمىغانلىقىغا قاراپ چـىقتى . ئۇنىڭ قارامتۇل كۆرۈنۈپ تۇرغان قارىغاي شاخلىرىنىڭ قـىزغۇچ كۆكىنى تېخىمۇ روشەن گەۋدىلەندۈرۈشىگە كۆزى چـۈشـكەندە خىيالىغا ھېلىقى تۇلكە كىرىۋالدى . ئۇ مىلتىقىنى ئې ـ لىپ بۇ تۇلكىنىڭ ئىزىغا چۈشۈشنى ئويلايتتى .

ئارىدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىنلا ئۇ بۇ ئىشنى بەنفورغا تىندى . بىر ئاخشىمى ئۇ بىردىنلا :

ـــ شەنبە كۈنى كەچتە ھېلىقى تۇلكە پۈتۈمنىڭ ئۇچىغىلا كېلىپ قاپتىكەن ، ـــ دېدى .

ـــ نەدە ؟ ـــ سوربدى بەنفور ، ئۇنىڭ كۆزلىرى كۆزەي-نەك ئاستىدا ھەيرانلىقتىن چەكچيپ قالغاندى .

ـــ مەن كۆل بويىدا تۇرغاندا .

ـــ ئوق چىقاردىڭمۇ ؟ ـــ بەنفور ۋارقىراپ دېگۈدەك سو-رىدى .

ـــ ياق ، ئوق چىقارمىدىم .

ـــ نېمىشقا ئەمدى ؟

ـــ ھاڭۋېقىپ قالغان بولسام كېرەك .

مارچ گەپ قىلغاندا ھەمىشە سالماقلىق بىلەن ئالدىرىماي ، ئاددىيلا جاۋاب بېرەتتى . بەنفور كۆزلىرىنى يوغان ئاچقىنىچە دوستىغا بىر پەس قارىغاندىن كېيىن :

ـــ سەن ئۇنى راستىنلا كۆردۈڭمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ ھەئە ، كۆردۈم . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا ناھايىتى تەمكىنلىك بىلەن قارىدى .

ـــ ھىم ، يۈرىكى قاپتەك بار كەن ئۇنىڭ ! ئۇلار بىزدىن قىلچىمۇ قورقمايدىكەن نانىنى ① . ـــ دېدى بەنفور ئۇنلۈك ئاۋازدا .

ـــ شۇنداقكەن ، ـــ دېدى مارچ .

ـــ ئەپسۇس ، ئۇنىڭغا ئوق چىقارماپسەن ـ دە ، ـــ دېدى بەنفور .

ـــ ھەققەتەن ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولدى ! شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇنى توختىماي ئىزدەۋاتىمەن ، بىراق مېنىڭچە ئۇ ئەمدى ھەرگىز بۇنداق يېقىن كەلمەيدۇ .

ـــ مېنىڭچىمۇ ، ئەمدى ئۇنداق قىلمايدۇ ، ـــ دېدى بەن-فور .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇ بۇ ئىشنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتكەندەك

---

① نانىنى ـــ مارچنىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى .

بولدى ، ئەمما بۇ جانىۋارنىڭ بېزەكلىكىنى ئويلىغاندا ئۇنىڭ قۇيقا چېچى تېك تۇرۇپ كېتەتتى . مارچ قانداقلارچە ئۇ تۆلكىنىڭ ئۆز كۆكلىگە ئورناپ قالغىنىنى تۇيمايلا قالدى ، ئولتۇرسا ـ قوپسا تۆلكە خيالىدىن نېرى كەتمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى . ھەر قېتىم خيال سۈرگەچ كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان ئىشلارنى خىرە ـ شىرە ھېس قىلىپ تۇرغان چاغلىرىدا ، ھېلىقى تۆلكە ئۇنىڭ خيالىغا ئەسىر بولغان نېرۋىسىنىڭ يېرىمىنى تۇيدۇرمايلا ئىگىلەيتتى ـ دە ، ئۇي ـ پىكىر يۇرگۈزگەندە قالغان يېرىمىنمۇ كونترول قىلالمايتتى . بۇنداق ھالەت نەچچە ھەپتىلەپ ، ھەتتا نەچچە ئايلاپ داۋام قىلدى . ئۇ ئالما ئۈزگەندە بولسۇن ، ئالۇچنى قېقىپ چۈشۈرگەندە بولسۇن ، ئاشلىق ئامبىرىنى سېرىپ ـ سۈپۈرگەندە بولسۇن ، ھەر دورەم ئىشنى تۈگەتكەن ياكى ئىشتىن باش كۆتۈرۈپ پىشانىسىگە چۈشۈۋالغان چاچلىرىنى ئوڭشاۋاتقاندا بولسۇن ، ھەمىشە ئاغزىنى بىر قىسما قىلىپ دومسايتىۋالاتتى . بۇ ئۇنى پېشىغا ماس كەلمىگەن ھالدا قېرى چىراي قىلىپ كۆرسىتىپ قويياتتى . بۇنداق چاغلاردا ، ئۇ تۆلكىنىڭ خۇددى ئالدىنقى قېتىم قېغا ئوخشاشلا ئۆز قەلبىدىكى سېھىر كۈچىنى يەنە بىر رەت تولۇق ھېس قىلاتتى ھەمدە تۆلكىنىڭ بەدىنىدىن تارقىلىۋاتقان پۇراقلار بۇرۇنىغا گۇپۇلدەپ ئۇرۇلغاندەك بولاتتى . بۇنداق ھالەت ھەدىگەندىلا تەكرارلىناتتى . ئاخشاملىرى كۆزى ئەمدىلا ئۇيقۇغا ئىلىنايى دېگەندە ، چۆگۈنگە قاينىاق سۇ قۇيۇپ چاي دەملەۋاتقىنىدا ، ئىش قىلىپ ھېلىقى تۆلكە ئۇنى سېھىرلەپ قويغاندەك خيالىدىن نېرى كەتمەيتتى . بىر نەچچە ئاي شۇ تەرىزدە ئۆتۈپ كەتتى . ئۇ ئورمانلىق تەرەپكە ئۆتكۈدەك بولسىلا بىلىپ ـ بىلمەي ھېلىقى تۆلكىنى ئىزلەيتتى . تۆلكە ئۇنىڭ قەلبىدە جاھىلانە بىر تەسىر ، تەۋرەنمەس بىر روھ قالدۇرغانىدى . بۇ روھ قاتمال نەرسە بولـ

ماستىن بەلكى تەكرار ئايان بولىدىغان نەرسە ئىدى . مارچ ئۆزى-
نىڭ قانداق تۇيغۇدا ياكى نېمە ئويدا بولۇۋاتقانلىقىنى ئېنىق ئېيە-
تىپ بېرەلمەيتتى . ھەر نۆۋەت مۇشۇ خىل روھىي ھالەت پەيدا
بولغاندا ، تۈلكە ئۇنىڭغا قارىغان چاغدىكىدەك كۆز ئالدىدا ئەينەن
زاھىر بولاتتى .

كىشىلەر بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ تۇيدۇرمايلا بىر نەچچە
ئاي ئۆتۈپ كەتتى . سالقىن ۋە تۇتۇق نويابر ئايلىرىمۇ كىرىپ
قالدى . شۇڭا ، بالدۇرلا قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتەتتى . مارچ كۈن
بويى ئۆتۈك كىيىپ يۈرەتتى ، شۇڭا تالادىكى لاي ـ پاتقاقلار ئۇ-
نىڭغا تەسىر قىلالمايتتى . چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتىلا قاراڭغۇ
چۈشۈپ كېتەتتى ، ئەتىگەنلىكى بولسا تاڭ تۈزۈك يورۇمايتتى .
بۇنداق كۆڭۈلسىز پەسلىدىن ھەر ئىككىلا قىزنىڭ ئىچى سە-
قىلاتتى . بولۇپمۇ ، ئۇلار ھەر كۈنى دېگۈدەكلا ئوڭشالمايدىغان
تەلەتى سۆرۈن ، ئوسال ھاۋانىڭ ئۆزلىرىنى ئورمانلىق بويىدىكى
چۆللۈككە جايلاشقان زېرىكىشلىك قورۇققا بەند قىلىپ قويۇشى-
دىن قورقاتتى . بەنفور ھەقىقەتەن قورقۇۋاتاتتى . ئۇ بېشى ئاي-
غان ، پۇتى تايغان ئاللىقانداق بىر ساياقلاردىن قورقاتتى . ئۇلار-
نىڭ تەپ تارتماستىن كېلىپ ، يېقىن ئەتراپقا سوقۇنۇۋېلىپ ما-
ڭىلاپ يۈرۈشىدىن ئەنسىرەيتتى ، مارچ ئۆزىدە ئۇنچىۋالا قورقۇنچ
ئەمەس ، بەلكى كەيپى ئۇچۇپ ، ئىچىنىڭ تىنىچ ـ تىنچ بولۇۋاتقا-
نىنىلا ھېس قىلاتتى . ئۇ ئۆزىنى روھى چۈشكۈن ، ماغدۇرسىز
سېزەتتى .

بۇ قىزلار ئادەتتە ھۇجرىسىدا ناشتا قىلىشاتتى . مارچ ھەر
كۈنى كۆز باغلانغاندا ئوچاققا ئوت ياقاتتى ـ دە ، كۈندۈزى يې-
رىپ تەقلەپ قويغان ئوتۇنلارنى بىردىن ـ بىردىن سالغىلى
تۇراتتى . بىرەمدىن كېيىن ئۈيقۇسىز ئۆزۈن تۈن باشلىناتتى .

تالا سىيادەك قاپقاراڭغۇ ، نەمخۇش ، ھۇجرا بولسا يەكنە تىرىققدە چۈشۈپ كەتسىمۇ ئاڭلىغىلى بولغۇدەك دەرىجىدە تىمتاس ، زېرە- كىشلىك بولۇپ ، ئادەمزاتسىز ، چۆلدەرەپ قالغاندەك تۇيۇلاتتى . مارچىنىڭ گەپ - سۆز قىلىشقا رايى بارمايتتى ، بەنفور ئەكسىچە ئاغىزى بېسىقماستىن جاۋۇلدايتتى . چۈنكى ، سىرتتىكى قارە- غايلارنىڭ شاۋقۇنى ياكى يامغۇرنىڭ چوك - چوك قىلىپ تامە- چىشلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇش ئۇنىڭ ئۈچۈن بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىش ئىدى .

بىر كۈنى كەچتە قىزلار ئاشخانىدا چاي قاچىلىرىنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن مارچ ئۆي ئىچىدە كىيىپ يۈرىدىغان ساپما كە- شىنى ئالماشتۇرۇۋالدى - دە ، تور توقۇشقا كىرىشتى . بۇ ئۇنىڭ ئايىنىمسىمۇ ئەتىسى - ئاخشىمى بىكارچىلىقتا قىلىدىغان ئىشى ئىدى . ئۇ زۇۋان سۈرمەيتتى . بەنفور ئوتى پاراسلاپ كۆيۈۋاتقان ئوچاققا قاراپ ئولتۇراتتى ، ئۇلارنىڭ قالايدىغىنى ئوتۇن بولغاچقا ئوتنىڭ بىردەمدىلا ئۆچۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن بىرەرى ئوچاققا پات - پات ئوتۇن سېلىپ تۇرمىسا بولمايتتى . ئۇ كەچتە بالدۇرلا كىتاب ئوقۇشتىن ئۆزىنى تارتاتتى . سەۋەبى ، ئۇ ئۇخلىغۇچە سەللا ئۇزاقراق كىتاب ئوقۇپ سالدىمۇ بولدى ، كۆزى تېلىپ ئاغە- رىغىنى ئاغرىغاندى . شۇڭا ، ئۇ ئوچاق ئالدىدا ئوتقا تىكىلىپ ئولتۇرغىنىچە يېراق - يىراقلاردىن ئاڭلىنىۋاتقان ھەر خىل ئاۋازلارغا زەن سالاتتى ، بۇ ئاۋازلار ئارىسىدا قوي - كالىلارنىڭ مۆرەش - مەرەشلىرى ، ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان نەمخۇش بوراننىڭ ھۇشقۇيىتىشلىرى ، ھەمدە يېقىن ئەتراپتىكى تۆمۈر يولدا كېلىۋاتقان پويىزنىڭ يەر - زېمىننى تىتىرىتىپ گۈلدۈرلەشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ئۇنى ئوچاق ئوتىنىڭ كەچكى شەپەقىتەك قىزغۇچ شولىسى مەپتۇن قىلىۋالغاندەك ئىدى .

تۇيۇقسىز ، بۇ قىزلار چۆچۈپ بېشىنى تەڭلا كۆتۈرۈشتى . ئۇلار بىرىنىڭ تېۋىشى ـــ ناھايىتى ئوچۇق ئاياغ تېۋىشىنى ئاڭلاپ قېلىشقانىدى . بەنفور قورققىنىدىن ئىختىيارسىز تۇگۈلۈپ كەتتى . مارچ لىككىدە ئورنىدىن قوپۇپ قۇلىقىنى دېڭ تۇتۇپ بىر پەس تىڭشاپ تۇردى ـ دە ، دەمبەس قەدەم بىلەن ئاشخانا ئىشىكى تۈۋگە كەلدى . بۇ چاغدا ئۇلار ئاياغ تېۋىشىنىڭ ئارقا ئىشىككە يېقىنلاپ قالغىنىنى ئاڭلىدى . ئۇلار بىرئاز سۈكۈت قىلىپ تۇرۇشتى ، ئارقا ئىشىك غىچ قىلىپ يېنىككىنە ئېچىلدى . بەنفور قورقۇپ كېتىپ چىرقىرىۋەتتى . بىر ئەرنىڭ :

ـــ ياخشىمۇ سىلەر ! ـــ دېگەن مۇلايىم ئاۋازى ئاڭلاندى . مارچ ئارقىغا بىر قەدەم شوخشۇپ بېرىپ ئۆينىڭ بۇلۇڭىدىكى مىلتىقنى شاققىدە قولىغا ئالدى .

ـــ نېمە قىلماقچىسەن ؟ ـــ سورىدى مارچ ۋارقىراپ .

ـــ ئوھوي ، نېمە بولدى ؟

ـــ ھېلى بىكار مېڭەڭنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋېتىمەن جۇمۇ ! ـــ دېدى مارچ ۋارقىراپ ، ـــ نېمە قىلماقچىسەن ؟

ـــ ھەي ، نېمە ئىش بولدى ؟ نېمە بولدى زادى ؟ ـــ دېدى ھېلىقى ئەر مۇلايىم ، تەئەججۇپلەنگەن ئاۋازدا قورقۇمسىراپ . بۇ چاغدا ، ئۆشىنسىگە ئېغىر ھەربىيچە يۈك ـ تاق ئارتىلغان ياشقىنا بىر ئەسكەر چىراغ نۇرىدا گىرىمسەن يورۇپ تۇرغان ئۆيگە كىرىپ كەلدى .

ـــ ۋوي ، ـــ دېدى ئۇ ھەيرانلىق ئىلكىدە ، ـــ بۇ يەردە كىم تۇرۇۋاتىدۇ ؟

ـــ بىز ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ نېمە قىلاي دەيسەن ؟

ـــ ھە ، ئۇنداقتا ۋىلىيام گېرىنىفىر بۇ يەردە تۇرماياتامدۇ ؟ ـــ دېدى ياش ئەسكەر ئەجەبلەنگەن ، ئەمما يېقىم

لىق ئاھاڭدا سوراپ .

ـــ ياق ، ئۇنىڭ بۇ يەردە ئولتۇرمايدىغىنىنى ئۆزۈڭمۇ بىلىدىغانسەن .

ـــ مەن نەدىن بىلەي ؟ ماڭا قاراڭلار . مەن راستىنلا ئۇقمايمەن . ئۇ بۇرۇن مۇشۇ يەردە ئولتۇراتتى ، بەش يىل ئىلگىرى مەنمۇ مۇشۇ يەردە تۇراتتىم ، چۈنكى ئۇ مېنىڭ بوۋام . ئۇ يوق بولسا ، نەگە كەتكەندۇ ؟

ئەمدى ھېلىقى يىگىرمىگىمۇ توشمىغان ياش يىگىت ئالدىغا بىر نەچچە ماڭدام ماڭدىيۇ ، ئىچكەركى ئۆينىڭ ئىشىكى تۈۋىگە كەلگەندە چىپچىدە توختاپ قالدى . مارچ ئۇنىڭ مۇلايىم ۋە يېقىملىق ئاۋازىغا مەپتۇن بولۇپ قالغانىدى . ئۇ شۇ تۇرقى سېھرلەپ قويغاندەك يىگىتكە قاراپ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى . يىگىتنىڭ قىزغۇچ يۈزى يۇمىلاق بولۇپ ، سارغۇچ ئۆسكىلەڭ چاچلىرى تەر دەستىدىن پېشانىسىگە چاپلىشىپ كەتكەنىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى دېگىزدەك كۆپكۆك ، نۇرلۇق ۋە بۇركۈتنىڭكىدەك ئۆتكۈر ئىدى ، ئۇنىڭ نازۇك ، قىپقىزىل مەڭزىدە سۇس رەڭدىكى يۇمران تۈكلەر كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى . ئۇلار سېرىق تۈككە ئوخشاپ قالسىمۇ ، ئەمما سېرىق تۈكتىن خېلىلا تېرىك ئىدى . بۇ ھال ئۇنىڭ چىرايىغا بىلىنەر ـ بىلىنمەس نۇر ـ زىيا بەخش ئەتكەنىدى . ئۆشنىسىگە ئېغىر يۈك ـ تاق ئارتىۋالغاچقا بوينى ئالدىغا سەل ـ پەل ئېگىلىپ تۇراتتى ، شۇڭا ئۇ دۈمچەكتەك كۆرۈنەتتى . ئۇ ھەربىي قۇلاقچىسىنى بىر قولىدا بوشقىنا غىجىملايتتى ؛ ئۆتكۈر ، ھەربىكەتچان كۆزلىرى بىلەن يەر تېگىدىن ھېلىدىن ـ ھېلى بىر قىزدىن يەنە بىر قىزغا ، بولۇپمۇ مارچقا قارايتتى . مارچنىڭ ئارقىسىدا بەنفور كرېسلونىڭ يۆلەنچۈكىگە چىڭ تايىنىۋالغان ، ئۇ بېشىنى يانغا قىيسايتىۋالغان بولۇپ ئۆزىنى بىر چەتكە ئېلىپ

تۇراتتى .

ـــ بـۇامنى يەنىلا مۇشۇ يەردە دەپ ئويلاپتىكەنمەن . ئۇ-نىڭ ئۆلۈك ـ تىرىكىدىن چورتلا خەۋىرىم يوق .

ـــ بـىزنىڭ بۇ يەردە تۇرۇۋاتقىنىمىزغا توپتوغرا ئۈچ يىل بولدى ، ـــ دېدى بەنفور ، ئۇ يىگىتنىڭ دۇپدۇگىلەك بېشىدىكى تەر قۇيۇلۇۋاتقان ئۆسكىلەڭ چاچلىرىغا ، بالىلارچە چىرايىغا قاراپ ئاستا ـ ئاستا ئۆزىگە كېلىپ تەمكىنلىشىشكە باشلىدى .

ـــ ئۈچ يىل بولدى !؟ راستمۇ ؟ بۇ يەردە سىلەردىن بۇ-رۇن كىمنىڭ ئولتۇرغانلىقىدىن خەۋىرىڭلار يوقمۇ ؟

ـــ مېنىڭ بىلىدىغىنىم بىر بوۋاي ، ئۇنىڭ ئۆزى تىكەندەك يالغۇز تۇرۇپتىكەن .

ـــ ھەببەللى ، دەل ئۆزى شۇ ! ئۇ كېيىن قانداق بولدى ؟

ـــ قازا تاپتى . مەن ئۇنىڭ تۇغقىپ كەتكەنلىكىنىلا بىلە-مەن .

ـــ ھەي ، بۇ گەپچە ئۇ ئۆلۈپ كېتىپتۇ ـ دە !

يىگىت چوڭ ـ چوڭ ئېچىلغان كۆزلىرىنى ئۇلاردىن ئۇز-مەيتتى ، شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپمۇ ئۇنىڭ تەلەتىدە قىلچە ئۆزگە-رىش بولمىغانىدى . ئەگەر چىرايىدا ئۇمىدسىزلىنىش ، گاڭگىراش-تىن كېلىپ چىققان ھەيرانلىق ئالامىتىدىن باشقا يەنە ئاللىقانداق ئىپادە بار دېيىلسە ، ئۇ ھالدا بۇ دەل ئۇنىڭ مۇشۇ ئىككى قىزغا بولغان قىزىقىشىنىڭ تۈيغۇسى ئايانچلىق ، ئادەتتىن تاشقىرى كۆچلۈك بولۇپ ، ئۇنىڭغا قىلچە شەخسىي غەرەز ئارىلاشمىغان ، ئۇ يىگىتنىڭ دۇپدۇگىلەك كاللىسىدىكى ئالاھىدە قىزىقىشىنىڭ تۈي-غۇسىلا ئىدى ، خالاس .

بىراق ، مارچىنىڭ نەزەردە ئۇ ھېلىقى تۆلكىنىڭ نەق ئۆزى ئىدى . بۇ ، ئۇ يىگىتنىڭ بوينىنى ئالدىغا ئېگىپ يۇرۇشكە ئامراق-

لىقىدىنمۇ ، ياكى قىپقىزىل ياڭاق سۆڭىكىدە يۇمران ، ئىنچىكە ، يالتىراپ تۇرىدىغان پاكىز سىرتىق تۇكلەرنىڭ ئۆسكىنىدىنمۇ ۋە ياكى ئۇنىڭ بىر جۈپ نۇرلۇق ، ئۆتكۈر كۆزىنىڭ تەسىرىدىنمۇ ، ئەسلا بىلىپ بولمايتتى . بىراق ، ئۇ بۇ يىگىتنى ھېلىقى تۇلكىنىڭ نەق ئۆزى دەپ تونۇغانىدى ، ئۇنى باشقا نەرسە سۈپىتىدە ھەرگىز تەسەۋۋۇر قىلغۇسى سىغدۇرالمايتتى .

— بۇ ئىنزىنىڭ ئۆلۈك ياكى تىرىكلىكىنى قانداقسىگە ئۇقماي قالىسىز ؟ — سورىدى بەنفور ، ئۇنىڭ يەر ئاستىدىكى يىلانىنىڭ كۆشىگىنىنمۇ تۇيىدىغان سەزگۈرلۈكى ئەسلىگە كەلگەندى .

— ھەي ، شۇنى دېسىڭىز-چۇ ، — دېدى يىگىت جاۋابەن مۇلايىم ، يېقىملىق ئاۋازدا ، — ماڭا قارا ، مەن كانادادا ئەسكەر بولغان ، ئۇچ - تۆت يىلغىچىلىك ھەر قانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭ خەت - خەۋىرىنى ئالالمىدىم ، مەن ئەسلىدە كاناداغا قېچىپ كەتكەنىدىم .

— بۇ سىزنىڭ فرانسىيەدىن كېلىشىڭىزمۇ ؟

— راست گەپ قىلسام سارونكادىن ①كېلىشىم .

ئارىنى بىرپەس جىمجىتلىق قاپلىدى . ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى يەنە نېمە دېيىشى كېرەكلىكىنى بىلەلمەي قالغانىدى .

— گېپىڭىزنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا ، ئەمدى پاناھ تارتىپ بارغۇدەك يېرىڭىز يوقكەن - دە ! — دېدى بەنفور تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك .

— ھە راست ، مەن بۇ مەھەللىدىكى بەزى كىشىلەرنى تونۇيمەن . ھېچ بولمىسا ئاق قۇ سارىيىغا بېرىپ شۇ يەردە تۇرسامۇ بولىدۇ .

① سارونكا — گىرىتسىيىنىڭ شەرقىي شىمالىدىكى پورت شەھىرى .

— پويىزغا ئولتۇرۇپ كەلگەنسىز ھەقىچان . بىردەم ھار-
دۇق ئېلىۋالسىڭىز قانداق ؟
— مەيلى .
ئۇ پەس ئاۋازدا ئىگراپ قويدى — دە ، يۈك — تېقىنى ئۆش-
نىسىدىن ئالدى . بەنفور مارچقا قارىدى .
— مىلتىقنى قوي ، — دېدى ئۇ ، — چاي دەملەيلى .
— ھەي ، — دېدى يىگىت خورسىنىپ ، — بۇنداق
قورال — ياراغنى تولا كۆرۈپ زېرىككەنمەن .
ئۇ چارچاپ ماغدۇرىدىن كەتكەندەك ئەلپازدا كرېسلوغا
چۆكتى — دە ، ئالدىغا ئېگىشىپ ئولتۇردى .
مارچ ئۆزىگە كەلگەندىن كېيىن ئاشخانىغا كىردى . ئۇ بۇ
يەردە يىگىتنىڭ مۇلايىم ئاۋازدا ئۆز — ئۆزىگە سۆزلىگىنىنى ئاڭ-
لىدى :
— ھەي ، قايتىپ كەلگىنىمدە جىمىكى نەرسىنىڭ بۇن-
چىۋالا ئۆزگىرىپ كېتىشى ئۇخلاپ چۈشۈمگىمۇ كىرمەپتۇ ، — ئۇ
مەيۈسلەنمىگەندەك ، بىرئازمۇ مەيۈسلەنمىگەندەك ، بەلكى بۇ يەر-
دىكى جىمى نەرسىگە قىزىقىۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇ تۆت ئەتراپىغا
نەزەر سېلىپ سۆزىنى يەنە داۋاملاشتۇردى ، — بۇ يەردە ئۆزگە-
رىش ھەقىقەتەن چوڭ ئىكەن !
— بۇ يەر كۆزىگىزگە بۇرۇنقىدىن بۆلەكچە كۆرۈنۈۋا-
تامدۇ ؟ — سورىدى بەنفور .
— شۇنداق . . . بەك ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ ، — يىگىتنىڭ
كۆزلىرى ئاجايىپ سۈزۈك ۋە نۇرلۇق ئىدى ، بۇ تەن ساغلاملىق-
نىڭ ئىپادىسى ئىدى .
مارچ ئاشخانىدا كەچلىك تاماق ئېتىش بىلەن ھەلەك

ئىدى ، بۇ سائەت يەتتىلەر بولغان چاغ ئىدى . ئۇ بىر ياقتىن پۇت ـ قولى يەرگە تەگمەستىن تاماق ئەتسە ، يەنە بىر ياقتىن يا-تاقخانىدىكى يىگىتنىڭ يۇرۇش ـ تۇرۇشىدىن كۆز ئۈزمەيتتى . ئۇ ئۇنىڭ نېمە دەۋاتقىنىنى ئېنىق ئاڭقرالمىسمۇ دولقۇنلۇق ، مۇلايىم ئاۋازىنى ئاڭلاپ تۇراتتى . ئۇ قولىدىكى قىلىۋاتقان ئىشىغا دىققەتىنى يېغىشقا زورۇقۇپ لېۋىنى چىڭ چىشلىۋالغانىدى . شۇغىنىسى ، ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا ھەر قانچە تىرىشسىمۇ ئەسلىدىكى يوغان كۆزلىرى ئىرادىسىگە بوي سۇنماي تېخىمۇ يوغان ئېچىلىپ ، نۇرلىنىپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ نېمىگىدۇر ئالدىراپ قولىنىڭ ئۇچىدىلا يېگۈدەك بىر نەرسە ، يەنى چوڭ ـ چوڭ توغرالغان بولكا بىلەن سۈنئىي ئىشلەنگەن سېرىق ماي (چۈنكى سېرىق ماي تۇگەپ قالغانىدى) تەييارلىدى . ئۇ يەنە يەيدىغان ئاللىقانداق بىر نەرسە تاپماقچى بولۇپ كۆپ باش قاتۇردى . پەتنۇسقا ئاران بولكا ، سۈنئىي سېرىق ماي ۋە مۇرابباالا تىزىلغان ، ئۆيدە ساقلاپ قويۇلغان تاتلىق ـ تۇرۇملەر چورتلا قۇرىغان . ئۇ نائىلاجلىقتىن قولىنى كەسكۈدەك بولۇپ پەتنۇستى ياتاقخانىغا كۆتۈرۈپ كىرىدى .

ئۇ باشقىلارنىڭ ، بولۇپمۇ بۇ يىگىتنىڭ ئۆزىگە نەزەر ـ كۆزىنى سېلىشىنى خالمايتتى . شۇغىنىسى ، ئۇ كىرىپ يىگىتنىڭ ئارقىسىدىكى تاماق شىرەسىگە ۋىلكا ـ تەخسىگە ئوخشاش نەرسىلەرنى تىزىۋاتقاندا ، بايىاتىن ئېڭىشىپ ئولتۇرغان يىگىت ئوپۇل ـ توپۇل ئۆزىنى رۇسلاپ ئارقىسىغا لاپىيدە قارىدى ، قىزنىڭ چىرايى شۇ زامات تامدەك تاتىرىپ كەتتى .

مارچ تاماق شىرەسىگە ئېڭىشكەندە ، يىگىت ئۇنىڭ ئۇ-زۇن ، تولغان يوتىسىغا ، پىلاش يېپىپ تۇرغان ساغرىسىغا ۋە ئارقىسىغا قىلىپ بانتىلىۋالغان قۇندۇزدەك قاپقارا چاچلىرىغا زەن

قويۇپ قاربدى . قىز ئۇنىڭ ئەسلىدىكى كۆچلۈك ، بېسىپ بول-مايدىغان ھەۋىسىنى يەنە قوزغاپ قويغانىدى .

پەنەر چىراغنىڭ يورۇقى توق يېشىل لامپىدىن پۈتۈنلەي پەسكە چۈشۈپ تۇرغاچقا ، ياتاقنىڭ تام ـ تورۇسلىرى قاپقاراڭغۇ ئىدى . يىگىتنىڭ چىرايى چىراغ يورۇقىدا لىپىلداۋاتقاندەك كۆ-رۈنەتتى . چىراغدىن يىراقراق تۇرغان مارچ خىرە ـ شىرە كۆرۈ-نەتتى .

مارچ ئارقىسىغا ئۆرۈلگەن بولسىمۇ كۆزلىرىنى يەنىلا بىر نۇقتىدىن ئۈزىۋالالمىدى . ئۇنىڭ قاپقارا كىرپىكلىرى گاھ چۈ-شۈپ ، گاھ كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى . چىڭ يۈمۈلغان ئاغزى بەنەورنى چاقىرغاندىلا ئېچىلدى .

ـــ سەن چاي قۇيۇپ تۇر ، جۇمۇ !

مارچ شۇ گەپنى قىلدى ـ دە ، يەنە ئاشخانىغا چىقىپ كەتتى .

ـــ ئەگەر چاينى شىرە ئالدىدا ئولتۇرۇپ ئىچكۈزسە كەل-مىسە ، ـــ دېدى بەنەور يىگىتكە ، ـــ جايىگىزدا ئولتۇرۇپ ئىچ-سىگىزمۇ مەيلى .

ـــ بۇ يەردە شۇنداق ئوبدان ، ئەركىن ـ ئازادە ئولتۇرۇپ-تىسەنغۇ ؟ كۆڭلىگىزگە كەلمىسە ، مەشەدىلا ئىچىۋېرەي ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ ئۆيدە بولكا بىلەن مۇرابىادىن بۆلەك ھېچ نەرسە قال-ماپتۇ ، ـــ دېدى بەنەور ئۆزرە ئېيتقاندەك قىلىپ ، ئۇ پەتنۇسنى يىگىتنىڭ قېشىدىكى بىر ئورۇندۇققا قويدى . شۇ تاپتا قىز يى-گىتنى ناھايىتى ئوچۇق ـ يورۇقلۇق بىلەن كۆتۈۋاتاتتى ، چۈنكى ئۇ بەك مېھماندوست ئىدى . يىگىتتىن ئۇ ئەمدى قىلچە قورۇنـ-مىدى ، چۈنكى ئۇ بۇ ياش يىگىتنى قېرىنداشىدەك كۆرۈپ قالغا-

نىدى .

— نانـنى ، بۇ ياقـقا چىق ، ساڭـنـمۇ چاي قۇيۇپ بېـرەي ، — دەپ چاقىردى بەنفور .

مارچ ئىشىك تۈۋىدە پەيدا بولدى ، ئۇ بەنفورنىڭ قولىدىن ئىستاكاننى ئېلىپ چىراغ يورۇقى ئانچە چۈشمەيدىغان بىر بۇلۇڭغا بېرىپ ئولتۇردى . ئۇچىسىدىكى يوپكىسى تىزلىرىنى تولۇق ياپالـمىغاچقا ، ئېچىلىپ قالغان تىزلىرى كۆزگە ئالاھىدە تاشلىنىپ تۇراتتى ، شۇڭا ئۇ قورۇنۇپ ئۆزىنى قويىدىغان جاي تاپالماي قالـغانىدى . ئۇ ئىلاجى بار يىگىتنىڭ كۆزىدىن ئۆزىنى ئېلىپ قـاچاتتى ، ئەمما يىگىت كرېسلوغا چۆككىنىچە پۇت ـ قولىنى كېرىپ ئولتۇرۇپ كۆزىنى مارچتىن ئۈزمەستىن ئۈزاقتىن ـ ئۈزاق قاراپ كەتتى . قىزنىڭ ئىچى سىقىلىپ يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولـدى ، بىراق ئۇ ئۆزىنى بىلمىگەنگە سېلىپ چېيىنى ئىچىۋەردى . ئۇ كـىشىلەرنىڭ ئۆزىگە سىنچىلاپ قاراپ كېتىشىنى پەقەت ياقتۇرـمايتتى . شۇ سەۋەبتىن ئۇ يىگىتنىمۇ گاڭگىرىتىپ قويغانىدى . يـىگىت ئۇنى ئېنىق كۆرەلمەيۋاتاتتى . مارچ خۇددى قاراڭغۇلۇقـتىكى كۆلەڭگىگىلا ئوخشايتتى ، شۇڭا ئۇنىڭ كۆزلىرى ئىختـيارسىز ۋە تىنىمسىز ھالدا قىزنى ئىزدەيتتى . يىگىت بەنفور بىلەن بەھۇزۇر پاراڭلىشىپ ئولتۇردى . بەنفور پاراڭچى ئىدى ، ھەمىشە ئاغـزى ـ ئاغزىغا تەگمەي قۇشقاچتەك چۇرۇقلاپ كېتەتتى . شۇ تاپتا يىگىت ئالدىدىكى تاتلارنى ئېچىرقاپ كەتكەن بۆرىدەك زور ئىشتىھا بىلەن يېمەكتە ئىدى . مارچ ئۇنىڭغا يەنە بىر نەچچە توغرام بولكا ۋە سېرىق ماي ئاچقىپ بەردى . بەنفور بولكىنىڭ چوڭ ـ چوڭ ، قوپال توغرىلىپ قالغىنى ئۇچۇن يىگىتكە ئۆزرە ئېيتتى .

— بولدى قىلساڭچۇ ، — دېدى مارچ ئېغىز ئېچىپ ، —

سۇرتۇپ يېگۈدەك سېرىق ماينىڭ تايىنى يوق تۇرسا ، ئۇنچىۋالا تۇجۇپىلەپ توغراشنىڭ نېمە ھاجىتى !

يىگىت ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم لاپپىدە قاراپ قويدى ـ دە ، ئۆزىچە بۇرنىنى پۇرۇشتۇرۇپ كۈلۈپ كەتتى ۋە :

ـــ شۇ ئەمەسمۇ ! ـــ دېدى ئۇ جاۋابەن مۇلايىم ۋە سەمىمى ھالدا .

ئۇ ئەسلىدە كانۇوردا ① تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ، ئون ئىككى ياشقا كىرگەن يىلى ئۇ بوۋىسى بىلەن بىل قورۇقىغا كەلگەنىدى . شۇغىنىسى ، بوۋىسى بىلەن ئىككىسى چىقىشالمايتتى ، شۇڭا ئۇ كانادىغا قېچىپ بېرىپ يېراق غەربتە ئىشلىگەن ، ئەمدىلىكتە بولسا بۇ يەرگە قايتىپ كەلگەنىدى .

ئۇ بۇ قىزلارغا بەكلا قىزىقىپ قېلىۋاتاتتى . گەپ ئېلىپ ئۇلارنىڭ بۇ يەردە زادى نېمە ئىشلارنى قىلىۋاتقىنىنى بىلمەكچى ئىدى . مۇشۇ قورۇقتا چوڭ بولغان ئوغۇل بالىغا خاس ئۆتكۈر ، ئەمەلىي ، ئازراق مەسخىرە تۇسىنى ئالغان سوئاللارنى سورايتتى . بۇ قىزلارنىڭ تارتقان زىيانلىرىغا تۇتقان پوزىتسىيىسى ئۇنىڭغا كۈلكىلىك تۇيۇلدى . ئۇلارنىڭ غۇنىجىن بىلەن توخۇ ـ ئۆردەكلەر توغرىسىدىكى پاراڭلىرى ھەقىقەتەنمۇ قىزىق ئىدى .

ـــ ئۇھ ، بولدى بەس ، ـــ دېدى مارچ گەپ ئالىرىلاپ ، ـــ بىز ياشاشتىكى مەقسەت ئىشلەش ئۈچۈنلا ئەمەس ، دەپ قارايدىغانلاردىن .

ـــ شۇنداقمۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت . ئۇنىڭ چىرايىدا يەنە شادلىق كۈلكىسى جىلۋىلەندى . ئۇ بۇلۇڭدىكى خىرە ـ شىرە كۆرۈنۈپ تۇرغان قىزدىن كۆز ئۈزمەي قادىلىپ تۇراتتى .

ـــ دەسمايەگىلارنى يەپ تۈگىتىپ قويىساڭلار ، كېيىن

---

① كانۇور ـــ شوتلاندىيىنىڭ غەربىي جەنۇبىدىكى بىر ئۆلكە .

نېمە ئىش قىلماقچىسىلەر ؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ .

ــ تاغەي ، مەنمۇ ئۇقمايمەن ، ــ دېدى مارچ قىسقىلا قىلىپ ، ــ بەلكىم يېزىدا ياللىنىپ ئىشلەرمىز .

ــ بۇمۇ بولىدىغان گەپ ، بىراق ئۇرۇش ئىياغلاشتى ، بۇنىڭدىن كېيىن ھېچكىم ئايال مەدىكار ئىشلەتمەيدۇ ، ــ دېدى يىگىت .

ــ قېنى ، ۋاقتى كەلگەندە بىر گەپ بولمامدۇ ، بىزنىڭ يەنىلا بىر مەزگىل بەرداشلىق بەرگۈچىلىكىمىز بار ، ــ دېدى مارچ ھەسرەتلىك ۋە مەسخىرىلىك قىياپەتتە ئۇنلۇك قىلىپ .

ــ بۇ يەردىكى ئېغىر ـ يېنىك ئىشلارغا بىر ئەر كىشى كېرەككەن ، ــ دېدى يىگىت پەس ئاۋازدا .

بەنفور بۇنى ئاڭلاپ پاراققىدە كۈلۈۋەتتى ، ئاندىن :

ــ تۇزۇك گەپ قىلىڭە ، بۇ يەردىكى ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالىغۇچىلىكىمىز بار جۇمۇ ، بىزنىڭ ، ــ دېدى .

ــ ھەي . . . ي . . . ي ، ــ دېدى مارچ سوزۇپ ، ــ بەلكىم گەپ بىر ئىشلارغا كۈچىمىزنىڭ يېتىشىدە بولماسا كېرەك . قورۇق باشقۇرىمەن دېگەن ئادەم ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئىشلىمىسە بولمايدىكەن ، ھايۋانلارمۇ بۇنداق ئىشلىمەيدىغاندۇ .

ــ ھەببەلى ، گەپ مانا مۇشۇنىڭدا ، ــ دېدى يىگىت ، ــ سىلەرنىڭ بۇ ئىشقا باشچىلاپ كىرىشىپ كېتىشكە رايىڭلار بارمايدۇ ــ دە !

ــ شۇنداق . تازا رايىمىز يوق ، ــ دېدى مارچ ، ــ بۇنىسى ئۆزىمىزگىمۇ ئايان .

ــ بىز ئىشتىن سىرت ئۆزىمىزگىمۇ ئاز ــ تولا ۋاقىت

چىقسىكەن دەيمىز ، ـــ دېدى بەنفور .

يىگىت بىردىن ئارقىسىدىكى كرېسلوغا يۆلەندى ـ دە ، چىرايلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ تېلىقىپ كۆلدى . قىزلارنىڭ كىشى لەرنى مەنسىتمەيدىغان مەغرۇر قىياپىتى ئۇنىڭغا بەكمۇ كۆلكىلىك تۇيۇلغاندى .

ـــ دۇرۇس ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ بىراق ، سىلەر شۇنداقلا قىنى بىلىپ تۇرۇقلۇق يەنە نېمىدەپ بۇ قورۇقنى ئالغان بولغىيتتىڭلار ؟

ـــ ھەي ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ ئۇ چاغدا بىز توخۇنىڭ تەبىئىتىنى ھازىرقىدىن كۆپ ياخشى مۆلچەرلىۋېتىپتۇق .

ـــ ئېھتىمال ، مېنىڭ پۈتكۈل تەبىئەتكە بولغان مۆلچىرىم ھازىرقىدىن ياخشى بولغىيتتى ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ ماڭا ئەمدى تەبىئەت ھەققىدە گەپ قىلماڭلار .

ـــ توخۇ ۋە كالىغا نىسبەتەن تونۇشۇڭلار دېگەندەك ياخشى ئەمەس ئىكەن ، شۇنداقمۇ ؟ ـــ سورىدى ئۇ .

ـــ ھە شۇنداق ، تونۇشىمىز ياخشى ئەمەس ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ بۇنىڭ ئىچىدە توخۇ بىلەن غۇنجىنىلا ئەمەس ، ئۆچكە ۋە ھاۋا كىلىماتىمۇ بار تېخى .

يىگىت يەنە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ، قىزلارمۇ كۈلۈشتى . مارچ يۈزىنى باشقا ياققا قىلىۋېلىپ ، ئاغزىنى يۇمۇپ تۇرۇپ كۈلەتتى .

ـــ ھەي ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ بىز ئۇچۇن بەربىر ، شۇنداقمۇ نانىنى ؟

ـــ ھەئە ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ پەرۋايىمىز پەلەك .

يىگىت قىن ـ قىنىغا پاتمايتتى . ئۇ يەپ ـ ئىچىپ تويغىنىدى . بەنفور ئۇنىڭ ئۇجۇر ـ بۇجۇرىگىچە سورىغىلى تۇردى .

ئۇنىڭ ئات ـ جۆنى ھېنرى گېرېنفىر ، ياق ، كىشىلەر ئۇنى ئەـ زەلدىن ھارى [1]دەپ چاقىرارمىش . ئۇ سورالغان ھەر بىر سوئالغا تەمكىن ، سىلىق ـ سىپايە ، ئەدەپ بىلەن جاۋاب بېرەتتى . مارچ ئۇلارنىڭ پارىژىغا ئاربلاشمىدى . ئۇ بۇلۇڭدا سىنچى نەزەرىنى يېگىتكە ئاغدۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىدىن ئايىغىچە ئىنچىكىلىك بىلەن قاراپ ئولتۇردى . يېگىت ئىككى تىزىنى قۇچاقلاپ كرېسلودا بەنـ ھورغا روبىرو ئولتۇراتتى . ئۇ چىراغ نۇرىدا روھلۇق ، سەزگۈر كۆرۈنەتتى . بۇ تۈلكە ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا تۇراتتى ، ئەمدى ئۇـ نىڭ ئىزىغا چۈشۈپ ئىزدەپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى قالمىغانىدى . ئۇ ئۆزى ئولتۇرغان قاراڭغۇ بۇلۇڭدا شېرىن ئۇيقۇدەك ئىللىق ، جانغا ئارامبەخش تىمتاسلىقتىن قانغۇچە ھۇزۇرلىنىۋاتاتتى ، شۇنداقلا ۋۇجۇدىدىكى كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان ئاشۇ سېھرىي كۈچكە ئەسىر بولاتتى . ئەمما ، ئۇ يەنىلا شۇ بۇلۇڭدا ئۆزىنى چەتكە ئېـ لىپ ئولتۇرغىنىغا خۇش ئىدى . يېگىتنىڭ بەنفور بىلەن پارىژى قىزىپ مارچنى ئۇنتۇپ كەتكەن چاغلىرىدا بولسا ، مارچنىڭ كۆڭلى خىيالا ئەركىن ـ ئازادىلىككە چۆمۈپ ئۆزىنى يەڭگىللەپ قالغاندەك ھېس قىلاتتى . ئۇ بۇلۇڭغا سۇقۇنۇۋالغاچقا ، ئەمدى كۆڭلىنى ئىككىگە بۆلۈپ تېڭىرقاپ ئولتۇرۇشنىڭ ئورنى قالمىغاـ نىدى . ئۇ ئاخىر تۈلكە پۇرىقىدىن مەستخۇش بولۇپ كەتتى . سەۋەبى ، ھەربىي فورما كىيگەن بۇ يېگىت ئوچاق ئالدىدا ئولتۇرـ غان بولۇپ ، تېنىدىن سۇس بىر خىل پۇراق تارقايتتى ، ئۆزىنى بىر ئالغان بۇ پۇراقنىڭ قانداقلىقىنى ئېيتىپ بېرىش قىيىن بو ـ لۇپ ، ياۋايى ھايۋانلارنىڭ تېنىدىن كېلىدىغان پۇراقلارغا بەكمۇ

---

① « ھارى » ۋە « ھېنرى » دىن ئىبارەت بۇ ئىسىم گېرمان تىل سىسـ تېمىسىدىن كەلگەن بولۇپ ، « بىر ئائىلىنىڭ ئىگىسى » دېگەنگە ئوخشاش مەنىنى بىلدۈرىدۇ . شۇڭا مۇشۇنداق ئېلىنغان .

ئوخشاپ كېتەتتى . مارچ بۇ پۇراقتىن ئۆزىنى يەنىلا قاچۇرۇۋېـ
رىشنى خالمايتتى . ئۇ بەئەينى ئۇۋۇسىغا كىرىۋېلىپ چىقمايۋاتقان
ھايۋان بالىسىدەك قاراڭغۇ بۇلۇڭدا ئولتۇرىۋەردى . ئاخىر ئۇلارـ
نىڭ پارىڭىمۇ سېلىنكتى . يېگىت تىزلىرىنى قۇچاقلىۋالغان قوللـ
رىنى بوشىتىپ رۇس ئولتۇردى ـ دە ، ئەتراپقا نەزەر تاشلىدى .
بۇ چاغدا ، قاراڭغۇ بۇلۇڭدا خېرە ـ شېرە كۆرۈنۈپ تۇرغان
جىمغۇر قىز ئۇنىڭ يەنە بىر قېتىم نەزىرىنى تارتتى .
ـــ ماقۇل ئەمىسە ، ـــ دېدى ئۇ خالار ـ خالىماس ، ـــ
ياخشىسى مەن كېتىۋالاي ، بولمىسا ئاق قۇ مېھمانخانىسىدىكىلەر
كارىۋاتلىرىغا چىقىپ بولمىسۇن يەنە !
ـــ ئۇلار بۇ چاغدا كارىۋاتلىرىدىدۇ ، ـــ دېدى
يەنفور ، ـــ ئاڭلىساق ، ئۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى تارقىلىشچان
زۇكام بولۇپ قاپتۇدەك .
ـــ شۇنداقمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى ھەيران بولغان يېگىت
ئۇنىلۇك ھالدا . ئۇ نېمىنىدۇر بىر پەس ئويلاپ تۇرۇپ قالغاندىن
كېيىن سۆزىنى يەنە داۋاملاشتۇردى ، ـــ ھەي ، ئۇنداقتا باشقا
يەرردىن قونغۇدەك بىرەر جاي تاپمىسام بولمىغۇدەك .
ـــ سىزنى بۇ يەردە قېپقېلىنىڭ دەپ تۇتسامغۇ بولاتتى ،
بىراق . . . ـــ يەنفور گېپىنىڭ ئاخىرىنى نېمىشقىدۇر بوغۇزىغا
يۇتىۋەتتى . يېگىت كەينىگە بۇرۇلۇپ يەر ئاستىدىن يەنفورغا قاـ
رىدى .
ـــ بىراق دېگىنىڭىز نېمىسى ؟ ـــ سورىدى ئۇ .
ـــ ھەي ، ـــ دېدى قىز ، ـــ ئۇنىڭدا تازا مۇۋاپىق بولـ
ماسمىكىن دەيمەن ، ـــ ئۇ ئوڭايسىزلىنىپ قالغاندى .
ـــ شۇنداق قىلساق مۇۋاپىق بولماسمۇ ؟ ـــ سورىدى يەـ
گىت تەئەججۇپ ئارىلاش .

ـــ بىز ئۇچۇنغۇ بەربىر ، ـــ دېدى بەنفور .

ـــ مەن ئۇچۇنمۇ بەربىر ، ـــ دېدى يىگىت جىددىي ئەمما ساددا قىياپەتتە ، ـــ ھەر ھالدا بۇ يەر ئۆز ئۆيۈمدەك بولۇپ قاپ تىكەن .

بەنفور بۇ سۆزنى ئاڭلاپ مىيىغدا كۈلۈپ قويدى .

ـــ مەھەللىدىكىلەر نېمە دەپ قالار ، دېگەن گەپ ، ـــ دېدى ئۇ . ئاردا بىر پەس جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى .

ـــ نانىڭ ، سېنىڭچە قانداق ؟ ـــ سورىدى بەنفور .

ـــ ماڭا بەربىر ، ـــ دېدى مارچ دانىمۇ دانە قىلىپ ، ـــ ئىش قىلىپ مېنىڭ مەھەللىدىكىلەرنىڭ نېمە دېيىشى بىلەن پەرۋا يىم پەلەك .

ـــ شۇ ئەمەسمۇ ، ـــ دېدى يىگىت تېز ، ئەمما يېقىملىق سۆزلەپ ، ـــ ئۇلار بىلەن كارىمىز نېمە ؟ دېمەكچىمەنكى ، خەق نىڭ نېمە چاتىقى ؟

ـــ بوپتۇ ئەمىسە ، ـــ دېدى مارچ جاراڭلىق ۋە سۈزۈك ئاۋاز بىلەن ، ـــ ئۇلار تۇخۇمدىن تۇك ئۈندۈرۈپ ئاغزىغا كەلگەننى سۆزلەۋەرسۇن . كېرەك يوق ، بىز ئۆز ئىشىمىزنى بىلسەكلا بولدى .

ـــ ھەقىقەتەن بولىدىكەنسىلەر ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ ئەمىسە بوپتۇ ، بۇ يەردە قېلىشنى خالىسىڭىز قېپقېلىڭ ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ بىر ئېغىزلىق تەييار مېھمانخانىمىز بار .

يىگىتنىڭ چىرايى خۇشاللىقتىن نۇرلىنىپ كەتتى .

ـــ ئەگەر ، سىلەرگە مالالىق يەتكۈزۈپ قويمايدىغانلا ئىش بولسا ، ياغدەك گەپ بولدى ، ـــ دېدى ئۇ ئۆزىگە خاس مۇلايىم ، ئەدەپلىك تەرىزدە .

ـــ ھەرگىز مالالىق يەتكۈزمەيسىز ، ـــ دېيىشتى ئىككى قىز كېلىشۋالغاندەكلا .

ئۇ خۇشاللىقتىن بېشى ئاسمانغا يەتكەندەك بولۇپ گاھ ئۇ قىزغا ، گاھ بۇ قىزغا قارايتتى .

ـــ بەك بەلەن بولدى ، ياتاق ئىزدەپ يۈرمەيدىغان بولدۇم ـ دە ، ـــ دېدى يىگىت مىننەتدارلىق بىلەن .

ـــ راست ئېيتىسىز ، ـــ دېدى بەنفور .

مارچ ھېلىقى ئۆينى يىغىشتۇرۇش ئۈچۈن چىقىپ كەتكەنىدى . بەنفور خۇددى ئۆزىنىڭ بىر قورساق ئىنىسى فرانسىيەدىن قايتىپ كەلگەندەك تولىمۇ خۇشال ۋە كۆيۈمچان بولۇپ كەتتى . ئۇ شۇ تەرىزدە مەمنۇنىيەت تۇيغۇسى بىلەن ئۇنى كۈتتى . يۈز يۈيىدىغان جاۋۇر ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئۆز قولى بىلەن تەقلەپ بەردى . بەنفور كىچىكىدىنلا ئاق كۆڭۈل ، قىزغىن ئىدى . مانا ئەمدى ئۇنىڭ بۇ خىل مىجەزى نامايان بولماقتا ئىدى . يىگىت ئۇ-نىڭ ئۆز ھەدىسىدەك كۆيۈنۈشلىرىدىن تولىمۇ مەمنۇن بولدى ، بىراق مارچنىڭ ئۆزىگە ئۇن ـ تىنسىز ئۆي يىغىشتۇرۇپ بېرىۋاتـ قانلىقىدىن بىرئاز ئىسەنكىرەپ قالدى . مارچ ھەمىشە شۇ قەدەر كەمسۆز ، جىمغۇر ئىدىكى ، ئۇنىڭ مەۋجۇدلۇقى كىشىلەرنىڭ خە-يالىغىمۇ كىرىپ چىقمايتتى . يىگىت ئۇنى ئوچۇقراق كۆرمىگەنـ دەك ، ناۋادا ئۇلار يولدا دوقۇرۇشۇپ قالسىمۇ بۇ قىزنى تونۇيال-مايدىغاندەك ھېس قىلدى .

شۇ كۈنى كېچىدە مارچ ناھايىتى ئېنىق بىر چۈش كۆر-دى . چۈشىدە ئۆينىڭ سىرتىدا بىرى ئاللىقانداق بىر مۇڭلۇق نـاخشىنى ئېيتىۋاتقۇدەك ، ناخشا ساداسى ئۆينىڭ ئەتراپىدا ، دالا-دىكى زۇلمەت قوينىدا ياڭرىغۇدەك ، ناخشىنىڭ مۇڭىدىن ئۇنىڭغا يىغا ئولاشقۇدەك ، ئۇ ئۆيدىن چىقىپ بۇ ناخشىنى تولۇقلىنىڭ ئېيـ

تۇاتقىنىنى بىردىن ھېس قىلغۇدەك ، تۇلكىنىڭ مويلىرى خۇددى سىرىق قوناقتەك ھەم سىرىق ھەم پارقىراقمىش . ئۇ تۇلكىگە يېقىنلاشقۇدەك ، بىراق تۇلكە ناخشىدىن توختاپ پارتىتىدە قېچىپ كېتىپتۇمىش . تۇلكە يېقىنلا بىر جايدا بارىدەك قىلغۇدەك ، مارچىنىڭ تۇلكىنى سلاپ باققۇسى كەلگۇدەك ، ئۇ قوللىرىنى سوزسا ، ئويلىمىغان يەردىن تۇلكە ئۇنىڭ بېغىشىنى گاچچىدە چىشلىۋالغۇدەك ، ئۇ شۇئان ئارقىغا داجىپتۇدەك ، شۇ ئارىدا تۇلكە ئۆرۈلۈپلا قاچماقچى بولغان ئىمىش ، تۇلكىنىڭ قۇيرۇقى ئۇنىڭ يۈز - كۆزىنى سىپاپ ئۆتۈپ كەتكەن ئىمىش . ئۇنىڭ قۇيرۇقى بەئەينى كۆيۈۋاتقان بىر پارچە ئوت بولۇپ ئۇنىڭ لەۋلىرىنى كۆيدۈرگۈدەك ، ئۇ كۆيۈك ئازابىغا چىدىماي قىينالغۇدەك .

ئۇ ئويغىنىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ كۆيۈكىنىڭ ئاغرىقىنى سەزدى - دە ، خۇددى راستىنلا كۆيۈپ يارىلانغاندەك چۈشكىدە لاغىلداپ تىترىگىنىچە ياتتى . لېكىن ، تاڭ سۈزۈلگەندە بۇ چۈش گويا بىر نەچچە يىلدىن ئىلگىرىكى كەچمىشلەرگە ئوخشاش خىرەلىشىپ ، ئۇنىڭ تۇزۇكمۇ ئېسىدە قالمىدى . ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆينى غاچ - غۇچلا يېغىشتۇردى ، ئاندىن توخۇ - ئۆردەكلەرگە دان بەردى . بەنفور ئاز - تولا تاتلىق - تۇرۇم سېتىۋېلىش كويىدا ۋېلىسىپىت بىلەن ئۇچقاندەك مەھەللە بازىرىغا كەلدى ، ئۇ تونىمۇ مېھماندوست قىز ئىدى . شۇغىنىسى ، 1918 - يىلىنىڭ باشلىرىدا سېتىۋالغۇدەك تاتلىق - تۇرۇملەر كەم ئىدى .

يېگىت كۆڭلىكىنى كىيىپ بالىخانىدىن چۈشۈپ كېلىۋاتاتتى . قارىماققا ئۇ ياشلىق باھارىنى ئۇرغۇپ تۇرغان ، روھى كۆتۈرەڭگۈدەك قىلسىمۇ ، بىراق ماڭغاندا داۋاملىق بېشىنى سېلىۋالاتتى ، شۇڭا ئۇنىڭ مۇرىلىرى ئېگىز چىقىپ تۇرغاندەك ، بىرئاز دوك ئادەمدەك كۆرۈنەتتى . بۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئادەتلىنىپ

قالغان قىياپىتىدۇر ، چۈنكى بۇ ئۇنىڭ قېرىپ دۈمچىيىپ قالدىغان ۋاقتى بولماستىن ، بەلكى تازا قىرانغا يەتكەن ، نۆۋەرچاغلىرى ئىدى . ئۇ يۇز - كۆزىنى يۇيۇپ بولۇپلا تالاغا چىقىپ كەتتى ، قىزلار ناشتىلىق تەييارلاش بىلەن پايپىتەك ئىدى .

ئۇ ھەممە نەرسىگە قارايتتى ، تەپسىلىي كۆرەتتى ، ئۇ ھەممە نەرسىگە ھەۋەسلىنىپ تويماي قارايتتى . ئۇ قورۇقنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى بۇرۇنقى ھالىتى بىلەن سېلىشتۇرۇپ ئۆزگىرىشلىرىنى كۆڭلىدە دەڭسەپ كۆرەتتى . ئۆردەك - توخۇلارنى كۆزىتىپ ئۇلارنىڭ قىياپىتىگە سەپسالاتتى . ئاساندىكى پاختەكلەرنىڭ باش ئۇستىدىن غۇيۇلداپ ئۇچۇپ ئۆتۈشلىرىگە نەزەر تاشلايتتى . بۇ يەردە پاختەكلەر ناھايىتى كۆپ ئىدى . ئۇ ئېگىز شاختىڭ ئۈچىدا قېپقالغان بىر نەچچە تال ئالمىنى كۆرۈپ قالدى ، بۇ مارچنىڭ قولى يەتمىگەچكە قېپقالغان ئالمىلار ئىدى . ئۇ يەنە قىزلار ئارىيەت ئېلىپ كەلگەن بىر سۇ پومپىسىغا نەزىرىنى ئاغدۇردى ، قارىغاندا قىزلار ئۆيىنىڭ شىمالىدىكى يوغان يالاقتا يىغىلىپ ئۆكسىمەيۋاتقان كېرەكسىز سۇلارنى چىقىرىۋەتمەكچى بولسا كېرەك .

ـــ بۇ ھەقىقەتەن قىزىقارلىق كونا جايكەن ، ـــ دېدى ئۇ ناشتىغا ئولتۇرغاندا قىزلارغا قاراپ .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن زېرەك ۋە سەبىلىكى ، يولۇققان ئىشلارنى ئىنچىكە ئويلايدىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى . ئۇ ئاز سۆزلەپ كۆپرەك يېيىش بىلەن بولدى . ماچ باشقا ياقتا قارىۋالدى . ئۇ ئەتىگەندىلا بۇ يىگىتنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قارىشىنى خالىمايتتى . بىراق ، يىگىتنىڭ ئۇچىسىدىكى سېرىق كاجىدىن تىكىلگەن ھەر-بىر پىچە فورمىسىنىڭ يالتىرىشى ، مويى پارقىراپ تۇرىدىغان ھېلىقى تۈلكىنى ئىختىيارسىز ئۇنىڭ ئېسىگە سالاتتى .

ئەتىگەن تەرەپتە قىزلار ئۆز ئىش - كۈشلىرى بىلەن مەشغۇل بولۇشتى . يىگىت ناشتىدىن كېيىن مىلتىقىنى پاك - پاكىز تازىلىدى ، ئاندىن بىر توشقان ۋە ئورمانلىققا قاراپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان بىر ياۋا ئۆردەك ئوۋلاشقىمۇ ئولگۈردى . بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ چاشقان كىرسىمۇ يامانلاپ چىقىپ كەتكۈدەك قۇرۇقدەپ قالغان قازىنقى ئاز - تولا يېمەكلىك بىلەن تولۇقلاندى . قىزلار بۇنىڭدىن ئۇنىڭ يىگەن - ئىچكەن ۋە يېتىپ - قوپقان چىقىمىغا چۈشلۈق ئىش قىلغىنىنى ھېس قىلىشتى . بىراق ، بۇ يەردىن كېتىش ھەققىدە چىش يېرىپ بىر نېمە دېمىدى . چۈشتىن كېيىن ئۇ مەھەللىنگە كېتىپ چاي ئىچىدىغان ۋاقت بولغاندىلا قايتىپ كەلدى ، ئۇنىڭ يۈملاق يۈزىدىن يەنىلا سەزگۈرلۈك ، تۇرگۈنلۈك چىقىپ تۇراتتى . ئۇ شەپكىسىنى شاققىدە بىر مىققا ئىلىپ قويدى ، كۆڭلىدە بولسا ئاللىقانداق بىر ئىش ئۈستىدە چوت سوقۇۋاتقاندەك قىلاتتى .

— ھەي ، — دېدى ئۇ شىرەنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ قىزلارغا ، — مەن زادى قانداق قىلسام بولار ؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟ — سوردى بەنفور .

— مەھەللىنىڭ قەيىرىدىن ئۆي تاپقىلى بولار ؟ — دەپ سوردى يىگىت .

— مەن نەدىن بىلەي ، — دېدى بەنفور ، — نەدە تۇرۇشنى ئويلىشۋاتىسىز ؟

— ئاق قۇ مېھمانخانىسىدىكىلەر يۇقۇملۇق زۇكام بولۇپ كېتىپتۇ . « ساپان ۋە سۆرەم » مېھمانخانىسى قۇرۇقلۇق قىسمىغا قۇرۇق ئوت - چۆپ سېتىۋالغىلى كەلگەن ئەسكەرلەر بىلەن تولۇپ كېتىپتۇ . ئاڭلىسام ، تېخى يەنە پىيادە ئەسكەرلەردىن ئونى ۋە بىر كوماندىر شەخسىيلەرنىڭ ئۆيىگە چۈشۈپتۇدەك . مەن راستى-

تىنلا نەگە بېرىپ ياتقۇدەك بىرەر ئورۇن تېپىشمىنى بىلەلمەي قالدىم ، ــ دېدى ئۇ بېشى قاتقان ھالدا .

ئۇ بىر ئىشتا ئۇلارنىڭ ئېغىزىغا قارايتتى . جەينىكىنى شىرەگە تىرىگىنىچە ئالقانلىرى بىلەن ئېڭىكىنى يۆلەپ ئولتۇرغان مارچ ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭغا لاپپىدە قاردى . يىگىت تۈيۇقسىز ئۆزىنىڭ غەمكىن ، زەڭگەر كۆزلىرىنى يەردىن ئۈزدى ــ دە ، ھېيىقىپ ئولتۇرماستىن مارچنىڭ كۆزلىرىگە دادىل تىكىلدى . شۇ زامات ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئوخشاشلا چۆچۈپ كېتىشتى ــ دە ، ئىتتىك كۆزلىرىنى ئېپقېچىشتى . مارچ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ، ئۇ ئالدىنقى نۆۋەت تۇلكىنىڭ كۆزىدە ئۇچراتقان قۇۋلۇق ۋە مەسخىرە ئۇچقۇنلىرىنىڭ چاقناۋاتقىنىنى كۆردى . بۇ ئۇچقۇن يەنە بىر قېتىم ئۇدۇل ئۇچۇپ كېلىپ ئۇنىڭ يۈرىكىگە ، ئۇنىڭ روھىغا بۆسۈپ كىردى . ئۇ گويا ئاللىقانداق بىر يېرى ئاغرىپ بولالماياۋاتقاندەك ياكى ئۇخلاۋاتقاندەك ئېغىزىنى بىر قىسما قىلىپ دومسايىتاتتى .

ــ ھەي ، مەنمۇ ئۇقمايدىكەنمەن ، ــ دېدى بەنفور . ئۇ قولاشمىغان بۇ گەپنى زورۇقۇپ خۇددى يىگىت ئۇنىڭغا ، ئۆزىگىز بىر ئامال قىلىپ بېرىڭ ، دەپ تۇرىۋالغاندەك قورقۇش ئىچىدە دەۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇ مارچقا قاراپ قويدى . بىراق ، ئۇنىڭ كۆزى ئاجىز بولغاچ دوستىنىڭ چىرايىدىن ھەمشەم يېتمەيدىغان بىپەرۋالىق ئالامەتلىرىنلا كۆرەلىدى .

ــ نېمىشقا ئۇنداق دەيسەن ، نانىنى ؟ ــ دېدى ئۇ .

ھالبۇكى ، مارچ كۆزلىرىنى جامدەك ئېچىپ لام ــ جىم دېمەستىن شۇك ئولتۇراتتى . يىگىت ئۇنىڭغا شەيدا بولۇپ قالغاندەك ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۈزەلمەيتتى .

ــ گەپ قىلساڭچۇ ، قېنى گاچ ــ گۇچ بىر نېمە دېمەم-

سەن ، ـــ دېدى بەنفور . مارچ سەل - پەل قىمىرلاپ قويدى . بۇ- نىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىگە كەلگەندەك ياكى ئېسىنى يىغماقچى بولغان- دەك قىلاتتى .

ـــ مەن ساڭا نېمە دېسەم بولاتتى ؟ ـــ سورىدى ئۇ مۇندا قىلىپ .

ـــ نېمىنى ئويلىغان بولساڭ شۇنى دېمەمسەن ؟

ـــ مەيلى ، مەن ئۇچۇن بەرىبىر ، ـــ دېدى مارچ .

ئۆينى يەنە بىر پەس جىمجىتلىق قاپلىدى . يىگىتنىڭ كۆزلىرى قىزىلارغا نەشتەردەك قادالغانىدى .

ـــ مەن ئۇچۇنمۇ شۇنداق ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ ئەگەر خالىسىڭىز بۇ يەردە ۋاقتىنچە يېتىپ تۇرۇڭ .

يىگىتنىڭ چىرايىدا مەككارلىق ئۇچقۇنلىرىغا ئوخشاش سۇس تەبەسسۇم جىلۋىلەندى . شۇڭا ، ئۇ بېشىنى ئىچىگە تىقىۋە- لىپ خۇشاللىقىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇنماتتى .

ـــ ئەگەر خالىسىڭىز ، بۇ يەردە ۋاقتىنچە يېتىپ تۇرسىڭىز بولىۋېرىدۇ ، ئىختىيار ئۆزىڭىزدە ، ھېنرى ، قانداق قىلغۇڭىز كەلسە شۇنداق قىلىۋېرىڭ ، ـــ دېدى بەنفور چورتلا كېسىپ .

يىگىت يەنىلا بېشىنى تۆۋەن سېلىپ گەپكە جاۋاب بەرمەي تۇراتتى . بىر ھازادىن كېيىن ئۇ بېشىنى كۆتۈردى . چىرايىدا ئا- جايىپ رازىمەنلىك ، خۇشاللىق نۇرلىرى پارلىدى . ئۇ مارچقا قا- رىدى ، بۇ چاغدىمۇ ئۇنىڭ كۆزلىرى ئادەتتىن تاشقىرى نۇرلە- نىپ ، سۆزلۈلۈپ كەتكەندەك قىلاتتى . مارچ يۈزىنى ئۇنىڭدىن قاچۇراتتى ، لەۋلىرى شىكەستىلەنگەندەك ئاغرىيتتى . شۇ تاپتا ئۇنىڭ كاللىسى گاراڭ ئىدى .

بەنفور بىرئاز گاڭگىراپ قالدى . يىگىت مارچتىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى . چىرايىدا سۇس تەبەسسۇم جىلۋىلىنەتتى . بەنفور يە-

گىتتىك مارچقا تىكلىگەن كۆزلىرىدىكى قەتئىيلىك ۋە ھېرىسمەن-لىكنى سېزىپ قالغانىدى . بەنفورنىڭ بۇ يىگىتتىك تەبەسسۇملى-رىگە زادىلا ئەقلى يەتمەي قالدى ، چۈنكى ئۇ كۈلگەندە يۈز مۇسكۇللىرىنىڭ مىدىرلىغىنىنى زادىلا بىلگىلى بولمايتتى . يىگىت ئاخىر بايامقىغا ئوخشاشمايدىغان باشقىچە نەزەر بىلەن بەنفورغا قارىدى .

ـــ سىزنىڭ كۆڭلىڭىز نېمىدېگەن ياخشى ، راستتىنلا كۆڭلىڭىز بەك ياخشىكەن ، مەن سىلەرگە چوقۇم مالاللىق يەت-كۈزمەيمەن ، ـــ دېدى ئۇ مۇلايىملىق بىلەن .

ـــ نانىڭ ، ماڭا بىر توغرام بولكا بەرگىن ، ـــ دېدى بەن-فور قورۇنۇۋاتقاندەك تەرىزدە ، ئاندىن قوشۇپ قويدى ، ـــ بۇ يەردە تۇرۇشنى خالىسىڭىزلا بولدى . مالال كۆرمەيمىز . بۇ خۇددى بىر قورساق ئىنىم بۇ يەرگە كېلىپ بىر نەچچە كۈن تۇرغاندەك ئىش . ئىنىممۇ سىزگە ئوخشاشلا بەرنا يىگىت .

ـــ ھىممىتىڭىزگە كۆپ رەھمەت ، ـــ دېدى يىگىت سۆ-زىنى تەكتىلەپ ، ـــ ئەگەردە سىلەرگە مالاللىق يەتكۈزمىسەملا بۇ يەردە تۇرۇشنى جان دەپ خالايمەن .

ـــ ياقەي ، سىزمۇ ئەلۋەتتە بىزگە مالاللىق يەتكۈزمەيسىز ـ دە ! راستتىنى ئېيتسام ، ئۆيىمىزدە بىزدىن باشقا يەنە بىر مېھمان-نىڭ بولۇشى بىز ئۈچۈن تولىمۇ خۇشاللىنارلىق ئىش ، ـــ دېدى مېھماندوست بەنفور .

ـــ بۇنىڭغا مارچ خېنىم نېمە دەيدىكىن ؟ ـــ سورىدى يىگىت مۇلايىملىق بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇپ .

ـــ مېنىڭمۇ ھېچقانداق پىكرىم يوق ، ـــ دېدى مارچ مۇ-جمەل قىلىپ . خۇشاللىقتىن يىگىتنىڭ گۈلقەلبىرى ئېچىلىپ كەتتى .

ـــ ئۇنداقتا ، بوپتۇ ئەمسە ، ـــ دېدى يىگىت ، ـــ مېنىڭ تاماق پۇلى تۆلىشىمگە ، ھەمدە ئىش ـ كۆشلىرىڭلارغا ھە ـ پە دېيىشىپ بېرىشىمگە ئۇنىساڭلارلا بېشىم ئاسمانغا يەتكەندەك بولاتتى .

ـــ تاماق پۇلى دېگەنلەرنىمۇ تىلغا ئېلىپ يۈرگۈلۈكمۇ ، ـــ دېدى بەنفور .

ئاربدىن بىر ئىككى كۈن ئۆتۈپ كەتتى ، يىگىت قورۇقتا تۇرۇپ قالدى . بەنفور ئۇنىڭغا بەكلا ئىچىكىپ قالغانىدى . يىگىت ھەر قاچان شۇنداق مۇلايىم ، يېقىملىق سۆزلەيتتى ، ئۆزى ھەققىدە ئاز سۆزلەپ بەنفورنىڭ گېپىنى كۆپ ئاڭلايتتى ، ئاربلاپ مەسخىرە ئاربلاش كۈلۈپ كېتەتتى . ئۇ قورۇقتىكى ئىشلارغا قارىشىپ بېرىشكە ئامراق ئىدى ، بىراق كۆپىمۇ ئىشلەپ كەتمەيتتى . ئۇ مىللىتىمىزنى ئېلىپ ئۆزى يالغۇز قاراۋۇللۇققا چىقىشقا ، ئەترايىنى ئىنچىكە كۆزىتىشكە ئامراق ئىدى . سەۋەبى ، ئۇنىڭ ھەر قانداق نېمىگە بولغان ئادەتتىن تاشقىرى ھەۋىسى مەڭگۈ بېسىلمايتتى . ئۇ ئەترايىنى كۆزەتكەندە ئۆزىنى تولىمۇ ئەركىن ـ ئازادە ھېس قىلاتتى . ئۇ مارچىنى كۆزىتىشكە تولىمۇ ھېرىسمەن ئىدى . يىگىتنىڭ نەزىرىدە ئۇ ئىنتايىن غەلىتە بولۇپ ، بوي ـ تۇرقى بەئەينى سۇمباتلىق يىگىتنىڭ ئۆزى ئىدى . بۇ تەرىپى ئۇنىڭ زوقىنى كەلتۈرگەنىدى . ئۇ مارچىنىڭ قۇمچاقتەك قاپقارا كۆزىنىڭ ئىچىگە قارىغىنىدا قەلبى ئاللىقانداق غەيرىي ، لەززەتلىك تۇيغۇلارغا چۆمۈلەتتى . بۇ خىل تۇيغۇ شۇ قەدەر كۈچلۈك ، شۇ قەدەر يوشۇرۇن ئىدى . ئۇ بۇلارنى باشقىلارنىڭ سېزىپ قېلىشىدىن ئۆلگۈدەك قورقاتتى ، يەنە كېلىپ ، بۇ قىزنىڭ گېپى ئۆتكۈر ھەم كۈلكىلىك بولۇپ ، ئۇنى ئىختىيارسىز كۈلدۈرۈۋېتەتتى . يىگىت يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا سىناپ بېقىش نىيىتىدە ئىدى . ئۇنى قىز تامامەن

ئەسىر قىلىۋالغانىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ قىز ھەققىدىكى خىياللىرىنى ۋاقتىنچە يىغىشتۇرۇپ قويۇپ مىلتىقىنى ئۆشنىسىگە ئارتىپ ئور-مانلىق بويىغا كەتتى .

ئۇ قايتىدىغان چاغدا گۈگۈم چۈشكەنىدى ، گۈگۈم چۈشۈشى بىلەنلا نويابىرنىڭ ئاق يېغىنى سىمىلداپ يېغىشقا باشلايتتى . ئۇ ياتاق ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن ئوچاقتىكى لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ يورۇقىنى كۆردى . بۇ ئوتنىڭ يورۇقى يىراق-تىن سىياھتەك قارا كۆرۈنۈۋاتقان ئۆي ـ ئىمارەتلەر ئارىسىدا پە-لىلدايتتى . ئۇ ، بۇ يەر مۇبادا مېنىڭ ئىلكىمدە بولۇپ قالسا نېمە-دېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە ، دەپ ئويلىدى كۆڭلىدە ، ئارقىدىنلا ئۇنىڭ كاللىسىغا يالت قىلىپ مۇنداق بىر ئەقىل كەلدى : نېمە دەپ مارچ بىلەن توي قىلمايمەن . بۇ خىيال ئۇنى رام قىلىۋالغاچ-قا ، ئۇ ئۆلۈك بىر توشقانىنى كۆتۈرگىنىچە بىر پەس مىدىر ـ سە-دىر قىلماي تۇرۇپ قالدى . ئۇنىڭ قەلبى تەڭەججۇپ ئىچىدە نې-مىنىدۇر كۈتەتتى . ئۇ بىرمەر ئىش توغرۇلۇق چوت سوقۇۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇ ئاخىر ، شۇنداق قىلاي ، دېگەن نىيەتكە كېلىپ كۈ-لۈپ قويدى . شۇنداق قىلسا نېمىشقا بولمايدىكەن ؟ بۇنىڭ بول-مايدىغان زادى نەرى بار ؟ بۇ ياخشى گەپقۇ . بىرئاز كۈلكىلىنىڭ تۈيۇلدۇ ، شۇ . ئۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ ؟ ناھايىتى شۇ قىزنىڭ يېشى ئۆزىنىڭكىدىن چوڭلا يېرى بار ، ئۇنداق بولسا نېمە بولات-تى . ئۇنىڭ كارايىتى چاغلىق . ئۇ قىزنىڭ بىر جۈپ قاپقارا ، تە-ڭەججۇپلۈك ، مۇلايىم كۆزلىرىنى خىيالىغا كەلتۈرگىنىدە ، ئىچىدە لوللىق بىلەن كۈلۈپ قويدى . راستىنى ئېيتقاندا ، ئۇ قىزغا قارە-غاندا كاداك ئىدى ، شۇڭا ئۇنى ئۆزىگە بويسۇندۇرالايتتى .

بۇ ۋەسۋەسىگە ھەتتا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ تەن بېرىشتىن قور-قاتتى ، بۇنى ئۆزىدىنمۇ سىر قىلىپ تۇتاتتى . كۆز ئالدىدىكى رې-

ئاللىق ئۇنىڭ ئارزۇسىغا باقمايتتى . ئۇنىڭ يەنىلا ئەھۋالغا قاراپ ئىش تۇتقىنى تۇرۇك ئىدى . شۇنداق ، ئۇ يەنىلا ئەھۋالغا قاراپ ئىش كۆرۈشى كېرەك . ئەگەر ، ئۇ بۇ ئىشتا ئېھتىيات قىلمىسا ، بۇ ئوي ـ خىيالى ئۇچۇن قىزنىڭ كۆلكىسىگە قالاتتى . يىگىت ھەر قانچە زېرەك ، قاقباش بولسىمۇ ، ئۇنىڭ كۆڭلىگە شۇنسى ئايان-كى ، ناۋادا ئۇ قىزنىڭ ئالدىغا بېرىپ : « مارچ خېنىم ، مەن سىزنى سۆيىمەن ، ماڭا ياتلىق بولۇشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن » دەپ گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتىۋەتكەن بولسا ، ئۇ چاغدا ئۇ قىز-نىڭ :« كۆزۈمدىن يوقال ، مەن بۇنداق ئەخمىقانە گەپكە خۇشتار ئەمەس » دەپ جاۋاب بېرىشى تۇرغانلا گەپ ئىدى . مانا بۇ ئۇنىڭ ئەرلەر ۋە ئۇلارنىڭ « ئەخمىقانە گەپلىرىگە » بېرىدىغان جاۋابى . ئەگەر يىگىت ئېھتىيات بىلەن مۇئامىلە قىلمىسا قىزنىڭ قۇيقا چاچلىرى تىك تۇرىدۇ ـ دە ، ئۇنىڭغا زەھىرىنى سانجىپ مەسخىرە قىلىدۇ . بۇمۇ يېتىپ ئاشمىغاندەك ئۇنى قورۇقتىن ، ئۆز قەلبىدىن مەڭگۈگە قوغلاپ چىقىرىدۇ . ئۇ ئالدىراپ كەتمەستىن قىزغا قە-دەمىمۇ قەدەم يېقىنلىششى كېرەك . ئۇ بۇ قىزنىڭ كۆڭلىنى خۇددى ئۇۋىغا چىققاندا بۇغا ياكى لايخورەكنى پەم بىلەن ئوۋلا-غاندەك ئوۋلىمسا بولمايدۇ . ئەگەر ، سىز ئورمانلىققا كىرىپلا بۇ-غىغا : « ملتىقمنىڭ ستۇۋلى ئالدىغا كېلىپ تۇرۇپ بەر » دې-سەڭىز پايدىسى بولمايدۇ . ياق ، بۇ ئۇزاققا سوزۇلغان نازۇك ئۇ-رۇش . مۇبادا ، سىز راستىنلا بىر بۇغىنى ئوۋلىماقچى بولسىڭىز ، ئۆزىڭىزنى ئوبدان نەقاپلاپ ، تاڭ يورۇغىچىلىك تاغقا شەپسىز كىرىۋېلىشىڭىز كېرەك . ئۇۋ ئوۋلىغاندا مۇھىم مەسىلە سىزنىڭ قاندىق ئوۋلىشىڭىزدا ئەمەس ، بەلكى سىزنىڭ قاندىق تۈيغۇدا بو-لۇشىڭىزدا . ئۇنداق چاغلاردا سىز ناھايىتى ھوشيار ، تادان بولۇ-شىڭىز ، ئولجىڭىزنى قولدىن چىقىرىۋەتمەسلىكىڭىز كېرەك . ئۇ

گويا تەقدىر ـ قىسمەتكە ئايلىنىدۇ . سىز ئۆز تەقدىرىڭىزنى كاپـ پىدە تۇتۇپ بوي سۇندۇرىسىز ھەمدە ئۆزىڭىز ئۇۋلاۋاتقان ئاشۇ بۇغىنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيسىز . ئىشىڭ بېشىدىلا ھەتتا ئولجىنى كۆرمەي تۇرۇپلا بىر مەيدان گىپنوزدەك غەلىتە ئۇرۇش باشلانغان بولىدۇ . سىزنىڭ روھىڭىزمۇ بەئەينى بىر ئوۋچى ، سىز ھەر قانداق بىر بۇغىنى كۆرۈشتىن ئاۋۋال ئوۋغا ماھىر بۇركۇتتەك ئۇچۇپ بېرىپ ئاشۇ بۇغىنىڭ روھىنى قامال قىلىۋالىدۇ . ئۇ بۇغـ ىنىڭ روھى بولسا جاڭگالدىن يولقۇنۇپ قېچىپ چىقىش ئۇچۇن ھەدەپ تېپىرلايدۇ . ھەتتا ئۇ بۇغا سىزنىڭ تېنىڭىزدىن تارقـ الىۋاتقان پۇراقنى يىراقتىن تېخى ھىدلاشقا ئۇلگۇرمەي تۇرۇپلا شۇنداق قىلىدۇ . بۇ روھىي دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىدىغان نازۇك ، سىرلىق ئىرادە ئۇرۇشى . بۇ ئۇرۇش ، ئوقىڭىز نىشانغا تەگكەنىدىلا ئاندىن ئاخىرلىشىدۇ . قەلبىڭىز راستىنلا ھاياجاندىن لەرزىگە كەلگەندە ، ئاخىر ئوق تېگىدىغان دائىرىگە بۆسۈپ كىرگىنىڭىز- دە ، بوتۇلكىنى ئاتقاندەك ئىنچىكىلىك بىلەن قارىغا ئېلىپ ئولتۇ- رۇشىڭىزنىڭ ھېچبىر ھاجىتى قالمايدۇ . ئوقنى ئوۋلايدىغان نەر- سىڭىزنىڭ يۇرىكىگە ئېلىپ كىرىدىغىنى دەل ئۆز ئىرادىڭىز ، ئوق تېگىدىغان مۇساپە ، تامامەن ئۆز تەقدىرىڭىزنى بۇغىنىڭ تەقدـ ىرىگە ئاتقاندەكى مۇساپىڭىز . ئۇنىڭ يۇز بېرىشى ئەڭ بۇيۇك ئار- زۇ ، ئەڭ يۇكسەك ئىرادىنىڭ ھەركىتىگە ئوخشىسا ئوخشايدۇكى ، ھەرگىزمۇ كاللا قاتۇرۇپ پىلانلاپ چىققان ھىيلە ـ نەيرەڭگە ئوخشمايدۇ .

يېگىت دېھقان ياكى بىرلەشمە ئارمىيىنىڭ بىر ئەسكىرىگە ئەمەس ، ئوۋچىغا ، مەنىۋى ئوۋچىغا ئوخشايتتى . ئەمدى ئۇ ياش ئوۋچى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن مارچىنى ئىبارەت بۇ ئولجىنى ئوۋلاپ ئۇنى ئۆز ئەمرىگە ئالىدۇ . شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئەپچىللىك

بىلەن ئۆزىنى پىنھان تۇتۇپ ، كۆرگىلى بولمايدىغان بىر خىل ھالەتكە كىرىۋالىدۇ . ئۇ بۇ ئىشقا قەدەمنى قانداق بېسىشنى تازا بىلەلمەيۋاتىدۇ . بىراق ، مارچ گۈمانخورلۇقتا بەئەينى توشقاننىڭ ئۆزى . يېگىت شۇڭا بۇ قورۇقتا كۆرۈنۈشتە ئىككى ھەپتە تۇرماقچى بولغان ساددا ، غەيرىي مىجەزلىك يوچۇن يېگىت سىياقنى كىرىۋالغان .

يېگىت شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن ئوتۇن كەسلەش بىلەن بولدى . بالدۇرلا قاراڭغۇ چۈشتى . تالا سالقىن ، نەمخۇش تۇمان بىلەن قاپلانغان ، قاراڭغۇلۇقتا ھېچنەرسىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى . كەسلىنىپ تەييارلانغان ئوتۇن ھەربىدەش ئورۇندۇقىنىڭ يېنىغا دۆۋىلەنگەنىدى . مارچ بۇ ئوتۇنلارنى ئۆيگە ياكى كەپىگە ئەكىرىۋېتىش ئۈچۈن كەلدى . كۆڭلەكچان يېگىت يەنىلا شۇ ئوتۇن تەييارلاش بىلەن بولۇپ كېتىپ مارچنىڭ يېنىغا كەلگىنىنى سەزمەي قالغانىدى . ئۇ قىز قورۇنۇپ ، ئاران ـ ئارانلا كېلىۋاتقان-دەك قىلاتتى . ئۇ قىزنىڭ ھەرە بىلەن ھەربىدىلىنىپ ئىككى بېشى ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ئوتۇنلارنى ئېلىشقا ئېگىشكىنىنى كۆرگەنىدىلا ، ئاندىن ھەربىدەشتىن توختىدى . بىر خىل شېرىن ئىشىق يالقۇنى ئۇنىڭ مېڭىسىدە چاقماقتەك يالت قىلىپ تاپىنىغا قاراپ ئاقتى .

ـــ مارچمۇ ؟ ـــ سوربىدى ئۇ ياشلارغا خاس تەمكىن ئاۋاز بىلەن . مارچ ئوتۇن يىغۋاتاتتى . ئۇ يېگىتنىڭ سوئالىنى ئاڭلاپ بېشىنى كۆتۈردى .

ـــ ھەئە ، مەن .

يېگىت ژاۋال قاراڭغۇلۇقىدا ئېگىشىپ قىزغا قارىدى ، ئەمما ئۇنىڭ چىرايىنى ئوچۇق كۆرەلمىدى .

ـــ مەن بۇرۇنلا سىزدىن بىر ئىشنى سورىماقچىدىم ،

ـــ شۇنداقمۇ ؟ نېمە ئىشتى ؟ ـــ دېدى قىز . ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ھەيرانلىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى . ئەمما ، ئۇ يەنىلا ئۆزىنى توتۇۋالغاندى .

ـــ ئۇھ ، ـــ دېدى يىگىت مۇلايىم ، تەسىرلىك تۇستە سوزۇپ . بۇ ئاۋاز قىزنىڭ ئەسەبلىرىگە بۆسۈپ كىرگەندى ، ـــ ئۆزىڭىز تېپىپ بېقىڭا ، ئۇ قايسى ئىشتۇر ؟

قىز ئۆزىنى رۇسلاپ ئىككى قولىنى بېلىگە تىرەدى ـ دە ، ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرمەستىن يىگىتكە مىختەك قادالدى . يىگىتنىڭ پۇتكۇل ۋۇجۇدى بىردىنلا يەنە ئوت ئېلىپ يېنىشقا باشلىدى .

ـــ ھە ، ـــ دېدى يىگىت تولمۇ مۇلايىم ھالدا ، ئۇنىڭ ئاۋازى نوقۇل ئاۋازغا ئەمەس ، بىر خىل تۇيغۇغا ئوخشايتتى ، ـــ ھە . . . سىزگە توي قىلىش تەلىپى قويماقچىتتىم .

مارچ ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي ، ئەكسىچە ئۇنىڭ دېمەكچى بولغىنىنى ھېس قىلىۋاتقاندەك بولدى . ئۇ ئارقىسىغا غاچچىدە بۇرۇلماقچى بولدى ـ يۇ ، ۋۇجۇدى لاسسىدە بوشىشىپ كەتتى . بېشى بىر تەرەپكە ساڭگىلىغان پېتى جايىدا ئۇن ـ تىنسىز تۇرۇپلا قالدى . يىگىت ئۇنىڭغا ئېگىلىپ بىلىنەر ـ بىلىنمەس كۈلۈمسىرەگەندەك قىلدى . قىز ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدىدا ئاسانلىقچە كۆرگىلى بولمايدىغان ئۇششاق ئۇچقۇنلار چىمىرلىشىۋاتقاندەك ھېس قىلدى .

ـــ ماڭا بۇنداق ئەخمىقانە گەپلەرنى قىلغۇچى بولماڭ ، ـــ دېدى ئۇ ئويلىمىغان يەردىن ئاخىر ئېغىز ئېچىپ .

يىگىتنىڭ ئەسەبلىرى زىڭىلداپ كەتتى . ئۇنىڭ ئاتقان بۇ ئوقى دەل جايىغا تەگمىگەنىدى . ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئوسال ئەھۋالدىن قوتۇلۇپ ئۆزىگە كەلدى ـ دە ، چاندۇرماستىن مۇلا-

يملىق بىلەن گەپ باشلىدى .

ـــ ئوهو ، بۇنى قانداقمۇ ئەخمىقانە گەپ دېگىلى بولسۇن . بۇ ھەرگىز ئەخمىقانە گەپ ئەمەس . مەن سىزگە كۆڭلۈمدىكى گەپنى قىلدىم ، ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى ئاجايىپ مۇلايىم ، يېقىملىق بولۇپ گويا قىزنى سەزدۈرمەستىن ھوزۇرلۇق سىلاۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى ، ـــ نېمە دەپ ماڭا ئىشەنمەيدىغانسىز ؟

گېپىنىڭ ئۇزاندىن يېگىتنىڭ كۆڭلى ئازار يېگەندەك قىلاتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى قىزغا ئاجايىپ تەسىر قىلىپ ، ئۇنى يۇمشىتىشقا باشلىدى . قىز ئۆز قۇدرىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك بولۇپ قەلبىدە خېلىغىچە تىركەشتى . شۇ ئەسنادا ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالغانىدى . « قانداق قىلسام بولار ، قانداق قىلسام بولار » دېگەن سۆز ئۇنىڭ قەلبىدە ئەكس سادا ياڭراتاتتى . ئۇ گويا جېنى چىقىپ كېتىۋاتقاندەك بولۇپ كېتىۋاتاتتى .

ـــ سىز ئۆزىڭىزنىڭ نېمە دەۋاتقىنىنى بىلمەمسىز ؟ ـــ دېدى ئۇ قىز مەنستىمەسلىك بىلەن ، ـــ بۇ بىر بىلجىرلاشقۇ ؟ مەن دېگەن سىزنىڭ ئانىڭىزدەك تۇرسام .

ـــ نېمە دەۋاتقىنىمنى ئەلۋەتتە ئۆزۈم بىلىمەن . مەن بىلىمەن ، ـــ دېدى ئۇ مۇلايىم ئاۋازدا ئۆز گېپىدە چىڭ تۇرۇپ ، ئۇ خۇددى ئاۋازىنى قىزنىڭ قان تومۇرلىرىغا سىڭدۈرۈپ ئۇنى تەسىرلەندۈرمەكچى بولغاندەك ئىدى ، ـــ مېنىڭ نېمە دەۋاتقىنىم ئۆزۈمگە بەش قولدەك ئايان . سىزنىڭ ياش قۇرامىڭىزمۇ ئۇنچىۋالا چوڭ ئەمەس . سىزگە ئانا بولغۇدەك تۇرسام دېگىنىڭىز قۇرۇق گەپ . ئەگەر شۇنداق بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ نېمە كارايىتى ؟ ياش پەرقىمىز مەيلى چوڭ ياكى كىچىك بولسۇن ، مەن بىلەن تۇيى قىلىسىڭىز بولۇپبرىدۇ . مەن ئۇچۇن ياشىنىڭ كارايىتى چاغلىق گەپ . سىزگىمۇ شۇنداق ! ياش پەرقىنىڭ كارايىتى چاغلىق

ئىش .

ئۇنىڭ گەپلىرى تۇگىگىچە قىزنىڭ باشلىرى ئايلىنىپ ، كۆزلىرى تورلاشقاندەك بولۇپ كەتتى . يىگىت تېز - تېز سۆز-لەيتتى . ئۇنىڭ گەپلىرى قىزنىڭ يۈرىكىدىكى ئاللىبۇرۇن قارشى لىق كۆچى قالمىغان ئاللىقانداق نازۇك جايلارغا تېگىۋاتقاندەك ئىدى . « ياشىنىڭ كارايىتى چاغلىق » . ئۇنىڭ ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇپ قىلغان بۇ مۇلايىمغىنە سۆزى قاراڭغۇلۇقتا ئۇ قىزنى بىلىنەر - بىلىنمەس تىترىتەتتى . قىز جاۋاب بەرگۈدەك گەپ تا-پالماي قالغانىدى .

مۇسلىسىز شاتلىق ئېقىنى يىگىتنىڭ ۋۇجۇدىنى يالقۇندەك كۆيدۈرۈپ ئۆركەشلەيتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇتۇپ چىققانلىقىنى ھېس قىلدى .

ـــ قاراڭ ، مەن سىز بىلەن توي قىلماقچىمەن ، بۇنىڭ بولمايدىغان نېمىسى بار ؟ ـــ دېدى ئۇ سۆزىنى تېز ۋە مۇلايىم ھالدا داۋاملاشتۇرۇپ .

ئۇ قىزنى نېمە دەركىن دەپ قاراپ تۇردى . يىگىت قاراڭ-غۇلۇقتا قىزنىڭ تېنىدىن سۇس نۇر جىلۋىلىنىۋاتقانلىقىنى كۆر-گەندەك بولدى . قىز سېزىمىنى يوقىتىپ قويغاندەك بىر ھالەتتە تۇراتتى . يىگىت سىپىرىي كۆچى ئارقىلىق ئۇنى قامال قىلىۋالغان-دەك ، ئۇنى ئىندەككە كەلتۈرۈپ بولغاندەك قىلاتتى . ئەمما ، ئۇ قىزنىڭ جاۋابىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتمەكتە ئىدى . ئۇنىڭغا ئالدىراپ يېقىنلىششقا جۈرئەت قىلالمايۋاتاتتى .

ـــ گەپ قىلىڭە ، مەن بىلەن توي قىلىشقا ماقۇل دەڭ . قېنى گەپ قىلمامسىز ، گەپ قىلىڭە ! ـــ دېدى يىگىت مۇلايىم ھالدا .

ـــ نېمە ؟ ـــ سورىدى قىز بىر يېرى ئاغرىۋاتقاندەك زە-

ئىپ ئاۋازدا .

— ماقۇل دەڭە ، — دېدى يىگىت قىزغا تېنى تەگكۈدەك يېقىن كېلىپ ، ئەمدى ئۇنىڭ ئاۋازى تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە مۇلايىم ، يېقىملىق ئاڭلىنىۋاتاتتى .

— ياق ، بۇ ئىشقا ماقۇل دېيەلمەيمەن ، — دېدى ئۇ ئامالسىز بوغۇق ئاۋازدا . ئۇ گويا بەھۇشلانغان ياكى جان تالىشىۋاتقاندەك ئازابلىق ئاھاڭدا سۆزلەيتتى ، — مەن ماقۇل دېيەلمەيمەن .

— نېمىشقا ئەمدى ، — دېدى يىگىت مۇلايىم ئاھاڭدا ، ئۇ قولىنى قىزنىڭ مۈرىسىگە يېنىككىنە قويدى . بۇ چاغدا قىز ئەس-ھوشىنى يوقاتقان ھالدا بېشىنى تۆۋەن سېلىپ يۈزىنى يانغا بۇراپ تۇراتتى ، — ماقۇل دەڭ ، شۇنداق قىلىڭ ، ماقۇل دېيىشىڭىز گەنېمە توسقۇن بولۇۋاتىدۇ ؟ — ئۇ سۆزلىگەچ چەكسىز مېھرىبانلىق بىلەن ئالدىنقا ئېگىشتى - دە ، لەۋلىرى ، ئېگىكىنى ئۇنىڭ بوينىغا ئاستاغىنە تەگكۈزدى .

— ئۇنداق قىلماڭ ! — قىز بوش ئەمما ئەسەبىيلەرچە ۋاراقىراپ ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇردى ، — بۇ نېمە قىلغىنىڭىز ؟ — ئۇنىڭ سۆزلىگۈدەكمۇ ھالى قالمىغانىدى ، ئۇ نومۇس كۈچىدىن ئۆلەي دېدى .

— مەن يۈرىكىمدىكى گەپنى قىلۋاتىمەن ، — دېدى يىگىت ھەم مېھرىبانلىق ھەم شەپقەتسىزلىك بىلەن ئۆز گېپىنى يورغىلىتىپ ، — مەن سىزنى مەن بىلەن توي قىلسىكەن ، ماڭا تەگسىكەن دەيمەن ، بۇنى ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز - ھە ؟ ئەمدى چۈشەنگەنسىز ، بىلگەنسىز ؟

— نېمە ؟ — سورىدى ئۇ .

— ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز ؟ — دېدى يىگىت يەنە .

— ھەئە ، — دېدى قىز ، — چۈشەندىم .

ـــ يۇرىكىمدىكى گەپنى چۈشەندىڭىز ، شۇنداقمۇ ؟

ـــ چۈشەندىم .

ـــ گەپلىرىمگە ئىشىنەمسىز ؟ ـــ سورىدى يىگىت .

قىز بىر پەس سۈكۈتكە چۆمدى ، ئاندىن ئاغزىنى پۈرۈشتۇرۇپ :

ـــ ئېمگە ئىشىنىشىم كېرەكلىكىنى بىلمەيمەن ، ـــ دېدى .

ـــ تېخىچە تالادىمۇ سىلەر ؟ ـــ دېدى بەنفور خىجىلدىن بېرى تۇرىۋاتقان ئۇلارنى ئۆيگە چاقىرىپ .

ـــ ھەئە ، بىز ئوتۇن توشۇۋاتىمىز ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ مەن تېخى سىلەرنى ئىزىپ ـ تېزىپ بىر ياقلارغا كەتتىڭىز دەپ قاپتىمەن ، ـــ دېدى بەنفور چېچىلىپ ، ـــ چاپسان بولۇڭلار ، ئوتۇننى تېز ئەكىرىۋېتىپ چاي ئىچىڭلار . چاي دەملەپ قويغىلى نەۋاخ .

يىگىت شۇئان بىر قۇچاق ئوتۇننى كۆتۈردى ـ دە ، ئاشخانا ئۆيگە ئەكىرىپ بىر بۇلۇڭغا قويۇپ قويدى . مارچمۇ ئوتۇن توشۇۋاتاتتى ، ئۇنىڭ قۇچقىغا لىق تولغان ئوتۇنلار ھە دېگەندە كۆكرىكىگە يىغىلىۋالاتتى ، ئۇ ناھايىتى ئېغىر بىر بالىنى قۇچاقلاپ كېتىۋاتقاندەك تەستە ماڭاتتى . بۇ چاغدا كەچنىڭ سوغۇقى باشلانغانىدى .

ئۇلار ئوتۇنلارنى توشۇپ بولغاندىن كېيىن ئۆتۈكلىرىنىڭ چەمىدىكى لاي ـ پاتقاقلارنى ياغاچ بىلەن شىرتىلدىتىپ پاكىز قىرىشتى ، ئاندىن بوسۇغىدىكى چىغدىن توقۇلغان پۇت سۈرتكۈچكە ئاياغلىرىنى ئېرتىشتى . مارچ ئىشكىنى يېپىپ بېشىدىكى كونا كىگىز شىلەپىنى (قورۇقتىكى قىزلار كىيىدىغان شىلەپە ئىدى) ئالدى . ئۇنىڭ قويۇق ، بۇدرە چاچلىرى چۈۋۈلۈپ كەتتى

كەن ، ئۆگسۈلى ئۆچۈپ چىرايى جىددىي تۇس ئالغانىدى . ئۇ چاچلىرىنى ئارقىغا قىلىپ تۇزەشتۇرۇپ قويدى ـ دە ، بىرىپ قول ـ لىرىنى يۇيدى . بەنفور خىرە ـ شىرە يورۇپ تۇرغان ئاشخانا ئۆيگە ھاپىلا ـ شاپىلا كىرىپ ئوچاق بېشىدىكى دوخوپكىدىن پە ـ رەنىكلەرنى ئالدى .

ـــ شۇنچە ئۇزاققىچە نېمە قىلدىڭلار ؟ ـــ سورىدى ئۇ يەنە چېچىلىپ ، ـــ مەن تېخى سىلەرنى بۇ ئۆينىڭ بوسۇغىسىغا ئىك ـ كىنچىلەپ دەسسىمەيدىغان ئوخشايدۇ ، دەپتىمەن . ھەرىنىڭ غارت ـ غۇرت قىلغان ئاۋازىمۇ توختاپ قالغىلى نەۋاخ . سىلەر شۇ چاغقىچە زادى نېمە قىلىشتىڭلار ؟

ـــ ۋاي ـ ۋۇي ، ـــ دېدى ھېنرى ، ـــ ئامباردىكى تۆ ـ شۈكلەرنى ئېتىپ ، چاشقان كىرەلمەس قىلىۋەتتۇق .

ـــ نېمە ؟ مەن سىلەرنىڭ كەپىدە تۇرغىنىڭلارنى ئۆز كۆزۈم بىلەن شۇنچە ئوچۇق كۆرگەن تۇرسام ، مەن تېخى سىز ـ نىڭ كۆڭلەكچان تۇرغىنىڭىزنىمۇ كۆردۇم ، ـــ دېدى بەنفور ئە ـ كەككە دوقاق كەلتۇرۇپ .

ـــ شۇنداق ، مەن ئۇ چاغدا ھەرىنى يېغىشتۇرۇۋاتاتتىم .

ئۇلار ئۆيگە كىرىپ چايغا ئولتۇردى . مارچ بىر ئېغىزمۇ گەپ ـ سۆز قىلمىدى . ئۇنىڭ تاتارغان ، ئىپادىسىز چىرايىدىن جىددىيلىشىۋاتقانلىقى مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى . يىگىتنىڭ چىرايى بولسا باشتىن ـ ئاخىر يەنىلا ئادەتتىكىدەك قىزغۇچ ۋە خاتىرجەم ئىدى . ئۇ كۆڭلەكچان ھالدا ئۆز ئۆيىدىكىدەك بىخارا ـ مان چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى . ئۇ بىر نەرسە يېگەندە ھەمىشە تەخسىگە ئىگىشىۋالاتتى .

ـــ كۆڭلەكچان يۇرسىڭىز توكلىمامسىز ؟ ـــ دېدى بەن ـ فور يىگىتكە سەل ئۆچلۈك قىلغاندەك .

يىگىت بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى . ئۇنىڭ ئىڭىكى ئالدىدىكى تەخسىسگە ناھايىتى يېقىن بولۇپ ، ئۇنىڭغا تىكىلگەن بىر جۈپ كۆزنى بەكمۇ سۈرلۈك ، نۇرلۇق ۋە كەسكىن ئىدى .

ـــ ياق ، توڭلىمايدىكەنمەن ، ـــ دېدى ئۇ ئادىتى بويىچە مۇلايىم ھالدا ، ـــ قارىمامسز ، ئۆي تالاغا باققاندا كۆپ ئىسسىق تۇرۇپتۇغۇ .

ـــ ئىلاھىم ، شۇنداق بولغاي ، ـــ ئۇ بەنفورنىڭ چىشىغا تېگىپ قويغاندى . بۇگۈن كەچقۇرۇن يىگىتنىڭ غەلىتە ، خۇشخۇي ، ئۆزىگە بەك ئىشىنىپ كېتىدىغان مۇئامىلىسى ، شۇنداقلا كۆزلىرىنىڭ يوغىناپ نۇرلىنىپ كېتىشى بەنفورنىڭ ئىچىنى سىقىۋاتاتتى .

ـــ كۆڭلەكچان چاي ئىچىشىم تازا دىتىڭىزغا ياقمىدىغۇ دەيمەن . بۇنى ئويلاشماپتىمەن ، ـــ دېدى يىگىت ئەدەپ بىلەن مۇلايىم ئاھاڭدا .

ـــ ۋاي ـ ۋۇي ، ئۇنىڭغا سەپسېلىپ يۈرگىلى چولام نەدە ، ـــ دېدى بەنفور ، ئەمەلىيەتتە بۇنىڭغا تازا سەپسالغاندى .

ـــ مەن چىقىپ ئۇستۇمگە بىر نەرسە كىيىۋالاي ، ماقۇلمۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت .

مارچ قاپقارا كۆزلىرىنى ئاستا بۇراپ يىگىتكە قارىدى .

ـــ ھاجىتى يوق ، ئاۋارە بولماڭ ، ـــ دېدى ئۇ دىمىغىدا بىر قىسمىلا سۆزلەپ ، ـــ كۆڭلەكچان توڭلىمسىڭىز شۇنداق يۈرىۋېرىڭ .

ـــ شۇنى دەيمەنا ، ئەگەر بۇ ئەدەپسىزلىك ھېسابلانمىسىلا يۈرىۋېرەي ، توڭلىمغاندىكىن ، ـــ دېدى ئۇ .

ـــ كىشىلەر ئادەتتە بۇنى ئەدەپسىزلىك دەپ قارىشىدۇ ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ بىراق بىز بۇنىڭغا ئۇنچىۋالا قىلىپ

كەتمەيمىز .

ـــ ۋاي ـ ۋۇي ، سەنمۇزە ، بولدى قىلغىنە ، ـــ دېدى مارچ تۈيۇقسىز توۋلاپ ، ـــ كىم ئەدەپسىزلىك دەپ قارايدىكەن ؟

ـــ ھىم ، باشقىلارنى قويۇپ تۇرايلى ، ناننى سەن ئۆزۈڭ شۇنداققۇ ، باشقىلارغا شۇنداق تەلەپ قويياتتىڭغۇ ، ـــ دېدى بەنـ فور بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ئۇنىڭ كۆزەينەك ئاستىدىكى كۆزلىرىدىن بىرئاز خاپا بولغانلىقى چىقىپ تۇراتتى . ئۇنىڭغىزىدا چاپاۋاتقان نەرسىسى بولسا ئۇنىڭ گېپىغا تۇرۇپ قالغاندەك قىلاتتى .

بىراق ، مارچ ھاڭۋاققىنىچە ئولتۇراتتى ، ھازىر ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە تەسىر قىلالمايدىغاندەك قىلاتتى . ئۇ تاتلىق ـ تۇرۇملارنى تەتۈر چاپناپ ئولتۇرسىمۇ نېمە يەۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغاندەك قىلاتتى . يىگىت نۇرلۇق ، سىنچى كۆزلىرى بىلەن ھېلى ئۇ قىزـ غا ، ھېلى بۇ قىزغا قارايتتى .

بەنفور خاپا بولۇپ قالغاندى . يىگىتنىڭ ئاۋازى مۇلايىم ، يېقىملىق ، ئۆزى سىپايە ، خۇشخۇي ، قائىدە ـ يوسۇنلۇق بولسـ مۇ ، بەنفور ئۇنى يۇزى قېلىن بىر نېمىدەك ھېس قىلىپ قالدى . ئەمدى بۇ قىزنىڭ ئۇنى كۆرەر كۆزى يوق . ئۇ ئۆز كۆزىنىڭ ئۇـ نىڭ سۇزۇك ، سەزگۈر كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشىنى ، ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزىدىن تۆكۈلۈپ تۇرغان ئاجايىپ نۇرلار ، يۈمران تۇكلەر ئۆسكەن بىر جۇپ مەڭزى ۋە سىرلىق ھايات يالقۇنىنى چېچىپ كۆيۈۋاتقاندەك كۆرۈنىدىغان چىرايىغا قاراشنى خالـ مايتتى . يىگىت بىر چەتتە تۇراتتى . ئۇنىڭ تەن قۇرۇلمىسى ئالاـ ھىدە بولۇپ ، كىشىنى تولىمۇ مەپتۇن قىلاتتى ، كىشىنىڭ كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنەتتى .

ئادەتتە چاي ئىچىلىپ بولغاندىن كېيىن شۇ كېچە تولىمۇ تىنچ ئۆتەتتى . يىگىت مەھەللىگە كەمدىن ـ كەم باراتتى . ئۇ شۇ

كۆنلەردە قولى بوشسىلا ناھايىتى بېرىلىپ كىتاب ئوقۇيدىغان بولۇپ قالغاندى. ئۇ كىتابخۇمار بولسىمۇ كۆڭلى خۇشال چاغلىرىدىلا ئوقۇيتتى. مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۇ كىتابنى بىرلا باشلۇالدىمۇ، بولدى، باش كۆتۈرمەي ئوقۇغىنى ئوقۇغاندى. شۇغىنىسى، ئۇنىڭ بىرمۇ كىتابنى باشلۇالمىقى تولىمۇ تەسكە چۈشەتتى. ئۇ داۋاملىق قاپقاراڭغۇ كېچىلىرى ئۆيدىن ئۆزى يالغۇز چىقىپ ئېتىزلارنى ئارىلايتتى ياكى قاشا ـ چىتلاقنى بويلاپ ئايلىنىپ كېلەتتى. ئۇ قاراڭغۇ كېچىلىرى مۇشۇك يېپىلاقتەك ئالاھىدە بىر خىل سېزىمگە ئىگە بولۇپ، ھەرياق كېزىپ كېچە سەيلىسى قىلىشقا، دالىدىكى خىلمۇ خىل سادالارنى ئاڭلاشقا خۇشتار ئىدى.

ئەمما، ئۇ بۈگۈن ئاخشام بەنفورنىڭ كىتاب جاۋۇنىدىن كاپىتان مايىن رېدنى تەسۋىرلەيدىغان بىر كىتابنى سۈغۇرۇپ ئالدى ـ دە، پۈتلىرىنى كېرىپ ئولتۇرۇپ، بېشىنى ئېچىگە تىققان ھالدا ئۇنى ئوقۇشقا كىرىشتى. ئۇنىڭ ئىككى يانغا تارالغان سۇس قوڭۇر چاچلىرى بەك ئۆسۈپ كەتكەچكە بېشىغا قىلىن شلەپە كىيىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ يەنىلا كۆڭلەكچان بولۇپ، چىراغ ئاستىدا پۈتلىرى سەت كېرىلگەن، تىزلىرى ئالدىغا بۆرتۈپ چىقان ھالدا ئولتۇرۇپ كىتابنى بېرىلىپ ئوقۇۋاتاتتى. ئۇ قىلىقى بەنفورنىڭ مېھمانخانىسىنى ياغاچ كېسىدىغانلارنىڭ ياتقىغا ئايلاندۇرۇپ قويغاندى. ئۇنىڭ بۇنداق قىلىقى بەنفورنىڭ دىتىغا قىلچە ياقمايتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ مېھمانخانىسىغا توق گىرۇەكلىك قىزىل تۈرك گىلىمى سېلىنغان، تام ئوچاق مودا بولۇۋاتقان توق بېشىل چاقچۇقتىن قوپۇرۇلغان، قاپقىسى ئوچۇق رويالنىڭ ئۈستىگە ئەڭ يېڭى تانسا مۇزىكىسىنىڭ نوتىسى قويۇلغان (ئۇ رويالنى ياخشى چالاتتى)، تامغا مارچ ئۆزى سىزغان ئاق قۇ ۋە باتاناق

گـۇللىرىنىڭ رەسمى ئېسىلغان ، ئوچاقتا گۈرۈلدەپ كۆيۈۋاتقان ئوت ، قېلىن دەر ـ پەردىلەر ھەم چۈشۈرۈلۈپ ، ئىشىك ـ دېرىـ زىلەر مەھكەم يېپىلغانىدى . سىرتتىكى قارىغايلارنىڭ بوراندا ئىـ غاڭلاپ ھۇشقىرتىشىدىن بۇ ئۆي تېخىمۇ ئىللىق ، ئازادە ۋە يېـ قىملىق تۇيۇلاتتى . شۇڭا بەنفور كالامپاي ، شادىياچاق بۇ يىگىتـ نىڭ ئۇ يەردە كالچىيىپ ئولتۇرۇشىنى ياقتۇرمايتتى . يىگىتنىڭ ھەربىيچە كۆڭلىكىنى تۆگمىلەۋاتقان بىر جۈپ بېغىشى شۇ قەدەر تـوم ھەم قىزىل ئىدى . ئۇ ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئوقۇپ بولغان ۋاراقنى ئۆرۈيتتى ۋە ئۆتكۈر نەزەرىنى ئوچاققا ئاغدۇرۇپ ئوتنى چۈقچىلاپ قويماتتى ـ دە ، ئاندىن بېشىنى ئىچىگە تىقىنىچە جىمـ جىت ئولتۇرۇپ كىتابنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتەتتى .

مارچ ئۇستەلنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئولتۇرۇپ تور توقۇۋاتاتتى . ئۇ ئاغزىنى خۇددى چۈشىدە تۇلكە قۇيرۇقى كۆيدۈرگەن ۋاقىتـ تىكىدەك بىر قىسمىلا پۈرۈشتۇرۈۋالغان بولۇپ ، قۇندۇز چاچلىرى يېيىلىپ تۇراتتى . ئۆزى بۇ ئۆيدىن نەچچە چاقىرىم يىراقلىقتا تۇرۇۋاتقاندەك ھەممىنى ئۇنتۇغان ھالدا ھاڭۇيقىپ ئولتۇراتتى . ئۇ ئەس ـ ھوشىنى يوقاتقان ھالدا ، شاۋقۇن سېلىۋاتقان بوراندا تۇلكىنىڭ ئۆيىنى ئايلىنىپ ناخشا ئېيتىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغاندەك بـولدى . بۇ ناخشا شۇ قەدەر ئەسەبىي ، شۇ قەدەر تەبئىي ، شۇ قەدەر يېقىملىق ئاڭلىناتتى . ئۇ قىزارغان ئىنچىكە قوللىرى بىلەن تور توقۇۋاتاتتى . ئۇ تولىمۇ ئاستا توقۇيتتى .

بەنفورمۇ يۆلەنچۇكلۇك پاكار ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ كىتاب ئوقۇشقا كىرىشتى ، شۇغىنسى ئۇ يىگىت بىلەن مارچنىڭ ئوتتۇـ رىسىدا ئولتۇرۇپ قالغاچقا ئىچى سىقىلىپ توختىماستىن قـ مىرلايتتى ، ئەتراپىغا قاراپ قويماتتى ، بوراننىڭ ھۇشقىيتىشلىرىغا قۇلاق سالاتتى ، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئۇ ئىككىسىگە يەر ئاستىدىن

قاراپ قويياتتى . مارچ تۇيتۇز يۆلەنچۇكلۇك بىر ئورۇندۇقتا ، چېچ-پىدە كەلگەن تارغىنە شىم كىيىۋالغان پۇتلىرىنى بىر — بىرىگە مىنگەشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ ئاستا ، زورۇقۇش ئىچىدە تور توقۇۋا-تاتتى . ئەمدىلىكتە يىگىتنىڭ ئەمەس ، ئۇنىڭ بۇ تۇرقىمۇ بەنفور-نىڭ ئىچىنى سىقىۋاتاتتى .

— ۋاي خۇدايىم ! — دېدى بەنفور ۋايساپ ، — بۇ گۈن ئاخشام كۆزلىرىم بولمايلا كەتتىغۇ ، — ئۇ كۆزىنى ئۇۋۇلاپ قويدى .

يىگىت بېشىنى كۆتۈرۈپ نۇرلۇق ، سۈپسۈزۈك كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى — يۇ ، گەپ — سۆز قىلمىدى .

— شۇنداقمۇ ، جېيىر [1] ؟ — دېدى مارچ ئىرەنسىزلا .

يىگىت يەنە كىتاب ئوقۇشقا كىرىشتى . بەنفورمۇ زورۇقۇپ كىتابقا قارىدى ، ئەمما ھەر قانچە قىلسىمۇ زېھنىنى يىغالمىدى . بىر پەستىن كېيىن ئۇ كىتابتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ مارچقا قارىدى ، ئۇنىڭ ئاۋاق تەلەتىدىن بىر خىل غەلىتە ، زەھەرلىك تەبەسسۇم چىقىپ تۇرغاندەك قىلاتتى .

— نانىنى ، نېمە ئويلاۋاتقىنىڭنى ئېيتىپ بەرگىنچۇ ، مەن ساڭا بىر پېنىس بېرەي ، — دېدى ئۇ تۇلۇمدىن توقماق چىققان-دەكلا .

مارچ ھەيران بولغان ھالدا شەھلا كۆزلىرى بىلەن بەنفورغا قادالدى . تۇيۇقسىز بىرى ئۇنىڭ جېنىنى ئېلىۋاتقاندەك چىرايىدا قان دىدارى قالمىغانىدى . ئەسلىدە ئۇ ئۆينىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرگەن تۇلكىنىڭ شۇ قەدەر ئىللىق ، شۇ قەدەر يېقىملىق ناخ-شىسىنى بىرىلىپ ئاڭلاۋاتقانىدى .

— نېمە — نېمە ؟ — سورىدى ئۇ مەڭدەپ .

---

[1] جېيىر — بەنفورنىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى .

— مەن ئۇنىڭ ئۇچۇن بىر پىنىس چىقراي ، — دېدى بەنفور مەسخىرىلىك قىلىپ ، — بولمىغاندا ، ساڭا ئىككى پىنىس بەرسەمۇ مەيلى ، ئەگەر سېنىڭ خىيالىڭ شۇنداق چوڭقۇرلا بولدىغان گەپ بولسا .

يېگىتنىڭ چىراغ يورۇقى ئاستىدىكى سۈپسۈزۈك ، نۇرلۇق كۆزلىرى ئۇ ئىككىسىگە تىكىلگەنىدى .

— ھەي ، — مارچىنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئاڭلاندى ، — نېمە دەپ بۇنچىۋالا سېخىيلىقىڭ تۇتۇپ كەتتى ؟

— مەن تېخى بۇنچىلىك پۇل خەجلەشكە ئەرزىيدۇ ، دەپ قاپتىمەن .

— ھېچقانداق ئىشنى ئويلىغىنىم يوق ، بۇرۇن نېمانداق قاتتىق چىقىدىغاندۇ ، دېگەننىلا ئويلىدىم شۇ .

— ۋاي قوۋۇرغام ، — دېدى بەنفور جاۋابەن ، — ئۇنچىلىك ئەقىل مېنىڭ كاللامغۇ كېلىدۇ ، قارىغاندا بۇدا پۇلنى راستىنلا بىكار خەجلەيدىغان ئوخشايمەن !

— ھىم ، پۇل تۆلىشىڭنىڭ ھاجىتى يوق ، — دېدى مارچ .

يېگىت بىردىنلا پىخىلداپ كۈلۈۋەتتى . قىزلار تەڭلا ئۇنىڭغا قارىدى . مارچ داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدى ، ئۇ يېگىتنىڭ باياتىن بۇ يەردە ئىكەنلىكىنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويغانىدەك قىلاتتى .

— ھەي . . . ، سىلەر مۇشۇنداق چاغلاردا راستىنلا پۇل تۆلەمسىلەر ؟ — سورىدى يېگىت .

— ھەئە ، — دېدى بەنفور ، — ھەر دورىمىم شۇنداق پۇل تۆلەيمىز . قىش كۈنلىرى بەزىدە مەن نانىنغا ھەپتىسىگە بىر شىلـ

لمك تۆلەيمەن ، يازدا ئۇنىڭدىن ئازراق بولىدۇ .
ـــ نېمە دەيدىغانسىز ؟ بىر ـ بىرىڭلارنىڭ خىيالى ئۇچۇن ئۆزئارا پۇل تۆلىشەمسىلەر ؟ ـــ دېدى يېگىت قاقاقلاپ كۈلۈپ .
ـــ شۇنداق ، بۇ بىكار چىلىقتىن بولغان ئىش بولمامدۇ .
ئۇ ئەمدى ئۇچەيلىرى ئۆزۈلگۈدەك بولۇشىغا كۈلدى ، ھۇزۇرلىنىپ راسا كۈلگەچكە ئۇنىڭ بۇرنى كۈچۈكىنىڭكىدەك پۈـ زۈلۈپ ، كۆزلىرى نۇرلىنىپ كەتتى .
ـــ بۇنداق ئىشنى ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم ئاڭلىشىم ، ـــ دېدى ئۇ .
ـــ بېل قورۇقىدا بىر قىش تۇرىدىغان بولسىڭىز ، بۇنداق ئىشلارنى جىق ئاڭلايسىز تېخى ! ـــ دېدى بەنفور خورسىنىپ .
ـــ شۇ قەدەر زېرىكىپ كېتەمدىكەنسىلەر ؟ ـــ سورىدى يېگىت .
ـــ ئىتتەك زېرىكمىز ، ـــ دېدى بەنفور .
ـــ ھە . . . ـ دېدى ئۇ جىددىي ھالدا ، چۈشەنگەندەك قىلىپ ، ـــ نېمىگە بۇنچىۋالا زېرىكسىلەر ؟
ـــ زېرىكمەيدىغان كىم بار ؟ ـــ دېدى بەنفور .
ـــ بۇ گېپىڭىزنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى ، ـــ دېدى يېگىت سەمىمىيلىك بىلەن .
ـــ ئەگەر سىز بۇ يەردە ناھايىتى قوۋناق ، خۇشال ـ خۇرام ياشايمەن دەپ كەلگەن بولسىڭىز ، چوتنى خاتا سوققان بولىسىز ، ـــ دېدى بەنفور .
يېگىت ئۇنىڭغا ئەستايىدىللىق بىلەن ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق سەپسالدى .
ـــ ۋاھ ، ـــ دېدى ئۇ ياشلارغا خاس ئاجايىپ ئەستايىدىل كەيپىياتتا ، ـــ بۇ يەر ماڭا كۆڭۈللۈك ، قىزىق تۇيۇلۇۋاتىدۇ .

ـــ بۇ گەپنىڭزدىن بەك خۇش بولۇۋاتىمەن ، ـــ دېدى بەنفور .

بەنفور يەنە كىتاب ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى . ئۇ تېخى ئوتتۇزغا كىرمىگەن بولسىمۇ شالاڭ ، يۇمشاق چاچلىرىغا ئارىلاپ ئاق سانجىغاندى . يىگىت بېشىنى ئىچىگە تىقىپ كىتاب ئوقۇماستىن نەزەرىنى مارچقا ئاغدۇردى . ئۇ ئاغزىنى دومسايتىپ ئولتۇرغىنىچە ھەدەپ تور توقۇۋاتاتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى پىيالىدەك يوغان ئېچىلغان بولسىمۇ ھېچ نەرسىنى كۆرمەيۋاتقاندەك قىلاتتى . ئۇنىڭ ئۆڭى شۇنداق ئاق ، يۇمران ، قاشتېشىدەك سۈزۈك ، بۇرنى ئېقىپ چۈشكەندەك چىرايلىق ئىدى . دومسايغان ئاغزى ئۇنى بەشەم قىزدەك كۆرسىتىپ قويغان بولسىمۇ ، قىيغاچ قاشلىرى ، تەشۋىش ، تەئەججۇپ ۋە ھەيرانلىق ئالامەتلىرى چېقىپ تۇرغان بوتا كۆزلىرى باشقىلاردا پەيدا بولمىغان بۇ خىل بىشەملىك تۇيغۇسىنى يېپىپ قالالايتتى . ئۇنىڭ قۇلقىغا يەنە ھېلىقى تۇلكىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتقاندەك بىلىندى . تۇلكە ئەمدى ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىپ يۈرۈپ كۆپ يىراقلاپ كەتكەندەك قىلاتتى .

يىگىت چىراغنىڭ نۇرىدا بېشىنى كۆتۈرۈپ مارچقا ئۇن ـ تىنسىز قارايتتى . ئۇنىڭ يۈپيۇمىلاق نۇرلۇق كۆزلىرى مارچقا قادالغانىدى . بەنفور كەيپى ئۇچقان ھالدا بارمىقىنى چىشلىگىنىچە ، ماڭلىيىغا چۈشۈۋالغان چاچلىرىنىڭ ئارىسىدىن يىگىتكە تىكىلىپ تۇراتتى . يىگىت مىدىر ـ سىدىر قىلماي ئولتۇراتتى . ئۇ قېپقىزىل يۈزىنى قىزغا قارىتىپ ئۇنىڭغا مەجنۇنلارچە تىكىلدى . مارچ قاپقارا بوتا كۆزلىرىنى قولىدىكى ئىشىدىن تۇيۇقسىز يۆتكەپ يىگىتنى كۆرۈپ قالدى ـ دە ، قورققىنىدىن چىرقىراپ تاشلىدى .

ـــ ئاپام ، ئۇ [1]ئەنە . . . ، ـــ ئۇ گويا بىر نەرسىدىن ئۆلـ

① بۇ يەردىكى « ئۇ » تۇلكىگە قارىتىلغان .

گۈدەك قورقۇپ كېتىپ ئۆزىمۇ سەزمەستىن ۋارقىراپ سالغاندەك قىلاتتى.

بەنفور تەئەججۇپلەنگەن ھالدا بوينىنى سوزۇپ دەررۇ شۇ ياققا قارىدى.

ــ نېمە بولدۇك؟ كۆزۈڭگە نېمە كۆرۈنۈپ كەتتى، نانىنى؟ ــ سورىدى ئۇ ئۇنلۈك ئاۋازدا.

بىراق، مارچ بويۇنلىرىغىچە شەلپەردەك قىزارغان ھالدا كۆزىنى ئىشك تەرەپكە تىكتى.

ــ ھېچنېمە، ھېچ ئىش يوق! ــ دېدى ئۇ زەردە بىلەن، ــ سېنىك دەردىڭدە ئادەم بىرەر ئېغىز گەپ قىلسىمۇ بولمامدۇ، ئەمدى.

ــ بولۇشىغۇ بولىدۇ، بىراق راست گەپ قىلىش كېرەك ــ تە! ــ دېدى بەنفور، ــ بايام نېمە دېگەنتىك؟

ــ نېمە دېگىنىم يادىمدا يوق، ــ دېدى مارچ غەزەپ بىلەن.

ــ ھەي نانىنى، ئۇنچىۋالا سەكرەپ كەتمە، ئۆپكەڭنى بېسىۋال. بولامدۇ؟ يەنە بىر قېتىم مۇشۇنداق ۋارقىرىساڭ، مەن چىدىيالمايمەن! ئېيتە، سېنىك «ئۇ» دېگىنىڭ زادى كىم؟ بىلسەم، بىلمىسەم ھېنىرىغۇ ھەقچان؟ ــ قورقۇپ كەتكەن بىچارە بەنفور ۋارقىراپ كەتتى.

ــ دەل تاپتىڭ، مەنمۇ ئۇنى دېگەن، ــ دېدى مارچ قىسقىلا قىلىپ، ئۇ ئۆلسىمۇ ئۆزىنىڭ تۇلكىنى دېگىنىنى ھەرگىز تەن ئالمايتتى.

ــ توۋا، بۇگۈن ئاخشام ئۆلگۈدەك قورقتۇمغۇ! ــ دېدى بەنفور قاقشاپ.

سائەت توققۇز بولغاندى. مارچ ئىرىمچىك، چاي ۋە بولكا

قويۇلغان بىر پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ كىردى . ھېنرى بۇرۇنلا ئۇ-نىڭغا ، يېتىشتىن ئاۋۋال بىر پىيالە چاي ئىچىۋېلىشنى ياخشى كۆ-رىدىغىنىنى ئېيتقانىدى . بەنفور بىر ئىستاكان سۈت ئىچتى ۋە بولكىغا ئاز - تولا ئېغىز تەگدى . بىر پەستىن كېيىن ئۇ ئېغىز ئاچتى :

— مەن ئۇخلاي ، نانىنى ، بەزگەكتەك تىترەپ كېتىۋاتقان مەن ، سەنمۇ كىرىپ ئۇخلامسەن ؟

— ھەئە ، مەن قاچا - قۇمۇچلارنى يىغىشتۇرۇۋېتىپلا چىقاي .

— كۆپ ھايال بولما ، — دېدى بەنفور نارازىلىق بىلەن ، — كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن ھېنرى . ناۋادا سىز ئارقىدا قالسىڭىز ئوتنى ئۆچۈرۈۋېتەرسىز ، بولامدۇ ؟ چاتاق چىقماسۇن يەنە !

— بولىدۇ خانقىز ، چاتاق چىقمايدۇ ، ئوتنى ئۆچۈرۈۋېتىپ چىقىپ كېتىمەن ، — دېدى ئۇ ئادەمنى خاتىرجەم قىلىدىغان ئاھاڭدا .

مارچ بىر تال شام يانداۇرۇپ ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى . بەنفورمۇ شام يانداۇرۇپ ھوجرىسىغا چىقىپ كەتتى . مارچ ئوچاق-نىڭ يېنىغا قايتىپ كىرگەندە ، يىگىتتىن سورىدى :

— يىز سىزگە ئىشىنىپ ئوتنى ئۆچۈرۈۋەت دېدۇق ، يە-خشىتۇرۇپ بولغانسىز ؟ — ئۇ قوللىرىنى بېلىگە تىرەپ بىر تىزىنى ئىختىيارسىز ئەگكىنىچە ئۇنىڭغا قاراشقا پېتىنالمايۋاتقاندەك بېشىنى باشقا ياققا قىيسايتىپ ئۆرە تۇراتتى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قىزغا تىكىلدى .

— كېلىڭ ، بىرئاز ئولتۇرۇڭ ، — دېدى يىگىت مۇلايىم ئاۋازدا .

ـــ ياق ، چىقىپ كەتمىسەم بولمايدۇ . جېيىر ماڭا قاراپ قالدى . تېز كىرمىسەم ئۇ تىت ـ تىت بولىدۇ .

ـــ بايا سىز نېمىدىن شۇنچە چۆچۈپ كەتتىڭىز ؟ ـــ سورىدى يىگىت .

ـــ مەن قاچان چۆچۈپ كېتىپتىمەن ؟ ـــ دېدى قىز يىگىتكە رەددىيە بېرىپ .

ـــ ھوي ، تېخى بايىلا چۆچۈپ كەتكەنتىڭىزغۇ ، ـــ دېدى ئۇ .

ـــ ھە . . . ـــ دېدى قىز سوزۇپ ، ـــ ئۇ ۋاقىتتا ! . . . ھەي ، ئۇ چاغدا مەن سىزنى ھېلىقى تۈلكىمىكىن دەپ قاپ-تىمەن ، ـــ قىزنىڭ چىرايىدا بىلىنەر ـ بىلىنمەس مەسخىرىلىك تەبەسسۇم ئەكس ئەتتى .

ـــ تۈلكە ؟ قايسى تۈلكىنى دەيسىز ؟ ـــ سورىدى يىگىت مۇلايىم ئاۋازدا .

ـــ بۇلتۇر يازدىغۇ دەيمەن ، بىر كۈنى كەچتە مىل-تىقىنى ئېلىپ ئۆيدىن چىقسام ، پۇتۇمنىڭ تۈۋىدىلا ، ئوت ـ چۆپ ئارىسىدا تۇرغان ئۇ تۈلكىنى كۆرۈپ قالدىم ، ئۇ ماڭا قاراپ تۇرغانىكەن . ھەي تاڭەي ، مەنمۇ چۈشىنەلمىدىم . مېنىڭچە ، ئۇ-نىڭ قەلبىمدە ناھايىتى چوڭقۇر تەسىرات قالدۇرغىنىدىن بولسا كېرەك ، ـــ ئۇ يەنە يۇزىنى بۇرىدى ـ دە ، بىر پۇتى بىلەن يەر جىجىدى ، ئۇ خىجىللىقتىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالمايۋاتقان-دەك كۆرۈنەتتى .

ـــ ئوق چىقاردىڭىزمۇ ؟

ـــ ياق ، ئۇ ماڭا يەۋەتكۈدەك قاراۋېرىپ مېنى قورقۇ-تۇۋەتتى ، بىر چاغدا ئۇ قەدىمىنى توختىتىپ بېشىنى ئارقىغا بۇرىدى ـ دە ، ماڭا قارىدى ، يۇز ـ كۆزىدە تېخى كۈلكە !

— هېچىيىپ تۇرۇشلىرى دەك ، تېخى ، — دېدى ھېنرى كۈلگىنىچە تەكرارلاپ ، — ئۇ سىزنى تازا قورقۇتۇۋېتىپتۇ ـ دە !

— ياق ، ئۇ مېنى قورقۇتۇۋەتمىدى ، ئەكسىچە مەندە ئۇنۇتۇلغۇسىز چوڭقۇر تەسىرات قالدۇردى دەڭا .

— ھە ، شۇڭا مېنى ئاشۇ تۇلكە دەپ ئويلاپ قاپتىكەنسىز ـ دە ، توغرىمۇ ؟ — ئۇ يەنىلا بۇرۇنلىرىنى كۆچۈكتەك پۇرۇشتۇرۇپ كۈلۈمسىرەپ قويدى .

— ھەئە ، شۇ چاغدا سىزنى شۇ تۇلكىمكىن دەپ قاپتىكەنمەن ، — دېدى قىز ، — بەلكىم ئۇنى ئېسىمدىن چىقىرالمايۋاتقاندىمەن ، ئۆزۈمۇ ئۇقمايمەن .

— سىز مېنى توخۇلىرىمىزنى ياكى باشقا نەرسىلىرىمىزنى ئوغرىلىغىلى كەلگەن ئوغرى ئوخشايدۇ ، دەپ قالغانسىز ھەقچان ، — دېدى ئۇ چىرايىدىن يەنىلا ياشلارغا خاس كۈلكە ياغدۇرۇپ .

ئەمما ، قىزنىڭ يوغان ئېچىلغان كۆزلىرى ئۇنىڭغا تەشۋىش بىلەن تىكىلگەنىدى .

— بىراق ، بۇ مېنىڭ تۇنجى قېتىم تۇلكىگە ئوخشىتىلىشىم ، — دېدى يىگىت ، — بىردەم ئولتۇرۇڭ ، بولامدۇ ؟ — ئۇنىڭ ئاۋازى بەكمۇ مۇلايىم ، بەكمۇ جەلپ قىلارلىق ئىدى .

— بولمايدۇ ، — دېدى قىز ، — جېيىر ماڭا قاراپ قالدى ، — ئۇ شۇنداق دېگىنى بىلەن چىقىپ كەتمىدى . ئۇ ئۆز سالمىقىنى بىر پۇتىغا چۈشۈرگەن ھالدا يۈزىنى قاراڭغۇ بۇلۇڭغا قىلىپ تۇراتتى .

— ئۇنداق بولسا ، مەن سوربۇغان ھېلىقى گەپكە جاۋاب بېرىۋەتسىڭىز قانداق ؟ — دېدى يىگىت ئاۋازىنى پەس قىلىپ .

— قايسى گەپنى دەۋاتىسىز كىن ، تاڭ .

ـــ سىز ئەلۋەتتە بىلمىسىز ، مەن توي ئىشمىزنى دەۋاتـ
مەن .
ـــ ياق ، ئۇ گەپكە جاۋاب بەرمەيمەن ، ـــ دېدى قىز
ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق .
ـــ جاۋاب بەرمەيسىز ؟ ـــ ئۇنىڭ بۇرنى پۇرۇلۇپ چىرا-
يىدا يەنە يىگىتلەرگە خاس ھېلىقى غەلىتە تەبەسسۇم جىلۋىلەنـ
دى ، ـــ مېنىڭ ئاشۇ تۇلكىگە ئوخشىغىنىم ئۈچۈنلما ؟ مۇشۇ
سەۋەبتىنمۇ ـ ھە ؟ ـــ ئۇ تېخىچە كۈلەتتى .
قىز بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا تەمكىن ھالدا بىر پەس قاراپ
تۇردى .
ـــ بۇ ئىش تۇپەيلى سىزنىڭ ماڭا ئۆچ بولۇپ قېلىشـ
ىڭىزنى خالىمايمەن ، ـــ دېدى يىگىت ، ـــ چىراغنىڭ پىلىكىنى
كىچىكلىتىپ قويايي ، قېنى كېلىڭ ، بىردەم ئولتۇرۇڭ .
يىگىت قىزغۇچ قوللىرىنى پەنەرنىڭ ئاستىغا سوزدى ،
بىردىنلا چىراغ نۇرى سۇسلاپ ئەتراپ غۇۋالاشتى . مارچ جايىدا
جىمجىت تۇراتتى . ئۇ خۇددى بىر قارا كۆلەڭگىدەك خىرە ـ شىرە
كۆرۈنەتتى . يىگىت گەپ ـ سۆز قىلماستىن ئورنىدىن تۇردى .
ـــ بىردەم چىقىپ كەتمەي تۇرۇڭ ، ـــ دېدى يىگىت ، بۇ
چاغدا ئۇنىڭ ئاۋازى بەكمۇ مۇلايىم ، بوش ، ئەركىلىگەندەك يېـ
قىملىق چىقتى ، ـــ ئولتۇرۇڭ ، ـــ ئۇ سۆزلىگەچ بىر قولىنى قىز-
نىڭ مۇرىسىگە قويدى . قىز شۇ زامان ئۇنىڭدىن يۇزىنى ئېلىپ
قاچتى ، ـــ سىز مېنى تۇلكىگە ئوخشاتمايسىز ، شۇنداقمۇ ، ـــ
دېدى ئۇ . ئۇنىڭ ئاۋازى يەنىلا شۇ قەدەر مۇلايىم بولۇپ ، ئاز ـ
تولا مەسخىرىلىك پۇراقىمۇ يوشۇرۇنغانىدى ، ـــ ھېلىمۇ مېنى
تۇلكىگە ئوخشىتامسىز ؟ ـــ ئۇ قىزنى ناھايىتى يېنىك ھالدا ئۆزىگە
تارتتى ـ دە ، بويۇنلىرىغا مېھرىبانلىق بىلەن سۆيدى . قىز قور-

قۇپ ئارقىغا شوخشۇيتتى ، بەزگەكتەك دىرىلدەپ تىترەيتتى ، ئۇ-نىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ كېتىشكە ئۇرۇناتتى . ئەمما يە-گىت ياشلارغا خاس كۈچلۈك بىلەكلىرى بىلەن مەھكەم تارتىپ مېھرىبانلارچە سۆيەتتى ، شۇغىنىسى ، قىز يۈزىنى ھەدەپ قاچۇ-رۇپ تۇرۇۋالغاچقا پەقەت ئۇنىڭ بويۇنلىرىغلا سۆيەلىدى .

— سوئالىمغا جاۋاب بەرمەمسز ؟ شۇ تاپتا جاۋاب بەر-گۈڭىز يوقمۇ ـ يا ؟ — سورىدى يىگىت مۇلايىم ئاھاڭدا سوزۇپ ، ئۇ قىزنى بار كۈچى بىلەن ئۆزىگە قارىتىش ۋە ئۇنى قانغۇچە سۆ-يۈپلىشنىلا ئويلايتتى . ئۇ ئاخىر قىزنىڭ مەڭزىگە ، قۇلقىنىڭ تۈۋىگە سۆيۈۋالدى .

شۇ ئەسنادا ، بەنفورنىڭ بالىخانىدا تۇرۇپ غەزەپ بىلەن چاقىرغىنى ئاڭلاندى .

— جىيىر مېنى چاقىرىۋاتىدۇ ، — دېدى مارچ چۆچىگە-نىچە ئۆزىنى تۇزەشتۇرۇپ . ئۇ شۇ ئارىلىقتا قىزنىڭ لېۋىگە چوككىدە سۆيۈۋالدى . بۇ سۆيۈش كۈچلۈك ئوت ـ يالقۇنغا ئايە-لىنىپ قىزنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىنى كۆيدۈرۈپ ئۆتتى ، قىز بىر قىسما ئىڭراپ كەتتى .

— ماقۇل بولدىڭىز ، شۇنداقمۇ ؟ قوشۇلدىڭىز ـ ھە ؟ — دېدى يىگىت مۇلايىم ئاھاڭدا قەتئىيلىك بىلەن .

— ناننى ! ھوي ، ناننى ! ئەجەب يوقاپ كەتتىڭغۇ ، زادى نېمە ئىش قىلىۋاتسەن ئۇ يەردە ؟ — قاراڭغۇدا بەنفورنىڭ چا-قىرغان زەئىپ ئاۋازى ئاڭلاندى .

بىراق ، يىگىت مارچنى مەھكەم قۇچاقلىۋالغان بولۇپ ، ئادەمنى ئېرىتكۈدەك ئاجايىپ مېھرىبانلىق ۋە قەتئىيلىك بىلەن :

— ماقۇل بولدىڭىز ـ ھە ؟ ماقۇل دەڭ ، خۇش بوپ قالاي ، ماقۇل دەڭ ! — دەپ شۇڭىرلىدى .

مارچ گویا پۈتكۈل ۋۇجۇدى ئوتتا كۆيۈۋاتقاندەك ، يەنىلا جاھىللىق بىلەن چىڭ تۇرۇۋېلىشقا قۇربى يەتمەيۋاتقاندەك ھېس قىلدى ـ دە ، پەس ئاۋازدا شۇڭىرلىدى :

ـــ بولىدۇ ، ماقۇل ! مېنى قويىۋەتسىڭىزلا ! جېيىر مېنى چاقىرىپ كەتتى .

ـــ ئېسىڭىزدە بولسۇن ، لەۋزىڭىزدە چىڭ تۇرۇڭ ـ ھە ! ـــ دېدى يىگىت ھېيلىگەرلىك بىلەن پەيتنى قولدىن بەرمەي .

ـــ ھەئە ، شۇنداق ! مەن لەۋزى قىلدىم ، ماقۇل ! ـــ مارچ ئاۋازىنى بىردىن قويۇۋېتىپ ۋارقىرىدى ، ـــ مانا جېيىر ، مانا ھازىر !

يىگىت چۆچۈپ كەتتى ـ دە ، ئۇنى قويۇۋېتىشكە مەجبۇر بولدى ، ئۇ شۇئان بالخانىغا تاراقلاپ چېقىپ كەتتى .

ئەتسى يىگىت قاق سەھەردىلا قورۇقنى ئارىلاپ چىقتى ، توخۇ ـ ئۆردەكلەردىن خەۋەر ئالدى . بۇ يەردە تۇرسام كۆكلۈم ئۆسۈپ قالغۇدەك ، دېگەنلەرنى ئويلىدى . ئۇ ناشتىدىن كېيىن بەنفورغا ئېغىز ئاچتى :

ـــ بەنفور خېنىم ، بىر ئىشتىن خەۋىرىڭىز بارمۇ ؟

ـــ قايسى ئىشتىن ؟ ـــ سوردى مۇلايىم ئەمما ئوڭاي ھاياجانلىنىدىغان بەنفور .

يىگىت مارچقا قاراپ قويدى ، ئۇ قولىدىكى بولكىغا مۇرايىنى سۈركەۋاتاتتى .

ـــ دەيمۇ ، دېمەيمۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت مارچقا .

قىز بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى ـ دە ، يۈزلىرى شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى .

ـــ ئەگەر جېيىرغىلا دېمەكچى بولغان بولسىڭىز

مەيلى ، ــ دېدى ئۇ ، ــ ئىشقىلىپ ، مەھەللىدىكى ئۇچرىغانلىكى خەققە يېيىپ يۈرمىسىگىزلا بولدى ، ــ سۆزى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۇ بولكىنى تەستە يۇتۇۋەتتى .

ــ يەنە نېمە ئىش بولدى ؟ ــ سوردى بەنفور بېشىنى كۆتۈرۈپ ، چۆچەكتەك يوغان ئېچىلغان ھارغىن ، قىزىرىپ ئىشىپ قالغان كۆزلىرىنى يىگىتكە تىكىپ . ئۇ پۈۋ دېسلا ئۇچۇپ كېتىدىغاندەك جۈەك قىز ئىدى ، ئۇنىڭ كالتە قىلىپ ياستۇغان قوگۇر چاچلىرى پەرىشانلىق يېغىپ تۇرغان يۈزى ئەتراپىدا بوشقىنە يەلپۈنەتتى .

ــ نېمە ئىش بولغاندەك تۇرىدۇ ، ئۆزىڭىز تېپىپ بېقىڭ چۇ ؟ ــ دېدى يىگىت سىر تۇتۇۋاتقان ئادەمدەك مىيىقدا كۈلۈپ .

ــ مەن نەدىن بىلەي ! ــ دېدى بەنفور .

ــ پەرەز قىلىپ باقمامسىز ، ــ دېدى يىگىت كۆرەڭلىگەن قىياپەتتە قاش ـ كۆزىنى ئوينىتىپ .

ــ پەرەز قىلىپ تېپىش ئۇياقتا تۇرسۇن ، كاللامغا ھېچ نەرسە كەلمەيۋاتىدۇ .

ــ نانىنى ئىككىمىز توي قىلماقچى بولدۇق .

بەنفور چوكىدەك ئىنچىكە بارماقلىرى بىلەن تۇتۇپ ئولتۇرغان پىچاقنى ئىككىنچىلەپ كېرەك قىلمايدىغاندەك چۆرىۋەتتى . ئۇنىڭ قىزارغان ئىپادىسىز كۆزلىرى يىگىتكە مىقتەك قادالدى .

ــ نېمە قىلماقچى بولدۇق ؟ ــ ھېچنېمىنى چۈشىنەلمىگەندەك ياندۇرۇپ سوردى ئۇ يۈقىرى ئاۋازدا .

ــ توي قىلماقچى بولۇپ قالدۇق ، شۇنداققۇ نانىنى ؟ ــ دېدى يىگىت قايرىلىپ مارچقا قاراپ .

ــ ئىشقىلىپ ، سىز شۇنداق دەۋاتىسىزغۇ ، ــ دېدى مارچ

باشقا ئوشۇق ـ تۆشۈك گەپ قىلماي . بىراق ، بۇ چاغدا ئۇ ئۇ-
ڭايسىزلىقتىن ئۆپكىدەك ئېسىلىپ ـ قىزىرىپ كەتتى . ئۇنىڭ
ئىشتىهاسى بىردىنلا تۇتۇلۇپ گېلىدىن ھېچ نەرسە ئۆتمىدى .

شۇ تاپ بەنفور بەئەينى ئوق تەگكەن قۇشقىلا ئوخشاپ قالغانىدى . بۇ ۋېجىك ۋە ئاغرىقچان بايقۇش يۈزلىرى شەلپەردەك قىزارغان مارچقا بىچارىلەرچە قارايتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى بويۇنلىرىغچە قىزىرىپ ، ئېسىلىپ كەتكەن مارچتا بولغىنى بىلەن ، جاراھەتلەنگەن روھى مانا دەپلا چىرايىغا تېپىپ چىققانىدى .

ـــ ياق ، بولمايدۇ ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئۇ ماجالى قالمىغان ھالدا .

ـــ بولمايدىغان نەرسى بار ، ـــ دېدى يىگىت مەمنۇنىيەت بىلەن .

بەنفور خۇددى شىرەدىكى ئاللىقانداق يېمەكلىكنى كۆرسىلا ھۆ قىلىۋېتىدىغاندەك بېشىنى باشقا ياققا بۇرۇۋالغانىدى . ئۇ بىر-دىنلا مىجەزى پەسلەپ ئېلەك ـ سېلەك بولۇپ قالغاندەك بىر ھازاغىچە دېمى ئىچىگە چۈشۈپ ئولتۇرۇپ كەتتى ، ئاندىن بىر قولى بىلەن شىرەنىڭ گىرۋىكىگە تايىنىپ ئاستا ئورنىدىن قوپتى .

ـــ نانىنى ، بۇنىڭغا زادى ئېشىنەلمەيۋاتىمەن ! ـــ دېدى ئۇ توۋلاپ ، ـــ بۇنداق بولۇشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس !

ئۇنىڭ مەيۈس ، ئازابلىق ئاۋازىغا ئاز ـ تولا غەزەپ ۋە ئۇ-مىدسىزلىك ئارىلاشقانىدى .

ـــ نېمىدەپ ئەمدى ؟ بۇ ئىشقا نېمىشقا ئىشەنمەيسىز ؟ ـــ سورىدى يىگىت . ئۇنىڭ ئاق قۇ پېيىدەك سىلىق ، يۇمشاق ئاۋازىغا تەكەببۇرلۇق يوشۇرۇنغانىدى . گويا بۇ يىگىت موزىيخانىغا تىزىپ قويۇلغان ئاسار ئەتىقىدەك ، بەنفور كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئۇ-نىڭغا قاراپ ھاڭۋېقىپلا قالغانىدى .

— چۈنكى ، ئۇ بۇنچىۋالا ھاماقەتلەردىن ئەمەس . ئۇ ھەر قانچە بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ئىززەت ـ غۇرۇرىنى يوقىتىپ قويغۇدەك ھالغا چۈشۈپ قالمايدۇ ، — دېدى ئۇ خورسىنغاندەك زەئىپ ئاۋازدا . ئۇنىڭ ئاۋازى سوغۇق ، مەيۈس ، ھەسرەتلىك ئاڭلىناتتى .

— ئۇ قانداقسىگە ئۆزىنىڭ ئىززەت ـ غۇرۇرىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ ؟ — سورىدى يىگىت .

بەنفورنىڭ ئىپادىسىز كۆزلىرى ئۇنىڭغا گۇمان بىلەن تىكىلدى .

— دېمەكچىمەنكى ، ئەگەر ئۇنىڭ ئىززەت ـ غۇرۇرى تېخى يوقالمىغانلا بولسا ، — دېدى بەنفور .

بەنفورنىڭ كۆزىنەك تېگىدىن قادىلىپ ئۇزمەي قاراپ تۇرۇۋېرىشى بىلەن يىگىتنىڭ يۈزى پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى .

— نېمە دېمەكچى بولغىنىڭىزنى قىلچە چۈشەنمىدىم ، — دېدى يىگىت .

— بەلكىم چۈشەنمىگەنسىز ، مەنمۇ سىزنىڭ چۈشىنىشىڭىزنى ئۇنچىۋالا خالاپ كەتمەيمەن ، — دېدى بەنفور . ئۇنىڭ مۇلايىم ئەمما پەرۋاسىزلىق بىلەن سۆزلىشى ئۇنىڭ گېپىگە ھاقارەتلىك تۇس بېرەتتى .

يىگىت يۆلەنچۇكلۈك ئورۇندۇقتا ئوڭايسىزلانغىنىدىن بوينىنى بىغچە قىزىرىپ ئولتۇراتتى ، ئۇنىڭ ئوت چاقناپ تۇرغان كۆكۈچ كۆزلىرى بىر نۇقتىغا مىقتەك قادالغان بولۇپ ، قاش ـ قاپاقلىرىدىن مۇز يېغىپ تۇراتتى .

— ھەي ، مارچ ئۆزىنىڭ قانداق ھالغا چۈشۈپ قالغىنىنى زىنھار ئۇقمايدۇ ، — بەنفورنىڭ ئاۋازى ھەسرەتلىك ۋە ئاھانەتلىك ئىدى .

ـــ بۇ ئىشنىڭ سىز بىلەن زادى نېمە ئالاقىسى ؟ ـــ دېدى يىگىت جۇدۇنى تۇتۇپ .

ـــ بۇ ئىشنىڭ سىزگە باقىنىدا مەن بىلەن ئالاقىسى زور ، ـــ دېدى ئۇ مەيۇسلۇك ھەم زەھەرخەندىلىك بىلەن .

ـــ ۋاي ، شۇنداقمىتى ؟ مەن تېخى بىلمەي قاپتىمەن ، ـــ دېدى يىگىت كەيپى ئۇچقان ھالدا .

ـــ دۇرۇس ، سىز دېگەن بىلمەيسىز ، ـــ دېدى ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن .

ـــ نېمە بولسا بولسۇن ، ئىشقىلىپ تالاش ـ تارتىش قىلغىنىڭلارنىڭ پايدىسى يوق ، ـــ دېدى مارچ ئالدىغا چۈشۈۋالغان چاچلىرىنى ئارقىسىغا شاپپىدە بىر سىلكىپ قويۇپ ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ . ئۇ بولكا ۋە چەينەكنى ئالدى ـ دە ، چوڭ ـ چوڭ چامداپ ئاشخانىغا ئەكىرىپ كەتتى .

بەنفور ھاڭۋاققىنىچە ماڭلاي چاچلىرىنى تۈزەشتۈردى ، ئاندىن ئاستا ئارقىسىغا قايرىلىپ بالىخانىغا چىقىپ كەتتى .

ھېنرى غەزەپتىن يېرىلاي دەپ ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ يۈزلىرى يېلىنجاپ ، كۆزلىرىدىن قەھرىلىك ئۇچقۇن چاقنايتتى . مارچ ھېلىدىن ـ ھېلىغا كىرىپ ـ چىقىپ تاماق شىرەسىنى يىغىشتۇرۇش بىلەن ھەلەك ئىدى . ھېنرى بولسا يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقتا غەزەپلىك ۋە ئۇندىمەي ئولتۇراتتى ، ئۇ مارچقا قارىمۇ قويمايتتى . مارچنىڭ ئىلگىرىكى تەمكىن ، رايىش قىياپىتى ، ھەتتا قاشتېشىدەك سۈزۈك ، نۇرلۇق چىرايى ئەسلىگە كەلگەن بولسىمۇ ، دومسىيىپ تۇراتتى . ئۇ شىرەدىكى نەرسە ـ كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇشقا ھەربىر كىرگىنىدە ئاجايىپ جازىلىك شەھلا كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا قىزىقىش ئىچىدە تىكەتتى . قارىمامدىغان ، ماۋۇ دارازا ، قىزىل يۈز يىگىتنىڭ كىچىك بالىدەك ئاچچىقلىنىپ ئولتۇرغىنىنى !

بۇ ، بالا مىجەزنىى تېخىچە تاشلىمىغان يىگىتكەن ـ دە !

بۇ قىزىل يۇزلۇك يىگىت مارچقا ئۆزىدىن تولىمۇ يىراقلاپ كەتكەندەك بىلىنىپ ، ئۇنىڭ قىزىل يۇزى ئۇدۇلدىكى قورۇق ئۆگزىسىدە كۆرۈنۈپ تۇرغان موربنىڭ قىزىل رەڭلىك قالپىقىدەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى . شۇ تۇرقى قىز ئۇنىڭغا قاراۋاتقاندىمۇ ، ئۇ شۇ قەدەر سوغۇق ، ھېسسىياتسىز ۋە شۇ قەدەر يىراقلاپ كەتكەندەك بىلىنمەكتە ئىدى .

يىگىت ئاخىر ئورنىدىن تۇرۇپ مىلتىقىنى ئۆشنىسىگە ئارتتى ـ دە ، گۈس ـ گۈس دەسسىگىنىچە بىپايان دالاغا يۈگۈرۈپ كەتتى . ئۇ شۇ چىقىپ كەتكەنچە چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بولغاندىلا ئاندىن قايتىپ كەلدى . چىرايىدىن تېخىچە خاپىلىقى يىتمىگەندەك قىلسىمۇ ، مۇئامىلىسى خىلىلا سىپايە ، ئەدەپلىك كۆرۈنەتتى . ئۇلارنىڭ ھەر بىرى بىردىن بۇلۇڭغا تىقىلىۋېلىپ ئۆچ بۇرجەك شەكىلنى ھاسىل قىلغان بولۇپ ، ھېچقايىسىسى چىش يېرىپ بىر نېمە دېمەيتتى ، ئۇلارنىڭ كۆڭلى بىر ـ بىرىدىن يىراقلىشىپ كەتكەندەك قىلاتتى . پېشىن بىلەن تەڭ ئۇ يەنە مىلىتىقىنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى . كۆز باغلانغاندا بىر توشقان بىلەن بىر كەپتەرنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كەلدى . ئۇ ئاخشىمى تالا ـ تۈزگىمۇ چىقمىدى ، تۈزۈك گەپ ـ سۆزمۇ قىلمىدى . ئۇ ئۆزىنى خورلانغاندەك ھېس قىلىپ ئەلەمدىن بوغنۇقاتتى .

بەنفورنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ ئىششىغان ، ئۇ خىلى يىغلىغاندەك قىلاتتى . بىراق ، ئۇنىڭ مۇئامىلىسى ئىلگىرىكىدىنمۇ سوغۇقلىشىپ ، تەكەببۇرلىشىپ كەتكەنىدى . يىگىت بىرەر ـ يېرىم ئېغىز گەپ ـ سۆز قىلىپ قالغۇدەك بولسا ، ئۇ ئۇنىڭغا خۇددى يالاڭتۆش جاھانكەشتى ياكى باشقىلارنى كوملاپلا يۈرىدىغان رەزگى ئادەملەرگە قارىغاندەك مەنسىتمەسلىك نەزەرى بىلەن

قارايتتى . بۇنىڭ بىلەن يىگىت غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ كۆك كۆزلىرى قارىيىپ ، تەلەتى تېخىمۇ سۆرۈنلىشىپ كېتەتتى . شۇنداقتىمۇ ئۇ گەپ ـ سۆزنىڭ ئەدەپلىك ، مۇلايىم بولۇشىنى ئەستىن چىقىرىپ قويمايتتى .

مارچ ئارىدا ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان ئەنە شۇنداق كۆڭۈلسىز كەيپىيات ئىچىدە ، ئەكسىچە بېلىق سۇغا ئېرىشكەندەك جانلىنىپ كەتكەنىدى . ئۇ تازا پىيىزى پىشمايۋاتقان بۇ ئىككى رەقىبىنىڭ ئارىسىدا خۇشاللىقتىن تېرىسىگە سىغمايۋاتقاندەك ئولتۇراتتى ، چىرايىدا بولسا شوخ كۈلكە جىلۋىلىنەتتى . ھەتتا ، ئۇنىڭ بۇ ئاخشامقى تور توقۇۋاتقان قىياپىتىدىنمۇ ئۆزىچە كۆرەڭلەپ كېتىۋاتقاندەك بىر خىل ئالامەت چىقىپ تۇراتتى .

يىگىت ئۇخلاشقا ياتقاندىمۇ ئۇ ئىككى قىزنىڭ ئۆز ھۇجرىسىدا گۇڭگۇلداپ پاراڭلىشىپ ، گەپ تالىشىۋاتقىنى قۇلىقىغا كىرىپ تۇردى . ئۇ ياتقان يېرىدىن ئاستا ئۆرە بولۇپ ئولتۇردى ـ دە ، قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ تىڭشىدى ، ئەس ـ يادى ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشۋاتقىنىنى بىلىۋېلىشتىلا قالغانىدى . شۇغىنىسى ، ئارىلىق خېلى يىراق ئىدى ، ئۇ ھېچنېمىنى ئاڭقرالمىدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ يەنىلا بەنفورنىڭ مىسكىن ئاۋازىغا ھەمدە مارچىنىڭ ئېغىر ـ بېسىق ئاھاڭىغا قۇلاق سېلىپ ئولتۇردى .

كېچە قويىنى شۇ قەدەر تىمتاس ھەم سالقىن ، يەتتە تىكەن يۇلتۇزى سىرتتىكى قارىغايىنىڭ تاغدەك ئېگىز شاخلىرى ئۈستىدە چاراقلاپ ياناتتى . ئۇ يەنە زەن قويۇپ تىڭشىدى . يىراقتا بىر تۈلكىنىڭ سوزۇپ ھۇۋلىغىنى ، ئاندىن قورۇقتىكى ئىتنىڭ ھاۋشىغىنى ئاڭلاندى . ھالبۇكى ، ئۇنىڭ ئاڭلىماقچى بولغىنى بۇ ئاۋازلار ئەمەس ، بەلكى ئىككى قىزنىڭ ئۆز ئارا قىلىشۋاتقان گەپلىرى ئىدى .

ئۇ كارىۋاتتىن پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئاۋايلاپقىنا چۇشتى ـ دە ، ئىشىك تۈۋىگە كەلدى ، يەنىلا ھېچقانداق گەپنى ئاڭقارغىلى بولمايتتى . ئۇ ناھايىتى ئېھتىيات ئىچىدە پەم بىلەن ئىشىك تاقىقىنى كۆتۈرۈپ ، خېلىدىن كېيىن ئاران دېگەندە ئىـ شىكنى ئاچتى ، ئاندىن شەپسىز شىپىلداپ مېڭىپ دەھلىز ئۆيگە چىقتى . كاۋچۇك تاختىيىدا ياتقۇزۇلغان كونا پول ئۇنىڭ تاپانلىـ رىنىغا مۇزدەك تېگەتتى ھەمدە چىشىنى قېرىشتۇرۇپ غىچىرلايتتى .

ئۇ ئۇستۇنكى قەۋەتكە چىقىدىغان پەلەمپەيگە پەم بىلەن دەسسىدى ، تامنى ياقلاپ مېڭىپ قىزلارنىڭ ھوجرىسى ئالدىغا كەلگەندە توختىدى . ئۇ بۇ يەردە چوڭراق تىنىشقىمۇ جۇرئەت قىلالماستىن زەن قويۇپ ئاڭلاشقا كىرىشتى ، بەنفور ھەدەپ سۆزـ لەۋاتاتتى :

ـــ ياق ، پەقەتلا چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى ، مۇشۇنداق كېتىۋەرسە ، بىر ئايغا قالمايلا غىققىدە جېنىم چىقىپ كېتىدىغان ئوخشايدۇ . ئۇنىڭغا كېرىكمۇ شۇ ، ئۇ ئىنتەك سۆرۈلۈپ ئۆلگىـ نىمنى كۆرسە خۇش بولىدۇ . بولمايدۇ نانىي ، ئەگەرچەندە راستـ تىنلا ئۇنىڭغا ياتلىق بولىدىغان ئەخمىقانە ئىش قىلساڭ ، بۇ يەرگە سىغمايسەن . ئۇنىڭ بىلەن بىر ئۆيدە تۇرۇشنى مەن ھەرگىز خاـ لىمايمەن . ئۇنىڭ ئۇستۇاشلىرىدىن كېلىدىغان سېسىق پۇراقنى دېمەيسەن تېخى ، قوسۇۋۇتەي دەيمەن . ئۇنىڭ ئۆپكىدەك قىپقىـ زىل تەلەتىنى كۆرسەم ، قوسۇۋۇەتكىلى قىل قالمەن . ئۇ شىرە ئالدىغا كېلىپ ئولتۇرسىغۇ ، گېلىنمنى بىرى بوغۇۋاتقاندەك غىزامۇ ئۆتىمەيدۇ . مەنمىچۇ ، تازا بىر ئەخمەق ، ئۇنى بۇ يەردە كۆكۈلـ چەكلىك قىلىپ تۇتۇپ قالغاندىكىن . ئادەم دېگەننىڭ ھەر قاندىـ قىغا ياخشىلىق قىلسا بولمايدىكەن . ئۇلارغا سەن ئاش بەرسەڭ ، ئۇلار ساڭا مۇشت بېرىدىكەن .

ـــ بولدىلا ، ئۇنىڭ پەقەت ئىككى كۈنلۈكلا دەم ئېلىش ۋاقتى قالدىغۇ .

ـــ ئۇھ ، بۇنىڭ ئۈچۈن خۇداغا مىڭ قەتىرە شۈكۈر . كەتكەندىن كېيىن ئۇ ئىككىنچىلەپ بۇ يەرگە يېقىن يولىغۇچى بولمىسۇن ، ئۇ بۇ يەردە تۇرسا ئىچىم سىقىلىپ تۇگىشىپ كېتىدىكەنمەن . ئەمدى چۈشەندىم ، مېنىڭچە ئۇ سەن ئارقىلىق ئاللىقاندىق نەپكە ئېرىشمەن دەپ چۆچۈرىنى خام ساناۋاتىدۇ . ئۇنىڭ ھەممە غەرىزىنى بىلىپ تۇرۇپتىمەن . ئۇ دېگەن بىر نانقېپى ، ئىشقا كۆتى چىدىمايدۇ . بىزگە يۆلىنىپ ياشاش كويىدا ، بىراق ئۇنىڭ ماڭا يۆلىنىپ كۈن كەچۈرىمەن دېيىشى ئۇخلاپ چۈشى . ئەگەرچەندە سەن بۇنداق ئەخمىقانە ئىشنى قىلغىنىم قىلغان ، دەپ تۇرۇۋالساڭ ، بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى . ئۇنىڭ بۇرۇن بۇ يەردىكى ۋاقتىنى بوجىس خېنىم ئوبدان بىلىدىكەن . ھېلىقى بوۋاي ئۇنى ھېچقانداق بىر ئىشقا سالالمىغانىكەن . ئۇ شۇنچىكىم پۇرسەت تاپسىلا مىلتىقىنى ئېلىپ غىپپىدە تىكىۋېتىدىكەن ، خۇددى ھازىرقىدەك . ئۇ ئۇۋلاشتىن بۆلەك ھېچقانداق ئىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيدىكەن . ھەي ، مېنى ئەڭ يىرگەندۈرىدىغىنى مۇشۇ ئىش . سەن ئۇچۇشنى بىلىپ چۈشۈشنى بىلەلمەيۋاتسەن ناننى ، راستىنىلا بىلەلمەيۋاتسەن . ئالمادىس ئۇنىڭغا ياتلىق بولىدىغان بولساڭ ، ئۇ سېنى ساراڭ تاپىدۇ . سېنى ئاخىر تاشلىۋېتىپ ، ئەلەم قىلىدۇ . ئىككىمىزنىڭ قولىدىن بېل قورۇقنى تارتىۋېلىشقا كۆزى يەتمىسە ، ئۇ چوقۇم بۇ يەردىن كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ . جېنىم تېنىمدىلا بولىدىكەن ، ئۇ ھېچنەرسىمىزگە ئېرىشەلمەيدۇ . مەن بۇ دۇنيادا ھاياتلا بولسام ، ئۇ بۇ ئۆينىڭ بوسۇغىسىغا ئىككىنچىلەپ يېقىن يولايمەن ، دەپ خام خىيال ئەيلىمىسۇن . كېيىن قانداق ئاقىۋەتنىڭ كېلىپ چىقىشىنى كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرۇپتۇ . ئۇ خىيالىدا

ئىككىمىزگە خوجايىنلىق قىلماقچى . قارىمامسەن ، ئۇنىڭ ھېلىتىن ئۆزىنى سېنىڭ غوجاڭدەك تۇتۇشلىرىنى .

— بىراق ، ئۇ ئۇنداقلاردىن ئەمەستەك تۇرىدىغۇ ! — دېدى ناننى .

— ئىش قىلىپ ئۇ ئۆزىنى شۇنداق چاغلايدۇ . ئۇنىڭ ئاخىرقى مۇددىئاسى بىزگە خوجايىن بولۇش . ھەي ، ئويلاپ باقمامسەن ! ئىككىمىزنىڭ بۇ يەردە شۇنچىۋالا جاپا چېكىشىمىز ئۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ؟ تەلەتى مايمۇنىنىڭ كۆتىدەك قىزىل ، ئادەمنىڭ كۆزىگە سىغمايدىغان بۇنداق نەدىكى بىر سېسىق مەدىكارنىڭ بۇرنىمىزدىن چۈلۈك ئۆتكۈزۈپ يېتىلەپ يۈرۈشىگە قاراپ تۇرىمىزمۇ ؟ ھەي . . . بىز ئۇنى بۇ يەردە ئېلىپ قېلىپ چاتاق قىپتۇق . بىز ئۆز سالاھىيىتىمىزگە لايىق ئىش قىلىشىمىز كېرەك . بۇ يەردىكى خەقنىڭ ئالدىدا بېشىمىزنى تىك تۇتۇپ يۈرىمىز ، دەپ تارتقان جاپالىرىمىز نەگە كەتتى . ئۇنى ئەمدى بۇ يەرگە يېقىن يولتىشقا بولمايدۇ ، قەتئىي بولمايدۇ . ۋاقتى كەلگەندە كۆرسەن تېخى ، ناۋادا ئۇ بۇ قورۇقنى قولىغا كىرگۈزەلمىسە ، كانادا ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئاللىقانداق بىر يەرلەرگە جۆنەيدۇ . ئۇ چاغدا كۆتىنى ئېلىپلا يۈزىگە چاپلاپ ، ئەلمساقتىن سېنى كۆرۈپمۇ باقمىغاندەك تونۇماس بولۇۋالمسا ، مانا مەن . سەنچۇ ، شۇنىڭ بىلەن تامامەن نابۇت بولسەن ، ئۇنىڭ قىلتىقىغا چۈشسەن . بۇنى كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرۇپتۇ ، بۇنىڭدىن كېيىن كۈنلىرىم ھەرگىز تىنچ ، خاتىرجەم ئۆتمەيدىغان ئوخشايدۇ .

— بىز ئۇنىڭغا ئوچۇقىنى ئېيتايلى ، بۇ يەرگە ئىككىنچىلەپ كەلمىسۇن . ئۇنىڭغا شۇنداق دېسەك بولىۋېرىدۇ ، — دېدى مارچ .

— سەن ئاۋارە بولۇپ يۈرمە . ئۇ ماڭىدىغان چاغدا ئۆ-

زۇملا سۆزلىشەي ، ئۇنىڭغا دەيدىغان باشقا گەپلىرىممۇ بار . جېنىم تېنىمدىلا بولىدىكەن ، ئۇنىڭ خىيالىغا كەلگىنىنى قىلىۋېرىشىگە يول قويمايمەن ، ھەي ناننى ، سەن ئۇنىڭغا تومۇرۇڭنى تۇتقۇزۇپ قويدۇڭمۇ ، بولدى ، ئۇ سېنى كۆزگە ئىلمايدۇ . يىرگىنىچلىك بۇ مەخلۇق ساڭا يۈزسىزلىك قىلىدۇ . ئۇنىڭغا ئەمدى ئىشەنمەيمەن . نەدىمۇ بىز يېمەيدىغان مۈشۈك بولسۇن . ئۇ ئۆتۈپ كەتكەن قاقۋاش ، مەككار ، تېخى يەنە تازا باشباشتاق ، ئۆز نەپسىگە چوغ تارتىدىغان بىر نېمە . ئۇ سەندىن پايدىلىنىمەن ، دەپ چوت سو-قۇۋاتىدۇ . سېنىڭ ئۇنىڭغا كېرىكىڭ قالمىغاندا ، ئۇ سېنى چۆرۈ-ۋېتىدۇ ، شۇ چاغدا ساڭا يەنىلا مەن ئەسقاتىمەن .

— ماڭا ئۇ ئۇنچىۋالا ئەسكىدەك بىلىنمەيدۇ ، — دېدى مارچ .

— ئۇ ساڭا كۈچۈكلىنىپ يۈرگەچكە شۇنداق دەيسەن - دە ! ناۋادا ، ئۇنىڭ بىلەن ھەمىشە بىللە بولغان بولساڭ ، شۇ چاغدا ئۇنىڭ قانداقلىقىنى ئوبدان بىلىپ قالاتتىڭ . ئاھ ، نانني ، بۇنى ئويلىسام بەكلا ئازابلىنىپ كېتىمەن .

— ھەي ، بۇ ئىشنىڭ سەن بىلەن ئالاقىسى يوققۇ ، سۆ-يۈملۈكۈم جېيىر .

— ئالاقىسى يوق ؟ نېمىدەپ ئالاقىسى بولمايدىكەن ، بۇ-نىڭدىن كېيىن ھاياتىم بىردەممۇ تىنچ ، خاتىرجەم ئۆتمەيدۇ ، ئىككىنچىلەپ ئۆزۈمنى بەختلىكمۇ سېزەلمەيمەن . ياق ، نان-نى . . . — ئۇ ئەلەمدىن ھۆكرەپ يىغلىۋەتتى .

خېلىدىن بېرى ئىشىك تۈۋىدە ئوغرىلىقچە تىڭشاپ تۇرغان يىگىتنىڭ قۇلىقىغا ئۇنىڭ ئۆكسۈپ يىغلىغىنى ، مارچنىڭ مۇلايىم ۋە چەكسىز مېھرىبانلىق بىلەن ئۇنى بەزلىگىنى ئاڭلاندى . يى-گىتنىڭ كۆزلىرى خۇددى پۈتكۈل كېچە قوينىدىكى ھەممە نەر-

سىنى كۆرەلەيدىغاندەك يوغان ئېچىلدى . ئۇ قۇلاقلىرى ئۇزۇلۇپ چۈشۈپ قالغۇدەك توڭغانىدى . ئۇ قانداق چىققان بولسا يەنە شۇنداق پەم بىلەن كىرىپ كارىۋىتىغا ئۆزىنى تاشلىدى . بىراق ، بېشى ئېتىلىپ كېتىدىغاندەك لوقۇلداپ ئاغرىيتتى ، ئۇنىڭ ئۇيقۇسى قاچقانىدى . ئۇ ئورنىدىن تۇردى ـ دە ، تۇنۇش چىقارماي كىيىملىرىنى كىيىپ يەنە ئۇستۇنكى قەۋەتكە چىقتى . قىزلار جىمغىپ قېلىشقانىدى . ئۇ ئۇستىدىن پەم بىلەن چۈشۈپ ئاشخانا ئۆيىگە كىردى ، ئاندىن ئۆتۈك ۋە پەلتۇسىنى كىيىپ مىلتىقىنى قولىغا ئالدى . ئۇ بۇ قوروقتىن كېتىش خىيالىدا ئەمەس ئىدى . ياق ، ئۇنىڭدا بۇنداق خىيال بولمىغاچقا پەقەت مىلتىقىنىلا ئالغانىدى . ئۇ ئىلغۇچنى پەم بىلەن كۆتۈرۈپ ئىشكنى ئاستاغىنا ئاچتى ـ دە ، دېكابىردىكى قەھرىتان سوغۇق كېچىنىڭ قوينىغا كىرىپ كەتتى . ئەتراپ تىمتاس ، يۇلتۇزلار جىمىرلايتتى ، قارىغايلار سۇس شىلدىرلايتتى . ئۇ چىتلاقتىن شەپسىز ئۆتۈپ ، ئۆۋلايدىغان بىرەر نەرسە ئۇچراپ قالامدىكىن دېگەندەك ئەتراپىغا قارىدى . شۇ چاغدا ، بىردىنلا ئۇنىڭ كۆڭلىگە قىزلار كەچتى ـ دە ، ئوق چىقىرىپ ئۇلارنى قورقۇتۇۋەتسەم بولمايدۇ ، دېگەنلەرنى ئويلىدى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇ قاراغان گۇللىرىنى ئارىلاپ ئۇيان ـ بۇيان ماڭدى . پەلەككە تاقاشقان قېرى پادۇپ دەرەخزارلىقىدىن ئۆتۈپ ئورمانلىقىنىڭ چېتىگە كەلدى . ئۇ بۇ يەردىن ئۆتۈپ يەنە چىتلاقنى بويلاپ ماڭدى . چوڭ ـ چوڭ ئېچىلغان بىر جۈپ كۆزى قاراڭغۇلۇقنى بۆسۈپ يىراق ـ يىراقلارغا تىكىلگەنىدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى تېخىمۇ قارىيىپ قاراڭغۇلۇقنىمۇ كۆرەلەيدىغان مۇشۇكنىڭكىدەك ئۆتكۈرلىشىپ كەتكەنىدى . بىر تۈپ يوغان كاۋچۇك دەرىخىنىڭ ئەتراپىدا بىر ھۇقۇش مۇدھىش ئاۋازدا

هۇۋلايتتى . ئۇ مىلتىقىنى كۆتۈرگىنىچە قۇلقىنى دىڭ تۇتۇپ ، تەپسىلىي كۆزەتكەچ شەپە چىقارماي پەم بىلەن ماڭدى .

ئۇ ئورمانلىق ياقىسىدىكى ھېلىقى يوغان دەرەخلەرنىڭ تۈۋىگە كەلگەندە ، تاغ باغرىغا جايلاشقان قورۇقتىكى ئىت ئادەمنى ئەنسىرىچىلىككە سېلىپ تۇيۇقسىز قاتتىق قاۋاپ كەتتى . تۆت ئەتراپتىكى باشقا ئۆينىڭ ئىتلىرىمۇ بۇنىڭدىن چۆچۈپ ئويغاندى بۇلغاي ، ئۇ ئىتقا قوشۇلۇپ قاۋاشقا باشلىدى . بىردىنلا ، ئۇ ئەنگىلىمىنى تولىمۇ قىستا ـ قىستاڭ ، ئالىقانچىلىك جايدەك ، ئەتراپىدىكى مەنزىرىلەر قاراڭغۇلۇقتا تېخىمۇ قىستىلىپ كىچىكلەپ كەتكەندەك ، ئىتلار كۆپىيىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى . ئىتلارنىڭ بەس ـ بەستە قاۋاشلىرى بىر قەۋەت ئاۋاز تېمى ھاسىل قىلغاندەك ۋە بۇ تام ئۆزۈلمەي داۋام ئېتىپ ئەنگلىيە قاشاسى پەيدا قىلىپ ئۇنىڭ كۆز ئالدىنى توسۇپ تۇرغاندەك بىلىندى . ئۇ ئىتلارنىڭ ئەنسىز قاۋاشلىرىغا چوقۇم تۈلكە سەۋەب بولغىنىنى ، ئۇ تۈلكىنىڭ بۇنداق جايدا قېچىپ كېتىش پۇرسىتى يوقلۇقىنى پەملىدى .

توغرا ، نېمىشقا دەررۇ بېرىپ ئۇ تۈلكىگە قاراپ باقمايمەن . ئۇ تۈلكە چوقۇم پۇراپ تېپىپ كەلگەن گەپ . يىگىت تاغدىن چۈشۈپ قورۇققا قاراپ ماڭدى . قورۇق يېنىدا بىر نەچچە تۈپ قارىغاي قارىيىپ كۆرۈنەتتى . قولىنى سۇنسا پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان قاپقاراڭغۇلۇقتا ، يىگىت لاپاسنىڭ بۇلۇڭىغا كىرىپ ئاستا زوڭزىيىپ ئولتۇردى . ئۇ بۇنداق چاغلاردا تۈلكىنىڭ كېلىدىغىنىنى بىلەتتى . مۇشۇ تۈلكە كاتەكتەك هەددى ـ ھېسابسىز ئۇششاق ئۆيلەر ، ئىتلارنىڭ سەت قاۋاشلىرى ھەم ئادەملەرنىڭ يېقىمسىز ۋاڭ ـ چۇڭلىرى بىلەن تولغان بۇ ئەنگلىيىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر تۈلكە بولسا كېرەك ، دەپ ئويلىدى ئۇ .

ئۇ بۇ يەردە ھاڭقىرقاي ئېچىلغان ئىشكىتىن كۆز ئۇزمەي

خېلىغىچە پايلاپ تۇردى . ئىشىككە ئاللىقانداق شولا چۈشۈپ تۇرغان بولۇپ ، بۇ شولا كۆكتىكى چىمىرلىشۇاتقان يۇلتۇزلاردىن چۈشۈۋاتامدۇ ياكى سۈزۈلۈشكە باشلىغان تاڭ نۇرىدىنمۇ بۇنى بىلىپ بولمايتتى . ئۇ قاراڭغۇ يەردىن دالدىلانماقچى بولغاندەك بىر چەتتە تاشلىنىپ ياتقان كۆتەكتە ئولتۇراتتى ، مىلتىقىنى توغرىسىغا قىلىپ يوتىسىغا قويۇۋالغانىدى . بىردىنلا قارىغاي شاخلىرىنىڭ قاراس - قۇرۇس قىلغىنى ئاڭلاندى ، ئاندىن ئامباردىكى قوندىقتا ياتقان توخۇ ئارىسىدىن بىر مېكىيانىنىڭ پالاقلاپ يەرگە چۈشۈپ قاقاقلىغىنى ئاڭلاندى . باشقا توخۇلارمۇ پالاق - پۇلۇق قىلىشىپ كەتتى . ئۇ بۇنىڭدىن چۆچۈپ كەتتى - دە ، لىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپقا سىنچىلاپ قاراپ ، توخۇلارنى بىرەر چاشقان ئۇركىتىۋەتكەن چېغى ، دەپ ئويلىدى . بىراق ، ھېچنېمىنىڭ شەپىسى ئاڭلانمايتتى . شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەنە ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇۋالدى . مىلتىقىنى يوتىسىغا بايامقىدەك قويدى ، قولىلىرىم توڭۇپ كەتمىسۇن دەپ قوۋۇشتۇرۇۋالدى . ئۇ كۆزلىرىنى مىتمۇ قىلماي خىرە - شىرە شولا چۈشكەن سەللا نېرىسىدىكى دەرۋازىغا قاراپ ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ بۇرنىغا سوغۇق ھاۋادا توخۇلارنىڭ تېنىدىن كېلىۋاتقان ئادەمنىڭ ئېچىنىشلىق پۇرىدىغان بىر خىل ئۆتكۈر ، بەدبۇي پۇراقلار ئۇرۇلۇۋاتقاندەك تۇيۇلدى .

ھايال ئۆتمەي بىر نەرسىنىڭ قارىسى كۆرۈندى . ئىشىك ئالدىغا بىر كۆلەڭگە شەپسىز ، ئاستا يېقىنلاشتى . ئۇ يېقىنلىشىۋاتقان كۆلەڭگىگە پۈتۈن دىققىتى بىلەن تىكىلدى . ئۇ تۈلكىنىڭ قارىسىنى ئىلغا قىلدى . تۈلكە قورسىقىنى يەرگە چاپلاپ دېگۈدەك ئېڭىشىپ مېڭىپ ، دەرۋازا ئاستىدىن ئوغرىلىقچە كىرىپ كېتىۋاتاتتى . يىگىت ئۆزىچە مېيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ مىلتىقىنى قولىغا ئالدى - دە ، پاينىكىنى مۈرىسىگە تىرىدى . ئەمدى نېمە

ئىشىنىڭ يۈز بېرىدىغىنى كۆڭلىگە بەش قولدەك ئايدىك ئىدى . ئۇ تۇلكىنىڭ چوقۇم توخۇ كاتىكىنىڭ تاختاي بىلەن دەملەنگەن ئىشكى تۆۋىگە بېرىپ ئۇچلۇق تۇمشۇقى بىلەن ھىد ئالدىغانلىقىنى ، ئۇنىڭ بۇ يەردە تۇزۇك تۇرا ـ تۇرمايلا ئىچىدىكى توخۇ ھىدىنى سېزىۋالىدىغىنىنى ، ئاندىن ئۇنىڭ ئامباردا ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ يۈرۈپ پۇرسەت تېپىپ كاتەككە غىپپىدىلا كىرىۋالىدىغانلىقىنى بىلەتتى .

كاتەك ئىشكى دۈمبەلچەكتە ئىدى . تۇلكە دۈمبەلچەككە سايىدەك يەڭگىللىك بىلەن شىپپىدە چىقىۋالدى ـ دە ، زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ تۇمشۇقى بىلەن ئىشككە دەم ئورنىدا تىرەپ قويۇلغان تاختاينى پۈرغىلى تۇردى . شۇ ئاردا مىلتىقنىڭ قۇلاقنى يارغۇدەك « پاڭ » قىلغان ئاۋازى ئۆيلەر ئارىسىدا ئەكس سادا پەيدا قىلىپ كېچە ئاسمىنىنى لەرزىگە سالدى . شۇنداقتىمۇ يىگىت تېخىچە سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزەتمەكتە ئىدى . تۇلكە جان تالىشىپ توختىماي تىپىرلايتتى . يىگىت ئۇنىڭ سۇنايلىنىپ ياتقاندىكى ئاق پوكانلىرىغىچە ئېنىق كۆرگەندىن كېيىن ئاندىن خاتىرجەم ھالدا يېقىنلاپ كەلدى .

ھەممە ياق پات ـ پاراق بولۇپ كەتكەنىدى . ئۇركىگەن توخۇلار پالاقلاپ قېقىناقلايتتى ، غازلار غاقىلدايتتى ، چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەن قولۇن ئەسەبىيلەرچە چاپچيتتى . بىراق ، تۇلكە سونايلىنىپ ياتقان يېرىدە جان تالىشىۋاتاتتى . يىگىت ئۇنىڭغا ئېگىشىپ قارىۋىدى ، بۇرنىغا تۇلكىنىڭ بەدبۇي پۇرىقى ئۇرۇلدى .

بالىخانا دېرىزىسىنىڭ تاراقلاپ ئېچىلغىنى ، ئاندىن مارچىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى :

ـــ كىم ؟

— مەن ، — دېدى ھېنرى ، — تۇلكىنى ئاتقانتىم .
— ۋاي خۇدايىم ، بىزنى قورقۇتۇپ جېنىمىزنى ئالغىلى تاس قالدىڭىزغۇ .
— شۇنداقمۇ ؟ ئالدىڭلاردا تولىمۇ خىجىلمەن .
— ئەجەب سىرتقا چىقىپ قاپسىزغۇ ؟
— تۇلكىنىڭ شەپسىنى ئاڭلاپ چىققانىدىم .
— ئۇنىڭغا تەگكۈزەلدىڭىزمۇ ؟
— ھەئە ، ئۇ مانا ، — يىگىت جېنى چىقىپ بولغان بولسىمۇ تېخى تېنى سوۋۇمىغان ئۆلۈك مەخلۇقنى ئېگىز كۆتۈردى ، — كۆردىڭىزمۇ ؟ تۇرۇپ تۇرۇڭ ، ھە !
ئۇ يانچۇقىدىن قولچىراغنى چىقىرىپ ئۆلۈك تۇلكىنى يورۇتتى . يىگىت ئۇنىڭ قۇيرۇقىدىن تۇتۇپ ساڭگىلىتىپ تۇراتتى . مارچ كېچە قاراڭغۇسىدا تۇلكىنىڭ قىزغۇچ مويلىرى ، ئاقۇش تۆشى ، ئۇچلۇق تۇمشۇقى ئاستىدىكى ئاپئاق ۋە بىر قىسمىلا گىلدىڭلاپ قالغان پۇتلىرىنى كۆرۈپ نېمە دېيىشنى بىلەلمەيلا قالدى .
— بۇنىڭ تېرىسى بەك چىرايلىقكەن ، سىزگە ياقا قىلىپ بەرسەم بولغۇدەك ، — دېدى يىگىت .
— تۇلكە تېرىسىدىن قىلىنغان ياقا بىلەن خوشۇم يوق ، — دېدى مارچ .
— شۇنداقمۇ ، تېخى ! — يىگىت گېپىنى تۇگىتەر - تۇگەتمەيلا قولچىراغنى تىرىسسىدە ئۆچۈرۈۋەتتى .
— ھوي ، ئەمدى كىرىپ ئۇخلاپ قالمىسىڭىز بولارمىكىن ! — دېدى مارچ .
— ئاز - تولا كۆزۈمنىڭ ئاچچىقىنى چىقىرىۋالساملا بولدى ، سائەت نەچچە بولغاندۇ ؟
— سائەت نەچچە بولدى ، جېيىر ؟ — دېدى مارچ ئۇنىلۈك

قىلىپ . بۇ چاغدا ، سائەت بىر گە چارەك قالغانىدى .
شۇ كېچىسى مارچ يەنە چۈش كۆردى . ئۇ بەنفور قازا قىلىپ چۈشىگەنىدى . چۈشىدە مارچ ھازا ئېچىپ تاشنى ئېرىتكۈدەك ھەسرەت بىلەن يىغلىغۇدەك . كېيىن بەنفورنىڭ جەستىنى گىروپقا سالماقچى بوپتۇ . گروپ دېگىنى ئەمەلىيەتتە ئاشخانا ئۆيىدىكى ئوچاقنىڭ قېشىغا كەسلەنگەن ئوتۇنلارنى سېلىش ئۈچۈن قويۇلغان قوپال ساندۇق ئىكەن . مارچ قاتتىق ئازابلىنىپتۇ ۋە قايغۇرۇپتۇ . مارچ ئۇنى يۇمشاقراق ياتسۇن دەپ ، تېگىگە سالدىغان ھەم قەدىرلىك دوستىنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويىدىغان بىر نەرسىلەرنى ئىزلەشتۇرگۈدەك . ئۇنى مۇشۇ پېتى يەرلىككە قويۇشقا ، ئاق رەڭلىك نېپىز ئۇخلاش كىيىمى بىلەنلا سۇرلۇك ساندۇققا ياتقۇزۇپ قويۇشقا ئۇنىڭ كۆڭلى ئۇنىماپتۇ . ئۇ ئاختۇرۇپتۇ – ئاختۇرۇپتۇ . قولىغا چىققانلىكى نەرسە يا ئۇنداق ، يا مۇنداق بولۇپ ، كۆڭلىگە ياقمۇدەك تۇرۇك بىر نەرسە تاپالماپتۇ . ئۇ ئۈمىدىنى ئۈزگەن بولسىمۇ يەنە بىر ھازا ئاختۇرغانىكەن ، ئاخىر قولىغا تۇلكە تېرىسى چىقىپ قاپتۇ . ئۇ بۇنىڭ ئۇنىڭغا لايىق كەلمەيدىغىنىنى ئويلاپ ئۇنى ئىشلەتمەسلىك خىيالىغا كەپتۇ . بىراق ، ھەر قانچە ئاختۇرۇپمۇ بۇنىڭدىن بۆلەك ياپقۇدەك نەرسە تاپالماپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئۇ تۇلكىنىڭ قۇيرۇقىنى بىر نەچچە قاتلاپ ئۆز سۆيۈملۈكى جېيىرنىڭ بېشىغا قويۇپ ، ئاندىن تۇلكىنىڭ تېرىسىنى ئېچىپ مېيىتنىڭ ئۈستىگە يوپۇق ئورنىدا يېپىپ قويۇپتۇ . بۇ چاغدا ، تۇلكە تېرىسى بەئەينى ئوتقاشتەك قىزىل كارىۋات كىرلىكىگە ئوخشاپ قاپتۇ . مارچ ئېزىلىپ يىغلاۋېرىپتۇ . مارچ ئويغانغاندا قارىسا ، كۆز ياشلىرى مەڭزىنى بويلاپ ئېقىۋاتقانىكەن .
ئۇ بەنفور بىلەن ئورنىدىن تۇرغاندىن كېيىن قاق سەھەردە

تالاغا چىقىپلا ھېلىقى تۈلكىنى كۆردى . ھېنرى ئۇنى پۈتىدىن باغلاپ كەپىگە ئېسىپ قويغانىكەن . ئۇ ھاۋا تاپان ئېسىلغاچ قۇيرۇقى پەسكە ساڭگىلاپ تۇراتتى . ئۇ تازا يېتىلۈاتقان ئوماققىنا ئەركەك تۈلكە ئىدى . پۈتكۈل تېنى قىشنىڭ قەھرىتان سوغۇقىدىن قوغدايدىغان قېلىن ، كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك چىرايلىق مويلار بىلەن قاپلانغان بولۇپ ، قىزغۇچ ئالتۇن رەڭدە تاۋلىنىپ تۇراتتى ، قورساق قىسمى ئاق رەڭدە ئىدى . تولۇپ يوغىنىغان قۇيرۇقى قوڭۇر ، قۇيرۇقىنىڭ ئۇچى قاردەك ئاپئاق ئىدى .

— بىچارە جانىۋار ، — دېدى بەنفور ، — بىر نەرسە ئوغرىلايدىغان ئەسكى خۇيىنى دېمسە ، ئۇنىڭغا ئادەمنىڭ رەھمى كېلىدىكەن .

مارچ لام — جىم دېمەستىن پۈتلىرىنى ئالماشتۇرۇپ ئۆرە تۇراتتى . ئۇنىڭ چىرايى تامدەك تاتارغان ، شەھلا كۆزلىرى ئېسقلىق تۇرغان تۈلكىنىڭ ئۆلۈكىگە تىكىلگەنىدى . تۈلكىنىڭ قورسقىدىكى مويلار يۇمشاق ۋە قاردەك ئاپئاق ئىدى . شۇنداق ، يۇمشاق ۋە قاردەك ئاپئاق . ئۇ تۈلكىنىڭ قورسقىنى يېنىككىنە سىلاپ قويدى . تۈلكىنىڭ يالتىراپ تۇرغان قارامتۇل قۇيرۇقى توم بولۇپ ، بەكلا چىرايلىق ئىدى . ئۇ تۈلكىنىڭ قۇيرۇقىنى سىلىۋىدى ، تېنى ئىختىيارسىز جۇغۇلداپ كەتتى . ئۇ قويۇق ، ئۆسكىلەك تۈكلۈك بۇ قۇيرۇقنى سىلاپ — سىلاپ قويدى . ئۇ نەقەدەر كۆركەم — چىرايلىق ، تۈكلىرى قويۇق قۇيرۇق — ھە ! شۇغىنسى ، ئۇنىڭدا جان يوق ! مارچ ئاغزىنى دومسايتتى ، كۆزلىرى سىياھتەك قارىيىپ ، ھەيرانلىق ئەكس ئېتەتتى . ئۇ تۈلكىنىڭ باشلىرىنى قۇچاقلىدى .

شۇ ئەسنادا ھېنرى بىر بېسىپ — ئىككى بېسىپ كېلىۋاتاتتى . بەنفور ئۇنى كۆرۈپ ئۆرۈلۈپلا كېتىپ قالدى . مارچ تېـ

خىچە تۇلكىنىڭ بېشىنى قۇچاقلاپ ھاڭۇبقىپ تۇراتتى . ئۇ تۇلكـ
نىڭ ئۇچلۇق تۇمشۇقىغا ھەيران بولۇپ ئويلىنىپ قالغاندى . نېمە
ئۈچۈندۇر ئۇ بۇنى بىر قوشۇق ياكى چاقلانغان پىچاقتەك ھېس
قىلاتتى . ئۇ بۇ مەخلۇققا لال بولاتتى . تۇلكە ئۇنىڭ بىلىش دائـ
رىسىدىن ھالقىپ كەتكەن بولۇپ ، چۈشىنىپ بولمايدىغان يوچۇن
بىر مەخلۇق ئىدى . ئۇنىڭ كۆمۈشتەك چىرايلىق بۇرۇتلىرى بە-
ئەينى ئىنچىكە كۆمۈش تارغا ئوخشايتتى . تىكلەشكەن قۇلاقلىرـ
نىڭ ئىچىنى يۇمران تۈكلەر قاپلىغاندى . بىراق ، ئۇنىڭ ئۇزۇن ،
سوزۇنچاق قوشۇققا ئوخشاپ كېتىدىغان ئۇچلۇق تۇمشۇقى نېمـ
دېگەن قىزىق ـ ھە ! كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك ئاق كەلگەن ئۆتكۈر
چىشلىرىچۇ ، تېخى ! بۇ چىشلار بىر نەرسىلەرنى چىشلەش ،
ئوۋلىغان نەرسىلەرنىڭ تېنىنى سۆگەكسىز يەتكۈدەك ، قان
جىرت ـ جىرت ئېتىلىپ چىققۇدەك قاتتىق چىشلەش ئۇچۇنلا
يارالغان .

ـــ ئۇ بەك چىرايلىقمىكەن ؟ ـــ دېدى بىر چەتتە قاراپ
تۇرغان ھېنرى .

ـــ ھە . . . ھەئە ، بەك چىرايلىق تۇلكىكەن . ئويلاپ قالـ
دىم ، قانچىلىك توخۇ ئۇنىڭغا يەم بولۇپ كەتكەندۇ ، ـــ دېدى ئۇ
جاۋابەن .

ـــ ئاز ئەمەس جۇمۇ . ئۇ سىز يازدا كۆرگەن ھېلىقى
تۇلكە شۇمۇ ؟

ـــ شۇدەك قىلىدۇ ، ـــ دېدى ئۇ .

ئۇ قىزغا سەپسالدى ، ئەمما ئۇنىڭ شۇ تۇرقىدىن قانداق
تۇيغۇدا بولۇۋاتقانلىقىنى بىلەلمىدى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا تارتىنچاق-
لىق ، ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن تەڭلا سوغۇق قانلىق ، ئەمەلىيەتچان-
لىق ۋە كەسكىنلىكمۇ مەۋجۇت ئىدى . ئۇ بۇ قىزنىڭ ئاغزىدىن

چىقىۋاتقان گەپلەر بىلەن ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرىدىكى ئالامەتلەر ئانچە ئوخشاشمايدىغاندەك ھېس قىلدى .

— ئۇنىڭ تېرىسىنى سويۇۋالماقچىمۇ سىز ؟ — سورىدى قىز .

— شۇنداق ، ناشتىدىن كېيىنلا سويىمەن ، ئاندىن بىرەر پارچە تاختاي تېپىپ تېرىسىنى كېرىپ قويىمەن .

— ئاپلا ، ئۇنىڭ پۇرىقى بەك يامانكەن ئەمەسمۇ ! ھۆ — ھۆ ! قولۇمنى پاك — پاكىز يۇيۇۋەتمىسەم چىقمايدىغان بولدى — دە ! دۆتلۈكۈمنى قارىمامدىغان ، سارايدەك ئۇنى تۆتۈپ يۇرگىنىمنى ، — ئۇ ئۆزىنىڭ ئوڭ قولىغا قاراپ قويدى . بۇ قولى بىلەن ئۇ تۆلكىنىڭ قورسىقىدىن باشلاپ تاكى قۇيرۇقىغىچە سىلاپ چىقىقان بولغاچقا قولىغا قان يۇقۇپ قالغانىدى .

— سىز تۆلكىنىڭ ھېدىنى پۇراپ قالغان توخۇلارنىڭ قانچىلىك قورقۇپ كېتىدىغىنىنى بىلەمسىز ؟ — دېدى يىگىت .

— بىلمەن . ئۇلار يۇرىكى يېرىلغۇدەك قورقۇپ كېتىدۇ !

— ئۇنىڭ تېنىدىكى بۇرگىلەرگە تېگىپ كېتىشتىن پەخەس بولمىسىڭىز بولمايدۇ .

— ھە ، بۇرگە ، — دېدى قىز پەرۋاسىزلا .

شۇ كۈنى قىز ھېلىقى تۆلكە تېرىسىنىڭ خۇددى كىرىستقا مىقلانغاندەك تاختايغا مىقلىنىپ كېرىپ — ئاشلاپ قويۇلغىنىنى كۆردى ، ئۇنىڭ كۆڭلى غەش بولدى .

يىگىت بەكلا رەنجىپ قالغانىدى . ئۇ لېۋىنى چىشلەپ يۇرەتتى ، ئاستىنقى لېۋىنى چىشلەپ يۇتۇۋېتىدىغاندەك قاتتىق چىشلىۋالغانىدى . بىراق ، ئۇنىڭ يۈرۈش — تۇرۇشى ئاۋۇالقىدەكلا سىلىق — سىپايە ئىدى ، قورسىقىدىكى گەپنى ھېچكىمگە تىنمايتتى ، مارچ بىلەن ئانچە كارىمۇ يوق ئىدى .

شۇ كۈنى كەچقۇرۇن ، ئۇلار ئۇچىلسى ئاشخانا ئۆيدە ئولتۇراتتى . بەنفور ئۆز مېھمانخانىسىغا يىگىتنى ئىككىنچىلەپ يېتەكلەن يولاتمىغاندى . ئوچاقتا يوغان ، كېلەكسىز بىر كۆتەك تۇتەپ كۆيۈۋاتاتتى . بەنفور خەت يېزىش بىلەن ، مارچ ئايالچە چاپان تىكىش بىلەن ، يىگىت بولسا ئاللىقانداق بىر ئەسۋابنى رېمونت قىلىش بىلەن مەشغۇل ئىدى ، ئۇلار بىر ـ بىرىگە باقمايتتى .

بەنفور شىرتىلدىتىپ بىر ئاز خەت يازا ـ يازمايلا تاققىدە توختاپ كۆزىنى دەم ئالدۇرۇش ئۈچۈن ئەترابىغا قاراپ قويۇاتتى . يىگىت بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ئۆز ئىشى بىلەن ھەپىلىشۋاتاتتى .

ـــ ھەي ، ھېنرى ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ سىز قاچاننىڭ پويىزىدا ماڭاي دەۋاتىسىز ؟

يىگىت بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا دادىل تىكىلدى .

ـــ چۈشتىن بۇرۇننىڭ پويىزىدا ، ـــ دېدى ئۇ .

ـــ نېمە ؟ سەككىزدىن ئون مىنۇت ئۆتكەندىكىسىدىمۇ ، ياكى ئون بىردىن يىگىرمە مىنۇت ئۆتكەندىكىسىدە ؟

ـــ ئون بىردىن يىگىرمە مىنۇت ئۆتكەندىكىسىدە ماڭايمىكىن دەيمەن ، ـــ دېدى ئۇ .

ـــ ئۆگۈنلۈككە ماڭامسىز ؟ ـــ سورىدى بەنفور .

ـــ ھەئە ، ئۆگۈنلۈككە .

ـــ ۋاي ـ ۋۇي ، ـــ بەنفور بىر نېمىلەرنى دەپ غۇدۇڭشۇپ قويدى ـ دە ، يەنە خەت يېزىشقا كىرىشتى . كېيىن ئۇ خەت سېلىنغان لىپاپىنىڭ ئېغىزىدىكى شىلىمنى تىلى بىلەن نەملەۋېتىپ :

ـــ سورىسام بولامدۇ ، كېيىنكى پىلانىڭىز قانداق ؟ ـــ دەپ سورىدى .

— پىلان ؟ — دېدى يىگىت تەكرارلاپ . ئۇنىڭ يۈزلىرى ئۆپكىدەك قىزاردى ، زەردە گۆش بولۇۋاتقىنى مانا مەن دەپ چەقىپ تۇراتتى .

— كۆزدە تۇتۇۋاتقىنىم سىز بىلەن نانناننىڭ ئىشى ، ئەگەر سىز بۇ ئىشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقماقچى بولغان بولسىڭىزلا . تويىنى قاچانراق قىلىشنى پىلانلاۋاتسىلەر ؟ — مەسخىرىلىك ئاھاڭدا سورىدى ئۇ .

— ھەـ ، تويىنى دەڭ ! — دېدى يىگىت جاۋابەن ، — بىلمەيمەن .

— سىز زادى نېمىنى بىلىسىز ؟ — دېدى بەنفور ، — جۈمە كۈنى غېيىبدە تىكشۈرتىپ ، بۇ ئىشنى يا ھارام ، يا ھالال قىلماي مۇشۇنداق ئېسىپ قويماقچىمۇ سىز ؟

— ھەـ ، ئۇنىڭ بولمايدىغان نەرى بارکەن ؟ بىز خەت ئالاقە قىلىشىپ تۇرساق بولىۋېرىدۇ .

— دۇرۇس ، خەت ـ ئالاقە قىلىشىپ تۇرساڭلار بولىۋېرىدۇ . بىراق ، بۇ ئىشنى ئۇقۇشۇپ بېقىشىم مۇنۇ قورۇق ئۇچۇن . ئەگەرچەندە ، نانىنى ئالمادىس تويغا قويمىدىغان ئىش بولسا ، مەنمۇ ۋاقتىدا ئۆزۈمگە باشقا بىر ھەمراھ تاپمىسام بولمايدۇ .

— تۇي قىلغاندىن كېيىن بۇ يەردە داۋاملىق تۇرۇۋېرسە بولمامدۇ ؟ — دېدى يىگىت قانداق جاۋابقا ئېرىشىدىغىنى ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئايان بولسىمۇ .

— ھۇي ، — دېدى بەنفور ، — بۇ دېگەنچۇ ، ئۆي ـ ئوچاقلىق بولغان ئەر ـ خوتۇنلار تۇرىدىغان جاي ئەمەس . بىرىنچىدىن ، بۇ يەردە ئىش ئاز ، بىرەر ئەر كىشى قىلغۇدەك ئىش يوق ؛ ئىككىنچىدىن ، بۇ يەردە ھېچقانچە پۇل تاپقىلى بولمايدۇ . ئەگەر ، تۇي قىلىپ بۇ يەردە يىلتىز تارتىپ قالمەن ، دەپ ئويلى-

غان بولسىڭىز ، چۆچۈرىنى خام ساناپسىز . ئەزىزلايى ، ئۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ !

ـــ بوپتۇ ئەمسە ، بۇ يەردە ئۆزۈمنىڭمۇ تۇرغۇم يوق ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ ھەم ، بۇنىسىنى بەكمۇ بىلگۈم بار ، ئۇنداق بولسا نانىنى قانداق قىلىدۇ ؟ شۇنداق ئەھۋالدا ئۇ بۇ يەردە مەن بىلەن قانچە ئۇزاق تۇرالايدۇ ؟

بۇ ئىككى رەقىب بىر ـ بىرىگە قادىلىشتى .

ـــ بۇنىڭغا بىر نېمە دېيەلمەيمەن .

ـــ ئوھوش ، ئۆتۈپ بېرىڭا ، ـــ ئۇنىڭ قۇيقا چېچى تىك تۇرۇپ ۋارقىراپ تاشلىدى ، ـــ بىر قىزغا توي تەكلىپى قويغانـ دەكىن كۆڭلىڭىزدە سان باردۇ ؟ ئۇنداق بولمىسا ، ھەممىسى قېپـ قىزىل ئالدامچىلىق بولىدۇ ـ دە .

ـــ قانداقمۇ ئالدامچىلىق بولسۇن ؟ مەن كانادادا قايتىدىـ غان تۇرسام .

ـــ ئۇنداقتا سىز ئۇنى ئۆزىڭىز بىلەن بىللە ئېلىپ كېتەمـ سىز ؟

ـــ ئەلۋەتتە .

ـــ بۇنى ئاڭلىدىڭمۇ ، نانىنى ؟ ـــ دېدى بەنفور .

بېشىنى تۆۋەن سېلىپ يىگىنە ئىشى قىلىۋاتقان مارچ بېـ شىنى كۆتۈردى . ئۇنىڭ چىرايى شەلپەردەك قىزارغان ، كۆزلىرى ۋە پۈرۈشتۇرۇۋالغان ئاغزىدىن بىر قىسىملا سوغۇق تەبەسسۇم چىقىپ تۇراتتى .

ـــ ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم كاناداغا بارىدىغانلىنى ئاڭلىشىمغۇ بۇ ، ـــ دېدى مارچ .

ـــ شۇنداق ، سىز ھامان بىر كۈنى ئۇ ھەۋەرنى ئاڭلايـ

تىڭىز ، شۇنداق ئەمەسمۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت .

ـــ شۇنداق بولماي ئەمسە ، ـــ دېدى ئۇ ئېرەنسىز ھالدا . ئۇ يەنە بېشىنى سېلىپ ئۆزىنىڭ يىگىنە ئىشىغا كىرىشتى .

ـــ كاناداغا بەك بارغۇڭ بار ـ ھە ، نانىڭ ؟ ـــ سورىدى بەنفور .

مارچ يەنە بېشىنى كۆتۈرۈپ لاپپىدە قاراپ قويدى ، ئۇ لاسسىدە بوشاپ ، يىگىنە تۇتقان قولىمۇ تىزىغا سېرىلىپ چۈشتى .

ـــ قانداق شەكىلدە بېرىشىمغا قارايدىغان گەپ ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ مەن ئەسكەرلەرنىڭ خوتۇنلىرىدەك ئۇنداق پاراخوتنىڭ ئۈچىنچى دەرىجىلىك ئورنىدا ئولتۇرۇپ بېرىشنى ئەسلا خالىمايمەن . ئۇنىڭغا بەلكىم مەن مەڭگۈ كۆنەمسەمەن .

يىگىت نۇرلۇق كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكتى .

ـــ بۇ گەپچە ، سىز ۋاقتىنچە بۇ يەردە قېپقېلىپ مېنى ئاۋۋال ماڭدۇرۇۋەتمەكچى بولۇۋېتىپسىز ـ دە ! ـــ دېدى يىگىت .

ـــ ئەگەر باشقا ئامال بولمىسا بۇ يەردە قېپقالىمەن ، ـــ دېدى مارچ جاۋابەن .

ـــ بۇ ئەڭ ئاقىلانە چارە بولدى . ھەممە ئىشنى ئۇنداق ئالدىنئالا ئۆلۈك بېكىتىۋالماڭلار ، ـــ دېدى بەنفور ، ـــ ئۇ ئاۋۋال قايتىپ بېرىپ سەن تۇرغۇدەك جايىنىڭ ئېپىنى قىلغان تەقدىردىمۇ ، ئۇ يەرگە زادى بېرىش ـ بارماسلىقنى ئۆزۈڭ بەلگىلە ، ئۇ-نىڭدىن باشقا خىياللارنىڭ ھەممىسى قۇرۇق گەپ .

ـــ مەن بۇ يەردىن ئايرىلىشتىن ئاۋۋال تويىمىزنى قىلىۋالساق قانداق ؟ ـــ دېدى يىگىت ، ـــ ئاندىن ئەھۋالغا قاراپ يا بىللە كېتەرمىز ، يا ئايرىم ـ ئايرىم ماڭارمىز ، بولامدۇ ؟

ـــ بۇ تولىمۇ قاملاشمىغان چارىكەن ، ـــ دېدى بەنفور ئۇنلۈك قىلىپ . بىراق ، يىگىت ئۇنىڭغا پەرۋا قىلماستىن مارچقا

يەۋەتكۈدەك قاراپ تۇرىۋەردى .

ـــ سىز قانداق ئويلاۋاتسىز ؟ ـــ سوردى يىگىت ئۇ-نىڭدىن .

قىز ھاڭۋاققىنىچە بوشلۇققا تىكىلىپلا قالغانىدى .

ـــ ھەي ، مەنمۇ ئۇقمايۋاتىمەن ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ مەن يەنىلا ياخشىراق ئويلىشىپ كۆرسەم بولغۇدەك .

ـــ نېمىشقا ئەمدى ؟ ـــ سوردى يىگىت قەتئىيلىك بە-لەن .

ـــ نېمىشقا ئەمدى ؟ ـــ ئۇ مەسخىرىلىك ئاھاڭدا يىگىت-نىڭ سوئالىنى تەكرارلىدى ۋە ئۇنىڭغاقاراپ ھىجىيىپ قويدى ، ئەمما يۈزلىرى يەنە ۋىللىدە قىزىرىپ كەتتى ، ـــ مېنىڭچە ، نې-مىشقىلىقىنىڭ ۋەج ـ سەۋەبلىرى ئاز ئەمەسقۇ دەيمەن .

يىگىت دېمى ئىچىگە چۈشكەن ھالدا ئۇنىڭغا قارىدى . مارچ ئۇنىڭدىن يىراقلاپ كەتكەندەك ، بەنفور بىلەن گەپنى بىر قىلىۋېلىپ ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى . مارچنىڭ چىرايىدا يەنە بىر قىسمىلا سوغۇق كۈلكە ئالامەتلىرى پەيدا بولدى . ئۇ يىگىتنىڭ ھەربىر ئېغىز گېپى ۋە ھايات ئاڭا بەخش ئەتكەن ھەربىر ياخشى پۇرسەتنى ئۆزدەككە سۇ يۇقۇشمىغاندەك قىلىتىغىمۇ ئالماي ، تەرسالىق بىلەن مەسخىرە قىلغىنى قىلغانىدى .

ـــ ئەلۋەتتە ، ئۆزىڭىز خالىمىغان ئىشنى سىزگە مەجبۇرلە-يالمايمەن ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ ھىم ، ئۇنداق قىلىشقىمۇ ھەددىڭىز ئەمەس ، ـــ دېدى بەنفور زەھىرىنى سانجىپ .

ئۇخلايدىغان چاغدا بەنفور مىسكىنلىك بىلەن مارچقا :

ـــ نانىنى گىرىلىكىنى بالىخانىغا سەن ئاچىق ، بولامدۇ ؟ ـــ دېدى .

ـــ ماقۇل ، مەن ئاچچىقلاي ، ـــ دېدى مارچ خالار ـ خالـ ماس ئەلپازدا . ئۇ ھەمىشە ئۆزىنىڭ مىجەزى تۇراقسىز ئەممـا سۆـ يۈملۈك ئادەمى جېيىرغا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلاتتى . ئىككى قىز بالىخانىغا چىقىپ كېتىشتى ، سەلدىن كېيىن مارچ پەلەمپەينىڭ يۇقىرىسىدىن پەسكە قاراپ توۋلىدى :

ـــ ھېنرى ، كەچلىكىڭىز خەيرىلىك بولسۇن . بۇگۈن ئاخشام يېنىڭىزغا چۈشەلمەيدىغان بولدۇم . چىراغ بىلەن ئوچاقـ نىڭ ئوتىغا قاراپ قويارسىز ـ ھە !

ئىككىنچى كۈنى ، بالىلارچە چىرايىنى غەم بۇلۇتلىرى قاپـ لىغان ھېنرى پوتى كۆيگەن توخۇدەك ئۈيان ـ بۇيان مېڭىپ يۈردى . ئۇ قوشۇمسىنى تۇرۇپ ئويغا چۆمدى . ئەسلىدە ئۇ مارچنى ، مەن بىلەن توي قىلىدۇ ۋە كانادادا بىللە كېتىدۇ ، دەپ ئويلىغان ۋە بۇنىڭغا شەك ـ شۆبھىسىز ئىشەنگەنىدى . ئۇنىڭ قانداقلارچە بۇ قىزنى ئالغۇسى كېلىپ قالدى ، ئۆزىمۇ بىلمەيتتى . ئەممـا ، يۈرىكىگە قولىنى سېلىپ باققاندا ، ئۇنى شۇنداق ئالغۇسى كېلەتتى . ئۇ بۇ قىزنىڭ ۋىسالىغا يەتمەي قويمايمەن ، دېگەن نىـ يەتكە كەلگەنىدى . بىراق ، ئۇ ئويلىمىغان يەردىن تامغا ئۇسۇۋېـ لىۋېدى ، ئىش كۆرمىگەن سويمىدەك ئۆزىنى يوقىتىپلا قويدى . توغرا ، ئۇ تامغا ئۇسۇۋالدى ! ئۇ غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ نېمە قىلارىنى بىلمەي قالغانىدى . شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆزىگە ھاي بېرىشنى بىـلـەتتى . ئىش بۇ دەرىجىگە يەتكەن بولسىمۇ ، ئەھۋالدا ئۆزگـ رىش بولمايدۇ دېگىلى بولمايتتى. كىم بىلىدۇ ، مارچ ھۇشىنى تېـ پىپ ئۇنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتامدۇ ـ تېخى ! ئۇ چوقۇم شۇنداق قىلىدۇ . ئۇ بۇرۇنلا شۇنداق قىلىشى كېرەك ئىدى .

كـەچكە يېقىن ئەھۋال تېخىمۇ ئوساللىشىپ كەتتى . يـ گىت بـلـەن بەنفور ئەتـگـەنـدىن تارتىپ تاكى چۈش بولاي

دېگۈچە بىر ـ بىردىن ئۆزلىرىنى قاچۇرۇپلا يۈرۈشتى . بەنفور سائەت ئون بىردىن يېگىرمە بەش مىنۇت ئۆتكەندە قوزغىلىدىغان نۆۋەتچى پويىز بىلەن يېزا پازىرىغا يۈرۈپ كەتتى . چۈنكى ، ئۇ بازار كۈنى ئىدى . ئۇ چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتىن يېگىرمە بەش مىنۇت ئۆتكەندە يەنە پويىز بىلەن قايتىپ كەلدى . قاش قا-رىيىشقا باشلىغاندا ھېنرى بەنفورنىڭ قارىسىنى كۆردى . ئۇ ۋە-جىنىڭ گەۋدىسىگە قېنىق كۆك رەڭدە چاپان ، بېشىغىمۇ قېنىق كۆك رەڭدە كىچىك گىرۋەكلىك يۇمىلاق شىلەپە كىيىۋالغان بو-لۇپ ، ۋوگزالغا تۇتاشقان چىملىقنى ئارلاپ كېلىۋاتاتتى . يېگىت شۇ تاپتا بىر تۈپ ئامۇت دەرىخى تۈۋىدە تۇراتتى ، ئۇنىڭ ئايىغى ئاستىدىكى يەرلەرنىڭ ھەممىسىدىلا ساپسېرىق خازانلار دۆۋۈلىنىپ ياتاتتى . يېگىت كىچىككىنە ، كۆپكۆك گەۋدىنىڭ قەھرىتان قىش خازان قىلىپ قۇرۇتىۋەتكەن ، ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل چىملىقنى جا-ھىللىق بىلەن ئارقىدا قالدۇرۇپ كېلىۋاتقىنىغا نەزەر سېلىپ تۇراتتى . قىز ئاللىقانداق بولاق ـ بولاق نەرسىلەرنى قۇچاقلىغانچە يەڭگىل چامدايتتى ، ئۇنىڭ جۇغى كىچىك بولسىمۇ ۋۇجۇدىدا ئۆزىگە بولغان ئىشەنچ ئۇرغۇپ تۇراتتى ، يېگىت ئۇنىڭ مانا شۇ تەرىپىگە ئۆچ ئىدى . ئۇ ئامۇتنىڭ شاخلىرىنى دالدا قىلىپ قىز-نىڭ ھەربىر قەدىمگە زەن قويۇپ قارىدى . ناۋادا ، بۇنداق قاراشلار قىزغا ئاز ـ تولا تەسىر قىلماي قالمايدۇ دېيىلسە ، ئۇنداقتا ئۇ ئالغا قاراپ كېلىۋاتقاندا ماڭدامدا بىر دېگۈدەك ئوشۇقلىرىغچە تۆمۈر ـ تەسەك ئېسىپ قويۇلغاندەك ئېغىر ھېس قىلغىنى بولسا كېرەك . « تازىمۇ قەبىھ نېمىكەنسەن ، ـــ يېگىت قىزدىن يىراق بولسىمۇ ئۇنىڭ ئاڭلاپ قېلىشىدىن قورقاندەك پىچىرلايتتى ، ـــ شۇنداق ، تازىمۇ قەبىھ نېمىكەنسەن ، سەن ھېچ ئىشتىن ھېچ ئىش يوقلا ماڭا دۈشمەنلىك قىلىدىڭ ، جاجاڭنى يېگەيسەن ، ئىلاھىم .

چوقۇم جاجاڭنى يەيسەن ، كىشنى بىزار قىلىدىغان پىستەك » .

قىز بۇ تۆپىلىككە ناھايىتى تەسلىكتە يامىشىپ چىقىۋا-تاتتى . ئۇ ئالمادىس شارتتىدە تېيىلىپ « تۇۋى يوق ھاڭ » غا چۈشۈپ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ ، يىگىت ھەرگىز بېرىپ ئۇنىڭ قولىدىكى بولاقلارنى ئالمايتتى . ئوھوي ، مارچمۇ پەيدا بولدىغۇ . ئۇ ئۇچىسىغا چىپچىدە كەلگەن كالتە چاپان ، گەلەپى شىم كىيىۋالغان بولۇپ ، گويا داغدام يولدا ماڭغاندەك تۆپىلىككە بىمالال چىقىپ كەلدى . ئاندىن ئۇ جۈغى كىچىك بەنفورنىڭ ئالدىغا بېرىش ئۈچۈن ئات كۆكسى تۆپىلىكتىن ئۇچقاندەك چۈشتى . بۇ ئىشقا ئىچى سىقىلغان يىگىت ئۇنىڭغا يېراقتا تۇرۇپ ھومىيىپ قارايتتى . ئەنە ، مارچ كىچىكرەك بىر ئېرىقتىن لىكىدە ئاتلاپ ئۆتتى ـ دە ، خۇددى ئۆي ـ ۋاقىغا ئوت كەتكەندەك پالاقلاپ يۈگۈردى . ئەمەلىيەتتە ئۇ يەر بېغىرلاپ ئاستا ئىلگىرىلەۋاتقان بەنفورنىڭ قېشىغا قاراپ چاپقاندى . شۇ ئەسنادا بەنفور چىپچىدە توختاپ ، ئۇنى ساقلاپ تۇردى . مارچ شاپاشلىغىنىچە يېتىپ كەلدى ـ دە ، بىر دەستە جۈخۈا گۈلدىن باشقا بولاق ـ بولاق نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭ قولىدىن ئالدى . بەنفورنىڭ قولىدا بار ـ يوقى ئاشۇ بىر دەستە گۈل ـــ سېرىق جۈخۈا گۈللا قالغاندى .

« ۋاھ ، ئۆزۈكچە يارىشىپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت گۈگۈمغا باققىنىچە شۇنداق ، ـــ سەن بىر دەستە گۈلنى كۆكسۈڭگە بېسىپ لاغايلاپ يۈرسەڭ ياراشقۇدەك . دەر-ۋەقە ، ياراشقۇدەك . ئەگەر ، سەن گۈلگە تويماي باغرىڭغا شۇنداق چىڭگىدە تېڭىۋالمىدىغان ئىشىڭ بولسا ، مانا مەن ئۆزۈم ئۇنى ساڭا چاي قىلىپ ئىچكۈزىمەن ، يەنە تېخى تاماق قىلىپ يېگۈزىمەن ، چوقۇم شۇنداق قىلىمەن ، ساڭا گۈلنى يېگۈزىمەن . باشقىسىنى

ئەمەس ، پەقەت گۈلنىلا » .

ئۇ كىبلىۋاتقان ئىككى قىزنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشلىرىنى ئىنچىكىلەپ كۆزەتتى . ئۇلارنىڭ گەپ - سۆزلىرى ئاڭلاندى . مارچنىڭ گېپى تۇز ، يېقىملىق بولسىمۇ ئاز - تولا تاپا - تەنە ئارىلاشقاندى . بەنفور بولسا ئاللىنېمىلەرنى دەپ غۇدۇڭشۇيتتى . ئۇلار قارىماققا تولىمۇ دوستانە كۆرۈنەتتى . يېگىت ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىۋاتقىنىنى ھېچبىر ئاڭقرالمىدى . ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىشىكى ئالدىدىكى چىتلاق تۈۋىگە كەلگەندىلا ئاندىن گەپلىرىنى ئېنىق ئاڭلىيالىدى . ئۇلار چىتلاقتىن ئارتىلىپ ئۆتمەي بولمايتتى . ئۇ مارچنىڭ قولتۇقلىرىغا بولاقلار قىستۇرۇقلۇق پېتى چىتلاقتىن لىككىدە ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆردى .

— بولاقلارنى نېمىشقا ماڭا بېرىپ تۇرمايسەن ، — دېدى بەنفور ئاغرىنىش ئارىلاش بىر قىسما قىلىپ بوغۇق ئاۋازدا . ئارقىدىنلا مارچنىڭ گەپلىرى ئاڭلاندى :

— مەن خېلى كۆتۈرۈشلۈك ، مەن بىلەن كارىڭ بولمىسۇن ، ئۆزۈڭنىڭ جېنىنى كۆتۈرۈپ ئۆتەلسەڭ چوڭ گەپ .

— گېپىڭ قالتىسقۇ سېنىڭ ، — دېدى بەنفور ئۇنىڭ گېپىدىن نارازى بولۇپ ، — مەن بىلەن كارىڭ بولمىسۇن دېگىنىڭ نېمىسى . مەن ساڭا ئېيتىپ قويايي ، سەن بىلەن ئازراقلا كارىم بولمۇدى ئازار يېدىڭ .

— كىم دەيدۇ ، مەن قاچان ئازار يەپتىمەن ؟ — دېدى مارچ .

— ئەزەلدىنلا شۇنداقسەن ، ھەممە ئىشتا ئازار يېدىم ، دەپ يۇرىسەن . ئەمدىلىكتە ئۇنىڭ قورۇقتا تۇرۇۋېرىشىگە قوشۇلمۇدىم ، تېخىمۇ ئازار يېگەندەك ھېس قىلىۋاتسەن ، ھەقچان .

— خۇدا ھەققى ، ئازار يەيدىغان ئىش بولمىدى ، — دېدى

مارچ .

— ئۆزۈڭنى ئازار يېگەندەك ھېس قىلىۋاتقىنىڭ ماڭا ئا-
يان . ئۇ بۇ يەردىن كەتكەن زامانلا دەردىڭنى ئىچىڭگە سىلىپ
ئېچىلماي يۈرىسەن . ئوبدان بىلمەمەن سېنى .

— شۇنداقمۇ قىلارمەنمۇ ؟ — دېدى مارچ ، — كۆرەر-
سەن ، قېنى .

— شۇنداق ، ۋاقتى كەلگەندە كۆرىمىز ، تېخى ! ئۆزۈڭنى
ئۆزۈڭ چۈشۈرۈپ يۈرگىنىڭگە زادىلا ئەقلىم يەتمەيدۇ ، پەقەت
كاللامدىن ئۆتمەيدۇ .

— ئۆزۈمنى چۈشۈرگىنىم يوققۇ ، — دېدى مارچ .

— ئۇنداق بولسا نېمە دېيىشمىنى بىلمەي قالغان ئوخشاي-
مەن ! ئاشۇنداق سويما نە ـ نەلەردىن كېلىپ سېنى ئانىي تاپسا ،
ھەتتا سارايڭ تاپسا بولاتتى ئەمسە . ھېچ بىلمىدىم ، ئۆزۈڭنى نېمە
چاغلايسەنكىن ـ تاڭ . ئۇ ئېشىكىنى كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈزۈۋالغا-
دىن كېيىنمۇ سېنى يەنە شۇنداق ئىززەتلەيدۇ ، دەپ ئويلامسەن ؟
ۋاييەي ، سەنچۇ ئەگەر ئۇنىڭغا ياتلىق بولمىغان بولساڭ ، ھەرگىز
سېنىڭ ئىزىڭغا دەسسەشنى خالمايمەن .

— ئەلۋەتتە خالمايسەن ـ دە ! مېنىڭ ئۆتۈكۈم ساڭا
بەكلا چوڭ كېلىپ قالدۇ . ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىسكەتسىز . مارچ-
نىڭ تەنسى گەپنى باشقا ياققا بۇرىۋەتكەنىدى .

— مەن تېخى سېنى خېلى ئوقۇرى ئېگىز دەپ يۈرۈپتى-
مەن . راست دەيمەن ، قىز بالا دېگەن ئۆزىنى چوڭ تۇتۇشى كې-
رەك ، بولۇپمۇ ھېلىقىدەك يىگىتلەر ئالدىدا . ھەي ، داپ يۇز بىر
نېمىكەن ، بۇ ئۇنىڭ باشتىلا بىزنىڭ بۇ يەرگە بېسىپ كىرگىنى-
دىن چىقىپ تۇرمامدۇ .

— ئۇنى ئىككىمىز ئېلىپ قالدۇققۇ ، — دېدى مارچ .

ـــ ئۇ بـزنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر قىلغان تۇرسا ، ئۇ-نىڭ ئۇستىگە كۆرەڭلىكى ، ئۆكتەملىكىنى كۆرمەمسەن . ۋايجا-نـەي ، ئۇ مېنى ئەجەب زەردىگۆش قىلۇۋەتتىغۇ . ئۇنىڭ ساڭا شۇنداق پەرۋاسىزلارچە مۇئامىلە قىلىشىغا چىداپ تۇرغىنىڭغا ھەيرانمەن .

ـــ كـىم ئۇنىڭ پەرۋاسىزلارچە مۇئامىلە قىلىشىغا چىداپ تۇرۇپتۇ ، ـــ دېدى مارچ ، ـــ ئارتۇق غەم يېمە . ماڭا ھېچكىم پەرۋاسىزلارچە مۇئامىلە قىلالمايدۇ ، ھەتتا سەنمۇ بۇنىڭدىن مۇس-تەسنا ئەمەس ، ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى سىلىق ـ سىپايە بولسىمۇ مەن-سـىتمەسلىك ھەم ئاز ـ تولا خاپىلىق ئالامەتلىرى ئارىلاشقانىدى .

ـــ بەللى ، ئېشەككە كۈچۈڭ يەتمىسە ئۇر توقۇمنى ، ـــ دېدى بەنفور زەردە بىلەن ، ـــ ھامىنى شۇنداق بولۇشىنى بىلگەن-مەن . كېيىنچە ئېيتىمەنكى ، مەن كۆزۈڭگە سەت كۆرۈنۈپ كې-تىۋاتىمەن ، شۇڭا سەن شۇنداق قىلىۋاتىسەن .

ئەمدى ئۇلار يۇمران ئوت ـ چۆپلەر بىلەن قاپلانغان ئېگىز ھـەم تىك يانباغرىغا ئۇنىدىمەستىن چىقىپ كەلدى ـ دە ، قويۇق قارىغايلارنى ئارىلاپ چوققىدىن ئاشتى . يېگىت چاۋا ـ چاتقاللار-دىـن ياسالغان چىتلاقنىڭ يەنە بىر تەرىپىدە ئۇلاردىن مەلۇم ئار-لىق قالدۇرۇپ سۇ ئۆتىدىغان باراتتى . ئۇ دەرەختەك يوغىناپ كەت-كەن چاتقاللارنىڭ ئارىلىقلىرىدىن ھېلىقى ئىككىسىنىڭ تۆپىلىككە يامىشۋاتقان قارىسىنى پات ـ پات چېلىقتۇرۇپ قالاتتى . ئۇ يان باغرىدىن ئەڭ ئۇستىگە چىقىقانىدا سۇس گۇگۇم قويىنىدىكى ھويلا ـ ئارامىلار خىرە ـ شىرە كۆرۈندى . ئەنە ، يوغان بىر تۈپ ئامۇت باغجىلاپ ـ شاخلاپ ھويلىنىڭ بىر تېمىنى چۈمكىگەن ، ئاشخانا ئۆينىڭ يان تەرىپىدىكى كىچىككىنە دېرىزىدىن چۈشۈۋات-قان چىراغنىڭ ساغۇچ شولىسى پىلىلداپ تۇرۇپتۇ . ئۇ ئىشىك تا-

قىغىنىڭ تاراققىدە ئېچىلغىنىنى ئاڭلىدى ، ئاندىن ئۇلار ئىشىكتىن كىرگۈچە ئارىلىقتا ئۆيدىن سىرتقا لاپىيدە چۈشكەن يورۇقنى كۆردى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار ئۆيگە كىرىپ كەتتى .

بەللى ، ئۇلارنىڭ يىگىتكە بولغان كۆز قارىشى مۇشۇنداق ئىكەن ـ دە ! ئۇنىڭ ئوغرىلىقچە گەپ ئاڭلىۋالغان خۇيى بولغاچقا ، ئۆزى توغرىلىق قىلىنغان گەپ ـ سۆزلەر ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەجەبلەنگۈچىلىكى يوق ، نورمال ئىشتەك تۇيۇلدى . باشقىلار ئارىسىدىن قىلغان سۆز ـ چۆچەكلەر ئۇنىڭ يېنىغىمۇ كىلىپ قويمىدى . ئۇنىڭغا بۇ ئىككى قىزنىڭ ئۆزئارا مۇئامىلىسى غەلىتە تۇيۇلدى . بەنفورغا بولغان ئۆچلۈكى چېكىگە يەتتى ھەمدە مارچقا بولغان شەيدالىقى ھەسسىلەپ ئاشتى . ئۇ مارچقا باغلىنىپ قالغىنىنى يەنە بىر قېتىم ئىختىيارسىز ھېس قىلدى . ئۇ ئۆزى بىلەن ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئاللىقانداق بىر خىل سىرلىق مۇناسىۋەت ، بىر خىل سىرلىق رىشتە بارلىقىنى ، بۇنداق مۇناسىۋەتنىڭ ھەرقانداق بىر ئادەمنى سىرتىدا قالدۇرۇپ پەقەت ئىككىسىنىلا ئۆز ئىچىگە ئالىدىغىنىنى ، بۇ خىل مۇناسىۋەتنىڭ ئۇلارنى ئۆزئارا بىر ـ بىرىگە مەھكەم باغلاپ تۇرىدىغانلىقىنى سەزدى .

ئۇ مارچنىڭ ئۆز تەكلىپىگە يەنە بىر قېتىم جاۋاب بېرىشىگە ئىشەنمىدى . ئۇنىڭ قانلىرى ئۇرغىدى ، ئۇ قىزنىڭ ماقۇل بولۇپ ئۆزى بىلەن تېزراق ، بولسا روڭدىستۇ بايرىمىدىلا توي قىلىۋېلىشىنى ئارزۇلايتتى ، روڭدىستۇ بايرىمغا ئاز قالغانىدى . نېمە بولسا بولسۇن ، ئۇ تېز ھۇجۇم قىلىپ تېز نۇسرەت قازىنىشنى ، ئۇنىڭ بىلەن شاق ـ شۇقلا توي قىلىپ پاتراق بىر ياستۇققا باش قويۇشنى ئىستەيتتى . كېيىنكى ئىشلارنى ئاندىن ئويلاشسىمۇ بولىۋېرەتتى . ئۇ ھەممە ئىشنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك بولۇشىنى تەلەيتتى . ئۇ بۇگۈن ئاخشام بەنفور بالىخانىغا چىقىپ كەتكەندىن

كېيىن مارچنىڭ ئۇنىڭ بىلەن قېلىپ بىردەم بىرگە بولۇشنى خالايتتى . ئۇنىڭ پىل چىشىدەك ئاپئاق ، يۇمران ، سىپتا مەگزەنى ، يوچۇن ، تەئەججۇپ قاپلىغان يۇزلىرىنى قانماي سىلاشنى ئىستەيتتى . ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرىدىكى ھودۇقۇش ئالامەتلىرىگە يېقىن تۇرۇپ قاراشنى ، ھەتتا ئۇنىڭ ئالمىدەك كۆكسىلىرىنى سىلاپ بېقىشنى ئارزۇ قىلاتتى . ئۇ شۇلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگىنىدە ، يۈرىكى گويا كۆكرەك قەپسىدىن ھازىرلا ئېتىلىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك دۈكۈلدەپ سېلىپ كەتتى . ئۇ شۇنداق قىلىشنى بەكمۇ خالايتتى . بۇ قىز ھەمىشە قوڭۇر كاناپ چاپىنىنىڭ تۈگمىلىرىنى گېلىنغىچە چىڭگىدە ئېتىۋالاتتى . يىگىتكە ئۇ يۇمشاق كۆكسىنى ئاشۇ ئىش كېيىمى ئاستىغا مەھكەم يوشۇرۇۋالمىسا بولمايدىغاندەك ، بۇ خۇددى ھېچكىمگە ئاشكارىلاشقا ، بىلدۈرۈشكە بولمايدىغان خەتەرلىك مەخپىيەتتەكلا بىلىندى . ئۇ يەنە ئۇنىڭ كېيىملىرى ئىچىدىكى كۆكسىنىڭ بەنىۋرىنىڭ سىلىققىنە كوپتىسى ياكى نېپىزغىنا كۆڭلىكى ئىچىدىكى كۆكسىگە قارىغاندا تېخىمۇ يۇمشاق ، تېخىمۇ يۇمران ، تېخىمۇ چىرايلىق ، تېخىمۇ سۆيۈملۈك ئىكەنلىكىنىمۇ ھېس قىلدى . ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەيتتى : « ھېلىقى بەنىۋر دېگەننىڭ كۆكسى چوقۇم چۆيۈن توپقىلا ئوخشايدۇ ، ئۇ ئۆزى نازۇك ، ئاجىز ، قىزىق قان بولغىنى بىلەن كۆكسى چۆيۈندەك قاتتىق . ئەكسىنچە مارچ قوپال ، تار كەلگەن ئىش كېيىمى كېيىپ يۈرسىمۇ ، چاپىنى تېگىگە قاشتېشىدەك سۈزۈك ، يۇمشاق بىر جۈپ كۆكسى ، ئەزەلدىن ھېچكىمگە كۆرسىتىپ باقمىغان بىر جۈپ ئاپئاق كۆكسى يوشۇرۇنغان » . ئۇ شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقىنىدا ، تومۇر ـ تومۇرلىرىدىكى قانلىرىنىڭ ئۆركەشلەۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇردى .

ئۇ چاي ئىچكىلى بارغىنىدا كۈتۈلمىگەن بىر ئىشقا يولۇقۇپ

چۆچۈپ كەتتى . ئۇ ئادەتتى بويىچە بېشىنى سىلىپ ئىچكىرىكى ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلدى . ئۇنىڭ يۈزلىرى قىزارغان ، تو- لىمۇ روھلۇق ئىدى ، زەڭگەر كۆزلىرىدە نۇر چاقنايتتى . ئۇ ئۆيگە كىرىشتىن بۇرۇن ئىشىك ئالدىدا بىر پەس توختاپ ، ئۆي ئىچىگە ئۆتكۈر نەزەر بىلەن بىر قۇر سەپسالغاندىن كېيىنلا ئۆيگە كىردى . ئۇ ئۇچسىغا ئۇزۇن يەڭلىك چاپان كىيگەنىدى . ئۇ بايام ئىشىك تۈۋىدە تۇرغان ئاشۇ بىر سىكۇنتەك ۋاقىتتىلا ئىككى قىزنىڭ ئۈستەل ئالدىدا روبىرو ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇلگۈرگەنىدى . ئۇنى بەكلا ھەيران قالدۇرغىنى ، مارچنىڭ سۇس يېشىلرەڭ كۆڭلەك كىيىۋالغىنى بولدى . ھەيرانلىقتىن ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىـ لىپلا قالدى . مارچقا بىر كېچىدىلا شاپ بۇرۇت چىقىپ قالغان ھالەتتىمۇ ھېنرى بۇنچىلىك ھەيران قالمىغان بولاتتى .

ـــ نېمە بوپ كەتتى ، سىزمۇ كۆڭلەك كىيىۋاپسىزغۇ ، ـــ سورىدى ئۇ .

مارچ بېشىنى كۆتۈردى ، خىجىللىقتىن پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى ، ئۇ مىيقىدا كۈلۈپ قويۇپ :

ـــ مەن ئەلۋەتتە كۆڭلەك كىيىمەن ـ دە ، ئېيتىڭا قېنى ، مەن كۆڭلەك كىيمەي نېمە كىيسەم بولاتتى ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ قورۇقتىكى ئايال ئىشلەمچىگە ئوخشاش ئىش كىيىمى كىيىسىز ـ دە ! ـــ دېدى ھېنرى جاۋابەن .

ـــ ئوھو ، ئۇنداق كىيىملەرنى پاسكىنا ئىشلارنى قىلغاندىلا كىيىدىغان گەپ ، ـــ دېدى مارچ سوغۇق قىلىپ .

ـــ بۇ گەپچە سىز ئىش كىيىمنى ئادەتتىكى چاغلاردا كىيمەيدىكەنسىز ـ دە ! ـــ دەپ سورىدى يېنىت .

ـــ شۇنداق ، مەن ئۆيدە ئىش كىيىمى كىيمەيمەن ، ـــ دېدى مارچ جاۋابەن .

شۇنداقتىمۇ مارچ ھېنرىنىڭ چىنىسىگە چاي قۇيۇۋاتقىنىدا ئۇنىڭ يۈزىدىن قىزىللىق كەتمىگەنىدى . ئۇستەل ئالدىدىكى ئو-رۇنـدۇقتا ئولتۇرغان يېگىت كۆزلىرىنى مارچتىن ئۈزەلمەيتتى . مارچنىڭ كۆڭلىدىكى سۇس يېشىل گىرىپتىشىنىدىن تىكىلگەن بولۇپ ، پاسونى تولىمۇ ئاددىي ، ياقا ۋە يەڭلىرىگە زەر يېپتىن جىيەك تۇتۇلغانىدى . كۆڭلەكنىڭ يەڭلىرى مارچنىڭ جەينەك-لىرىنى ئاران ياپقان بولۇپ ، يۇمىلاق ئويما ياقىسىدىن قىزىنىڭ ئاپئاق يۇمران بوينى چىقىپ تۇراتتى . ھېنرىغا مارچنىڭ تولغان بېجىرىم قوللىرى تولىمۇ تونۇش ئىدى ، چۈنكى مارچ ھەمىشە يەڭلىرىنى تۇرۇۋالاتتى . شۇنداقتىمۇ ھېنرى شۇ تاپتا ئۇنىڭ بې-شىدىن ئايىغىچە سەپسېلۋاتاتتى .

شەرەنىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى ئورۇندۇقتا بەنفور گەپكە قوشۇلماي جىمجىت ئولتۇرغىنىچە ، ۋېلكا بىلەن ئالدىدىكى تەخ-سىدىكى ساردىن بېلىقىنى پىرقىرىتاتتى . يېگىت بەنفورنىڭ بۇ يەردە مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى ، ھەتتا ئىچىۋاتقان چېيىنىمۇ ئۇنتۇپ كەتكەنىدى . ئۇ پەقەت مارچلا تىكىلگىنىچە بولكا ۋە سۇئىي سىرىق مايىنى قوۋۇزىنى تولدۇرۇپ چاينايتتى .

ـــ پاھ ، مەن ئەزەلدىن بىرەر نەرسىنىڭ ئادەمنى بۇنچە-لىك ئۆزگەرتىۋېتەلەيدىغانلىقىنى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن ! ـــ يې-گىت تاماق يېگەچ غودۇرىدى .

ـــ ئاھ ، خۇدا ! مەن ھالرەڭ مايمۇنغىلا ئوخشاپ قالدىمغۇ ! ـــ مارچنىڭ مەڭزىلىرى تېخىمۇ قىزىرىپ كەتتى .

مارچ ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ چەينەكنى ئوچاقتىكى چوگۇننىڭ يېنىغا قويۇپ قويدى . مارچ ئوچاق ئالدىدا زوكزىيىپ ئولتۇرۇۋىدى ، كۆڭلىكى ئۇنىڭ بەدىنىگە تېخىمۇ چىپىيدە كەل-دى . يېگىتنىڭ كۆزلىرى بۇنىڭدىن ئالىچەكمەن بولۇپ كەتتى .

مارچنىڭ قىزلارغا خاس جازىبىلىك قامىتى نەپىز گىرىپتىشىن كۆڭلەك ئىچىدە تېخىمۇ ئەۋرىشىم ۋە زىبا كۆرۈنەتتى. مارچ ئور-نىدىن تۇرۇپ ماڭغاندا، يېگىت ئۇنىڭ قىسقا مودا كۆڭلىكى تې-گىدىكى ساغرىلىرىنىڭ نەپىس قىمرلاشلىرىغا قاراپ قېتىپلا قالدى. ئۇ پۇتىغا قارا يىپەك پايپاق ۋە ئالتۇنرەڭ بوغقۇچلۇق يا-رىشىملىق توفلىي كىيگەنىدى.

پاھ، مارچ بۆلەكچىلا چىرايلىقلىشىپ كېتىپتۇ، ئۇنىڭ قە-يىپتى پۇتۇنلەي ئۆزگىرىپتۇ. ئىلگىرى مارچ كەڭ، تىز قىسمى قاتار تۇگمىلىك، قوپال رەختتىن تىكىلگەن، ساۋۇتتەك قاتتىق گەلەپى شىم كىيىپ، پاقالچاقلىرىغا بېغىرىڭ گۆجەي ئوراپ، پۇتىغا كالامپاي ئۆتۈك كىيىۋالاتتى. ھېنرى مارچنىڭمۇ ئايالالارغا خاس ساغرا ۋە پاقالچىقىنىك بارلىقىنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغانىدى. بۇنى ئۇ ئەمدىلا بايقاۋاتاتتى. مارچنىڭ نازۇك پاچاقلىرى كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. يەنە كېلىپ، ئۇ ئادەمنىڭ كۆزىگە تولىمۇ ئىسسىق كۆرۈنەتتى. بۇنىڭغا قاراپ ھېنرىنىڭ يۈزى بويۇنلىرى-غىچە قىزىرىپ كەتتى. ھېنرى تۇمشۇقىنى ئىستاكانغا تىققىنىچە غۇرتۇلدىتىپ چاي ئىچىشكە باشلىدى. ئۇ چاي ئىچكەندە چىقار-غان يېقىمسىز ئاۋازلارنى ئاڭلاپ ئۆتى يېرىلغۇدەك ئاچچىقى كەل-گەن بەنفور جايىدا ئولتۇرالماي ھەدەپ قىمرلايتتى. ھېنرى بىر-دىنلا ئۆزىنىڭ گۆدەك بالا ئەمەس، بەلكى چوپچوڭلا يېگىت بو-لۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بالاغەتكە يەتكەنلى-كىنى، ۋۇجۇدىدا ئەرلەرگە خاس جىددىي جاۋابكارلىق تۇيغۇسى-نىڭ باش كۆتۈرۈۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇنىڭ قەلبىنى ئاجايىپ بىر تىمتاسلىق ۋە سوغۇنات ئىلكىگە ئالغانىدى. ئۇ شۇ تاپتا ئۆز-زىنى ئېغىر – بېسىق ئەركەكتەك، ئۆز ۋۇجۇدىدىمۇ باشقا ئەر-كەكلەرگە ئوخشاش پىشانىسىگە پۇتۇلگەن ئورتاق مەجبۇرىيەت

تۇيغۇسىنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلماقتا ئىدى.

مارچ كۆڭلىدىكى كىيىم ئادەمنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىدىغان چىرايلىقلىشىپ كېتىدىكەن. بۇ خىيال مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان ئەرلىك مەجبۇرىيىتىگە ئوخشاش ھېنرىنىڭ قەلبىنى چوڭقۇرىغا مەھكەم ئورنىشىپ بىر خىل روھىي بېسىم پەيدا قىلغانىدى.

ــ سادىغاڭ كېتەيلى، بىرەرسىمۇ بولسىمۇ گەپ قىلغاچ ئولتۇرايلىچۇ، ھازا ئاچقاندەك تۇرغۇچە، ــ دېدى بەنفور كەيپى ئۇچقان ھالدا. يېگىت ئۇنىڭغا قاراپ قويدى. بەنفور بۇ يېگىتنىڭ چىرايىغا قارىسلا بىئارام بولاتتى.

ــ ھازا ئاچقاندەك دەمسەن! ــ مارچ ھەجايىدى، ــ مېنىڭ شېرىن خىيالىمنى بۇزۇۋەتتىڭ.

مارچ بىردىنلا ئوتۇن سالىدىغان ياغاچ ساندۇقتا سوزۇلۇپ ياتقان بەنفورنىڭ مېيىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى.

ــ نېمە؟ سەن تويىنى خىيال قىلىۋاتقانمىدىڭ؟ ــ سورىدى بەنفور مەسخىرە قىلىپ.

ــ شۇنداق، ــ دېدى مارچ.

ــ كىمنىڭ تويىنى؟ ــ سورىدى يېگىت.

ــ بىلمەيمەن، ــ دېدى مارچ جاۋابەن.

مارچنىڭ كۆڭلىدىكى كىيىۋالغان چاغدىكى يۈرۈش ــ تۇرۇشى ئىش كىيىمى كىيگەن چاغدىكىدىن خېلىلا سىپتا كۆرۈنمىسۇ، لېكىن بۇگۈن ئاخشام ئۇنىڭ قىياپىتىدىن بىرئاز قورۇنۇش چىقىپ تۇراتتى، ھەرىكەتلىرى تازا دېگەندەك قولاشمايۋاتاتتى. مارچ ئۆزىنى گويا قىپىيالىڭاچ بولۇپ قالغاندەك سېزەتتى، ئۇ ھەتتا ئۆزىنى بىرئاز قاملىشالمايۋاتقاندەك ھېس قىلدى.

ھېنرىنىڭ ئەتە ماڭىدىغانلىقى ۋەجىدىن ئۇلار تاغدىن ــ

باغدىن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشتى ، بەزى ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرغان بولدى . ئەمما ئۇلارنىڭ بىرەرسىمۇ ئۆز كۆڭلىگە نېمە پۈككەنلىكى خۇسۇسىدا بىر ئېغىزمۇ تىنمىدى . بۇ ئاخشام خېلىلا دوستانە كەيپىياتتا ئۆتتى . بەنفور ئوشۇق ـ تۆشۈك گەپمۇ قىلمىدى . ئۇنىڭ روھىي كەيپىياتى تىنچ ئىدى .

كەچ سائەت توققۇزلاردا ، مارچ ئادەت بويىچە كەچلىك چاي بىلەن بەنفور بىر ئامال قىلىپ تېپىپ كەلگەن سوغۇق گۆشنى پەتنۇستا كۆتۈرۈپ كىردى . بۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر ۋاڭ كەچلىك تاماق بولغاچقا ، بەنفورنىڭ خۇيلانغۇسى كەلمىدى . ئۇنىڭ بۇ يېگىتكە بىرئاز ئىچى ئاغرىپ قالغانىدى ، ئۇ يېگىتكە ئامال بار خۇشخۇيراق بولۇشۇم كېرەك ، دەپ ئويلايتتى .

يېگىت بەنفورنى تېزراق چىقىپ ئۇخلاپ قالسىكەن ، دەپ تىلەيتتى . بەنفور ئادەتتىكى چاغلاردا ھەممىدىن بۇرۇن ئۇخلاپ بولاتتى ، لېكىن بۈگۈن كەچتە ئۇ مىدىرلىماي ئولتۇردى . تۇرۇپ كىتاب ئوقۇسا ، تۇرۇپ ئوت كۆيۈۋاتقان ئوچاققا قارايتتى . ئۆينى گۆرىستان جىمجىتلىقى قاپلىغانىدى . ئاخىر مارچ بۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ پەس ئاۋازدا :

ـــ سائەت نەچچە بولدى ، جېيىر ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ ئوندىن بەش مىنۇت ئۆتتى ، ـــ دېدى بەنفور جاۋابەن بىلىكىدىكى سائەتكە قاراپ قويۇپ .

ئۆينى يەنە جىمجىتلىق قاپلىدى . يېگىت يوتىسىدىكى كىتابتىن بېشىنى كۆتۈردى . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن زېرەكلىك ، مۇشۇكنىڭكىگە ئوخشاپ كېتىدىغان كەڭ يۈزىدىن تىت ـ تىتلىق چىقىپ تۇراتتى .

ـــ چىقىپ ئۇخلامدۇق ؟ ـــ دېدى مارچ ئاخىر .

ـــ سەن ئۇخلىيالساڭلا ، مېنىڭ ئۇخلىمىقىم ئاسان ، ـــ

دېدى بەنفور .

ـــ ئەمسە ، سەن ئۇچۇن گىرىلكىغا قاياقسۇ قۇيۇپ ئەكىرىپ قويماي ، ـــ دېدى مارچ .

مارچ سۆزىنى تۈگىتىپلا ئىشقا كىرىشتى . ئۇ گىرىلكىغا سۇ قاچىلىغاندىن كېيىن بىر تال شامنى ياندۇردى ـ دە ، شام يورۇقىدا گىرىلكىنى كۆتۈرگىنىچە ئۇستىگە چىقىپ كەتتى . بەنفور يەنىلا ئورۇندۇقتا قۇلىقىنى دىكۈ تۇتۇپ ئۇستۇن قەۋەتتىن كېلىۋاتقان ئاۋازغا زەن سېلىپ ئولتۇراتتى . بىر پەستىن كېيىن مارچ پەسكە قايتىپ چۈشتى .

ـــ گىرىلكىنى ئاچقىپ قويدۇم ، ئەمدى ھۇجرىغا چىقامسەنكى ؟ ـــ سورىدى مارچ .

ـــ بىر مىنۇتتىن كېيىن چىقاي ، ـــ دېدى بەنفور جاۋابەن . لېكىن ئارىدىن بىر مىنۇتمۇ ئۆتۈپ كەتتى ، بەنفور يەنىلا ئورۇندۇقتا قىمىر قىلماي ئولتۇراتتى .

ھېنرى بۇ ئىشلارنى سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزىتىپ ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى مۇشۇكىنىڭكىدەك چاقنايتتى ، يۈزى تېخىمۇ كەڭ ، تېخىمۇ يۇمۇلاقلىشىپ ، بەئەينى مۇشۇكىنىڭ يۈزىگىلا ئوخشاپ قالغانىدى . ئۇنىڭ ئەپتىدىن يەنىلا تەرسالىقى چىقىپ تۇراتتى . شۇ ئەسنادا ، ئۇ ئورنىدىن دەس تۇردى ـ دە ، بېشىغا كەلگەننى كۆرمەكچى بولدى .

ـــ ئۇ تۆلكىنىڭ ئانىسى كېلىپ قالدىمۇ ، بىر قاراپ باقاي . بەلكىم ئۇ يېقىن ئەتراپتا چۆرگىلەپ يۈرگەندۇ . ماڭا بىردەم ھەمراھ بولۇشنى خالامسىز ، نانىنى ؟ بىز بىرەر ـ يېرىم تۆلكىنى ئۇچرىتىپ قالساق ئەجەب ئەمەس ، ـــ دېدى ئۇ .

ـــ مەنمۇ ؟ ـــ مارچ بېشىنى كۆتۈرۈپ شۇبھە بىلەن سورىدى . ئۇنىڭ چىرايىدىن ھەيرانلىق ئالامىتى چىقىپ تۇراتتى .

ـ هەئە ، مەن بىلەن يۈرۈڭ ، ـ دېدى ھېنرى سىلىق ۋە قىزغىنلىق بىلەن . دېمىسىمۇ ئۇنىڭ ئاۋازى شۇنداق سىلىق ـ سىـ پايە ، قىزغىن ، تەسىرلىك چىقىپ كەتكەنىدى . ئۇنىڭ بۇ ئاۋازىـ زىنى ئاڭلىغان بەنفورنىڭ غەزىپى بىردىنلا قاينىپ تاشتى .

ـ ئۇزاق ھايال بولمايمىز ، ـ دېدى ھېنرى كۆزلىرىنىڭ مارچىنىڭ ئارىسالدىلىق چىقىپ تۇرغان چىرايىغا تىكىپ .

مارچىنى ھېنرىنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغان كۆزلىرى ۋە ياشلىق ئۇرغۇپ تۇرغان قىپقىزىل يۈزى ئەسىر قىلىۋالغان چېغى ، ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى .

ـ مەن تېخى سېنى بۇنداق كەچتە تالا ـ تۈزگە زادى چىقمايدۇ ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن ! ـ دېدى بەنفور مارچقا ۋارـ قىراپ .

ـ بىر مىنۇتلا ، ـ دېدى يىگىت ئارقىسىغا قايرىلىپ ئۇـ نىڭغا قاراپ ، ئۇنىڭ ئاۋازى باشقىچە قاتتىق چىقىپ كەتتى .

مارچ بىردە يىگىتكە ، بىردە بەنفورغا قارايتتى . ئۇ دېلـ غۇللۇقتا بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتقاندەك قىلاتتى . بەنفور ئورنىدىن دەس تۇردى ـ دە ، پەيلىنى بۇزدى :

ـ نېمىدېگەن بىمەنىلىك بۇ ! سىرت شۇنچە سوغۇق تۇرسا . سەن ئاشۇ نېپىز كۆڭلەك بىلەنلا سىرتقا چىقساڭ توڭلاپ قالمامسەن . قارا سېنىڭ پۈتۈڭدىكى پوپۇشقا . سىرتقا بۇنداق چىقساڭ ئەزىبرايى بولمايدۇ ، ـ دېدى بەنفور ئۇنى توسۇپ . بەنفور گېپىنى تۈگىتىپ سوقۇشقاق چوجە خورازدەك مارچ بىلەن يىگىتكە ھۇرپەيدى .

ـ ۋاي ـ ۋۇي ، ئۇنچىۋالا غەم قىلمىسىڭىزمۇ بولىدۇ ، يولتۇزلۇق كېچىدە تالا ـ تۈزنى بىردەم ئايلانغانىڭىز زەرەرى يوق ، ـ دېدى يىگىت جاۋابەن ۋە ئارقىسىدىنلا مارچقا ئۆرۈلۈپ

دېدى ، ـــ مەن غەزالنىش ئۆيىدىكى كۆرسىلوغا يېپىلغان ئەدە-يالنى ئېلىۋالسەن ، مەن بىلەن يۈرۈڭ ، ناننى .

يىگىت بەنفورغا سۆزلىگەندە ، تەلەپپۇزى ئىنتايىن غەزەپ-لىك بولۇپ ھەم مەنستىمەسلىك ھەم قوپاللىق چىقىپ تۇراتتى ، لېكىن مارچقا سۆزلىگەندە ، ئەكسىچە شۇنداق سىلىق ـ سىپايە بولۇپ ھەم ئۆتۈنۈش ھەم بۇيرۇق تەلەپپۇزى ئارىلىشىپ كەتـ كەچكە ، مارچ ئىختيارسىز ھالدا :

ـــ بولىدۇ ، بىللە چىقساق چىقايلى ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ـ دە ، يىگىت بىلەن ماڭدى .

بەنفور ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغىنىچە داڭقېتىپ قالدى . ئۇ بىردىنلا ئۆزىگە كېلىپ داد ـ پەريات كۆتۈردى . ئۇ بىر تەرە ـ بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغان چوكىدەك ئىنچىكە قوللىرى بىلەن يۈزىنى يېپىۋالغانىدى . ئۇنىڭ ياداڭغۇ مۇرىلىرى بىر كۆ-تۈرۈلۈپ ، بىر چۈشۈپ تۇراتتى . ئۇ ھۆكۈرەپ يىغلايتتى . مارچ ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە چېچىپدە توختاپ كەينىگە قايرىلىپ قاراپلا قالدى .

ـــ جېنىم ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى تىت ـ تىت بولغان مارچ . ئۇ گويا ئۆز بالىسىغا ئىنتىزار بولغان مېھرىبان ئانىدەك بەنفورغا ئۆزىنى ئېتىشقا تەمشەلدى ، لېكىن يىگىت مارچنىڭ بە-لىكىدىن ئامبۇردەك مەھكەم قىسۋالغاچقا ئۇ قىمىر قىلمىدى . مارچ خۇددى چۈش كۆرۈۋاتقاندەكلا بولۇپ قالغانىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن قىلچە قىمىرلىيالمايۋاتقىنىنى زادىلا ئاڭقىرالمايتتى . ئۇنىڭ روھى ھەدەپ تېپىرلىسىمۇ ، لېكىن تېنى قىمىرلىيالمايتتى .

ـــ ھېچقىسى يوق ، ئۇ قانغۇچە يىغلىۋالسۇن ، يىغلاپ ئە-چىنى بوشىتىۋالسۇن ، ئۇ ھامان بىر كۈنى يىغلايتتى . كۆز يېشى ھەسرەت داغلىرىنى يۇيىدۇ ، ئادەم يىغلىسا ئىچى بوشاپ قا-

لىدۇ ، ـــ دېدى يىگىت مۇلايىم ئاۋازدا .

يـىگىت گېپىنى تۈگىمەيلا مارچنى بىلىكىدىن تار-تـىپ بوسۇغىدىن پەم بىلەن ئاتلىدى ، ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋې-لـىپ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم بەنفورغا قايرىلىپ قارىدى ھەمدە جۇ-دەڭگۇ كەلگەن بۇ بايقۇشنىڭ يۈزىنى ئالقانلىرى بىلەن ئەتكىنىچە ئۆينىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغانلىقىنى كۆردى . قاتتىق يى-غىدىن بەنفورنىڭ ياداڭغۇ مۇرىلىرى سىلكىنىپ كېتىۋاتاتتى .

يىگىت غىزالىنىش ئۆيىدىكى ئەدىيالنى ئالدى ـ دە :

ـــ بۇنىڭغا ئورىنىۋېلىڭ ، ـــ دېدى . مارچ ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قىلدى . شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى ئاشخانا ئۆينىڭ بوسۇ-غـىسىغا كەلدى . مارچ يىگىتنىڭ ئۆز بىلىكىنى بوشقىنا ۋە دادىل تۇتقانلىقىنى سەزمەي قالغانىدى . مارچ سىرتتىكى سىياھتەڭ قـاراڭغۇلۇقىنى كۆرۈپلا تەشۋىش بىلەن ئىختىيارسىز ئارقىغا دا-جىدى .

ـــ مەن كىرىپ جېيىرنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالاي ، كىرىپ كەتمىسەم زادى بولمايدۇ ، چوقۇم كىرىپ كېتىمەن ، ـــ دېدى مـارچ . گېپىنىڭ ئۇرىنىدىن رەت قىلىپ بولمايدىغان بىر خىل قەت-ئىيلىك چىقىپ تۇراتتى . يىگىت قولىنى بوشاتتى ، قىز بۇرۇلۇپلا كىرىپ كەتمەكچى بولىۋېدى ، يىگىت يەنە ئۇنى كاپىيدە تۇتۇۋې-لىپ كىرىپ كەتكىلى قويمىدى .

ـــ بـىر مىنۇت ، پەقەت بىر مىنۇتلا ھەمراھ بولۇڭ . ئۆيگە كىرىپ كەتسىڭىزمۇ مەيلى ، لېكىن بۇنچىلىك ئالدىراپ كېتىشىنىڭ ھاجىتى يوق ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ قويىۋېتىڭ ، مېنى قويىۋېتىڭ دەيمەن ! ـــ ۋارقىرىدى مـارچ ، ـــ مەن شۇ تۇرقى جېيىرغا ھەمراھ بولۇشۇم كېرەك ، بـى-چارە قىز ، ئۇنىڭ يىغىسى يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى .

— شۇنداق ، ئۇنىڭ يىغىسى سىزنىڭلا ئەمەس ، مېنىڭ يۈرىكىمنىمۇ ئېزىۋەتتى ، — دېدى يېگىت بىزارلىق ئىچىدە .

— سىزنىڭ يۈرىكىڭىزنى ؟ — سورىدى مارچ .

يېگىت قىزنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ قويۇپ بەرمەيۋاتاتتى .

— مېنىڭ يۈرىكىم ئۇنىڭ يۈرىكىدىن قاتتىق ، شۇنداقمۇ ؟ سىز شۇنداق قارايسىزغۇ ، دەيمەن ؟ — سورىدى يېگىت ئۇنىڭدىن .

— سىزنىڭ يۈرىكىڭىزمۇ ؟ — ياندۇرۇپ سورىدى قىز ئىشەنمەسلىك بىلەن .

— توغرا ، مېنىڭ يۈرىكىم ! سىز ئۇنىڭدا يۈرەك نېمىش قىلسۇن ، دەپ ئويلىغانمىدىڭىز ؟ — يېگىت قىزنىڭ قوللىرى بىلەن قىزنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئۆز كۆكرىكىنىڭ سول تەرىپىگە ياقتى ، — يۈرىكىم دەل مۇشۇ يەردە ، ئەمدىغۇ ئىشەنگەنسىز ؟

قىز ئۇنىڭ سۆزىگە ھەيرانلىق بىلەن قۇلاق سالدى ، ئاندىن ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ كۆچلۈك سوقۇۋاتقانلىقىنى ، بۇ سادانىڭ باشقا دۇنيادىن كەلگەن ئاللىقانداق نېمىدەك ناھايىتى قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . يېگىتنىڭ يۈرىكى يىراق ـ يىراقلاردىكى باشقا بىر دۇنيادىن ، تاشقى دۇنيادىن كەلگەن قورقۇنچلۇق مەخلۇقتەك قىزنى توختاۋسىز چاقىرماقتا ئىدى . يېگىتنىڭ يۈرىكىدىن چىقىۋاتقان بۇ چاقىرىش قىزنى سېھىرلەپ دەرمانسىزلاندۇردى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سېلىپ بارغانچە بوشاشتۇرۇۋەتتى . مارچ بەنفورنى يادىدىن چىقارغان ، ئەمدىلىكتە ئۇنى تامامەن ئۇنتۇغان ، ئۇنى ئويلىغۇدەك ماجالىمۇ قالمىغانىدى . ئاھ ، تاشقى دۇنيادىن كەلگەن قورقۇنچلۇق سادا ! يېگىت قىزنىڭ بېلىدىن قۇچاقلىدى .

— مەن بىلەن يۈرۈڭ ، — دېدى ئۇ مۇلايىملىق بىـ

لەن ، ـــ كېلىكى ، كۆڭلىمىزدىكى سۆزلىرىمىزنى قالدۇرماي دېـ
يىشەيلى .

يىگىت قىزنى ئۆينىكى سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ ئىشىكنى يېـ
پىپ قويدى . قىز يىگىتنىكى ئارقىسىدىن گۈللۈكتىكى چىغىر يول
بىلەن تىمىسقىلاپ ماڭدى . يىگىتنىكى يۈرىكى كۆكرىكى قەپىسـ
دىن ھازىرلا ئېتىلىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك شىددەت بىلەن سوـ
قاتتى . يىگىت قىزنى ئورنىدىن ئەدىيال ئۈستىدىن قولتۇقلاپ
كېتىپ بارغان بولسىمۇ ، قىز مەستخۇشلۇقتا ئۆزىنى يوقىتىپلا
قويغانىدى . يېنىدىكى بۇ ئادەمنىكى كىم ، قانداق ئادەملىكىنى
ئويلاشقىمۇ قۇربى يەتمەيتتى .

يىگىت قىزنى قولتۇقلاپ لاپاسنىكى قاراڭغۇ بىر بۇلۇڭغا
ئېلىپ كەلدى ، بۇ يەردە ناھايىتى يوغان بىر ئەسۋاب ساندۇقى
تۇراتتى .

ـــ بۇ يەردە بىردەم ئولتۇرايلىچۇ ! ـــ دېدى يىگىت .

قىز رايىشلىق بىلەن يىگىتكە يانداش ئولتۇردى .

ـــ قولىڭىزنى ئەكېلىكى ، ـــ دېدى يىگىت .

قىز ئىككىلا قولىنى يىگىتكە ئۇزاتتى . يىگىت قىزنىكى قولـ
لىرىنى ئالقانلىرى ئارىسىغا ئېلىپ چىكى سىقتى . يىگىت تېخى
ئىش كۆرمىگەن بولغاچقا ، ھاياجاندىن پۈتۈن بەدىنى جالاقلاپ
تىترەشكە باشلىدى .

ـــ ماڭا تېگىكى ، مەن بۇ يەردىن كەتمەستە ئىككىمىز توي
قىلىۋالايلى ، ـــ دېدى يىگىت ئۆتۈنۈش بىلەن .

ـــ نېمىدەپ ئەمدى ، بىز شۇنداق ئەخمەقمۇ ؟ ـــ دېدى
قىز .

يىگىت قىزنى بۇ يەرگە ئولتۇرغۇزۇشتىن مەقسىتى ، ئۇـ
نىڭغا سىرتنى ، قاراڭغۇ گۈللۈكنىكى ئۇدۇلىدىكى ئاشۇ ئۆينىكى

دېرىزىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان چىراغ نۇرىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن ئىدى . شۇنداللا يىگىت قىزنىڭ دىققىتى بۆلۈنمەي ئۆزى بىلەن لاپاستا بىخارامان ئولتۇرىدۇ ، دەپ ئويلايتتى .

ـــ توي قىلىش قانداقمۇ ئەخمەقلىق بولسۇن ؟ ناۋادا ، ماڭا ياتلىق بولسىڭىز مەن بىلەن كانادىغا بارىسىز ، مېنى ئۇ يەردە ناھايىتى يۇقىرى مائاشلىق خىزمەت كۈتۈپ تۇرۇپتۇ . بىز بارىدىغان يەر تاغلىق رايون ئەتراپىدىكى مەنزىرىسى تولىمۇ گۈزەل بىر جاي . ماڭا تەگسىڭىز نېمىشقا بولمايدىكەن ؟ توي قىلساق بولمايدىغان نەرى بار ؟ ئۇ يەرگە سىز بىلەن بىللە كېتىشنى بەكمۇ خالايمەن . مەن ئۇ يەردە سىزنى مەن بىلەن بىللە ئۆتسە ، ئۆمۈر بويى يېنىمدىن ئايرىلمىسا ، دەيمەن .

ـــ سىز ئۆزىڭىزگە تېخىمۇ ماس كېلىدىغان ، تىرناقتا توختىغۇدەك بىر قىزنى تاپالايسىز ، ـــ دېدى قىز .

ـــ ئۇنۇ شۇنداق ، مەن ئاساسلا بىرەر قىزنى تاپالايمەن ، بۇ قولۇمدىن كېلىدۇ ، لېكىن مەن ھەر قانچە ئىزدىسەممۇ ئۆزۈم ھەقىقىي ياقتۇرىدىغان قىزنى تاپالمايمەن . مەن ھازىرغا قەدەر ئۆزۈمگە ئاش بولغۇدەك بىرەر قىزنى ئۇچراتمىدىم . قارا ، مېنىڭ ئويلىغىنىم ئۆمۈرلۈك ھەمراھ تېپىش . مەن توي قىلسام ھەرگىز ئاجراشمايمەن . باشقا قىزلار ياماڭ ئەمەس ، خېلى سۈيۈملۈك بولسىمۇ ئۇلار بىلەن سەيلە ـ تاماشا قىلىشقا ، بىللە ئويناپ كۈلۈشكىلا يارايدۇ . ئەمما ، مەن ئۇلارنىڭ بىرەرى بىلەن توي قىلىشقا مەجبۇر بولسام ، ئۆلگۈچە پۇشايمان يەيمەن . توي دېگەن ئۆمۈر سودىسى .

ـــ بۇ گەپچە ئۇلار ياخشى ئايال بولالمايدىكەن ـ دە !

ـــ ھەببەللى ، دېمەكچى بولغىنىمۇ دەل مۇشۇ ، لېكىن بۇ ، ئۇلار مېنىڭ يېنىمدا خوتۇنلۇق مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلالارمۇ ،

قىلالماسمۇ ، دەپ ئەنسىرىگىنىم ئەمەس ، مېنىڭ كۆزدە تۇتقىنىم . . . نېمىنى كۆزدە تۇتۇۋاتقانلىقىمنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن . ئىشقىلىپ ، ئۆزۈمنىڭ ئۆمۈرلۈك ئىشىنى ئويلىساملا سىز كۆز ئالدىمغا كېلىسىز ، بۇ ئىككىسى كاللامدا ئۆزىچىلا بىرلىشىپ كېتىدىغۇ ـ تاڭ .

ـــ ناۋادا ، ئىككىسى بىرلىشىپ كەتمىسچۇ ؟ ـــ سورىدى قىز باشقىچە بىر كىنايە تەلەپپۇزىدا .

ـــ ھەي ، مېنىڭچە بىرلىشىپ كېتىدۇ .

ئۇلار بىر پەس سۈكۈتكە چۆمۈپ جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتى . يىگىت قىزنىڭ قوللىرىنى چىڭ تۇتۇۋالغان بولسىمۇ ، ئۇنىڭغا يەڭگىللىك بىلەن يېقىنلىشىدىغان قىلىقلارنى قىلمىدى . يىگىت ئۇنىڭ ناتىۋان ، ھە دېمەيلا ئىنىدەككە كەلتۇرگىلى بولىدىغان قىز ئىكەنلىكىنى سېزىپ تۇرسىمۇ ، قەلبىدىكى بىر خىل ئېغىر نەرسە ئۇنىڭ جۇرئىتىنى بېسىپ تۇراتتى .

يىگىت قىزغا بولغان مۇھەببىتىنى ھەرىكىتى بىلەن ئىپادىلەشكە جۇرئەت قىلالمىدى . ئۇ قورقۇنچ ئىلكىدە بۇنداق قىلىشتىن ئۆزىنى توسۇپ قالدى . بۇ نازۇك قىز ، ئۇ ئاخىر يىگىت بىلەن يېقىنلىششى مۇمكىن ، لېكىن يىگىت يۇز بېرىشى قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدىكى مۇشۇ ئىش ئالدىدا يۈرەكسىزلىك بىلەن چېكىندى . بۇ بىر خىل مەڭدەپ قېلىش روھىي ھالىتى بولۇپ ، يىگىت ئۆزىنىڭ ھامان بىر كۈنى بۇنداق ھالەتنى باشتىن كەچۈرىدىغانلىقىنى بىلەتتى ، شۇڭا ئۇ بۇنى خىيالىغا كەلتۇرگۈسى كەلمىدى . بۇ دېگەن قىز . يىگىت بىردىنلا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئاجايىپ بىر ئاجىزلىقنى بايقىدى ، يىگىت بۇ ئاجىزلىقنىڭ ئالدىدا بىر خىل مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىغا كەلدى .

ـــ ياق ، مەن بولسام بىر ئەخمەق ، مەن ئۆزۈمنىڭ بىر

نادان قىز ئىكەنلىكىنى بىلمەن ، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر ئېغىز ئېچىپ .

ـــ نېمىگە ئەخمەق دەيسىز ؟

ـــ ئەخمەقلىقمدىن بۇ ئىشنى ھازىرغىچە يا ئۇياق ـ يا بۇياق قىلماي سۆرەپ يۈرۈۋاتىمەن .

ـــ سىز ماڭا تاپا قىلىۋاتامسىز ؟ ـــ سورىدى يىگىت .

ـــ ياقەي ، ئۆزۈمنى دەۋاتىمەن . مەن ئۆزۈمنى ئەخمەق ، ئۇچىغا چىققان كالۋا دەۋاتىمەن .

ـــ نېمە ئۈچۈن ؟ مەن بىلەن توي قىلىشقا رايىڭىز يوقلۇقمىدىمۇ ؟

ـــ ھەي ، گەپ مانا مۇشۇ يەردە . ئەمەلىيەتتە سىز بىلەن تۇي قىلىشنى خالايدىغان ـ خالمايدىغانلىقىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن ، راستتىنلا بىلمەيمەن .

يىگىت تۇن قاراڭغۇسىدا قىزغا شۇبھى بىلەن قاراپ قويدى . ئۇ قىزنىڭ نېمە دەۋاتقىنىنى بىرئازمۇ چۈشەنمىدى .

ـــ ئەجەبا ، مۇشۇ مىنۇتتا مەن بىلەن ئولتۇرغىنىڭىزدىن خۇش بولغان ـ بولمىغانلىقىڭىزنىمۇ بىلمىسىڭىز ـ ھە ! ؟ ـــ سورىدى يىگىت .

ـــ شۇنداق ، مەن راستتىنلا بىلمەيۋاتىمەن . يا باشقا جايدا بولۇشنى ، يا بۇ يەردە ئولتۇرۇشنى خالايدىغان ـ خالمايدىغانلىقىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيۋاتىمەن .

ـــ شۇ تۇرقى سىز بەنفورنىڭ يېنىدا بولۇشنى ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇخلاشنى خالاۋاتقانسىز ھەقچان ؟ ـــ سورىدى يىگىت ئۇنى چېكىپ باقماقچى بولۇپ .

قىز بىر ھازادىن كېيىن ئاندىن جاۋاب بەردى :

ـــ ياق ، مەن ئۇنداق بولۇشنى خالمايمەن .

— سىز ئۆمۈر بويى ، تاكى چېچىڭىز ئاقىرىپ ، چىشىڭىز سارغىيىپ مومايغا ئايلىنىپ قالغۇچە ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆتەمسىز ؟ — سورىدى يېگىت .

— ياقەي ، — ئانچە ئىككىلەنمەي تېزلا جاۋاب بەردى قىز ، — مەن جېيىر ئىككىمىزنىڭ بىللە قېرىپ مومايلارغا ئايلىنىشىمىزنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن .

— ئەمسە مەن بوۋايغا ، سىز مومايغا ئايلانغاندىن كېيىنمۇ ، ئىككىمىزنىڭ خۇددى ھازىرقىدەك ھالەتتە بىللە ئۆتۈشىمىزنى تەسەۋۋۇر قىلالامسىز ؟ — سورىدى يېگىت .

— ھىم ، ھازىرقى ۋاقتىمىزدىكىدەك بولمىسىمۇ ، — دېدى قىز ، — مەن تەسەۋۋۇر قىلالايمەن ، ياق تەسەۋۋۇرۇمغا سىغدۇرالمەيمەن ، سىزنىڭ بوۋايغا ئايلىنىشىڭىزنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن . بۇ بەكلا قورقۇنچلۇق ـ تە !

— نېمە قورقۇنچلۇق ، بوۋايغا ئايلىنىشىممۇ ؟

— شۇنداق بولمامتى ، ئەمسە .

— ئۇ چاغقا بارغاندا قورقۇنچلۇق تۇيۇلمايدۇ ، — دېدى يېگىت ، — بىز تېخى ياش ، ئەمما ئۇنداق چاغلار جەزمەن كېلىدۇ ، ئۇ چاغدىمۇ سىز قېشىمدا بولسىڭىز ، نېمىدېگەن ياخشى .

— گېپىڭىزدىن پېنسىيە پۇلىنىڭ ھىدى كېلىۋاتىدۇ ، — دېدى قىز سوغۇققىنا قىلىپ .

قىزنىڭ ھەر نۆۋەت بۇنداق يەڭگىلتەكلىك بىلەن يۇمۇرلۇق سۆزلەپ قويۇشى يېگىتنى گاڭگىرىتىپ قويياتتى ، ئۇ قىزنىڭ نېمە مەقسەتتە شۇنداق دەۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالماي قالاتتى ، نېمە دەۋاتقىنى قىزنىڭ ئۆزىگىمۇ ئايدىڭ ئەمەستەك قىلاتتى .

— ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس ، — دېدى يېگىت ، قىزنىڭ سۆزى ئۇنىڭ كۆڭلىگە كەلگەنىدى .

ـــ مەن سىزنىڭ نېمىشقا ھە دېسلا قېرىپ بىر پۇتىمىز گۆرگە ساڭگىلايدىغاندا يۇز بېرىدىغان ئىشلاردىن ئېغىز ئېچىشىڭ ئىزنى چۈشەنمەيلا قالدىم . مەن يا توقسان ياشتىكى مومای بولىمسام ، ـــ دېدى قىز ئاغرىنىپ .

ـــ كىم سىزنى توقسان ياشلىق مومای دەپتۇ ؟ ـــ دېدى يىگىت تېرىكىپ .

ئۇلار بىر پەس جىمجىت كېتىشتى . سۇكۇت ئىچىدە ئىككىسىنىڭ خىيال قۇشلىرى بىر ـ بىرىگە قارىمۇ قارشى تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كەتكەنىدى .

ـــ بۇنداق كەلسە ـ كەلمەس چاقچاق قىلىشىڭىزغا خۇشتار ئەمەسمەن ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ شۇنداقمۇ ؟

ـــ ھەئە . چۈنكى ، مەن ناھايىتى سەمىمىي گەپ قىلىۋاتقاندىكەن ، بۇنداق چاقچاق ئارىلاشتۇرمىسىكەن دەيمەن .

ـــ سىز باشقىلار ماڭا چاقچاق قىلماسلىقى كېرەك دېمەكچىمۇ ، ـــ دېدى قىز جاۋابەن .

ـــ تازا جايىنى تاپتىڭىز ، شۇنداق دېمەكچى . مەن ئۆز ـ ئۆزۈمنى مازاق قىلماسلىقىم كېرەك . ھازىرقىدەك كەيپىياتتا مەن تېخىمۇ زىغىرلاپ كېتىمەن ، شۇڭا خەقنىڭ مېنى مازاق قىلىشىغا چىدىيالمايمەن .

بىر ھازاغىچە قىزنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى . ئۇ ئازابلانغان بولسا كېرەك ، بىر پەستىن كېيىن مۇجمەل قىلىپ :

ـــ ياق ، مەن سىزنى مازاق قىلغىنىم يوق ، ـــ دېدى . يىگىتنىڭ قەلبىدە ئىللىق بىر ئېقىم ئۆركەشلىدى .

ـــ سۆزۈمگە ئىشىنىسىز ، شۇنداقمۇ ؟ ـــ سورىدى يىگىت .

— هەئە ، ئىشىنىمەن ، — دېدى قىز . ئۇنىڭ جاۋابىدىن ئىلگىرىكى ھارغىن ۋە بىپەرۋالىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى . قىز ئۇنىڭ تولا كۆزىگە كىرىۋېلىشىدىن زېرىكىپ ئۇنىڭغا بوي ئەگكەندەك قىلاتتى ، ئەمما بۇ تەرىپى يىگىتنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمايتتى . ئۇنىڭ يۈرىكى ئوتتەك يانىتتى ۋە بار ئاۋازى بىلەن چۇقان سالاتتى .

— ئەمىسە مەن بۇ يەردىن كەتمەسته . . . ياكى روزىدىستۇڭ بايرىمىدا مەن بىلەن توي قىلىشقا قوشۇلدىڭىز ـ ھە ؟!

— ھەئە ، قوشۇلدۇم .

— ئاغزىڭىزغا ناۋات ! بۇ ئىش كۆڭلۈمدىكىدەك ھەل بولدى ! — دەپ توۋلىۋەتتى يىگىت خۇشاللىقتىن قىن ـ قىنىغا پاتماي .

يىگىت مەستخۇشلۇق ئىلكىدە ئولتۇرۇپلا قالدى . ئۇ ھېچنېمىنى سەزمەيتتى ، ئىسسىق قان تومۇر ـ تومۇرلىرىدا كۆۋىجەپ ، لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان ئوتتەك پۈتۈن ۋۇجۇدىنى كۆيدۈرەتتى . ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا قىزنىڭ قوللىرىنى ئۆزىنىڭ كۆكرىكىگە مەھكەم باستى . بۇ ئاجايىپ كۈچلۈك ھاياجان ئاستا ـ ئاستا پەسكويغا چۈشكەندىن كېيىنلا يىگىت ئويغانغاندەك مەستخۇشلۇقتىن ئۆزىگە كەلدى .

— بىز ئەمدى ئۆيگە كىرىپ كېتەيلى ، بولامدۇ ؟ — دېدى يىگىت سىرتىنىڭ ناھايىتى سوغۇقلىقىنى خۇددى ئەمدىلا سەزگەندەك .

قىز جاۋاب بەرمەيلا ئورنىدىن لىككىدە تۇردى .

— مەن بىلەن توي قىلىشقا ماقۇل بولغاندىكىن ، كىرىپ كېيىنىش ئالدىدا بولسىمۇ مېنى سۆيۈپ قويۇڭ ، — دېدى يىگىت . شۇنداق قىلىپ يىگىت قىزنىڭ ئوتتەك لېۋىگە ئىشتىياق

بىلەن سۆيدى . بۇ گۆدەك ، ئىش كۆرمىگەن يىگىتنىڭ سۆيۈشى ئىدى . قىزمۇ يىگىتنى ناھايىتى سەبىي ، تولىمۇ تارتىنچاق ھېس قىلدى . قىز بۇنىڭدىن ھەيران بولدى ۋە ھارغىنلىق ھېس قىلـ دى ، ئۇ ھازىرلا يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك ماجالى قالمىغانىدى .

ئۇلار ئۆيگە كىردى . ھۇجرىدا بەنفور خۇددى پېرىـ خۇنلاردەك ئوچاقتىكى ئوت ئالدىدا زوڭزىيىپ ئولتۇراتتى . ئۇ يەـ غىدىن قىزىرىپ ئىششىغان كۆزلىرىنى كىرپىپ كەلگەن ئىككىسىگە تىكتى ، ئەمما ئۇلارنى كۆلىگىلار ، دەپ ئورنىدىن تۇرۇپمۇ قويـ مىدى . يىگىت بەنفورنىڭ ئۇلارغا بۇرۇلۇپ قارىغان چاغدىكى قەـ يىاپتىنى بىرئاز قورقۇنچلۇق ۋە غەلىتە ھېس قىلدى . بەنفورنىڭ كۆزلىرىدىكى ئۆچمەنلىكنى كۆرۈپ ئىككى قولىنىڭ بارماقلىرىنى بىر ـ بىرىگە كىرىشتۈردى . ①

بەنفور يىگىتنىڭ نۇر ۋە خۇشاللىق يېغىپ تۇرغان چىرايـ يىغا قارىدى . ئۇنىڭغا يىگىتنىڭ بويى بىردىنلا ئۆسۈپ قالغاندەك بـەرجەس ، سۈرلۈك ، كۆزىنىڭ يېگۈدەك سۈمباتلىق كۆـ رۈنىدى . مارچنىڭ چىرايىدىن مۇلايىملىق ، نازاكەت يېغىپ تۇراتتى . ئۇ يۈز ـ كۆزىنى باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قالماسلىقى ئۈـ چۈن ھەدەپ ئۈيان ـ بۈيان قاچۇراتتى .

ـــ ئات ئايلىنىپ ئوقۇرىنى تاپار دېگەندەك ، ھەر نېمە بولسا قايتىپ كىردىڭلار ، ـــ دېدى بەنفور زەردە بىلەن .

ـــ شۇنداق ، بىز قايتىپ كىردۇق ، ـــ دېدى يىگىت .

ـــ سىلەر چىقىپ كەتكىلى نەۋاخ .

ـــ شۇنداق ، بىز سۆزلىشىپ بىر قارارغا كېلىپ بولـدۇق ،

---

① ئەنگلىيىدىكى خەلق ئارىسىدا ، بارماقلارنى بىر ـ بىرىگە كىرىشـ تۇرسە بەخت ـ تەلىيىنى ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ ، دەيدىغان بىر خىل ئېتـ قاد بار .

پات ئارىدا توي قىلمىز ، ــ دېدى يىگىت جاۋابەن .

ــ ھــە ، بىر قارارغا كەپ بوپسىلەر ــ دە ؟ ھىم ، مەن سىلەرنى كېيىن پۇشايمانىنى ئالغىلى قاچا ، چىقۇالغىلى ئاچا تا- پالماي قالمىسىكەن دەيمەن ، ــ دېدى بەنفور .

ــ مەنمۇ شۇنداق ، ــ دېدى يىگىت جاۋابەن .

ــ سەن ھازىرلا ياتاي دەمسەن ، نانىنى ؟ ــ سورىدى بەنفور .

ــ ھەئە ، مەن ھازىرلا بېرىپ ياتىمەن .

ــ ئۇنداق بولسا ، سادىغاڭ كېتەي ، يۈر مەن بىلەن .

مارچ يىگىتكە قاراپ قويدى . يىگىتنىڭ چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى بۇ ئىككى قىزغا قادالغانىدى . مارچ يىگىتتىن ئايرىلىشقا قىيمىغان ھالدا قارايتتى . ئۇ يىگىت بىلەن قېپقېلىپ بىرگە بو- لۇشنى تىلەيتتى . مارچ ئەمدى ئۆزىنىڭ ھېنىرىگە ئاللىقاچان ياتلىق بولۇپ بولغان بولۇشىنى ، ھەممە ئىشنىڭ شۇ يوسۇندا ئاخىرلاش- قان بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى . چۈنكى ، مارچ يىگىتنىڭ يېنىدا تۇرسا ئۆزىنى شۇنچىلىك خاتىرجەم سېزىدىغىنىنى ھېس قىلغا- نىدى . دەرۋەقە ، ئۇ يىگىت قېشىدا بولسا ئۇ ئۆزىنى تولىمۇ بەخە- تەر ۋە خاتىرجەم سېزەتتى . ئۇنىڭ جېيىر بىلەن پەقەتلا ياتقۇسى يوق ئىدى ، يىگىتنىڭ پاناھىدا قانغۇچە ئۇخلاپ كېتىشنى راست- تىنلا خالايتتى . مارچ ئۆزىنىڭ بەنفوردىن قورقۇدىغانلىقىنى ھېس قىلدى . ئۇ بۇنداق پەرىشان ، ناخۇش تۇرغاندا ، بەنفورنىڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئۇخلاشنى تەلەپ قىلىشى مارچقا ئازابلىق تۇيۇلدى . مارچ ئۆزىنى بۇ ھالەتتىن يىگىتنىڭ قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشىنى ئار- زۇلايتتى ، شۇڭا ئۇ يىگىتكە لەپپىدە قاراپ قويدى .

يىگىت بولسا ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن ئۇنى كۆزىتىۋاتاتتى ، يىگىت مارچنىڭ شۇ تاپتىكى ھېسسىياتىنى سېزىپ تۇراتتى . مارچ

بەنفورنىڭ ئارقىسىدىن ئامالسىز چىقىپ كېتىۋاتاتتى . يىگىت بۇ-
نىڭدىن قاتتىق پەرىشان بولاتتى ، ئازابلىناتتى .
ـــ سىز ماقۇل بولغان ئىشنى ئېسىمدە چىڭ ساقلاي-
مەن ، ـــ دېدى يىگىت چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن قىزنىڭ كۆزى-
نىڭ ئىچىگە تىكىلىپ . يىگىت ئاجايىپ نۇرلۇق كۆزلىرى بىلەن
قىزنى ئۆزىگە ئەسىر قىلىۋالغاندەك ئىدى .
قىز يىگىتكە قاراپ مۇلايىملىق بىلەن سۇسقىنا تەبەسسۇم
قىلدى . قىز ئۆزىنىڭ خاتىرجەملىكىنى ، يىگىت قېشىدا بولسىلا
خاتىرجەم بولىدىغانلىقىنى يەنە بىر قېتىم چۈشەندى .
يىگىت ئىشنى ئالدىن پۇختا ئورۇنلاشتۇرغان بولسىمۇ ،
يەنە بىر رەت ئوكۇشسىزلىققا ئۇچرىدى . قورۇقتىن ئايرىلىدىغان
كۈنى ، يىگىت مارچنى ئالتە ئىنگىلىز چاقىرىم يىراقلىقتىكى كە-
چىك بازارغا بىللە بېرىشقا قايىل قىلدى . ئىككىسى نىكاھلانغۇ-
چىلارنى تىزىملاش ئورنىغا بېرىپ پات ئارىدا توي قىلىدىغان بىر
جۇپ قىز ـ يىگىت سۈپىتىدە تىزىملاتتى . يىگىت روڭدىستۇو
بايرىمىدا قايتىپ كېلىپ توي مۇراسىمى ئۆتكۈزمەكچى بولدى .
ئەمدى ئۇرۇشمۇ ئاياغلاشقانىدى . يىگىت باھار كەلگەندە مارچنى
ئېلىپ كاناداغا قايتىشنى ئويلايتتى . يىگىت تېخى ياش بولسىمۇ
بىر مۇنچە پۇل غەملەشكە ئۇلگۈرگەنىدى . « ئادەم ئاز ـ تولا ئاما-
لنى قىلسىلا پۇل يىغالايدۇ » دەيتتى ئۇ .
مارچ يىگىتنى غەربكە ماڭىدىغان پويىزغا ئۇزىتىپ قويدى .
يىگىت سارىپول يايلىقىغا باراتتى . ئەمدى قىز ئاھۇ كۆزلىرى بە-
لەن ئۇنى ئۇزىتىپ قالدى . پويىز ھەش ـ پەش دېگۈچە
يىراقلاپ ، قىزنىڭ ھاياتىدىكى چىن ، ھەقىقىي نەرسىلەرنىڭ
ھەممىسىنى دېگۈدەك ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ كەتتى . پويىز يەنە
قىپقىزىل ، يۇمىلاق يۇزلۇك ۋە كەڭ پېشانىلىك ئۇ يىگىتنىمۇ ئې-

لىپ كەتتى . يىگىتنىڭ چىرايىنى غەزەپ ـ نەپرەت تۇمانلىرى قاپلىغان ياكى بىر جۈپ نۇرلۇق كۆزلىرى بىرەر نەرسىگە قادىلىپ قاراپلا قالغان چاغلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ، يۈزىدىكى ئىپادە ئۆـ مۇمەن ئۆزگەرمەيتتى . شۇ تۇرقى يىگىتنىڭ چىراي ئىپادىسى ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا ئۆزگەرمىگەنىدى . پويىز تاراقلاپ ئاستا قوزغالدى . يىگىت بېشىنى ۋاگون دېرىزىسىدىن چىقىرىپ قىز بىـ لەن خوشلاشتى . يىگىتنىڭ بىر كۆزى ئارقىدا قالدى . چىرايىدا ھېسسىياتتىن قىلچە ئەسەر يوقتەك قىلسىمۇ ، ئەمما ئۇنىڭ كۆز قارىـچۇقى كىچىكلەپ خۇددى بىر نەرسىنى توساتتىن بايقاپ قالـ غان مۇشۇكنىڭ كۆزلىرىدەك قىزدىن ئۈزۈلمەيتتى . پويىز بارا ـ بارا يىراقلىماقتا . يىگىت قىزدىن كۆزىنى قىلچە ئۈزمەي قارايتتى ، قىز بىردىن يار ـ يۆلەكسىز قالغاندەك غېرىبسىندى .

يىگىت كەتتى . ئۇ خۇددى قىزغا ھېچ نەرسە قالدۇرمـ ىغاندەك كەتتى . قىز ئۇچۇن قېپقالغىنى پەقەت ئۇنىڭ مېڭىسىگە مۆھۈردەك ئورناپ كەتكەن يىگىتنىڭ يۈملاق ، قان تېمىپ تۇـ رىدىغان قىزغۇچ ، ئىپادىسىز يۈزى ، ئىلىپتەك تۇز ۋە قىسقا كەلـ گەن بۇرنى ، بۇركۇتنىڭكىدەك ئۆتكۇر ۋە نۇرلۇق كۆزلىرىلا بولدى . يىگىتنىڭ كۇلگەن چاغدىكى بۇرنىنى پۈرۈشتۇرۇۋالىدى ـ غان قىياپىتى قىزنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى . ھالبۇكى ، قىز بۇ يىگىتنى بىرئازمۇ چۈشىنەلمىدى . ئۇنىڭ قانداق ئادەملىكىنىمۇ بىلەلمەي قالدى . يىگىت كەتتى . ئۇ قىزغا ئەسلەشكە ئەرزىگۈدەك ھېچ نەرسە قالدۇرۇپ قويماستىنلا كەتتى .

يىگىت قىز بىلەن خوشلىشىپ توققۇزىنچى كۈنى بولغاندا بىر پارچە خەت تاپشۇرۇۋالدى . خەت مۇنداق يېزىلغانىدى :

« سۆيۈملۈك ھېنرى :

مەن يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس ، دېگەندەك ، بىزنىڭ توي ئىشىمىز ئۇستىدە قايتا ـ قايتا ئويلاندىم . مېنىڭچە ، بۇ ئىشىمىز بىر باشقا چىقمايدىغاندەك تۇرىدۇ . سىز كەتكەندىن كېيىن ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك ئەخمەقلىق قىلغانلىقىمنى بىلدىم . سىز بۇ يەردىكى چاغلاردا ھېسسىيات تۇمانلىرى ئەقىل كۆزۈمنى توسۇۋالغاندەك ، ھەر قانداق ئىشنىڭ ئەسلى قىياپىتىنى ، ئەسلى ماھىيىتىنى كۆرۈپ يېتەلمىگەن ئىكەنمەن ، بەلكى كۆرگەنلىرىم شۇ قەدەر ساختا ، تۇتۇق ، مۇجمەل نەرسىلەر بوپتۇ . جېيىر ئىككىمىز بىللە تۇـ رۇۋاتقان مۇشۇ دەمدە مەن ھوشۇمنى تاپقاندەك بولۇۋاتىمەن . مەن ئۆزۈمنىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلىرىمنىڭ تولىمۇ ئەخمىقانىلىك بولۇپلا قالماي ، سىز ئۇچۇنمۇ ئادالەتسىزلىك بولىدىغانلىقىنى تونۇپ يەتـ تىم . چۇنكى ، مەن سىزنى چىن قەلبىمدىن ھەقىقىي سۆيۈپ كېـ تەلمەيدىغانلىقىمنى ھېس قىلماقتىمەن . بۇنداق ئەھۋالدا ، مەن سىز بىلەن توي قىلىمەن ، دەپ يۈرسەم ، سىزگە نىسبەتەن تو ـ لىمۇ ئادالەتسىزلىك بولمامدۇ ؟ خەقلەرنىڭ مۇھەببەت خۇسۇسىدا سۆزلىشىپ قالسىلا ئاغزىدا شەھەر ئالىدىغانلىقى ماڭا ئايان . مەن بۇنداق قىلىشنى خالىمايمەن . مەن پەقەت ئەمەلىيەتكە قاراشنى ، ئىشنى ئۆز يولى بويىچە قىلىشنىلا ئويلايمەن . لېكىن ، مەن ھا ـ زىرغىچە بۇنداق قىلالمىدىم . سىزنىڭ توي قىلىش تەكلىپىڭىزگە قانداقسىگە ماقۇل بولۇپ قالغىنىمنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن . ئەمما ، ماڭا شۇنىسى ئايانكى ، مەن ئەمدى بۇرۇنقى ساددا ۋاقىتلىرىمدىكى بىر يېگىتنى كۆرسە كۆيدۈم ـ پىشتىم دەپ يۈرىدىغان چاغلىرىم ـ دىكىدەك ، سىزنى مەجنۇنلارچە سۆيەلمەيمەن . سىز ماڭا نىسبە ـ تەن تامامەن ناتونۇش ، يوچۇن ، يات تۇيۇلىسىز . شۇنداق تۇـ رۇقلۇق ، مەن يەنە نېمىدەپ سىزگە ياتلىق بولغۇدەكمەن ؟ مەن جېيىرنى ئويلىساملا ، ئۇ ماڭا سىزگە قارىغاندا نەچچە ھەسسە

سەممىي تۇيۇلىدۇ ، مەن ئۇنى ياخشى چۈشىنىمەن ، ئۇنىڭغا راستتىنلا ئىچىم كۆيىدۇ . مەن ئۇنىڭ بىر تال چىمچىلقىنى يا-رىلاندۇرۇپ قويسامۇ ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئۆلگۈدەك پۇشايمان يېيە-شىم تۇرغان گەپ . مەن ئۇنىڭ بىللەن بىللە بولسام تىرىكچىلىك قىلىپ كېتەلەيمەن . (گەرچە بۇنداق كۈنلەر ئۇزاققا بارمىغان تەقدىردىمۇ ، ھېچ بولمىغاندا مۇشۇ بىر مەزگىللىك تۇرمۇشنى بولسىمۇ تىرىكچىلىك دېگىلى بولار) بەنفور ئىككىمىزدىن بىرەرە-مىز ھاياتلا بولمىدىكەنمىز ، بۇنداق تىرىكچىلىك داۋاملىشۇبرىدۇ . بىزنىڭ يەنە قانچىلىك ئۆمرىمىز قالغىنىنى كىم بىلىدۇ دەيسىز ؟ بەنفور نىمجان بىر قىز ، ئۇنىڭ تېنىنىڭ قانچىلىك زەئىپ ، ئا-جىزلىقىنى مەنلا بىلىمەن . ئۆزۈمگە كەلسەم ، ماڭا كۈنلەرنىڭ بە-رىدە قۇدۇققا چۈشۈپ كېتىپ سۇدا تۇنجۇقۇپ ئۆلىدىغاندەكلا تۇيۇلىدۇ . پەقەت سىز توغرۇلۇقلا ئالدىن ھېچنېمىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلمەيمەن . مەن ئۆزۈمىنىڭ ئىلگىرىكى يۈرۈش - تۇرۇ-شۇنى ، توي قىلىش تەلىپىڭىزگە قوشۇلغانلىقىنى ئويلىساملا ، ئەقىل - ھوشۇمنىڭ تازا جايىدا ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىمەن . مەن تېخى ياش تۇرۇپ ئۆلۈشپ قېلىشىمغا زادىلا ئىشەنگۈم كەل-مەيدۇ . لېكىن ، شەپقەتسىز رېئاللىق دەل شۇنداق . سىز ماڭا نىسبەتەن تامامەن ناتونۇش ئادەمسىز . ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق ئورتاقلىق ھۆجۇت ئەمەس . مۇھەببەتكە كەلسەك ، بۇنىڭ ئۆزىمۇ رېئال نەرسە ئەمەس . مەن ھەتتا جېيىرنىڭ تە-سەۋۋۇرىدىكى مۇھەببەتنىڭ مىنىسىنىمۇ تامامەن چۈشىنىمەن . مېنىڭچە ، سىز بىلەن بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى ئىش ھەرگىز رو-ياپقا چىقمايدۇ ، كاناداغا بېرىش ئىشىمما كەلسەك ، مەن بۇنىڭغا ئىلگىرى قوشۇلغان بولساممۇ ، بۇ پەقەت شۇ جاغدىكى بىر دەملىك ھاياجاندىن بولغان ئىكەن . بۇ ئىش مېنى ئەندىشگە سالماقتا .

مەن ئۇستۇمگە ئالالمايدىغان، تولىمۇ ئەخمىقانە ئىشلارنى قىلىپ قويۇپ، ئاخىردا قالغان بىرۈمنى سارالىلار دوختۇرخانىسىدا ئۆتكۈزىدىغان ئوخشايمەن. مېنى بۇ ئەخمىقانە ئىشقا قوشۇلغاندا، سىز چوقۇم مېنى بۇ قىز سارالىلار دوختۇرخانىسىغا لايىق ئىكەن، دەپ قالغان بولغيتتىڭىز. بۇنىسى كۆڭلۈمنى پەرىشان قىلىدۇ. خۇداغا شۈكۈر، ھەر نېمە بولسا جېرنىك مەن بىللە بو-لۇپ قالغىنى، ئۇ يېنىمدا بولغاچقىلا ئۇۋمنىك ئەقلى - ھوشۇمنى ئەسلىگە كېلىۋاتقاندەك سېزىۋاتىمەن. بولمىسا، مەن بۇ چاغقىچە قانداق ھالغا چۈشۈپ قالاتتىمكىن، تاڭ ئاتقىچە كۈنلەر-نىڭ بىرى كەچتە ئويلىمىغان يەردىن مىلتەمدىن ئوق چىقىپ كېتىپ ئۆلۈم - يېتىم ئىشلىرى كۆرۈنۈپ قالاتتى - تېخى! مەن جېيىرنى سۆيىمەن. ئۇ يېنىمدا بولسا ئۆزۈمنى بەختەر، خاتىر-جەم سېزىمەن. ئۇ مېنى سەگەكلەشتۈرۈپ تۇرىدۇ. ئۇ بۇنداق ئەخمىقانە ئىشنى قىلغانلىقىمنى سەممىيلىك بىلەن ئەيىبلىدى. بەس، دېمەكچى بولغىنىم، سىز بىزنىڭ توي ئىشىمىزنى بىكار قىلىشقا قوشۇلارسىزمۇ؟ مەن سىزگە ياتلىق بولالمىغۇدەكمەن. راستىنى ئېيتسام، مەن ئىدىيەمدىن ئۆتمىگەن ئىشنى ئېلا - بىللا قىلمايمەن. بۇ ئىشىمىز دەسلىپىدىلا خاتا كېتىپتۇ. مەن بۇ ئىشتا كەم - كۈتىسىز ئەخمەقلىق قىپتىمەن. ماڭا سىزنىڭ كەڭچىلىك قىلىشىڭىزنى تىلىمەكتىن باشقا ئىلاج يوق. ئەمدى بۇ ئىشلارنى، شۇنداقلا مېنى ئۇنتۇپ كېتىشىڭىزنى سورايمەن. سىز ھەدىيە قىلغان ھېلىقى تۈلكە تېرىسىنى ئېلىپ بولاي دېدىم. قارىغاندا بۇ تېرە خېلى ئوبدان چىقىدىغاندەك تۇرىدۇ. ناۋادا، مۇشۇ ئادرېس يېزىلغان جايدا ھېلىھەم بار - يوقلۇقىڭىزدىن خەۋەر بەرسىڭىز، بۇ تۈلكە تېرىسىنى ئۆزىڭىزگە پات ئارىدا ئەۋەتىپ بېرىمەن. ئاشۇ كۈنلەردىكى مېنىڭ ئەسەبىي قىلىقلىرىمنى ئەپۇ قىلىڭ، بۇنىڭدىن

كېيىن ئۇ ئىشنى ھەرگىز تىلغا ئالمىغايسىز .

ھە ، راست ، جېيىر سىزگە سەمىمىي سالام يوللىدى . ئۇ-نىڭ ئاتا ـ ئانىسى قورۇقلا كەلدى . ئۇلار روزىدىستوۋو بايرىمىنى بىز بىلەن بىللە ئۆتكۈزمەكچى .

سىزنىڭ ئەڭ سەمىمىي دوستىڭىز ھېلۇن مارچ .»

بۇ خەتنى يېگىت گازارمىدا يۈك ـ تاق خالتىسىنى چوت-كىلاپ يۈيۈۋاتقىنىدا تاپشۇرۇۋالغانىدى . ئەلەمدىن ئۇنىڭ چىش-لىرى غۇچۇرلاپ ، چىرايى تامدەك تاتىرىپ ، كۆزلىرىگە قان تولدى . ئۇنىڭ تىلى تۆتۈلۈپ ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى ، سېـ رىسى يوقالدى . ئۇ پەقەت يۈرىكىدىكى غەزەپ يالقۇنىنىڭ بارغان-سېرى لاۋۇلداۋاتقانلىقىنىلا ھېس قىلاتتى . مەغلۇبىيەت ، يەنە مەغلۇبىيەت ! يېگىت ، ئۇ قىزنى قولغا كەلتۈرگىنىم كەلتۈرگەن ، ئۇنى قولغا كەلتۈرمىگۈچە زادى بولدى قىلمايمەن ، دېگەن نىيەتكە كەلدى . يېگىت ئۇ قىزنى قولغا كەلتۈرۈشنى ئۆزىنىڭ پىشانىسىگە پۈتۈلگەن قىسمەت ، شۇنداقلا خۇدانىڭ ئىلتىپاتى دەپ بىلەتتى . ھېنرى ئۇچۇن ئۇ قىز پانىي دۇنيادىكى جەننەت ۋە دوزاخ ئىدى . يېگىت ئۇنىڭدىن باشقا ھەر قانداق قىزنى ياخشى كۆرەلمەيتتى . يېگىت چۈشتىن بۇرۇنقى بىرىم كۈننى ئەنە شۇنداق قاتتىق غەزەپ ئىچىدە ئۆتكۈزدى . ئاچچىقتىن ئەقلى كىسلىگەن يېگىتنىڭ كۆـ زىگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى . ناۋادا ، بىرەر ئەقىل تېپىش ئۈـ چۈن باش قاتۇرمىغان بولسا جەزمەن بىرەر ئەخمىقانە ئىش قىلىپ قويۇشى مۇمكىن ئىدى . ئۇنىڭ ئىچ ـ ئىچىدىن قاتتىق نەرە تارتقۇسى ، ھۇۋلىغۇسى ، غەزەپتىن چىشلىرىنى غۇچۇرلاتقۇسى ، قولىنىڭ چىققانلىقىنى نەرسىنى ئۇرۇپ چۈل ـ چۈل قىلىۋەتكۈسى كېلەتتى . ئەمما ، يېگىتنىڭ ئەقلى ـ ھۇشى جايىدا بولغاچقا ئۆـ زىنى تۇتۇۋالدى . ئۇ ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتنىڭ يەلكىسىنى بېـ

سىپ تۇرغانلىقىنى ، شۇڭا جەزمەن بۇ ئىشقا بىر ئەپچىل چارە تې-
پىپ چىقىش لازىملىقىنى چۈشەنگەنىدى . يېگىت شۇ ئۇيى بىلەن
چىشىنى غۇچۇرلىتىپ ئولجىغا ئىنتىلىش ئالدىدا تۇرغان يىرتقۇچ
ھايۋاندەك قانغا تولغان كۆزلىرىنى ئالدىغا تىكىپ بۇرنىنى غەلىتە
قىلىپ پۇرۇشتۇردى . ئۇ قورسىقى كۆپۈپ تۇرسىمۇ ھېسسىياتىنى
زورىغا بېسىپ ، ئۆزى قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار بىلەن مەشغۇل
بولاتتى . ئۇنىڭ كاللىسىدا بىرلا خىيال ــ بەنفورنى كۆزدىن يو-
قىتىش خىيالى ئەگىپ يۈرەتتى . يېگىت مارچ خېتىدە ئاشكارىلە-
غان قەلب سىرلىرىغا بىرئازمۇ پەرۋا قىلمىدى ، ئۇنى قېتىغمۇ ئال-
مىدى . مېڭىسىدە سانجىلغان بىر زەھەرلىك تىكەن ئۇنى تىنىمسىز
ئازابلايتتى . بۇ تىكەن بەنفور ئىدى . بەنفوردىن ئىبارەت بۇ خوخا
تىكەن يېگىتنىڭ تاپىنىغا ، يۈرىكىگە ، پۇتۇن بەدىنىگە سانجە-
لىپ ، ئۇنى ئارامىدا قويمايۋاتاتتى . يېگىت بۇ خوخا تىكەنىنى
ۋاقتىدا يۇلۇۋەتمىسە زادىلا بولمايدۇ ، جان كەتسىمۇ بۇ خوخا تى-
كەنىنى جەزمەن ئۇنىڭ ھاياتلىق دالاسىدىن يۇلۇۋەتمەي قويمايدۇ .

يېگىت مۇشۇنداق تەۋرەنمەس ئىرادە بىلەن يېگىرمە تۆت
سائەتلىك رۇخسەت ئالماقچى بولدى . يېگىت ئۆزىنىڭ دەم ئېلىش
نۆۋىتى تېخى كەلمىگەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى . ئۇنىڭ كاللىسى
خېلىلا ئىشلەيتتى ، شۇڭا كىمدىن رۇخسەت سوراشنى بىلەتتى .
ئۇ كاپىتاننى ئىزدىشى كېرەك ئىدى . لېكىن ئۇنى نەدىن تاپقىلى
بولار ؟ ئۇ چوڭ گازارمىدىكى شۇنچە كۆپ ياغاچ ئۆيلەر ۋە چې-
دىرلارنىڭ قايسىسىدىدۇر ؟

ئۇ كاپىتاننى تېپىش ئۈچۈن ئوفىتسىرلار ئاشخانىسىغا
بارىدى . بۇ يەردە كاپىتان ئۈچ ئوفىتسىر بىلەن سۆزلىشىۋاتاتتى .
ھېنرى بوسۇغىدا تۇرۇپ چاس بەردى .

ــ رۇخسەتمۇ ؟ كاپىتان ھېلىمانغا دەيدىغان گېپىم بار

ئىدى ، ــ ئۇ كاپىتان ئۇنىڭ بىلەن بىر يۇرتلۇق بولۇپ ، ئۇمۇ كانۇوردىن ئىدى .

ــ نېمە ئىشىڭ بار ؟ ــ سورىدى كاپىتان .

ــ سىز بىلەن ئايرىم سۆزلەشسەم بولامدۇ ، كاپىتان ؟

ــ قانداق ئىشتى ئۇ ؟ ــ كاپىتان قايتىلاپ سورىدى . ئۇنىڭ بۇ ئوغۇتسىرلاردىن ئايرىلغۇسى يوقتەك قىلاتتى .

ھېنرى نېمە دېيىشىنى بىلمىگەچ زۇۋان سۆزەلمەي كاپىتانغا بىر پەس تىكىلىپ تۇرۇپ قالدى .

ــ ئىلتىماسىمنى رەت قىلمايدىغانسىز ـ ھە !؟ ــ سورىدى ئۇ تەمكىن ھالدا .

ــ قانداق ئىش ئىكەنلىكىگە قاراپ بىر نېمە دەيدىغان گەپ ـ تە .

ــ سىزدىن يىگىرمە تۆت سائەتلىك رۇخسەت سورىماقچى ئىدىم .

ــ بولمايدۇ . سەن بۇ ھەقتە ئېغىز ئاچما .

ــ بۇنسى ئۆزۈمگە ئايان . لېكىن ، رۇخسەت سورىمسام زادى بولمايدىغان مۇھىم بىر ئىش چىقىپ قالدى .

ــ مەن ساڭا دېدىمغۇ !

ــ گەپنى ئاڭلا ـ ئاڭلمايلا ئىلتىماسىمنى بۇنداق يېنىكلىك بىلەن رەت قىلىۋەتمىسىڭىز ، كاپىتان .

يىگىت كەتمەي بوسۇغىدا جاھىللىق بىلەن چىڭ تۇرۇۋالدى ، ئۇنىڭ چىراي ـ تۇرقى باشقىچىلا كۆرۈنەتتى . كانۇورلۇق بۇ كاپىتان ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر نەرسىنى سېزىۋالغاندەك ئۇنىڭغا سىنچى كۆزلىرى بىلەن نەزەر تاشلىدى .

ــ نېمە بولدى ، بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەردىمۇ ؟ ــ سورىدى كاپىتان قىزىقسىنىپ .

ـــ بـرئاز ئاۋارىچىلىققا يولۇقتۇم ، مەن بولوبول بازىرىغا بىر بېرىپ كەلمىسەم بولمىغۇدەك .

ـــ بولوبول بازىرىغا ؟ قىز قوغلىشىپ بارارسەن ، ھەقـچان ؟

ـــ ھەئە كاپىـتان ، بىر قىز بـىلەن كۆرۈشـكـىلى باراتـتىم ، ـــ بېشىنى سەل ـ پەل ئالدىغا ئېگىپ تىك تۇرغان يىگىت بۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقىنىدا ، چىرايى بىردىنلا ئۆلۈكىنىڭكـدەك تاتىرىپ كەتتى . ئۇنىڭ نەپسى بوغۇلۇپ قالغاندەك لەۋلىرى ئازابلىق تىترەيتتى . ئۇنىڭ بۇ تۇرقىنى كۆرۈپ كاپىتانىنىڭ چىرايىمۇ ئۆڭۈپ كەتتى .

ـــ بـارسالا بارغىن ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئەمما ، ماڭا ھەرگىز ئىش تېرىپ بەرمىگىن .

ـــ سىزگە ئىش تېرىپ بەرمەيمەن ، رەھمەت سىزگە .

يىگىت ئارقىسىغا بۇرۇلۇپلا كېتىپ قالدى . يىگىتتىن ئەنسىرەپ قالغان كاپىتان ياۋا نەشپۈت ئۇرۇقىدىن ئىشلەنگەن بىر رومكا دورىلىق ھاراقنى گۈپپىدە كۆتۈرۈۋەتتى . ھېنرى بىر نېمىلەرنى دەپ يۇرۇپ بىرىنىڭ ۋېلىسىپىتىنى ئارىيەت ئالدى . ئۇ گازارمىدىن چىققاندا چىڭقى چۈش بولغانىدى . ئۇنىڭ ئاتمىش ئىنگلىز چاقىرىم كېلىدىغان لاي ـ پاتقاق يولىنى بېسىشىغا توغرا كېلەتتى . ئۇ سەپەرگە ئالدىراپ تۇرغاچقا بىر نەرسە يەۋېلىش خىيالىغا كىرىپمۇ چىقمايتتى . ئۇ بىر پۇتىنى ئىگەردىن ئارتىلدۇرۇپ مىندى ـ دە ، بوراندەك يۇرۇپ كەتتى .

مارچ قورۇقتا ئاللىقانداق بىر ئىش بىلەن پايپىتەك بولۇۋاتاتتى . ئۇ بۇ ئىشقا تۇتۇش قىلغىلى خېلى كۈنلەر بولغان بولسىمۇ ھېچ تۈگىتەلمەيۋاتاتتى . لاپاسنىڭ دەريا قىرغىقىدا بىر پارچە

شوتلاندىيە ئاق شەمشاتزارلىقى بار ئىدى . قىرغاقتىكى چىتلاق قاراغان گۈللىرى بولۇق ئۆسۈپ كەتكەن ئوتلاقنى قاق ئوتتۇرىسىدىن ئىككىگە ئايرىپ تۇراتتى . بۇ شەمشاتزارلىقنىڭ ئەڭ چېتىدىكى بىر تۈپ ئاق شەمشاد قۇرۇپ كەتكەن بولۇپ ، ئۇنىڭ يىڭنىسىمان يوپۇرماقلىرى يازدىلا سارغىيىپ كەتكەنىدى . بۇ دەرەخ ئانچە ئېگىز ھەم يوغان بولمىغاچقا مارچ ئۇنى كېسۈۋېتىش نىيىتىگە كەلگەنىدى . ئۇلارنىڭ ھەر قانداق دەرەخنى خالىغانچە كېسىشىگە رۇخسەت قىلىنمىسىمۇ ، لېكىن ئوتۇن تولىمۇ قىس بولۇۋاتقان بۇ كۈنلەردە ، قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن ئۇ دەرەخ جانغا ئىنتايىن ئەسقاتاتتى .

يېقىنقى ھەپتە - ئون كۈندىن بۇيان ، مارچ پات - پاتلا بېرىپ ، ھەر بارغىنىدا بەش مىنۇتچە دەرەخ غولىغا ئوغرىلىقچە پالتا چېپىپ قويۇپ كېلىدىغان بولۇۋالدى . باشقىلارنىڭ بىلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن دەرەخنى تۇۋىدىن كېسۈۋېتەتتى . ئۇ دەرەخ كەسكەندە ئۆزى يالغۇز ئىشلىتىش بىئەپ بولغاچقا ھەرە ئىشلەتمەيتتى . مارچ بۇ بىر تۈپ دەرەخنىڭ تەگىدىن تولىسىنى كېسىپ كاۋاكلاشتۇرۇپ قويغانىدى . بۇ دەرەخ ئاللىقانداق بىر تال يىلتىزلا تۇتۇپ تۇرغانىدەك ، ھازىرلا گۈپپىدە ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغاندەك قىلاتتى ، لېكىن ئۇنىڭ ئۆرۈلمەي مەزمۇت تۇرغىنى تۇرغانىدى .

دېكابىرنىڭ بىر نەمخۇش كۈنى ، قۇياش ئولتۇراي دەپ قالغان چاغ ئىدى . سوغۇق تۇمان ئورمانلىق ۋە جىلغىدىن دەھشەتلىك يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتاتتى . گۈگۈم يېقىنلاپ ، قۇياش يىراقتىكى پاكار ئورمانىنىڭ ئۈستىدە ئۆزىنىڭ ئادەتتىكى ئالتۇن نۇرلىرىنى قالدۇرۇپ غايىب بولماقتا ئىدى . مارچ پالتىنى ئېلىپ تېخى كېسىپ بولمىغان ئاشۇ دەرەخنىڭ قېشىغا كەلدى . پالتا دەرەخكە

هەربىر چېپىلغاندا « تاق ـ تاق » قىلغان بوش ئاۋاز قورۇقنىڭ سوغۇق ئاسمىنىدا يەڭگىل ئەكس سادا پەيدا قىلاتتى . بەنفورمۇ ئۆيدىن چىقتى . ئۇ ئۇچسىغا قىلىن پەلتۇ كىيگەن بولسىمۇ بېشىغا بىر نېمە كىيمىگەنىدى . ئۇنىڭ شالاڭ ، كالتە چاچلىرى قارىغايلىق بىلەن نېرىقى ئورمانلىق ئارىسىدىن ئۇشقىتىپ چىقىۋاتقان شامالدا يەلپۈنەتتى .

ـــ ئۇ دەرەخ ئۆرۈلسە لاپاسنى بېسىۋالارمۇ ، دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن . شۇنداق بولۇپ قالسا لاپاسنى ئوڭشاشقا نۇرغۇن ۋاقىت كېتىدۇ ـ دە ! ـــ دېدى بەنفور .

ـــ مېنىڭچە ئۇنداق بولمايدۇ ، جۇمۇ ، ـــ مارچ قەددىنى رۇسلاپ ، پېشانىسىنى بىلىكى بىلەن سۈرتتى . ئۇنىڭ يۈزى ئۆپكىدەك قىزىرىپ ، كۆزلىرى يوغان ئېچىلغان بولۇپ ، بىرئاز غەلىتە كۆرۈنەتتى ، ئۇ يۇقىرىقى لېۋىنى كۆتۈرۈۋېدى ، ئۈستۈنكى ئىككى تال ئاپئاق ئۇدۇل چىشى كۆرۈنۈپ توشقانغىلا ئوخشاپ قالدى .

ئۇچسىغا قارا پەلتۇ ، بېشىغا شىلەپە كىيگەن دۇغلاق بىر ئەر قورۇنى كېسىپ ئۆردەكتەك ئىغاڭلىغىنىچە بۇ ياققا كېلىۋاتاتتى . ئۇ يۈزلىرى قىزغۇچ ، بۇرۇت ـ ساقاللىرى ئۇچتەك ئاقارغان ، پىت كۆزلىرى كۆكۈچ كەلگەن كىشى ئىدى . ئۇ ئانچە قېرى بولمىسىمۇ ، لېكىن ئۇششاق چامداپ ماڭاتتى .

ـــ دادا ، سىزچە قانداق ، بۇ دەرەخ ئۆرۈلسە لاپاسنى بېسىۋالارمۇ ؟ ـــ سورىدى بەنفور يېقىن كەلگەن ئۇ كىشىدىن .

ـــ لاپاسنى ؟ ئۇنداق بولماس ، بۇ دەرەخنىڭ ئۇچى لاپاسقىچە يېتىپ كېلەلمەيدۇ ، بۇ دەرەخ بېسىۋالسىمۇ ئاۋۇ چىتلاقنى بېسىۋالمىغاندەك تۇرىدۇ ! ـــ دېدى بوۋاي .

ـــ چىتلاقنى ھېچقانچە بۇزالمايدۇ بۇ دەرەخ ، ـــ دېدى مارچ ئاۋازىنى سوزۇپ .

— پىكرىم يەنىلا خاتا بولۇپ چىقىدىكەن - دە ! — دېدى بەنفور كۆزىنى توسۇۋالغان چاچلىرىنى قايرىۋېتىپ .

بۇ دەرەخنى بىر تال يان يىلتىزلا تۇتۇپ تۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى ، ئۇ بىر يانغا قىيسىيىپ قالغان بولۇپ ، شامال چىقسىلا كەسكەن يېرى غىچىلداپ كېتەتتى . بۇ دەرەخ ئوتلاقنى ئىككىگە ئايرىپ تۇرغان بىر قۇرۇق ئېقىننىڭ بويىدا ئۆسكەنىدى . قىرغاقتا كىچىك تۆپىلىكتىكى ئورمانلىققا تۇتىشىدىغان ئەگرى - بۇگرى چىتلاق تۇراتتى . لاپاسقا يانداش قورۇ دەرۋازىسىنىڭ يېنىدىكى دالىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا بىر نەچچە تۇپ دەرەخ كۆزگە تاشلىناتتى . چوڭ يولدىن قايرىلغان ، خىلمۇ خىل ياۋا ئوت - چۆپلەر بېسىپ كەتكەن ، ھارۋىلار كاتاڭلاشتۇرۇۋەتكەن يان يول ئىنتايىن كەڭ چارۋىچىلىق مەيدانىنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتۈپ بۇ دەرۋازىغا تۇتىشاتتى . يان يولدىمۇ كۈن چىقىشتىن كۈن پېتىشقا قاراپ سوزۇلغان ئەگرى - بۇگرى چىتلاق بولۇپ ، بۇ چىتلاق يېرىلغان بادىرلارنى مەلۇم ئارىلىق قالدۇرۇپ يەرگە قېقىلغان تومۇر - زۇۋلارغا ئۆزۈنسىغا مقلاش ئارقىلىق ياسالغانىدى . ئۇچەيلەن بۇ دەرەخنىڭ ئارقىسىدا يەنە قورۇ دەرۋازىسىنىڭ ئۈستى لاپاسىنى تۇسۇپ تۇرىدىغان ئوتلاقنىڭ بىر چېتىدە تۇراتتى . قورۇقتىكى تولىمۇ رەتلىك سېلىنغان ئۆيلەرنى قورۇنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ياپ-يېشىل گۈللۈك ئوراپ تۇراتتى ، يۇزى قىپقىزىل ، يەلكىسىگە قوي يۇڭىدىن توقۇلغان قىزىل شارپا ئارتىۋالغان دوغلاق بىر مومای ئۆيدىن چىقتى - دە ، بوسۇغىدا تۇرۇپ :

— دەرەخنى تېخى ئۆرۈپ بولالمىدىڭلارمۇ ؟ — دەپ ئىنچىكە ئاۋازدا سورىدى .

— دەرەخ يىقىلايمۇ - يىقىلمايمۇ دەپ ئويلىشىۋاتىدۇ ، — دېدى بوۋاي كەمپىرگە ئۇنلۇك ئاۋازدا . بوۋاي بۇ

قىزلار بىلەن ھەمىشە چېقىشىپ قويياتتى .

مارچ بۇ دەرەخنى بوۋاي قاراپ تۇرغان چاغدا كەسكۈسى كەلمىدى . بوۋاي بولسا ئۇنىڭغا يار دەملىشەلمەيتتى . چۈنكى ئۇ قىزنىڭ ئوخشاش ، ھە دېسىلا ، مۇرەمدىكى بوغۇم ياللۇقى قوزغىلىپ قالدى ، دەپ ۋايسىماي يەردىكى تاياقنى ئېلىشقىمۇ ئېرىنەتتى . ئۇلار يىراقتىن دەرۋازىنىڭ دوڭشىتىپ قېقىلغىنىنى ئاڭلاپ ، شۇياقتا بويۇنلىرىنى سوزۇپ قاراشتى . ئۇدۇلدىكى يان يولدا بىرىنىڭ قارىسى كۆرۈندى . ئۇ ۋېلىسىپىتىنى مىندى ـ دە ، ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل چۆپلۈكتىن ئۆتۈپ بۇ تەرەپكە بۇرۇلدى .

ـــ ھوي ! كېلىۋاتقان كىشى بۇ قورۇقتىكى ھېلىقى يىگىت . . . جېكقۇ دەيمەن ، ـــ دېدى بوۋاي .

ـــ ئۇ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ، ـــ دېدى بەنفور .

مارچ بويۇنداپ ئۇياققا قارىدى . پەقەت مارچلا ھەربىي فورما كىيگەن بۇ يىگىتنى تونۇۋالدى . ئۇنىڭ يۈزى شەلپەردەك ۋىللىدە قىزاردى ـ يۇ ، ئۇن ـ تىن چىقارمىدى .

ـــ جېك ئەمەستەكلا قىلىدىغۇ ، ـــ دېدى بوۋاي ئاق كىرپىكلىرى ئاستىدىكى كۆكۈچ پىت كۆزلىرىنى يوغان ئاچقىنىچە زەن قويۇپ قاراپ . ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۇ كىشىمۇ ۋېلىسىپىتىنى يىلان باغرى چاپتۇرغىنىچە ئۇلار ئېنىق كۆرەلىگۈدەك جايغا يېتىپ كەلدى . ۋېلىسىپىتلىق كىشى دەۋازا ئالدىغا كېلىپ ۋېلىسىپىتتىن شاپپىدە چۈشتى . بۇ ھېنرى ئىدى . ئۇنىڭ باش ـ كۆزى تەر دەستىدىن چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن ، ئۆپكىدەك ئېسىلىپ قىزارغان يۈزلىرىگە پاتقاقلار چاچرىغانىدى . ئۇنىڭ ئۈستىۋېشى لاي ـ پاتقاق ئىدى .

ـــ ۋاي خۇدايىمەي ، ھېنرىكەنغۇ ، بۇ ، ـــ دەپ توۋلىۋەتتى بەنفور چۆچۈپ .

ـــ نېمە ؟ ـــ سوربدى بوۋاي پىچىرلاپ . بوۋاي سۆزىنى شۇنچە تېز قىلغاچقا گېپىنى ئېنىق ئوققىلى بولمايتتى . ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەشنى ياخشى كۆرەتتى . يەنە كېلىپ قولىقى بىرئاز ئېغىر ئىدى ، ـــ نېمە ؟ نېمە دېدىڭ ؟ سەن كىمنى ، قايسى يەـ گىتنى دەۋاتسەن ؟ نانىنىڭ يىگىتنى دەۋاتمايدىغانسەن ؟! ـــ بۇۋاينىڭ قېقىزىل مەڭزى ۋە ئاپئاق كىرپىكلىرىگە مەسخىرىلىك كۈلكە ياماشتى .

ھېنرى شۇرۇلداپ ئىسسىق تەر قۇيۇلۇپ تۇرغان پېشانىـ سىگە چاپلىشىۋالغان چاچلىرىنى قايرىپ قويدى . يىگىت بۇ يەرـ دىكىلەرنى خېلى ئاۋۇاللا كۆرۈپ بولغان ۋە بۇۋاينىڭ بايىقى سۆزلىرىنىمۇ ئاڭلاپ قالغانىدى . ئۇنىڭ تەر شۇرۇلداپ قۇيۇلۇپ تۇرغان بەرنا يىگىتلەرگە خاس چىرايى سوغۇق گۈگۈم قويىندا لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقاندەك قىلاتتى . . .

ـــ ھە ، ھەممىگلار بۇ يەردىكەنسىلەر ـ دە ! ـــ ئۇ شۇ سۆزلەرنى قىلۋاتقىنىدا ، بىردىنلا ئۇنىڭ ھېلىقى كۈچۈكىنىڭ غىڭشىشىغا ئوخشاپ كېتىدىغان كۈلكىسى ئاڭلاندى . ئۇ ۋېلىسىـ پىت بىلەن ئىتتىك ماڭغانلىقتىن ، پۈتۈن بەدىنى ئوتتەك قىزىپ كەتكەن ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ ، بېشى ئايلىنىپ ، شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنىمۇ ئاڭقىرالمىغۇدەك ھالغا كېلىپ قالغانىدى . ئۇ ۋېلىسىپىتنى چىتلاققا يۆلەپ قويدى ، ئاندىن بۇـ لۇڭدىكى چىتلاقتىن ئارتىلىپ ئۆتتى ـ دە ، قۇرۇق ئېقىن بويىغا كەلدى .

ـــ گەپىنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتسام ، بىز سىزنىڭ قايتىپ كېـ لىدىغانلىقىڭىزنى زادىلا خىيالىمىزغا كەلتۈرمەپتۇق ، ـــ دېدى بەنفور قىسقىلا قىلىپ .

ـــ ھىم ، مېنىڭچىمۇ شۇنداقتەك تۇرىدۇ ، ـــ دېدى يىگىت

مارچقا قاراپ تۇرۇپ .

ـ مارچ پۈتۈن ئەزايى بوشاشقان ، بىر تىزى ئېگىلگەن ، قولىدىكى پالتىنىڭ چۈلدىسىنى پەسكە قارىتىپ تۇتقان ھالدا بىر چەتتە ئۆرە تۇراتتى . قىزنىڭ پىيالىدەك يوغان ئېچىلغان ئىپادىسىز كۆزلىرى ، شۇ تۇرقى قېچىپ كېتەلمەي ، قورققىنىدىن داڭقېتىپ قالغان توشقانغىلا ئوخشاپ قالغانىدى . قىز يىگىتنىڭ ئاشۇ پارقىراپ تۇرغان قىپقىزىل يۈزىنى كۆرگەن ھامان قارشىلىق كۆرسىتىشتىن مەھرۇم بولدى . قىز ھېنرىنىڭ بېشىنى سەل ـ پەل ئېگىپ تۇرغان ئەپتىنى كۆرۈپلا ، بىرى سېھرلەپ قويغاندەك داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالغانىدى .

ـــ ھوي ، كىمسەن ؟ ئۆزۈڭ كىم بولسەن ؟ ـــ دەپ سوردى باشقىلارنى چۈشىنىشكە ئامراق بۇ بوۋاي مەسخىرە قىلغاندەك .

ـــ بۇ گېپىنفىر ئەپەندى بولىدۇ ، سىز ئۇ توغرۇلۇق ئاڭلىغانغۇ ، دادا ، ـــ دېدى بەنفور سوغۇققىنا قىلىپ .

ـــ ئاڭلىمامدىغان ، مەن كۈنبويى سىلەرنىڭ باشقا ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلەشكەنلىكىڭلارنى ئاڭلاپ باقمىدىم ، ـــ دېدى بوۋاي غۇدۇراپ ، ئۇنىڭ چىرايىدا مەسخىرىلىك كۈلكە جىلۋىلىنەتتى . بوۋاي « ياخشىمۇسىز ! » دېدى ـ دە ، شۇئان ھېنرىغا قولىنى سۇندى .

يىگىت تولىمۇ تەئەججۇپلەنگەن ھالدا ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشتى .

ـــ سىز ساربپول تۇزلەڭلىكىدىن ۋېلىسىپىت بىلەن كەپسىز ـ دە ؟ ـــ سوردى بوۋاي يىگىتتىن .

ـــ ھەئە .

ـــ ھىم ، بۇ يول خېلى بار ، جۇمۇ . بۇ يەرگە قانچە سا-

ئەتتە كەلگەنسز ؟ خېلى ۋاقىت كەتكەندۇ ـ ھە ؟ قىياسىمچە ، نەچچە سائەتلەپ يول يۈردىڭىزغۇ دەيمەن .

ـــ تۆت سائەتكە يېقىن يول يۈرۈپتىمەن .

ـــ ھە ؟ تۆت سائەت ! پەرزىم توغرا چىقىپتۇ . ئەمدى سىز قاچان قايتىپ كېتەي دەيسىز ؟

ـــ مەن بۇ يەردە ئەتە زاۋالغىچە تۇرالايمەن .

ـــ ئەتە زاۋالغىچە ؟ مۇنداق دەڭ . پاھ ! قىزلار سىزنىڭ كېلىشىڭىزدىن بىخەۋەر ئىكەن ، شۇنداقمۇ ؟

شۇنىڭدىن كېيىن بوۋاي مېيغىدا كۈلگىنىچە ئاپئاق كىر-پىكلىرى ئاستىدىكى كۆكۈچ پىت كۆزلىرىنى قىزلارغا تىكتى . ھېنرى باشقا ياققا قارىۋالدى . يېگىت بىرئاز ئوڭايسىزلىنىپ قالغاندەك قىلاتتى . ئۇ مارچقا قاراپ قويدى . مارچ خۇددى شۇ تاپتا سىيرىلارنىڭ نەدە يۈرگەنلىكىگە قارىغاندەك ئەلپازدا يىراقتىن ئۇ-نىڭغا قاراپ تۇراتتى . قىز سېپىدىن تۇتۇپ تۇرغان پالتا پاتقاق يەرگە تېگىپ قالايلا دەپ قالغانىدى .

ـــ سىز بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسىز ، دەرەخ كېسىۋاتقانمۇ ؟ ـــ سورىدى يېگىت مۇلايىم ۋە سىلىق تەلەپپۇزدا . مارچ روھى چىقىپ كەتكەندەك ، ئۇ يېگىتنىڭ سۆزىنى ئاڭلىيالمايۋاتقاندەك قىلاتتى .

ـــ شۇنداق . بىز بۇ دەرەخنى كېسىشكە باشلىغىلى بىر ھەپتىدىن ئاشتى ، ـــ دېدى بەنفور مارچنىڭ ئورنىدا جاۋاب بېرىپ .

ـــ پاھ ! سىلەر ئۆزۈڭلارلا كېسىۋاتامسىلەر ؟

ـــ نانىنى ئۆزى يالغۇز كېسىۋاتىدۇ ، مەن ئۇنىڭغا قارىشىپ بېرەلمىدىم ، ـــ دېدى بەنفور .

ـــ راستمۇ ! ئۇنداقتا سىز خېلى جاپا چەكمەنسىز ـ

هـه ، ـــ دېدى يىگىت مارچقا تولىمۇ مۇلايىم ئاۋازدا . قىز جاۋاب بـەرمىدى . ئۇ گويا چۈش كۆرۈۋاتقاندەك ، بېشىنى قىيسايتىپ ئورمانلىقنىڭ ئۈستىدىكى بوشلۇققا قاراپ تۇراتتى .

ـــ نانىنى ! نېمىشقا جاۋاب بەرمەيسەن ؟ ـــ دېدى بەنفور ئۇنلۇك قىلىپ .

ـــ نېمە ؟ . . . مەنمۇ ؟ ـــ مارچ چۆچۈپ كەتتى ـ دە ، يـۈزىنى بۇراپ ئۇنىڭ ـ بۇنىڭغا ئالاڭلاپ قارىـۋەتـكەنـدىن كېـيىن ، ـــ ماڭا گەپ قىلىۋاتامدۇ ؟ ـــ دېدى .

ـــ ئۇخلاپ چـۈش كۆرۈۋاتامسىز ! ـــ بوۋاي غۇدۇڭشـىغـىنچە بېشىنى بۇراپ پـىخىلـداپ كۈلۈۋەتـتى ، ـــ جەزمەن ئىشقىي ـ مۇھەببەت ھەققىدە پاراڭلىشىپ چۈش كۆرگەن گەپ . ھەي ، كۈپكۈندۈزدە چۈش كۆرىدىغان قىز !

ـــ سىز ماڭا گەپ قىلىۋاتامسىز ؟ ـــ سورىدى مارچ . ئۇ يىگىتكە يېراقتىن غەلىتە نەزەردە قاراپ تۇراتتى ، ئۇنىڭ كۆزلىرى پـىيالىدەك ئېچىلغان بولۇپ ، بۇ كۆزلەردىن گاڭگىراش ئالامەتـلىرى چىقىپ تۇراتتى ، ئۇنىڭ يۈمران مەڭزىلىرى خجالەتتىن ئانارىدەك قىزىرىپ كەتكەنىدى .

ـــ سىز كۆپ جاپا چېكىپسىز دەيمەن ، ـــ دېدى يىگىت ئەدەب بىلەن جاۋاب بېرىپ .

ـــ ھە ، بۇ دەرەخنى بارغۇ ، مەن ئاز ـ ئازدىن كېسىۋاتـمەن . مېنىڭچە ، بۇ دەرەخنىڭ ئۆرۈلىدىغان ۋاقتىمۇ بوپ قالدى .

ـــ ھېلىمۇ ياخشى بۇ دەرەخ كېچىدە ئۆرۈلمەيدىغان بـولدى ، بولمىسا بىز ئۆلگۈدەك قورقۇپ كەتكەن بولاتتۇق ، ـــ دېدى بەنفور .

ـــ قالغىنىنى مەن كېسىپ تۈگىتەي ، بولامدۇ ، ـــ دېدى يىگىت .

— ماڭا ياردەملەشكۈڭىز بارمۇ ؟ — مارچ پالتا دەستىسىنى قىيپاش قىلىپ يىگىتكە سۇندى .

— ھەئە ، ناۋادا مېنىڭ ياردىمىم كېرەك بولسىلا .

— مەن ئۇچۇن بەربىر ، مۇنۇ دەرەخنى يىقىتىپ بەرسىڭىز سىزدىن تولىمۇ مىننەتدار بولغان بولاتتىم ، — دېدى مارچ سوغۇق قىلىپ .

— بۇ دەرەخ قايسى ياقتا ئۆرۈلۈپ چۈشەر ؟ لاپاس ئۈستىگە چۈشۈپ كېتەرمۇ ؟ — سورىدى بەنفور .

— ئۇنداق ئەمەس ، دەرەخ لاپاس ئۈستىگە چۈشمەيدۇ ، مېنىڭچە ئۇ ئاۋۇ ياقتا ئۆرۈلىدۇ ، ئەمما سەل قىڭغىر كەتسە چىتلاقنى بېسىۋېلىشى مۇمكىن ، — دېدى يىگىت .

— چىتلاقنى بېسىۋېلىشى ، — بوۋاي ۋارقىراپ كەتتى ، — نېمە دەپ ئۇ چىتلاق ئۈستىگە چۈشكۈدەك ؟ ھەم ، ئاشۇ يۆنىلىشتىمۇ ؟ چىتلاق دەرەختىن لاپاسقا قارىغاندا يىراق تۇرسا ، قانداقمۇ چىتلاق ئۈستىگە چۈشسۇن !

— ئۇغۇ شۇنداق ، مېنىڭچە بولسا دەرەخ چىتلاق ئۈستىگە چۈشمىسىكەن دەيمەن ، بۇ جاي شۇنداق كەڭرى تۇرسا ، مەنچە دەرەخ ھېچ نەرسىنى بېسىۋالمىسا تېخىمۇ ياخشىغۇ ، — دېدى ھېنرى جاۋابەن .

— دەرەخنىڭ تۈۋى ئۇياققا تېپىپ كېتىپ بىزنىڭ ئۈستىمىزگە چۈشۈپ كەتمەس ، ھە ؟ — سورىدى بوۋاي تەنە بىلەن .

— ئۇنداق بولماس ، — دېدى ھېنرى ، ئۇ ئۇچىسىدىكى چاپىنىنى ۋە ھەربىي فورمىسىنى سېلىۋەتتى .

— ئۆردەك ، ھاي ئۆردەك ، نېرى كېتىش ! — دەپ توۋلىدى ئۇ .

تۆت دانه چىپار ئۆردەك قاتار تىزىلىپ كېلىۋاتاتتى ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى قوڭۇر ئەركەك ئۆردەك ئۇلارنى باشلاپ كېلىۋاتاتتى . ئۇلار تۆپىلىكتىكى ئوتلاقتىن بۇياقتا ئىغاڭلىغىنىچە يۇگۈرۈشۈپ كېلىۋاتاتتى . بۇ ئۆردەكلەر خوددى تۆت قېيىق دېڭىز دولقۇنلىرى ئوستىدە كېتىۋاتقاندەك يەڭگىل ۋە تېز يۈرەتتى . ئۇلار روھلىنىپ خوددى ئىسپانىيە كېمىلىرى توغرۇلۇق ئاللىقانداق مۇھىم خەۋەرنى يەتكۈزۈۋاتقاندەك ئۇنلۇك غاقىلداشقىنىچە چىتلاق ۋە ئۇ يەردە تۇرغان ئادەملەرگە قاراپ چېپىپ كېلىۋاتاتتى .

ـــ ساراڭ بىر نېمىلەركەن ، ھۇ ، ساراڭلار ! ـــ دېدى بەنفور توۋلاپ ، ئۇ يۇگۈرۈپ بېرىپ ئۆردەكلەرنى قوغلىدى ، لېكىن ئۇلار بەنفور تەرەپكە بىخارامان ھالدا يۇگۈرۈپ كېلىۋەردى ، ئۇلار ئاغزىنى يوغان ئېچىپ توختىماي غاقىلدايتتى ، بىرەر خۇشخەۋەر يەتكۈزمەكچى بولغاندەك تولىمۇ جانلىنىپ كەتكەنىدى .

ـــ بۇ يەردە ھەر قايسىڭ يېگۈدەك ھېچنېمە يوق ، نېرى كېتىش ! يوقىلىش ! قورۇغا كىرىپ كېتىشە ! ـــ دەپ توۋلايتتى بەنفور ئۇلارغا .

ئۆردەكلەر قوغلىغانغا كېتىدىغاندەك ئەمەس ئىدى . شۇنىڭ بىلەن بەنفور ئۇلارنى دەرۋازا تېگىدىكى تۆشۈكتىن قورۇغا كىرگۈزۈۋېتىش ئۈچۈن ، چىتلاقتىن ئارتىلىپ ئۆتۈپ ئۇلارنى ھەيدىدى . ئۆردەكلەر ئەمدى يەنە قايتىدىن جانلانغان ھالدا قاتار تىزىلىشىپ ئېغاڭلاشقىنىچە يولغا چۈشتى ، ئۇلار كاسسىلىرىنى ۋېنتىسىيە سايالىرىغا كېمىلىرىدەك ئىغاڭلىتىپ دەرۋازىنىڭ ئاستىدىن كىرىپ كېتىشتى . بەنفور چىتلاقنىڭ ئوستىدە تۇرۇپ پەستىكى ئۇ ئۈچ كىشىگە قارىدى .

ھېنرى بېشىنى كۆتۈرۈپ بەنفورغا قاراپ قويدى . بەنفورنىڭ غەلىتە كەلگەن دوگلەك ، ئاجىز كۆزلىرى كۆزەينەك ئارقىلىق

هېنرىنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشتى . هېنرى قاققان قوزۇقتەك تىك تۇراتتى . ئۇ كۆزلىرىنى ئۆرۈلۈپ چۈشۈش ئالدىدىكى قىيسىيىپ قالغان دەرەخقە ئاغدۇردى ، ئاندىن كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقان قۇشقا قاراۋاتقان ئۇۋچىدەك كۆزلىرىنى كۆككە تىكتى . كۆڭلىدە بولسا : « ناۋادا بۇ دەرەخ بۇ ياقتا ئۆرۈلسە ھەمدە ئۆرۈلۈۋاتقاندا سەل ـ پەل قىيسىيىپ كەتسىلا ئۇنىڭ غولى دەل چېتىلاق ئۇستىدە تۇرغان ئاۋۇ بەنفورنىڭ ئۇستىگە چۈشۈشى مۇمكىن » دېگەنلەرنى ئويلايتتى .

هېنرى بەنفورغا يەنە لەپىدە قاراپ قويدى . قىز ئۆزىنىڭ ئادەتلەنگەن قول ھەرىكىتى بىلەن قاش ـ كۆزلىرىگە چۈشۈۋالغان چاچلىرىنى ئۇستىگە قايرىدى . هېنرى كۆڭلىدە بۇ قىز ئەمدى تىنى تارتمايلا جان بېرىدىغان بولدى ، دەپ ھۆكۈم قىلدى . هېنرىنىڭ قەلبىگە بىر خىل قورقۇنچلۇق ، تەۋرەنمەس قۇدرەت يۇشۇرۇنغاندەك ، بۇ كۈچ پەقەت هېنرىغىلا مەنسۇپتەك قىلاتتى . ناۋادا هېنرى ئۆزىنىڭ بۇ تەۋرەنمەس نىشانىدىن سەل ـ پەل ئېغىپ كەتسىلا بۇنداق كۈچ ـ قۇدرەتتىن مەھرۇم قالاتتى .

ـــ ئۆزىڭىزگە ھېزى بولۇڭ ، بەنفور خانقىز ! ـــ دېدى هېنرى . لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلىدە بولسا ھېلىقى تەۋرەنمەس ئۈي ، قورقۇنچلۇق بىرلا ئىستەك يەنى بەنفور ئورنىدىن مىدىر ـ سىدىر قىلمىسىكەن ، دېگەن ئۇمىدلا ھۆكۈم سۈرەتتى .

ـــ كىمنى دەۋاتىسىز ؟ مېنىمۇ ؟ مېنى ئاگاھلاندۇرۇۋاتامسىز ؟ ـــ دېدى بەنفور ئۇنلۇك قىلىپ . قىزنىڭ ئاۋازىغا دادىسىنىڭ مەسخىرىلىك تەلەپپۇزى سىڭگەنىدى ، ـــ نېمە ؟ سىز ئۆزىڭىزچە مېنى پالتا بىلەن چېپىپ تاشلىماقچىمۇ ؟

ـــ يوقسۇ ، ئەمما بۇ دەرەخ سىزنى بېسىۋالىدىغاندەك قىلىدۇ ، ـــ دېدى هېنرى سەممىيەت بىلەن . لېكىن ، بەنفور هېنر

رىنىڭ تەلەپپۇزىدىن ساختا كۆيۈمچانلىقنى سېزىپ قالغاندەك بولدى . ھېنرى جەزمەن ئۇنى ئورنىدىن قوزغاش ئۈچۈنلا بۇ سۆزنى قىلغان گەپ .

ــ مېنى ھەرگىز بېسۇالمايدۇ ، ــ دېدى بەنفور جاۋابەن . ھېنرى قىزنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان بولسىمۇ ، ئۆزىنىڭ رومىدىكى بايىقى تەۋرەنمەس ھالىتىنى ساقلاپ تەمكىن تۇراتتى ، بۇنداق قىلمىغاندا ئۇ ئۆز جاسارىتىنى ، كۈچ ـ قۇدرىتىنى يوقىتىپ قويىاتتى .

ــ بىر نېمە دەپ بولمايدۇ جۇمۇ ، ياخشىسى سىز ئۇ يەردىن بۇ ياققا كېلىڭ .

ــ بوپتۇ ، ئەمسە ، كانادالىق دەرەخ كېسىش ماھىرىنىڭ كارامىتىنى بىر كۆرۈپ باقايلى ! ــ دېدى بەنفور تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ مەسخىرە تەلەپپۇزدا .

ــ چاتاق يوق ، مانا مەن تەييار ، ــ دېدى يىگىت پالىتىنى قولغا ئېلىپ ، ھەمدە ھەممە ئىش ئۆز جايىدىمۇ ـ يوق ، دېگەندەك ئەتراپىغا قاراپ قويدى .

بىردىنلا جىمى نەرسە نەپەس ئېلىشتىن ، پۈتكۈل دۇنيا ھەربىكەتتىن توختاپ قالغاندەك ، پۈتۈن ئەتراپنى گۆرىستان جىمجىتلىقى قاپلىدى . شۇ دەقىقىدە ، يىگىتنىڭ بوي ـ بەستى تېخىمۇ ئېگىزلەپ ئاسمانغا تاقىشىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى . يىگىت چەبدەسلىك بىلەن دەرەخقە كەلتۈرۈپ ئىككى پالتا قويۇۋېدى ، شۇ زامات دەرەخنىڭ يىلتىزى غىچ قىلىپ ئۈزۈلدى ـ دە ، ئاستاغىنا قىڭغىيىپ ، بوشلۇقتا تولغىنىپلا گۈلدۈر ـ قاراس يەرگە يىقىلدى . بۇ ھال گۈگۈم پەردىسىنىڭ يەر ـ جاھانغا يېيىلىپ چۈشكىنىنى ئەسكە سالاتتى . بۇ چاغدا يىگىتنىن باشقىسى نېمە ئىش يۈز بەرگىنىنى كۆرەلمىدى . بۇ يوغان دەرەخنىڭ مۇدھىش

شاخلىرى شددەت بىلەن بەنفورنىڭ ئۇستىگە يوپۇرۇلۇپ چۈشۈۋاتقاندا ، ھېچكىم بەنفورنىڭ پەس ۋە ئېچىنىشلىق ئىڭراشلىرىنى ئاڭلىيالمىدى . ھېنرىدىن باشقىسى دەرەخ شېخىنىڭ ئۇنىڭ گەۋدىسىگە كېلىپ ئۇرۇلغانلىقىنى ، ئۇنىڭ قانداق ئايلىنىپ كەتكەنلىكىنى ، كۆچلۈك زەربىدىن يەرگە گۈپپىدە يىقىلىپ ، پۈت - قولى تارتىشىپ ، قاشا يېنىدا سونايلىنىپ يېتىپ قالغانلىقىنى كۆرۈشكە ئۇلگۈرمىدى . ھېنرى ئۆتكۈر ۋە نۇرلۇق كۆزلىرى بىلەن ئۆزى ئېتىپ چۈشۈرگەن ياۋا غازغا قارىغاندەك بەنفورغا تىكىلىدى . قىز يارىلانغانمىدۇ ، يا جان ئۈزگەنمىدۇ ؟ قىز جان ئۈزگەنىدى .

ھېنرى شۇئان قاتتىق ۋارقىرىۋەتتى . مارچمۇ ئەتراپىنى بېشىغا كىيىپ ئالا - تاغىل چىرقىرىۋەتتى . بۇ ئاۋازلار يىراق - يىراقلارغا كەتتى . بەنفورنىڭ دادىسىمۇ ھۆركىرەپ تاشلىدى .

يىگىت قاشادىن شاققىدە سەكرەپ ئۆتۈپ بەنفورنىڭ قېشىغا ئۇچقاندەك يېتىپ باردى . قىزنىڭ گەۋدىسى ۋە باش قىسمى قانغا بويالغان بولۇپ قارىغۇسىز بولۇپ كەتكەنىدى . يىگىت قىزنىڭ تېنىنى ئۆرىدى . قىزنىڭ تېنى تۇرۇپ - تۇرۇپلا لىپىلداپ تارتىپ كېتەتتى ، ئەمما ئۇ ئاللىقاچان جان ئۈزگەنىدى . بۇنىسى يىگىتكە ئايان ئىدى . يىگىتنىڭ روھى ۋە قېنى بۇنى سېزىپ تۇراتتى . شۇنداق قىلىپ يىگىتنىڭ كۆڭلى قانائەتلەنگەنىدەك بولدى . چۈنكى ، ئۇنىڭ ھايات يولىدىكى بىر پۈتلىكاشاك ، تاپىنىغا سانجىلغان خوخا تىكەن ئەمدى يۇلۇپ تاشلانغانىدى . يىگىت قىزنىڭ جەسىتىنى ئاۋايلاپ يەرگە ياتقۇزدى . ئۇ تىنىقتىن توختىغانىدى .

ھېنرى ئورنىدىن تۇردى . مارچ ھەيكەلدەك قېتىپلا قالغانىدى . ئۇنىڭ چىرايى تامدەك تاتىرىپ كەتكەن ، كۆزلىرى

بەئەينى زۇلمەت باسقان چوڭقۇر گوداڭغىلا ئوخشاپ قالغاندى . بوۋاي بەزگەكتەك تىترىگىنچە چىتلاقتىن ئۆمۈلەپ ئۆتۈشكە كىرىشتى .

ـــ دەرەخ قىزىنى بېسىپ ئۆلتۈرۈپ قويدىغۇ دەيمەن ، ـــ دېدى يىگىت .

بوۋاي چىتلاقتىن مىڭبىر تەستە ئۆملەپ ئۆتتى . ئۇ توخ-تىماي چۇشىنكسىز بىر نېمىلەرنى دەپ ناله قىلاتتى .

ـــ نېمە ، ئۆلتۈرۈپ ؟! ـــ مارچ خۇددى توك سوقۇۋەتكەندەك بىردىن شۇرىكىنىپ كەتتى .

ـــ شۇنداق ، ئۇ قازا تاپقان بولسا كېرەك ، ـــ دېدى يىگىت .

مارچ بۇ ياقتا قاراپ ماڭدى . ئۇ چىتلاقنىڭ يېنىغا كېلە-كەلمەيلا يىگىت چىتلاقتىن گۈپپىدە سەكرەپ ئۆتتى ـ دە ، ئۇنىڭ ئالدىدا باردى .

ـــ نېمە دېدىڭىز ؟ ئۇنى بېسىپ ئۆلتۈرۈپ قويدىمىكىن دېدىڭىزمۇ ؟ ـــ دېدى قىز تاپا قىلغاندەك قاتتىق ۋارقىراپ .

ـــ راستتىنلا مۇشۇنداق پىشكەللىك كەلدى ، ـــ دېدى پەس ئاۋازدا يىگىت جاۋابەن .

مارچنىڭ چىرايى تېخىمۇ تاتىرىپ ، ئادەم قورقۇدەك بو-لۇپ كەتتى . ھېنرى بىلەن مارچ بىر ـ بىرىگە روبىرو تۇرۇپ قادالدى . مارچنىڭ قاپقارا كۆزلىرىدىن قارشىلىق ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى . قىز ئەڭ ئاخىرى بەرداشلىق بېرەلمەي يىگىتنىڭ ئال-دىدا يېڭىلگىنىگە تەن بەردى . شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى . ئۇ شۇ تۇرقى بەئەينى كىچىك بالىدەك ئۆزىنى يىغدىن ھەر قانچە تۇتاي دېسىمۇ ئىچ ـ ئىچىدىن يىغا ئېتىلىپ چىقىپ ئۆزىنى باسالماي قېلىۋاتاتتى .

يىگىت غەلىبە قىلدى . مارچ قاققان قوزۇقتەك تۇراتتى . پۇتۇن بەدىنى دىرىلدەيتتى ، ئېسەدەشتىن كالپۇكلىرى توختاۋسىز تىترەيتتى . بىرئازدىن كېيىن مارچ شۇنداق قاتتىق يىغلىدىكى ، كۆز ئالدى يامغۇردەك تۆكۈلۈۋاتقان ياش تامچىلىرى دەستىدىن خىرەلەشتى . قىز لاسسىدە بوشاپ چۆپلۈككە ئولتۇرۇپ قالدى ، ئۇ قوللىرىنى كۆكسىگە ئېلىپ ، كۆككە قاراپ قار ـ يامغۇردەك يىغلاپ كەتتى ، ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنى يىغىدىن لاغىلداپ تىترەيتتى . يىگىت مارچنىڭ يېنىدا تۇراتتى ، ئۇ قىزنىڭ بېشىدىن ئايىغىچە كۆز ئۇزمەي قارايتتى ، يىگىتنىڭ چىرايى تامدەك تارغان هالدا نېمە قىلارىنى بىلەلمەي داڭقېتىپلا تۇراتتى ، ئۇ مەڭگۈ مۇشۇ هالەتتە تۇرۇۋېرىدىغاندەك قىلاتتى .

گەرچە بۇ ئېچىنىشلىق مەنزىرە يىگىتنىڭ ۋىجدانىنى ئازابلاپ ئېچىنى سىرىۋەتكەن بولسىمۇ ، ئۇ يەنىلا كۆڭلىدە خۇشال ئىدى . چۈنكى ئۇ ئاخىر غەلىبە قىلغان ، ئۆز مەقسىتىگە يەتكەنىدى . بىر هازادىن كېيىن يىگىت ئېڭىشىپ قىزنىڭ قولىدىن تۇتتى .

ـــ يىغلىماڭ ، سەۋر قىلىڭ ، ـــ دېدى ئۇ مۇلايىم ئاۋازدا .

مارچ بېشىنى كۆتۈرۈپ يىگىتكە قارىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ياش مەڭزىنى بويلاپ ئاقاتتى ، قىز ئانىسىدىن ئايرىلغان قوزىدەك تولىمۇ يار ـ يۆلەكسىز كۆرۈنەتتى . قىز يىگىتكە ياش بىلەن قاپلانغان ۋە ئىتائەتمەنلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى تىكتى . ئەمدى قىز ئۇنىڭدىن هەرگىز ئايرىلمايدۇ . هېنرى ئۇنىڭغا ئېرىشىدۇ . يىگىت بۇنى هېس قىلىپ يەتتى ـ دە ، كۆڭلى يايراپ كەتتى . چۈنكى ، ئۇ ئۆز هاياتىنى دەپلا قىزغا ئېرىشمەكچى ئىدى ، هېنرىنىڭ هاياتىدا بۇ قىز كەم بولسا بولمايتتى . هېنرى شۇ تاپتا مارچقا ئېرىشتى . بۇ ئۇنىڭ هاـ

ياتى تەلەپ قىلغان ئىش ئىدى .

مارچ ھېنرىنغا مەنسۇپ بولغان بولسىمۇ ، لېكىن ۋاقتىنچە ئۇنىڭغا ئېرىشەلمىدى . ھېنرى ئالدىنئالا پىلانلاپ قويغىنى بويىچە ، ئۇلار روزدىستۇۋ بايرىمدا توي قىلدى . ھېنرى ئون كۈنلۈك رۇخسەت ئالدى . ئۇلار كانۇورغا ، ھېنرى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن دېگىز بويىدىكى ھېلىقى مەھەللىگە كەلدى . ھېنرى ئەمدى مارچنىڭ قورۇقتا تۇرالمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى .

گەرچە مارچ ھېنرىنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ ئۇنىڭ قانات قۇيرۇقى ئاستىدا تۇرۇۋاتقان ، ھەمدە ھېنرىدىن ئايرىلالمايدىغان ھالەتكە يېتىپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ بۇنىڭدىن ئونچىۋالا خۇشال ئەمەس ئىدى . مارچ ھېنرىدىن ئايرىلىپ كېتىشنى نىيەتلىدە بولمىسىمۇ ، ئەمما ھېنرى بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈشتىن ئىچى سقىلاتتى . ئەتراپتىكى جىمى نەرسە ئۇنى پايلاپ تۇرۇۋاتقاندەك بىئارام قىلاتتى . ھېنرى مارچقا ئېرىشكەن ، مارچ ھېنرى بىلەن بىر ياستۇققا باش قويغان ، ئۇنىڭ ئايالىغا ئايلانغانىدى . مارچ ھېنرىنىڭ ئىلكىگە ئۆتتى ، بۇنسى مارچنىڭ ئۆزىگىمۇ ئايان ئىدى ، لېكىن مارچ يەنىلا بۇنىڭدىن خۇشاللىق تاپالمايتتى . شۇڭا ، ماھىيەتتە ھېنرى يەنىلا مەغلۇپ بولغانىدى . ئۇ مارچ بىلەن توي قىلىپ ھەممە جەھەتتىن ئۇنى ئۆزىگە بوي سۇندۇرۇۋالغاندەك قىلسىمۇ ، بۇ پەقەت مارچنىڭ ئۆزىنى ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ ، ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشىغا يول قويغىنىدىن ، مارچنىڭ ئۇنىڭدىن كۆتىدىغان باشقا تەلىپىنىڭ يوقلۇقىدىن بولغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى . ئەمەلىيەتتە ، ھېنرى يەنىلا تولۇق غەلىبە قىلىپ بولالمىغانىدى .

ئۇلار ئوتتۇرىسىدا نېمىدۇر بىر نەرسە كەملىك قىلىۋاتقاندەك ئىدى . مارچنىڭ روھى يېڭى ھاياتقا لىق تولۇپ پارلاق نۇر

چاچماستىن ، ئەكسىچە شېكەستىلەنگەندەك قانسىراپ ، مەزگىلسىز توزىغان گۈل ـ چېچەكتەك سولىماقتا ئىدى . مارچ ھەمىشە ھېنرىـ نىڭ قولىنى ئالقىنىغا ئېلىۋېلىپ ، دېڭىزغا تىكىلگىنىچە ئۇزاقتىن ئۇزاق ئولتۇرۇپ كېتەتتى . ئۇنىڭ قاپقارا ۋە ئىپادىسىز يوغان كۆزلىرىدىن ھەسرەت ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى ، جۇدەپ كۆزـ لىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەنىدى . ئۇ ھېنرىنىڭ سۆزلىرىگە پىشىنى بۇراپ يېڭى چىقىرىۋالغان ئادىتى بويىچە سۇسقىنە تەبەسسۇم قىـ لىپ قويياتتى ، بۇ بىر ئايال زاتىنىڭ غەلىتە ۋە ھەسرەتلىك تەـ بەسسۇمى ئىدى . مارچنىڭ بۇرۇنقى مۇھەببەت شەكلى يوقالغان ، ئەمما ئۇ مۇھەببەتنىڭ يېڭى شەكلىگە كۆنۈپ كېتەلمىگەنىدى . مارچ ھېلىمۇ بىرەر ئىش بىلەن بەنت بولۇش كېرەكلىكىنى ، مەـ لۇم نىشاننى كۆزلەپ ئىجتىھات كۆرسىتىش كېرەكلىكىنى ھېس قىلاتتى . ئەمما ئۇ قىلغۇدەك ئىش يوق ، مەلۇم نىشاننى كۆزلەپ تىرىشىشنىڭمۇ ئورنى يوق ئىدى . ئۇ تېخىچە ھېنرىنىڭ ھازىرقى سۆيگۈ مۇھەببىتىنى تامامەن قوبۇل قىلىپ كېتەلمەيۋاتاتتى . بۇ سۆيگۈ ـ مۇھەببەت تۆمۈر قەپەستەك ئۇنى ئەركىنلىكتىن مەھرۇم قالدۇرۇشى تۇرغان گەپ ئىدى . مارچ ھېنرىنى مۇندىن كېيىنمۇ سۆيسە ، ئۇنىڭ مەلۇم تەرەپلەردە تېخىمۇ زورۇقۇپ سۆيۈشىگە تـوغرا كېلەتتى . قىزغا ھېنرىنى زورۇقۇپ سۆيۈش ، بۇ زامانىنىڭ كىشىنى چارچىتىدىغان بىر خىل ئېھتىياجىدەك تۇيۇلاتتى ، ئەمما ئۇنىڭغا يەنە شۇنىسىمۇ ئايان ئىدىكى ، مۇندىن كېيىن ئۇنىڭدىن مۇھەببەت ئۇچۇن زورۇقۇش تەلەپ قىلىنمايتتى . ھېنرى مارچنىڭ ئۇنىڭغا زورمۇ زور بېغىشلىغان مۇھەببىتىنى ھەرگىزمۇ قوبۇل قىلـ مايدۇ . بۇ ھېنرىنى ئازابلايدۇ . ياق ، ھېنرى مارچنىڭ ياسالما مۇھەببىتىگە موھتاج ئەمەس . مارچ ئۇنىڭ مۇھەببىتىنى ئىختىيارـ سىز ، تەبىئىي قوبۇل قىلىشى ، مۇھەببەت دېڭىزىغا غەرق بولۇشى

كېرەك . ئۇ ئۆزى قېيىقتا دېڭىز سۈيىگە قاراپ ئولتۇرغىنىدا كۆر-گەن دېڭىز يوسۇنلىرىدەك ياشىشى زۆرۈر . دېڭىز يوسۇنلىرى ھەمىشە سۇ تېگىدە سۈنگۈ رايىغا بېقىپ يەڭگىل تەۋرىنىپ تۇ-رىدۇ ، ئۆزىنىڭ يېتەك ئىنچىكە يۈمران تاللىرىنى مۇلايىملىق بە-لەن دولقۇنغا سوزۇپ ، تولىمۇ سەزگۈرلۈك ۋە رايىشلىق بىلەن زۇلمەتلىك دېڭىز تېگىدە ئۆتۈپ‌بېرىدۇ ، ھاياتىدا بىرەر قېتىممۇ سۇ ئۈستىگە كۆتۈرۈلۈپ قۇياش نۇرىدىن بەھرە ئالالمايدۇ . ئۇلار تاكى ھالاك بولۇپ كەتكۈچە سۇ ئۈستىگە كۆتۈرۈلۈپ ئەتراپقا قاراش بەختى نېسىپ بولمايدۇ . ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىنلا سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىقىدۇ . ئەمما ئۇلار ھايات ۋاقتىدا ھامان سۇ تېگىدە ، دولقۇنلارنىڭ چوڭقۇرىدا تۇرىدۇ . ئۇلار دولقۇنغا تايا-نغاندىلا ئاندىن پولاتتىنمۇ چىڭ بولغان كۆچلۈك يىلتىزلىرى ئۆ-سۈپ چىقالايدۇ ، ئۇلار دولقۇنغا ئەگىشىپ يەڭگىل تەۋرەنگەندىلا شۇ قەدەر مەتانەتلىك ، شۇ قەدەر ھەيۋەتلىك بولالايدۇ . ئۇلار سۇ تېگىدە تۇرغاندىلا قۇرۇقلۇقتا ئۆسىدىغان دۇب دەرىخىدىنمۇ مەز-مۇتلىشىپ ، ئوڭايلىقچە ۋەيران بولمايدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن دېڭىز يوسۇنلىرى جەزمەن سۇ ئاستىدا تۇرۇشى ، تاكى ھالاك بولغانغا قەدەر سۇ ئۈستىگە ئۆرلىمەسلىكى كېرەك . مارچ بىر ئايال زاتى بولغانىكەن ، جەزمەن دېڭىز يوسۇنىدەك دېڭىز دولقۇنى ـــ ھېن-رىگە شەرتسىز ئىتائەت قىلىشى زۆرۈر .

شۇغىنىسى ، مارچ بۇنىڭ تامامەن ئەكسىچە ئادەتلىپ قال-غانىدى . ئۇ ئىلگىرى مۇھەببەت ۋە تۇرمۇشنىڭ ئېغىر يۈكىنى ، بارلىق مەسئۇلىيەتنى ئۆز ئۈستىگە ئالمىسا بولمايتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ قەدىردانى جېيىرنىڭ سالامەتلىكى ، خۇشاللىقى ۋە بەختى ئۈ-چۈن ، ھەر كۈنى ئەتىگى ، كېلەر يىلقى پىلان ئۈستىدە ئويلىنىشقا مەجبۇر ئىدى . دەررۇەقە ، ئىلگىرى ئۇ ئۆزىنىڭ ئاشۇ كىچىككىنە

دۇنياسىدا تۇرۇپمۇ ، پۈتكۈل دۇنيانىڭ بەخت ـ سائادىتى ئۈچۈن جاۋابكار بولمىسا بولمايدىغاندەك ھېس قىلاتتى . ئۆزىنىڭ بۇ كىچىككىنە دۇنياسىدا تۇرۇپ پۈتكۈل دۇنيادىكىلەرنىڭ بەخت ـ سائادىتى ئۈچۈن غەم يېيىشتەك بۇنداق ئىنسانپەرۋەرلىك تۇيغۇسى ئۇنىڭغا چەكسىز كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە ھاياتىي كۈچ ئاتا قىلاتتى . ھالبۇكى ، ئەمدىلىكتە مارچ مەغلۇپ بولدى . ئۇنىڭغا شۇنسى ئايان ئىدىكى ، ئۇ پۈتكۈل دۇنيا ئەمەس ، ھەتتا ئۆزىنىڭ ئاشۇ كىچىككىنە دۇنياسىدىمۇ مەغلۇپ بولدى . ئۇ ئۆزىنىڭ مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنى قانائەتلەندۈرەلمىدى . بۇنداق قىلماق نېمىدېگەن مۇشكۈل ـ ھە ! ئىشنىڭ بېشىدىلا سىزگە شۇنچە مۇھىم ، شۇنچە ئوڭاي بىلىنگەن ئىش ، بارغانچە تەس تۇيۇلدۇ . خۇددى شۇ نىڭغا ئوخشاش ، چىن كۆڭلىڭىزدىن ياخشى كۆرىدىغان ئادەمنى خۇشال قىلىش سىزگە دەسلەپتە شۇنداق ئوڭاي تۇيۇلدۇ ، لېكىن سىز ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا قانچىكى تىرىشقانچە شۇنچە پاجىئەلىك مەغلۇپ بولىسىز . بۇنىسى ئاجايىپ قورقۇنچلۇق . مارچ شۇ ياشقا كىرگۈچە ئىزلىدى ، ئىزلەندى . ئۇنىڭ شۇنچە زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ ئىزدىگەن ، قوغلاشقان نەرسىسى قولىنى شۇنداقلا سوزسا يەتكۈدەك تۇيۇلغانىدى . ئەمما ، ئاقىۋەتتە شۇنچە زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ ئۇ جېنىنىڭ بارىچە قوغلاشقان نەرسىگە يېقىنلىشىپ قولىنى شۇنداق ئۇزارتىۋىدى ، ئۇ نەرسە ئۇنىڭدىن يەنە يىراقلاشتى ، ئۇنىڭدىن مەڭگۈ يىراقلاپ كەتتى ، ئۇ نەرسىلەرگە ئەبەدىل ـ ئەبەد نائىل بولالمايدىغان بولدى . رېئاللىققا ئايلانمايدىغان ئۇ نەرسىلەر قول يەتكۈدەك يەردىلا غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ . ئۇلار مارچقا پەقەت ناشۇدلۇق ، ئۇمىدسىزلىكلا ئېلىپ كەلدى . مارچ قولىنى قانچىلىك سوزغانسىرى ، ئۇ ئۆزى ئېرىشىمەكچى بولغان تۇرمۇش ، خۇشاللىق ،

بەخت ـ سائادەت ئۇنىڭدىن شۇنچە يىراقلىشىپ ، تېخىمۇ مەۋ-
ھۇم ، خىيالىي نەرسىگە ئايلىنىپ قالدى . مارچ نىشانىغا يېتىشنى ،
ئەجرىنىڭ مېۋىسىنى كۆرۈشنى ئىستەيتتى . ئاقىۋەت ، ئۇ ھېچ
نەرسىگە ئېرىشەلمىدى . ئۇ ھەمىشە جېنىنىڭ بارىچە قوغلايتتى ،
قوغلايتتى ، قانداقتۇر بىر نەرسىگە يەتمەك بولاتتى . ئۇ قوغلاشقان
نەرسە قول يەتكۈدەكلا جايدا تۇرغاندەك بىلىنەتتى . جېيىرنى
خۇش قىلىشمۇ مانا مۇشۇنداق بولغانىدى . ئۇ بەزىدە جېيىرنىڭ
باقىي ئالەمگە كەتكىنىدىن خۇش بولاتتى ، چۈنكى مارچ بەنفورنى
مەڭگۈ خۇش قىلغىلى بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتكەنىدى .
جېيىر ھەمىشە تىتىلداپ يۇرەتتى . قاتتىق سىقىلىش تۈپەيلى بار-
غانچە ئورۇقلاپ بىر تېرە ، بىر ئۈستىخان بولۇپ ئاجىزلىشىپ
كەتكەنىدى . جېيىرنىڭ ئازابى ئېغىرلىسا ئېغىرلايتتىكى ، ھەرگىز
يېنىكلىمەيتتى . ئۇ ھايات قالغان بولسىمۇ ئىشلار مەڭگۈ شۇنداق
كېتىۋەرگەن بولاتتى . شۇڭا ، جېيىرنىڭ ئۆلۈمى ئۇنى خۇش
قىلاتتى .

جېيىر ياتلىق بولغان تەقدىردىمۇ ئەھۋال يەنىلا ئوخشاش
بولغان بولاتتى . ئايال خەق دېگەن ئولتۇرسا ـ قوپسا ئېرىنى
خۇش قىلىشنىلا ئويلايدۇ ، چامىسىنىڭ يېتىشىچە ئۆز غايىسىدىكى
بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشىپ ـ تىرمىشىدۇ ـ
يۇ ، ئەمما ئۆمۈر بويى ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي ھاياتى مەغلۇبىيەت
ئىچىدە ئۆتىدۇ . ئۇلار بايلىق ياكى يۈكسەك مەقسەت بابىدا
پارچە ـ پۇرات ، ئەرزىمەس نەتىجىلەرگىلا ئېرىشەلەيدۇ ، ئەمما
ئۆزى قولغا كەلتۈرۈشنى ئارزۇ قىلىدىغان نەتىجە بولسا ، پۈتۈن
ۋۇجۇدى بىلەن كۆڭلىدىكى ئادەمنى بەختلىك قىلىشتىن ئۆز-
گىنى ئويلىمايدۇ ـ دە ، ئاخىر بېرىپ پاجىئەلىك مەغلۇپ بولىدۇ .
سىز چىن يۈرەكتىن سۆيىدىغان ئادەمنىڭ بەختلىك قىلماقچى

بولسىز ، سىزگە ئۇنىڭ بەختى ئاسانلا قولغا كېلىدىغاندەك ، ئاۋۋال بۇ ئىشنى ، ئاندىن ئۇ ئىشنى ، ئاخىردا يەنە ئاللىقانداق بىر ئىشنى قىلسىڭىزلا كۆپايە قىلىدىغاندەك تۇيۇلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن سىز پۈتۈن ئىشەنچىڭىز بىلەن ئۇنىمۇ قىلىپ باقسىز ، بۇنىمۇ قىلىپ باقسىز ، لېكىن قەدەمدە بىر بۇرنىڭىزغا يەپ بارغانچە پاجىئەلىك مەغلۇبىيەتكە دۇچار بولسىز . سىز كۆڭلىڭىزدىكى ئادەمنىڭىزگە ئۆزىڭىزنىڭ ئوتلۇق مۇھەببىتىڭىزنى ئايماي بېغىشلايسىز . ئۆزىڭىزنىڭ نېمە بولۇپ كېتىشى بىلەن ھېسابلاشمايسىز ، ئەمما بەختنى ئىزدەش سەپرىڭىز ئۇزىرىغانسېرى ھالىڭىزمۇ شۇنچە خاراپلىشىپ كېتىدۇ . بەخت ـ سائادەت ئادەمنى ھەر كويغا سالىدۇ .

بىچارە مارچ گۈزەل ئىستەكلەر ۋە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بىلەن بەخت ـ سائادەت ئۈچۈن شۇنچە تىرىشىپ ـ تىرماشتى ، ئاقىۋەت پۈتۈن تۇرمۇشى ۋە جىمى ئىشلىرى ئۇنىڭ نەزىرىدە مەۋھۇم ، قورقۇنچلىق ھاڭغا ئايلىنىپ قالدى . بەختتىن ئىبارەت بۇ خەتەرلىك گۈل قول يەتمەيدىغان قىيانىڭ قىسلاڭلىرىدا پورەك ئاچىدۇ . ئۇ شۇ قەدەر يارقىن ، شۇ قەدەر سۆيۈملۈك بولۇپ ، مەيىن شامالدا ئىغاڭلاپ ، گويا قول سوزسىلا يېتىدىغاندەك ، ئۇنى بىمالال ئۈزگىلى بولىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ . لېكىن ، ئۇنىڭغا قولىڭىزنى قانچە سوزسىڭىز ، ئۆزىڭىزنىڭ يۈرەكنى جىغىلدىتىدىغان تەگسىز ھاڭ لېۋىگە يېقىنلاۋاتقىنىڭىزنى بايقايسىز . ناۋادا ، سىز ئالدىڭىزغا بىر ماڭدام سىلجىپ ئۇ گۈلنى ئۈزۈۋىش ئۈچۈن قول ئۇزاتسىڭىزلا ، شۇئان بۇ ۋەيلۇنغا ئوخشاش تەگسىز ھاڭغا چۈشۈپ كېتىسىز . ئۇندا سىز ئۆزگەن ، سىز تەرگەن قۇچاق ـ قۇچاق گۈللەر ئارىسىدا سىزگە كېرەكلىك گۈل ـــ بەخت گۈلى تېپىلمايدۇ . بەخت گۈلىنىڭ تېگى قورقۇنچلۇق تەگسىز ھاڭ ـــ

دوزاختۇر .

مانا بۇ بەخت ئىزدەش سەپىرىنىڭ پۈتۈن جەريانى . مەيلى سىز ئېرىشمەكچى بولغىنىڭىز ئۆز بەختىڭىز ياكى باشقىلارـ نىڭ بەختى بولسۇن ، ئاخىرقى ھېسابتا چوقۇم سىز ئالدىڭىزدا گىرداپنىڭ بارلىقىنى ، ئالدىڭىزغا بىر ماڭدام ماڭسىڭىزلا جەزمەن تەگسىز ھاڭغا چۈشۈپ كېتىدىغانلىقىڭىزنى سېزىپ قالسىز . بۇ مۇقەررەر ، مەڭگۈلۈك شۇنداق بولىدۇ .

ئاياللارچۇ ؟ ھەر قانداق بىر ئايال زاتىنىڭ بەختكە ئېرىشىشتىن بۆلەك يەنە قانداق نىشانى بولسۇن ؟ ئۇلارنىڭ قوغلىشىدىغىنى ئۆزىنىڭ ۋە پۈتۈن دۇنيانىڭ بەختى . ئۇلارغا لازىمى پەقەت مۇشۇنچىلىكلا ، ئۇلارغا باشقىسى كېرەك ئەمەس . مارچمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس . ئۇ مۇشۇ بۇرچىنى ئۈستىگە ئېلىپ ، ئۆز نىشانىنى كۆزلەپ ئاتلاندى . ئۇ ئۆز نىشانىنىڭ ھەسەنـ ھۈسەن ئاستىدا تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى . ئۇ بەلكىم ئۆز نىشانىنى ئۇنىڭدىنمۇ يىراقراق جايدا ، ھەسەنـ ھۈسەننىڭ نېرىسىدىكى زۇمرەتتەك كۆك ئاسمانىنىڭ چېتىدە كۆرگەندۇ . شۇنداقتىمۇ ئۇنى يىراق دەپ كەتكىلى بولمايدۇ ، ھەرگىز يىراق دېگىلى بولمايدۇ .

شۇغىنىسى ، ھەسەنـ ھۈسەننىڭ چوققىسى تەگسىز ھالىڭ ، ناۋادا مۇدۇرۇپ كەتتىڭىزمۇ ، بولدى ، ھاڭغا چۈشۈپـ چۈشۈپ تېگىگە يېتەلمەيسىز . ھەسەنـ ھۈسەننىڭ نېرىسىدا زەڭگەر ئاغزىنى ھاڭدەك يوغان ئېچىپ تۇرغان تەگسىز ئوپقان بار ، ئۇ سىزنى ۋە جېمى تىرىشچانلىقىڭىزنى ھاپ ئېتىپ يۇتۇۋەتكەندىن كېيىنمۇ يەنىلا ھېچنېمە كۆرمىگەندەك قۇپقۇرۇق پېتى تۇرۇۋېرىدۇ . ھاياتىڭىز ۋە جېمى تىرىشچانلىقىڭىز بىكارغا كېتىدۇ . ئاھ ، مانا بۇ بەختكە ئېرىشىش خام خىيالىنىڭ كۆپۈككە ئايـ

لىنىشى .

بايقۇش مارچ ، تولىمۇ خۇشال ھالدا سەپەرگە ئاتلىنىپ ، ئۆزىنىڭ ساماۋى زەڭگەر مەنزىلىگە يول ئالغانىدى . ئۇ ئۇزاق ماڭغانسېرى كۆز ئالدىدىكى ھەممە نەرسىنىڭ شۇنچە قۇرۇق ، مەنسىزلىكىنى قورقۇنچ ئىچىدە تونۇپ يەتتى . ئاخىرقى مەنزىلدە قەلبى ئازابقا پاتتى . ئۇ ئەسەبىيلەشتى . ئۇ بۇلارنىڭ ئاللىقاچان يىراق ئۆتمۈشكە ئايلانغىنى ئۈچۈن خۇشال . ئۇ دېگىز بويىدا كۇن پېتىشتىكى دېگىزغا قاراپ خۇشال ئولتۇرۇپ ئادەمنىڭ ئارا-مىنى قويمايدىغان ئاشۇ تىرىشچانلىقلىرىنىڭ ئاياغلاشقىنىنى ھېس قىلدى . ئۇ ئەمدى مۇھەببەتكە ۋە بەختكە ئېرىشىش ئۈچۈن جان كۆيدۈرمەيدۇ . جېيىر بولسا تىنچ ، خاتىرجەم كۆز يۇمدى . بىر-چارە جېيىر ، شۇنىڭدىن قارىغاندا ، ئۆلۈم تولىمۇ لەززەتلىك بولسا كېرەك .

مارچىنىڭ رىزقى تېخى تۈگىمىدى ، ئۇنىڭ تەقدىرى ھېنىر-رىنىڭ ئىلكىدە ، ئەمما ھېنرىنىڭ تەلەپ قىلىدىغىنى بۇلارلا ئەمەس . ھېنرى مارچتىن ئۆزىنى پۈتۈنلەي ببغىشلاشنى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭىشىش ۋە تامامەن يوغۇرۇلۇپ كېتىشنى تەلەپ قى-لىدۇ . مارچچۇ ؟ ئۇ ئەڭ ئاداققى يول بەلگىسى سېلىنغان تاشتا ئولتۇرغان ئايالدەك جايىدا تېتىنچ ئولتۇرۇشنىلا ئىستەيدۇ . ئۇ-نىڭ مەنزىلىنى كۆزەتكۈسى ، كۆرگۈسى ، بىلگۈسى ۋە چۈشەن-گۈسى كېلىدۇ . ئۇ ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇشنى ياكى يېنىدا ھېنرى-نىڭلا بولۇشىنى خالايدۇ .

ھېنرىچۇ ؟ ئۇ مارچىنىڭ ھەدەپ كۆزىتىشىنى ، كۆرۈۋېرى-شىنى ، توختاۋسىز چۈشىنىشىنى خالىمايتتى . شەرقىلىقلەر خوتۇن - قىزلىرىنىڭ يۈزىگە چۈمپەردە تارتىپ قويغىنىغا ئوخ-شاش ، ھېنرىنىڭمۇ مارچىنىڭ ئايالالارچە قەلبىگە چۈمبەردە تارتىپ

قويغۇسى كېلەتتى . ھېنرى مارچتىن تەن ۋە روھىنى ئۆزىگە تا-
مامەن بېغىشلاشنى تەلەپ قىلاتتى ، ئۇنىڭ مۇستەقىللىقىنى خالا-
دىغان ئاساۋ قەلبىنىڭ غەپلەت ئۇيقۇسىغا غەرق بولۇشىنى ت-
لەيتتى . ھېنرى مارچنىڭ جىمى تىرىشچانلىقلىرىنى ، مارچنىڭ
ئۆز مەۋجۇدىيەت تۇيۇرۇكۇم دەپ قارىغانلىكى نەرسىسىنى تار-
تىۋالغۇسى كېلەتتى . ھېنرى مارچنىڭ ئۆزىگە تىز پۈكۈشىنى ،
يول قويۇشىنى ، قەيسەرلىك بىلەن ئالغا تەلپۈنۈشتەك سەگەك
روھىي ھالەتتىن تېزراق قۇتۇلۇشىنلا ئارزۇ قىلاتتى . ھېنرى
مارچنى ئەقىل ـ ئىدراكتىن ، ھېس ـ تۇيغۇدىن مەھرۇم قىلىپ ،
ئۇنى رايىش ئايالغا ، پەقەت ئۆزىگىلا تەئەللۇق ئايالغا ئايلاندۇ-
رۇشنى ئويلايتتى .

مارچ بولسا چارچاپ ماغدۇرىدىن كەتكەن ، ھارغىنلىقتىن
ئۇگدەك باسقان بالىدىن كەتكەندى . غەپلەت ئۇيقۇسى
شۇملۇقتىن دېرەك بېرىدىغاندەك ، ئۇ كۆزىگە ئۇيقۇ دىدارىنى يې-
قىن يولاتماسلىق ئۈچۈن جېنىنىڭ بارچە قارشىلىق قىلاتتى . ئۇ
كۆزىنى بولۇشىغا كېرىپ ، ئۇيقۇ بىلەن كەسكىن ۋە جىددىي تە-
رىزدە ئېلىشاتتى . ھەر ۋاقىت سەگەك تۇرۇشى ، ھەممىنى بىلىپ ،
ئويلاپ ، ھۆكۈم قىلىپ ۋە بىر قارارغا كېلەلىگۈدەك سەگەك تۇ-
رۇشى كېرەك . ئۇ تۇرمۇشىنىڭ تىزگىنىنى ئۆز قولىدا تۇ-
تۇپ ، ئۆز ـ ئۆزىگە خوجا بولغان مۇستەقىل بىر ئايال بولۇشى ،
بۇ مەقسەتكە چوقۇم يېتىشى كېرەك . ئەمما ، ئۇ بەكلا چارچاپ
كەتتى ، جىمى نەرسىدىن بەزدى . ئۇيقۇ قارىماققا نەقەدەر
تاتلىق ـ ھە ! ھېنرى نېمىدېگەن خاتىرجەم !

مارچ كانۇورنىڭ كۈن پېتىش تەرىپىدىكى ئېگىز ، تىك
قىيانىڭ كامىسىدا ئولتۇرغىنىچە ، كۈن پېتىش تەرەپتىكى دېڭىز-
غا ، ئۇنىڭدىنمۇ يىراق ـ يىراق جايلارغا نەزەر تاشلايتتى . ئۇ

غەربكە ـ كانادا ، ئامېرىكا قىتئەسى جايلاشقان ئاشۇ سىرلىق قۇـ رۇقلۇق تەرەپكە ئۇزاققىچە قارايتتى . ئۇ ئەمدى قانداق ئىشلارنىڭ يـۈز بـېرىدىغىنىنى ۋە ئىستىقبالىنى كۆرۈپ يېتەلىشى كېرەك . ئۇـ نىڭ يېنىدىكى يىگىت بولسا پەستە پەرۋاز قىلىۋاتقان چايكىلاردىن كۆز ئۈزمەي ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلگەن ، كۆزلـ رىـدىن تازا رازى بولمىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . يىگىت قىزنىڭ ئۆز باغرىدا ئۇخلاپ مەلەخ ـ مەلەخ بولۇپ كېتىشىنى ، قانغۇچە ئارام ئېلىشىنى ئىستەيتتى ، ئۇنىڭ ئۆز ۋۇجۇدىنىڭ چوڭقۇرىدا ھامىلىدەك بىخاراماڭ تاتلىق ئۇخلاپ كېتىشىنى ئارزۇلايتتى ، ئەمما قىز بۇنىڭدىن بىخەۋەر ھالدا قىيادا سەگەك ئولتۇرغىنى ئولتۇر ـ غان ، ئۇ ئۇيقۇسىزلىقتىن ئۆلەي دېسىمۇ پەقەتلا ئۇخلىمايۋاتاتتى . يـاق ، ئۇ ھەرگىز ئۇخلىمايدۇ . بەزىدە ئۇ يىگىتنىڭ كۆزىگە سەت كـۆرۈنەتتى ، بۇنداق چاغدا ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كەتكۈسى كېـ لەتتى . نېمىشقىمۇ ئەينى چاغدا بەنفورنى ئۆلتۈرۈپ يۇرگەندـ مەن ، ئۇنىڭدىن كۆرە بەنفور بىلەن مارچنى ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرىپ ، ئۇلارنى ئۆزئارا ئۆلتۈرگۈزسەم بوپتىكەن ، دەپمۇ ئويلاپ قالاتتى .

لېكىن ، ھېنرى بەك تىت ـ تىت بولۇپ كەتكىنىدىن ئۆـ زىـنىڭ شۇنداق ئويغا كېلىپ قالغىنىنى ئوبدان بىلەتتى . يىگىت تۆت كۆز بىلەن يولغا چىقىش كۆنىنى كۆتەتتى . ئۇ راستتىنلا ئەنـگـلىيىدىن ئايرىلىپ غەربكە ـ كاناداغا كېتىشنى ، مارچنى ئېـ لىپ بۇ دېگىز قىرغىقىدىن ئايرىلىشنى تاقەتسىزلىك بىلەن زارىقىپ كۆتەتتى ! ھېنرى مارچنى ئېلىپ بۇ دېگىزدىن ئۆتسىلا ئۇ ئۆزى ئىـنتايىن ئۆچ بولۇپ كەتكەن ئەنگلىيىدىن ئايرىلىدىغانلىقىغا ـــ چـۈنكى بۇ دۆلەت بەزى تەرەپلەردىن خۇددى زەھەرلىك نەشتـ رىنى سانجىغاندەك ئۇنىڭ قەلبىنى شىكەستىلەپ روھىنى يارىلان ـ

دۇرغانىدى ــ شۇنداقلا مارچنىڭ شېرىن ئۇيقۇغا كېتىدىغانلىقىغا ، ئاخىر ئۇنىڭ كۆزلىرى يۇمۇلۇپ ئىرادىسىنى يوقىتىدىغانلىقىغا ، ھەمدە شۇ چاغدىلا ھېنرىغا تامامەن ئۆزىنى تاپشۇرىدىغانلىقىغا شەك ــ شۈبھىسىز ئىشىنەتتى .

شۇ چاغدىلا ھېنرى مارچقا پۈتۈنلەي ئېرىشكەن ، ئۇنىڭ تېنى ۋە قەلبىنى ئىگىلىگەن يەنى ئۆز جېنى تېنىگە قايتىپ كىرگەن ، ئۇ ئۆز ھاياتىغا ئېرىشكەن بولىدۇ . ھېنرى سەپەرگە ئالدىراپ تىت ــ تىت بولاتتى ، چۈنكى ئۇ ئۆز جېنىغا تېخىچە ئىگە بولالمىغانىدى . مارچ ھېنرىغا تىز پۈكمىسە ھەمدە ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بىلەن بىر جان ــ بىر تەن بولۇپ قوشۇلۇپ كەتمىسە ، ھېنرى مەڭگۈ ئۆز جېنىغا ئېرىشكەن ھېسابلانمايدۇ . مارچ ھېنرىگە تىز پۈكسىلا ھېنرى نەۋقىران ئەركەك ، ئىسمى ــ جىسمىغا لايىق ئەر زاتى سۈپىتى بىلەن ئۆزىنىڭ ھاياتىغا تولۇق ئېرىشكەن بولىدۇ . مارچمۇ كامالەتكە يەتكەن ئايال ، ھەقىقىي ئايال زاتى سۈپىتىدىلا ئۆز ھاياتىغا ئېرىشەلەيدۇ . ئۇ چاغدا ئۇ قورقۇنچلۇق تىركىشىش ۋە ئادەمنى ھالسىرىتىدىغان تىرىشچانلىقلار قايتا پەيدا بولمايدۇ . مارچمۇ مۇستەقىل ، تەنھا ياشاشتىن ئادا ــ جۇدا بولىدۇ ، ئېغىر يۈكنى زىممىسىگە ئالغان يېگانە ئاياللىق ھاياتىغا خاتىمە بېرىدۇ . ئۇ ھەتتاكى ئۆز روھىدىكى ئېغىر يۈكنىمۇ ھېنرىغا يۈكلەپ قويالايدۇ . ھېنرى ئاخىر ئىشىنىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك نەتىجىلىنىدىغانلىقىغا ئىشەنگەچكە ، مارچنىڭ تىز پۈكۈشىنى جاھىللىق بىلەن كۆتەتتى .

ــ بىز ئاتلانتىك ئوكيانىدىن ئۆتۈپ كانادا‌غا بارساقلا ، ئوڭۇشلۇق كېتىسىز ، ئامرىقام ، ــ دېدى ھېنرى ئېگىز ھەم تىك ياردىكى قىيا تاش ئۈستىدە ئولتۇرغان مارچقا .

مارچ كۆزلىرىنى دېڭىزنىڭ نېرىسىدىكى ئۇپۇققا ئاغدۇرۇ-

دی . ئۇپۇق مەۋھۇم نەرسىدەك گىرىمسەن كۆرۈنەتتى . بىر پەس تىن كېيىن مارچ بېشىنى بۇراپ ھېنرىغا لاپپىدە قاراپ قويدى ، ئۇنىڭ چىرايى سۇلغۇن ۋە غەلىتە بولۇپ ، شۇ تۇرقى ، ئۇخلىماي مەن دەپ جېدەل قىلىۋاتقان قەغىش بالىغا ئوخشاپ قالغانىدى .

ـــ شۇنداقمۇ بولارمەنمۇ ؟

ـــ بۇنىڭغا گەپ كەتمەيدۇ ، ـــ دېدى ھېنرى تەمكىن ھالدا .

بۇنىڭ بىلەن مارچنىڭ ئۇيقۇ ياماشقان كۆزلىرى ئىختىيارسىز يۇمۇلۇشقا باشلىدى . ئەمما ئۇ كۆزىنى زورىغا ئېچىپ دېدى :

ـــ بەلكىم شۇنداقتۇر ، بۇنىڭغا ئۆزۈمۇ بىر نېمە دېيەلمەيمەن . ئۇ يەردە قانداق بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن .

ـــ بالدۇرراق يولغا چىقىپ كەتسەككەن ، ئىلاھىم ! ـــ دېدى ھېنرى . ئۇنىڭ ئاۋازىغا ھەسرەت يوشۇرۇنغانىدى .

(خەنزۇچە « لاۋرېنس ئەسەرلىرىدىن جەۋھەرلەر » ناملىق كىتابتىن ئېلىندى)

[General Information]
书名=狐　维吾尔文
SS号=40300687